Khuddakanikāye Vinayapiṭake

Saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantamahābuddhaghosattherena katā

CŪḶAVAGGĀDI-AṬṬHAKATHĀ

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

Romanized from Myanmar version published in 1991

Aṭṭhakathā Series 04

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

THE PĀḶI ALPHABET
IN BURMESE AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

အ a   အာ ā   ဣ i   ဤ ī   ဥ u   ဦ ū   ဧ e   ဩ o

CONSONANTS WITH VOWEL “A”

က ka	ခ kha	ဂ ga	ဃ gha	င ṅa
စ ca	ဆ cha	ဇ ja	ဈ jha	ဉ ña
ဋ ṭa	ဌ ṭha	ဍ ḍa	ဎ ḍha	ဏ ṇa
တ ta	ထ tha	ဒ da	ဓ dha	န na
ပ pa	ဖ pha	ဗ ba	ဘ bha	မ ma

ယ ya   ရ ra   လ la   ဝ va   သ sa   ဟ ha   ဠ ḷa   ံ ṃ

VOWELS IN COMBINATION

ာ ါ = ā   ိ = i   ီ = ī   ု ု = u   ူ ူ = ū   ေ = e   ော ေါ = o

က ka	ကာ kā	ကိ ki	ကီ kī	ကု ku	ကူ kū	ကေ ke	ကော ko
ခ kha	ခါ khā	ခိ khi	ခီ khī	ခု khu	ခူ khū	ခေ khe	ခေါ kho ...

CONJUNCT-CONSONANTS

က္က kka	င်္ဃ ṅgha	ဏ္ဌ ṇṭha	ဓျ dhya	ပ္လ pla	လ္လ lla
က္ခ kkha	စ္စ cca	ဏ္ဍ ṇḍa	ဓွ dhva	ဗ္ဗ pba	လျ lya
ကျ kya	စ္ဆ ccha	ဏ္ဏ ṇṇa	န္တ nta	ဗ္ဘ bbha	လှ lha
ကြိ kri	ဇ္ဇ jja	ဏှ ṇha	န္တွ ntva	ဗျ bya	ဝှ vha
က္လ kla	ဇ္ဈ jjha	တ္တ tta	န္ထ ntha	ဗြ bra	သ္တ sta
ကွ kva	ည ñña	တ္ထ ttha	န္ဒ nda	မ္ပ mpa	သ္တြ stra
ချ khya	ဉှ ñha	တွ tva	န္ဒြ ndra	မ္ဖ mpha	သ္န sna
ခွ khva	ဉ္စ ñca	တျ tya	န္ဓ ndha	မ္ဗ mba	သျ sya
ဂ္ဂ gga	ဉ္ဆ ñcha	တြ tra	န္န nna	မ္ဘ mbha	ဿ ssa
ဂ္ဃ ggha	ဉ္ဇ ñja	ဒ္ဒ dda	နျ nya	မ္မ mma	သ္မ sma
ဂျ gya	ဉ္ဈ ñjha	ဒ္ဓ ddha	နှ nha	မျ mya	သွ sva
ဂြ gra	ဋ္ဋ ṭṭa	ဒျ dya	ပ္ပ ppa	မှ mha	ဟ္မ hma
င်္က ṅka	ဋ္ဌ ṭṭha	ဒြ dra	ပ္ဖ ppha	ယျ yya	ဟွ hva
င်္ခ ṅkha	ဍ္ဍ ḍḍa	ဒွ dva	ပျ pya	ယှ yha	ဠှ ḷha
င်္ဂ ṅga					

၁	၂	၃	၄	၅	၆	၇	၈	၉	၀
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

Cūḷavaggādi-aṭṭhakathā

Mātikā | Piṭṭhaṅka

Cūḷavagga-aṭṭhakathā

1. Kammakkhandhaka

2. Pārivāsikakkhandhaka

3. Samuccayakkhandhaka

Mātikā Piṭṭhaṅka

Mātikā Piṭṭhaṅka

Cūḷavagga-aṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

Parivāra-aṭṭhakathā

Mātikā | Piṭṭhaṅka

Vinayapiṭaka

Cūḷavaggādi-aṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

1. Kammakkhandhaka

Tajjanīyakammakathā

1. Cūḷavaggassa[1] paṭhame Kammakkhandhake tāva **Paṇḍukalohitakā**ti Paṇḍuko ceva Lohitako cāti chabbaggiyesu[2] dve janā, tesaṁ nissitakāpi Paṇḍukalohitakātveva paññāyanti. **Balavābalavaṁ paṭimantethā**ti suṭṭhubalavaṁ paṭivadatha. **Alamatthatarā**ti samatthatarā.

Adhammakammadvādasakakathā

4. **Asammukhā katan**ti-ādīsu saṁghadhammavinayapuggalasammukhānaṁ vinā kataṁ, cuditakaṁ appaṭipucchitvā kataṁ, tasseva appaṭiññāya kataṁ. **Adesanāgāminiyā**ti pārājikāpattiyā vā saṁghādisesāpattiyā vā. Ettha purimakesu tīsu tikesu nava padā adhammenakataṁ vaggenakatanti imehi saddhiṁ ekekaṁ gahetvā[3] nava tikā vuttā, evaṁ sabbepi dvādasa tikā honti. Paṭipakkhavasena sukkapakkhesupi eteyeva dvādasa tikā vuttā.

---

1. Cullavaggassa (Sī, Syā) 2. Chasu chabbaggiyesu (Ka) 3. Katvā (Syā)

6. **Ananulomikehi gihisaṁsaggehī**ti pabbajitānaṁ ananucchavikehi sahasokitādīhi gihisaṁsaggehi[1]. ( )[2]

Tiṇṇaṁ bhikkhave bhikkhūnanti-ādi ekekenāpi aṅgena tajjanīyakammaṁ kātuṁ vaṭṭatīti dassanatthaṁ vuttaṁ. Tajjanīyassa hi visesena bhaṇḍanakārakattaṁ aṅgaṁ, niyassassa[3] abhiṇhāpattikattaṁ, pabbājanīyassa kuladūsakattaṁ vuttaṁ. Imesu pana tīsu aṅgesu yena kenaci sabbānipi kātuṁ vaṭṭati. Yadi evaṁ yaṁ Campeyyakkhandhake vuttaṁ "tajjanīyakammārahassa niyassakammaṁ karoti -pa- upasampadārahaṁ abbheti, evaṁ kho Upāli adhammakammaṁ hoti avinayakammaṁ, evañca pana saṁgho sātisāro hotī"ti idaṁ virujjhatīti. Idañca na virujjhati. Kasmā? Vacanatthanānāttato, "tajjanīyakammārahassā"ti imassa hi vacanassa kammasanniṭṭhānaṁ attho, "tiṇṇaṁ bhikkhave"ti-ādivacanassa aṅgasambhavo, tasmā yadā saṁghena sannipatitvā "idaṁ nāma imassa bhikkhuno kammaṁ karomā"ti sanniṭṭhānaṁ kataṁ hoti, tadā kammāraho nāma hoti. Tassa iminā lakkhaṇena tajjanīyādikammārahassa niyassakammādikaraṇaṁ "adhammakammañceva avinayakammañcā"ti veditabbaṁ. Yassa pana bhaṇḍanakārakādīsu aṅgesu aññataraṁ aṅgaṁ atthi, tassa ākaṅkhamāno saṁgho yathānuññātesu aṅgesu ca kammesu ca yena kenaci aṅgena yaṁkiñci kammaṁ vavatthapetvā taṁ bhikkhuṁ kammārahaṁ katvā kammaṁ kareyya. Ayamettha vinicchayo. Evaṁ pubbenāparaṁ sameti.

Tattha kiñcāpi tajjanīyakamme bhaṇḍanakārakavasena kammavācā vuttā, atha kho bālassa abyattassa āpattibahulassa tajjanīyakammaṁ karontena bāla-abyattavaseneva kammavācā kātabbā. Evañhi bhūtena vatthunā kataṁ kammaṁ hoti, na ca aññassa kammassa vatthunā. Kasmā? Yasmā idampi anuññātanti. Esa nayo sabbattha. **Aṭṭhārasa sammāvattanavatthūni** Pārivāsikakkhandhake vaṇṇayissāma.

---

1. Saṁsaggehi (Sī)
2. ( ) Imasmiṁ ṭhāne Syā-Ka-potthakesu "na upasampādetabban"ti-ādipadānaṁ vaṇṇanā dissati, sā pana Pārivāsikakkhandhakavaṇṇanāyaṁ paripuṇṇākārena āgamissati.
3. Niyasassa (Syā, Ka)

Nappaṭippassambhetabba-aṭṭhārasakādikathā

8. **Lomaṁ pātentī**ti pannalomā honti, bhikkhū anuvattantīti attho. **Netthāraṁ vattantī**ti nittharantānaṁ etanti netthāraṁ. Yena sakkā nissāraṇā nittharituṁ, taṁ aṭṭhārasavidhaṁ sammāvattanaṁ[1] vattantīti attho. Kittakaṁ kālaṁ vattaṁ pūretabbanti. Dasa vā pañca vā divasāni. Imasmiṁ hi Kammakkhandhake ettakena vattaṁ pūritameva hoti.

Niyassakammakathā

11. Seyyasakavatthusmiṁ **apissu bhikkhū pakatā**ti apissu bhikkhū niccaṁ byāvaṭā honti. Sesaṁ tajjanīye vuttasadisameva.

Pabbājanīyakammakathā

21. Assajipunabbasukavatthu saṁghādisesavaṇṇanāyaṁ vuttaṁ.

27. **Kāyikena davenā**ti-ādīsu panettha kāyiko davo nāma kāyakīḷā vuccati. Sesapadadvayepi eseva nayo. **Kāyiko anācāro** nāma kāyadvāre paññattasikkhāpadavītikkamo vuccati. Sesadvayepi eseva nayo. **Kāyikaṁ upaghātikaṁ** nāma kāyadvāre paññattasikkhāpadassa asikkhanabhāvena upahananaṁ vuccati, nāsanaṁ vināsananti attho. Sesadvayepi eseva nayo. **Kāyiko micchājīvo** nāma paṭikkhittavejjakammādivasena telapacana-ariṭṭhapacanādīni. **Vācasiko micchājīvo** nāma gihīnaṁ sāsanasampaṭicchanārocanādīni. **Kāyikavācasiko** nāma tadubhayaṁ. Sesaṁ tajjanīye vuttanayameva.

Paṭisāraṇīyakammakathā

33. Sudhammavatthusmiṁ pana **anapaloketvā**ti na āpucchitvā. **Etadavocā**ti "kiṁ te gahapati therānaṁ paṭiyattan"ti sabbaṁ vivarāpetvā disvā etaṁ avoca. **Ekā ca kho idha natthi yadidaṁ tilasaṁguḷikā**ti yā ayaṁ tilasakkhalikā nāma vuccati, sā natthīti attho. Tassa kira

---

1. Sammāvattaṁ (Ka)

gahapatino vaṁse ādimhi eko pūviyo ahosi, tena naṁ thero jātiyā khuṁsetukāmo evamāha. **Yadeva kiñcī**ti evaṁ bahuṁ Buddhavacanaṁ ratanaṁ pahāya kiñcideva tilasaṁguḷikāvacanaṁ bhāsitaṁ. Kukkuṭapotaka-udāharaṇena idaṁ dasseti "yathā so neva kākavassitaṁ, na kukkuṭavassitaṁ akāsi, evaṁ tayāpi neva bhikkhuvacanaṁ, na gihivacanaṁ vuttan"ti.

Adhammakammādidvā dasakakathā

37. **Asammukhā katan**ti-ādayo tikā vuttappakārā eva.

39. Aṅgasamannāgamo purimehi asadiso. Tattha yathā lābhaṁ na labhanti, evaṁ parisakkanto parakkamanto **alābhāya parisakkati** nāma. Esa nayo anatthādīsu. Tattha **anattho**ti atthabhaṅgo. **Anāvāso**ti tasmiṁ ṭhāne avasanaṁ. **Gihīnaṁ Buddhassa avaṇṇan**ti gihīnaṁ santike Buddhassa avaṇṇaṁ bhāsati. **Dhammikaṁ paṭissavaṁ na saccāpetī**ti yathā sacco hoti, evaṁ na karoti. Vassāvāsaṁ paṭissuṇitvā na gacchati, aññaṁ vā evarūpaṁ karoti. **Pañcannaṁ bhikkhave**ti-ādi ekaṅgenapi kammārahabhāvadassanatthaṁ vuttaṁ. Sesamettha uttānatthañceva tajjanīye ca vuttanayameva.

Āpattiyā adassane ukkhepanīyakammakathā

46. Channavatthusmiṁ **āvāsaparamparañca bhikkhave saṁsathā**ti sabbāvāsesu ārocetha.

50. **Bhaṇḍanakārako**ti-ādīsu bhaṇḍanādipaccayā āpannaṁ āpattiṁ ropetvā tassā adassaneyeva kammaṁ kātabbaṁ. Tikā vuttappakārā eva.

51. Sammāvattanāyaṁ panettha tecattālīsa vattāni. Tattha na **anuddhaṁsetabbo**ti na codetabbo. **Na bhikkhu bhikkhūhī**ti añño bhikkhu aññehi bhikkhūhi na bhinditabbo. **Na gihiddhajo**ti odātavatthāni acchinnadasapupphadasāni ca na dhāretabbāni. **Na titthiyaddhajo**ti kusacīrādīni na dhāretabbāni. **Na āsādetabbo**ti na apasādetabbo. **Anto vā bahi vā**ti vihārassa anto vā bahi vā. Na titthiyādipadattayaṁ

uttānameva. Sesaṁ sabbaṁ Pārivāsikakkhandhake vaṇṇayissāma. Sesaṁ tajjanīye vuttanayameva. Āpattiyā appaṭikamme ukkhepanīyakammaṁ iminā sadisameva.

65. Ariṭṭhavatthu khuddakavaṇṇanāyaṁ vuttaṁ. "Bhaṇḍanakārako"ti-ādīsu yaṁ diṭṭhiṁ nissāya bhaṇḍanādīni karoti, tassā appaṭinissaggeyeva kammaṁ kātabbaṁ. Sesaṁ tajjanīye vuttanayameva. Sammāvattanāyampi hi idha tecattālīsaṁyeva vattānīti.

Kammakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Pārivāsikakkhandhaka

Pārivāsikavattakathā

75. Pārivāsikakkhandhake **pārivāsikā**ti pārivāsaṁ parivasantā. Tattha catubbidho parivāso appaṭicchannaparivāso paṭicchannaparivāso suddhantaparivāso samodhānaparivāsoti. Tesu "yo so bhikkhave aññopi aññatitthiyapubbo imasmiṁ dhammavinaye ākaṅkhati pabbajjaṁ, ākaṅkhati upasampadaṁ, tassa cattāro māse parivāso dātabbo"ti[1] evaṁ Mahākhandhake vutto titthiyaparivāso appaṭicchannaparivāso nāma. Tattha yaṁ vattabbaṁ, taṁ vuttameva. Ayaṁ pana idha anadhippeto. Sesā tayo yena saṁghādisesāpatti āpannā ceva hoti paṭicchāditā ca, tassa dātabbā. Tesu yaṁ vattabbaṁ, taṁ Samuccayakkhandhake vakkhāma. Ete pana idha adhippetā, tasmā etesu yaṁ kiñci parivāsaṁ parivasantā "pārivāsikā"ti veditabbā.

Pakatattānaṁ bhikkhūnanti ṭhapetvā navakataraṁ pārivāsikaṁ avasesānaṁ antamaso mūlāyapaṭikassanārahādīnampi. **Abhivādanapaccuṭṭhānan**ti yaṁ te abhivādanādiṁ karonti, taṁ sādiyanti sampaṭicchanti, na paṭikkhipantīti attho. Tattha **sāmīcikamman**ti ṭhapetvā abhivādanādīni aññassa anucchavikassa bījanavātadānādino ābhisamācārikassetaṁ adhivacanaṁ. **Āsanābhihāran**ti āsanassa abhiharaṇaṁ, āsanaṁ gahetvā abhigamanaṁ, paññāpanameva vā. Seyyābhihārepi eseva nayo. **Pādodakan**ti pādadhovana-udakaṁ. **Pādapīṭhan**ti dhotapādaṭṭhapanakaṁ. **Pādakathalikan**ti adhotapādaṭṭhapanakaṁ pādaghaṁsanaṁ vā. **Āpatti dukkaṭassā**ti saddhivihārikānampi sādiyantassa dukkaṭameva, tasmā te vattabbā "ahaṁ vinayakammaṁ karomi, mayhaṁ vattaṁ mā karotha, mā maṁ gāmappavesanaṁ āpucchathā"ti. Sace saddhāpabbajitā kulaputtā "tumhe bhante tumhākaṁ vinayakammaṁ karothā"ti vatvā vattaṁ karonti, gāmappavesanampi āpucchantiyeva, vāritakālato paṭṭhāya anāpatti. **Mithu yathāvuḍḍhan**ti pārivāsikabhikkhūnaṁ aññamaññaṁ yo yo vuḍḍho, tena tena navakatarassa sādituṁ.

---

1. Vi 3. 98 piṭṭhe.

Pañca yathāvuḍḍhanti pakatattehipi saddhiṁ vuḍḍhapaṭipāṭiyā eva. Tasmā pātimokkhe uddissamāne hatthapāse nisīdituṁ vaṭṭati. Mahāpaccariyaṁ pana "pāḷiyā anisīditvā pāḷiṁ vihāya hatthapāsaṁ amuñcantena nisīditabban"ti vuttaṁ. Pārisuddhi-uposathe karīyamāne saṁghanavakaṭṭhāne nisīditvā tattheva nisinnena attano pāḷiyā pārisuddhi-uposatho kātabbo. Pavāraṇāyapi saṁghanavakaṭṭhāne nisīditvā tattheva nisinnena attano pāḷiyā pavāretabbaṁ. Saṁghena ghaṇṭiṁ paharitvā bhājīyamānaṁ vassikasāṭikampi attano pattaṭṭhāne gahetuṁ vaṭṭati.

Oṇojananti vissajjanaṁ vuccati. Sace hi pārivāsikassa dve tīṇi uddesabhattādīni pāpuṇanti, aññā cassa puggalikabhattapaccāsā hoti, tāni paṭipāṭiyā gahetvā "bhante heṭṭhā gāhetha, ajja mayhaṁ bhattapaccāsā atthi, sve gaṇhissāmī"ti vatvā vissajjetabbāni. Evaṁ tāni punadivasesu[1] gaṇhituṁ labhati. Punadivase sabbapaṭhamaṁ etassa dātabbanti Kurundiyaṁ vuttaṁ. Yadi pana na gaṇhāti na vissajjeti, punadivase na labhati. Idaṁ oṇojanaṁ nāma pārivāsikasseva odissa anuññātaṁ. Kasmā? Tassa hi saṁghanavakaṭṭhāne nisinnassa bhattagge yāgukhajjakādīni pāpuṇanti vā na vā, tasmā "so bhikkhāhārena[2] mā kilamitthā"ti idamassa saṅgahakaraṇatthāya odissa anuññātaṁ.

Bhattanti āgatāgatehi vuḍḍhapaṭipāṭiyā gahetvā gantabbaṁ vihāre saṁghassa catussālabhattaṁ, etaṁ yathāvuḍḍhaṁ labhati. Pāḷiyā pana gantuṁ vā ṭhātuṁ vā na labhati, tasmā pāḷito osakkitvā hatthapāse ṭhitena hatthaṁ pasāretvā yathā seno nipatitvā gaṇhāti, evaṁ gaṇhitabbaṁ. Ārāmikasamaṇuddesehi āharāpetuṁ na labhati. Sace sayameva āharanti, vaṭṭati. Rañño mahāpeḷabhattepi eseva nayo. Catussālabhatte pana sace oṇojanaṁ kattukāmo hoti, attano atthāya ukkhitte piṇḍe "ajja me bhattaṁ atthi, sve gaṇhissāmī"ti vattabbaṁ. Punadivase dve piṇḍe labhatīti Mahāpaccariyaṁ vuttaṁ. Uddesabhattādīnipi pāḷito osakkitvāva gahetabbāni. Yattha pana nīsīdāpetvā parivisanti, tattha sāmaṇerānaṁ jeṭṭhakena, bhikkhūnaṁ saṁghanavakena hutvā nisīditabbaṁ.

1. Punapunadivasesu (Sī) 2. Bhikkhācārena (Syā)

76. Idāni yā ayaṁ sammāvattanā vuttā, tattha **na upasampādetabban**ti upajjhāyena hutvā na upasampādetabbaṁ, vattaṁ nikkhipitvā pana upasampādetuṁ vaṭṭati. Ācariyena hutvāpi kammavācā na sāvetabbā, aññasmiṁ asati vattaṁ nikkhipitvā sāvetuṁ vaṭṭati. **Na nissayo**ti āgantukānaṁ nissayo na dātabbo. Yehipi pakatiyāva nissayo gahito, te vattabbā "ahaṁ vinayakammaṁ karomi, asukattherassa nāma santike nissayaṁ gaṇhatha, mayhaṁ vattaṁ mā karotha, mā maṁ gāmappavesanaṁ āpucchathā"ti. Sace evaṁ vuttepi karontiyeva, vāritakālato paṭṭhāya karontesupi anāpatti.

Na sāmaṇeroti añño sāmaṇero na gahetabbo. Upajjhaṁ datvā gahitasāmaṇerāpi vattabbā "ahaṁ vinayakammaṁ karomi, mayhaṁ vattaṁ mā karotha, mā maṁ gāmappavesanaṁ āpucchathā"ti. Sace evaṁ vuttepi karontiyeva, vāritakālato paṭṭhāya karontesupi anāpatti. Bhikkhunovādakasammuti nāma ādhipaccaṭṭhānabhūtāti paṭikkhittā. Tasmā bhikkhusaṁghassa vattabbaṁ "bhante ahaṁ vinayakammaṁ karomi, bhikkhunovādakaṁ jānāthā"ti, paṭibalassa vā bhikkhussa bhāro kātabbo. Āgatā bhikkhuniyo "saṁghasantikaṁ gacchatha, saṁgho vo ovādadāyakaṁ jānissatī"ti vā, "ahaṁ vinayakammaṁ karomi, asukabhikkhussa nāma santikaṁ gacchatha, so vo ovādaṁ dassatī"ti vā vattabbā.

Sā āpattīti sukkavissaṭṭhiyā parivāse dinne sukkavissaṭṭhi nāpajjitabbā. **Aññā vā tādisikā**ti kāyasaṁsaggādigarukāpatti. **Tato vā pāpiṭṭhatarā**ti pārājikāpatti. Sattasu hi āpattīsu dubbhāsitāpatti pāpiṭṭhā, dukkaṭāpatti pāpiṭṭhatarā. Dukkaṭāpatti pāpiṭṭhā, pāṭidesanīyāpatti pāpiṭṭhatarāti evaṁ pācittiyathullaccayasaṁghādisesapārājikāpattīsu nayo netabbo. Tāsaṁ vatthūsupi dubbhāsitavatthu pāpiṭṭhaṁ, dukkaṭavatthu pāpiṭṭhataranti purimanayeneva bhedo veditabbo. Paṇṇattivajjasikkhāpade pana vatthupi āpattipi pāpiṭṭhā. Lokavajje ubhayampi pāpiṭṭhataraṁ.

Kammanti parivāsakammavācā vuccati, taṁ kammaṁ "akataṁ dukkaṭan"ti-ādīhi vā, "kiṁ idaṁ kammaṁ nāma kasikammaṁ gorakkhakamman"ti-ādīhi vā vacanehi na garahitabbaṁ. **Kammikā**ti yehi bhikkhūhi kammaṁ kataṁ, te vuccanti, te bālā abyattāti-ādīhi vacanehi na garahitabbā.

Na savacanīyaṁ kātabbanti palibodhatthāya[1] vā pakkosanatthāya vā savacanīyaṁ na kātabbaṁ, palobodhatthāya hi karonto "ahaṁ āyasmantaṁ imasmiṁ vatthusmiṁ savacanīyaṁ karomi, imamhā āvāsā ekapadampi mā pakkāmi, yāva na taṁ adhikaraṇaṁ vūpasantaṁ hotī"ti evaṁ karoti. Pakkosanatthāya karonto "ahaṁ te savacanīyaṁ karomi, ehi mayā saddhiṁ vinayadharānaṁ sammukhībhāvaṁ gacchāmā"ti evaṁ karoti, tadubhayampi na kātabbaṁ.

Na anuvādoti vihāre jeṭṭhakaṭṭhānaṁ na kātabbaṁ, pātimokkhuddesakena vā dhammajjhesakena vā na bhavitabbaṁ, nāpi terasasu sammutīsu ekasammutivasenāpi issariyakammaṁ kātabbaṁ. **Na okāso**ti "karotu me āyasmā okāsaṁ, ahaṁ taṁ vattukāmo"ti evaṁ pakatattassa okāso na kāretabbo, vatthunā vā āpattiyā vā na codetabbo, "ayaṁ pubbe te doso"ti na sāretabbo. **Na bhikkhūhi sampayojetabban**ti aññamaññaṁ yojetvā kalaho na kāretabbo.

Puratoti saṁghattherena hutvā purato na gantabbaṁ, dvādasahatthaṁ upacāraṁ muñcitvā ekakena gantabbaṁ. Nisīdanepi eseva nayo. **Āsanapariyanto**ti bhattaggādīsu saṁghanavakāsanaṁ vuccati, svāssa dātabbo, tattha nisīditabbaṁ. **Seyyāpariyanto**ti seyyānaṁ pariyanto, sabbalāmakaṁ mañcapīṭhaṁ. Ayañhi vassaggena attano pattaṭṭhāne seyyaṁ gahetuṁ na labhati, sabbabhikkhūhi vicinitvā gahitāvasesā maṅgulagūthabharitā vettalatādivinaddhā lāmakaseyyā assa dātabbā. **Vihārapariyanto**ti yathā ca seyyā, evaṁ vasana-āvāsopi vassaggena attano pattaṭṭhāne tassa na vaṭṭati, sabbabhikkhūhi vicinitvā gahitāvasesā pana rajohatabhūmi jatukamūsikabharitā paṇṇasālā assa dātabbā. Sace pakatattā sabbe rukkhamūlikā abbhokāsikā ca honti, channaṁ na upenti, sabbepi etehi vissaṭṭhāvāsā nāma honti. Tesu yaṁ icchati, taṁ labhati, vassūpanāyikadivase paccayaṁ ekapasse ṭhatvā vassaggena gaṇhituṁ labhati. Senāsanaṁ na labhati, nibaddhavassāvāsikaṁ senāsanaṁ gaṇhitukāmena vattaṁ nikkhipitvā gahetabbaṁ.

---

1. Palibodhatāya (Sī)

Tena ca so sāditabboti yaṁ assa āsanādipariyantaṁ bhikkhū denti, so eva sāditabbo. **Puresamaṇena vā pacchāsamaṇena vā**ti ñātipavāritaṭṭhāne "ettake bhikkhū gahetvā āgacchathā"ti nimantitena "bhante asukaṁ nāma kulaṁ bhikkhū nimantesi, etha tattha gacchāmā"ti evaṁ saṁvidhāya bhikkhū puresamaṇe vā pacchāsamaṇe vā katvā na gantabbaṁ. "Bhante asukasmiṁ nāma gāme manussā bhikkhūnaṁ āgamanaṁ icchanti, sādhu vatassa sace tesaṁ saṅgahaṁ kareyyāthā"ti evaṁ pana pariyāyena kathetuṁ vaṭṭati.

Na āraññikaṅganti āgatāgatānaṁ ārocetuṁ harāyamānena āraññikadhutaṅgaṁ na samādātabbaṁ. Yenāpi pakatiyā samādinnaṁ, tena dutiyaṁ bhikkhuṁ gahetvā araññe aruṇaṁ uṭṭhāpetabbaṁ, na ca ekakena vatthabbaṁ. Tathā bhattaggādīsu āsanapariyante nisajjāya harāyamānena piṇḍapātikadhutaṅgampi na samādātabbaṁ. Yo pana pakatiyāva piṇḍapātiko, tassa paṭisedho natthi.

Na ca tappaccayāti "nīhaṭabhatto hutvā vihāreyeva nisīditvā bhuñjanto rattiyo gaṇayissāmi, gacchato me bhikkhuṁ disvā anārocentassa ratticchedo siyā"ti iminā kāraṇena piṇḍapāto na nīharāpetabbo. **Mā maṁ jāniṁsū**ti mā maṁ ekabhikkhupi jānātūti ca iminā ajjhāsayena vihāre sāmaṇerehi pacāpetvā bhuñjitumpi na labhati, gāmaṁ piṇḍāya pavisitabbameva. Gilānassa pana navakamma-ācariyupajjhāyakiccādipasutassa vā vihāreyeva acchituṁ vaṭṭati. Sacepi gāme anekasatā bhikkhū vicaranti, na sakkā hoti ārocetuṁ, gāmakāvāsaṁ gantvā sabhāgaṭṭhāne vasituṁ vaṭṭati.

Āgantukenāti kañci vihāraṁ gatena tattha bhikkhūnaṁ ārocetabbaṁ. Sace sabbe ekaṭṭhāne ṭhite passati, ekaṭṭhāne ṭhiteneva ārocetabbaṁ. Atha rukkhamūlādīsu visuṁ visuṁ ṭhitā honti, tattha tattha gantvā ārocetabbaṁ. Sañcicca anārocentassa ratticchedo ca hoti, vattabhede ca dukkaṭaṁ. Atha vicinanto ekacce na passati, ratticchedova hoti, na vattabhedadukkaṭaṁ.

Āgantukassāti attano vasanavihāraṁ āgatassāpi ekassa vā bahūnaṁ vā vuttanayeneva ārocetabbaṁ. Ratticchedavattabhedāpi cettha vuttanayeneva veditabbā. Sace āgantukā muhuttaṁ vissamitvā vā avissamitvā eva vā vihāramajjhena gacchanti, tesampi ārocetabbaṁ. Sace tassa ajānantasseva gacchanti, ayañca pana gatakāle jānāti, gantvā ārocetabbaṁ. Sampāpuṇituṁ asakkontassa ratticchedova hoti, na vattabhedadukkaṭaṁ. Yepi antovihāraṁ appavisitvā upacārasīmaṁ okkamitvā gacchanti, ayañca nesaṁ chattasaddaṁ vā ukkāsitasaddaṁ vā khipitasaddaṁ vā sutvāva āgantukabhāvaṁ jānāti, gantvā ārocetabbaṁ. Gatakāle jānantenapi anubandhitvā ārocetabbameva. Sampāpuṇituṁ asakkontassa ratticchedova hoti, na vattabhedadukkaṭaṁ. Yopi rattiṁ yeva āgantvā rattiṁ yeva gacchati, sopissa ratticchedaṁ karoti, aññātattā pana vattabhedadukkaṭaṁ natthi. Sace ajānitvāva abbhānaṁ karoti, akatameva hotīti Kurundiyaṁ vuttaṁ, tasmā adhikā rattiyo gahetvā kātabbaṁ. Ayaṁ apaṇṇakapaṭipadā.

Nadī-ādīsu nāvāya gacchantampi paratīre ṭhitampi ākāsena gacchantampi pabbatatala-araññādīsu dūre ṭhitampi bhikkhuṁ disvā sace "bhikkhū"ti vavatthānaṁ atthi, nāvādīhi vā gantvā mahāsaddaṁ katvā vā vegena anubandhitvā vā ārocetabbaṁ, anārocentassa ratticchedo ceva vattabhedadukkaṭañca. Sace vāyamantopi sampāpuṇituṁ vā sāvetuṁ vā na sakkoti, ratticchedova hoti, na vattabhedadukkaṭaṁ. Saṁghasenābhayatthero pana visayāvisayena katheti. "Visaye kira anārocentassa ratticchedo ceva vattabhedadukkaṭañca hoti, avisaye pana ubhayampi natthī"ti. Karavīkatissatthero "samaṇo ayanti vavatthānameva pamāṇaṁ, sacepi avisayo hoti, vattabhedadukkaṭameva natthi, ratticchedo pana hotiyevā"ti āha.

Uposatheti "uposathaṁ sampāpuṇissāmā"ti āgantukā bhikkhū āgacchanti, iddhiyā gacchantāpi uposathabhāvaṁ ñatvā otaritvā uposathaṁ karonti, tasmā āgantukasodhanatthaṁ uposathadivase ārocetabbaṁ. Pavāraṇāyapi eseva nayo. **Gilāno**ti gantuṁ asamattho. **Dūtenā**ti ettha anupasampannaṁ pesetuṁ na vaṭṭati, bhikkhuṁ pesetvā ārocāpetabbaṁ.

Abhikkhuko āvāsoti suññavihāro. Yattha ekopi bhikkhu natthi, tattha vāsatthāya na gantabbaṁ. Na hi tattha vuttharattiyo gaṇanūpikā honti, pakatattena pana saddhiṁ vaṭṭati. Dasavidhantarāye pana sacepi rattiyo gaṇanūpikā na honti, antarāyato parimuccanatthāya gantabbameva. Tena vuttaṁ "aññatra antarāyā"ti. Nānāsaṁvāsakehi saddhiṁ vinayakammaṁ kātuṁ na vaṭṭati. Tesaṁ anārocanepi ratticchedo natthi, abhikkhukāvāsasadisameva hoti. Tena vuttaṁ **yatthassu bhikkhū nānāsaṁvāsakā**ti. Sesaṁ Uposathakkhandhake vuttanayameva.

81. **Ekacchanne āvāse**ti-ādīsu **āvāso** nāma vasanatthāya katasenāsanaṁ. **Anāvāso** nāma cetiyagharaṁ bodhigharaṁ sammuñjani-aṭṭako dāru-aṭṭako pānīyamāḷo vaccakuṭi dvārakoṭṭhakoti evamādi. Tatiyapadena tadubhayampi gahitaṁ. Etesu yattha katthaci ekacchanne chadanato udakapatanaṭṭhānaparicchinne okāse ukkhittako vasituṁ na labhati. Pārivāsiko pana anto-āvāseyeva na labhatīti Mahāpaccariyaṁ vuttaṁ. Mahā-aṭṭhakathāyaṁ pana "avisesena udakapātena vāritan"ti vuttaṁ. Kurundriyaṁ "etesu ettakesu pañcavaṇṇacchadanabaddhaṭṭhānesu pārivāsikassa ca ukkhittakassa ca pakatattena saddhiṁ udakapātena vāritan"ti vuttaṁ, tasmā nānūpacārepi ekacchanne na vaṭṭati. Sace panettha tadahupasampannepi pakatatte paṭhamaṁ pavisitvā nipanne saṭṭhivassopi pārivāsiko pacchā pavisitvā jānanto nipajjati, ratticchedo ceva vattabhedadukkaṭañca. Ajānantassa ratticchedova, na vattabhedadukkaṭaṁ. Sace pana tasmiṁ paṭhamaṁ nipanne pacchā pakatatto pavisitvā nipajjati, pārivāsiko ca jānāti, ratticchedo ceva vattabhedadukkaṭañca. No ce jānāti, ratticchedova, na vattabhedadukkaṭaṁ.

Vuṭṭhātabbaṁ, nimantetabboti tadahupasampannampi disvā vuṭṭhātabbameva, vuṭṭhāya ca "ahaṁ iminā sukhanisinno vuṭṭhāpito"ti parammukhena na gantabbaṁ, "idaṁ ācariya āsanaṁ, ettha nisīdathā"ti evaṁ nimantetabboyeva. Navakena pana "mahātheraṁ obaddhaṁ karomī"ti pārivāsikattherassa santikaṁ na gantabbaṁ. **Ekāsane**ti samānavassikāsane mañce vā pīṭhe vā. **Na chamāyaṁ nisinne**ti pakatatte bhūmiyaṁ nisinne itarena antamaso tiṇasanthārepi uccatare vālikātalepi vā na nisīditabbaṁ. Dvādasahatthaṁ pana

upacāraṁ muñcitvā nisīdituṁ vaṭṭati. **Ekacaṅkame**ti sahāyena viya saddhiṁ caṅkamanto ekasmiṁ caṅkame.

Chamāyaṁ caṅkamantanti chamāyaṁ caṅkamante, ayameva vā pāṭho. Ayaṁ panettha attho, akataparicchedāya bhūmiyā caṅkamante paricchedaṁ katvā vālikaṁ ākiritvā ālambanaṁ yojetvā katacaṅkame nīcepi na caṅkamitabbaṁ, ko pana vādo iṭṭhakācayasampanne vedikāparikkhitteti. Sace pana pākāraparikkhitto hoti dvārakoṭṭhakayutto pabbatantaravanantaragumbantaresu vā suppaṭicchanno, tādise caṅkame caṅkamituṁ vaṭṭati. Appaṭicchannepi upacāraṁ muñcitvā vaṭṭati.

Vuḍḍhatarenāti ettha sace vuḍḍhatare pārivāsike paṭhamaṁ nipanne itaro jānanto pacchā nipajjati, ratticchedo cassa hoti, vattabhede ca dukkaṭaṁ. Vuḍḍhatarassa pana ratticchedova, na vattabhedadukkaṭaṁ. Ajānitvā nipajjati, dvinnampi vattabhedo natthi, ratticchedo pana hoti. Atha navakapārivāsike paṭhamaṁ nipanne vuḍḍhataro pacchā nipajjati, navako ca jānāti, ratti cassa chijjati, vattabhede ca dukkaṭaṁ hoti. Vuḍḍhatarassa ratticchedova, na vattabhedo. No ce jānāti, dvinnampi vattabhedo natthi, ratticchedo pana hoti. Sace dvepi apacchāpurimaṁ nipajjanti, vuḍḍhatarassa ratticchedova, itarassa vattabhedopīti Kurundiyaṁ vuttaṁ. Dve pārivāsikā samavassā, eko paṭhamaṁ nipanno, eko jānantova pacchā nipajjati, ratti ca chijjati, vattabhede ca dukkaṭaṁ. Paṭhamaṁ nipannassa ratticchedova, na vattabhedo. Sace pacchā nipajjantopi na jānāti, dvinnampi vattabhedo natthi, ratticchedo pana hoti. Sace dvepi apacchāpurimaṁ nipajjanti, dvinnampi ratticchedoyeva, na vattabhedo. Sace hi dve pārivāsikā ekato vaseyyuṁ, te aññamaññassa ajjhācāraṁ ñatvā agāravā vā vippaṭisārino vā hutvā pāpiṭṭhataraṁ vā āpattiṁ āpajjeyyuṁ vibbhameyyaṁ vā, tasmā nesaṁ sahaseyyā sabbappakārena paṭikkhittā. Sesaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ. Mūlāyapaṭikassanārahādayo cettha pārivāsikānaṁ pakatattaṭṭhāne ṭhitāti veditabbā.

Pārivāsikacatuttho ce bhikkhave parivāsanti ettha pārivāsikaṁ catutthaṁ katvā aññassa parivāsadānādīni kātuṁ na vaṭṭati. Etesvevāyaṁ

gaṇapūrako na hoti, sesasaṁghakammesu hoti. Gaṇe pana appahonte vattaṁ nikkhipāpetvā gaṇapūrako kātabboti.

83. Imaṁ pana vattakathaṁ sutvā Vinayadhara-upālittherassa rahogatassa evaṁ parivitakko udapādi "Bhagavatā bahu pārivāsikavattaṁ paññattaṁ, katihi nu kho ettha kāraṇehi ratticchedo hotī"ti, so Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā tamatthaṁ pucchi. Bhagavā cassa byākāsi. Tena vuttaṁ **atha kho āyasmā Upāli -pa- ratticchedā**ti. Tattha **sahavāso**ti yvāyaṁ pakatattena bhikkhunā saddhiṁ ekacchanneti-ādinā nayena vutto ekato vāso. **Vippavāso**ti ekakasseva vāso. **Anārocanā**ti āgantukādīnaṁ anārocanā. Etesu tīsu ekekena kāraṇena ratticchedo hoti.

84. **Na sakkontī**ti saṁghassa mahantatāya tattha tattha gantvā sabbesaṁ ārocetuṁ asakkontā sodhetuṁ na sakkonti. **Parivāsaṁ nikkhipāmi, vattaṁ nikkhipāmī**ti imesu dvīsu padesu ekenāpi nikkhittova hoti parivāso, dvīhi sunikkhittoyeva. Samādānepi eseva nayo. Evaṁ vattaṁ samādiyitvā parivutthaparivāsassa mānattaṁ gaṇhato puna vattasamādānakiccaṁ natthi, samādinnavattoyeva hesa, tasmāssa chārattaṁ mānattaṁ dātabbaṁ, ciṇṇamānatto abbhetabbo. Evaṁ anāpattiko hutvā suddhante patiṭṭhito tisso sikkhā pūretvā dukkhassantaṁ karissatīti.

Pārivāsikavattakathā niṭṭhitā.

Mūlāyapaṭikassanārahavattkathā

86. **Mūlāyapaṭikassanārahā bhikkhū sādiyanti pakatattānan**ti ṭhapetvā navakataraṁ mūlayapaṭikassanārahaṁ avasesānaṁ antamaso pārivāsikādīnampi. Imesañhi pārivāsikamūlāyapaṭikassanārahamānattārahamānattācārika-abbhānārahānaṁ pañcannaṁ ṭhapetvā attano navakataraṁ sesā sabbe pakatattā eva. Kasmā? mithu yathāvuḍḍhaṁ abhivādanādīnaṁ anuññātattā, tena vuttaṁ "avasesānaṁ antamaso pārivāsikādīnampī"ti. Mūlāyapaṭikassanārahādilakkhaṇaṁ pana nesaṁ

parato āvibhavissati. Sesamettha ito paresu ca mānattārahādivattesu pārivāsikavatte vuttanayeneva veditabbaṁ.

87. **Mūlāyapaṭikassanārahacatuttho ce**ti-ādīsupi yatheva pārivāsiko, evaṁ etepi etesu vinayakammesu gaṇapūrakā na honti, sesasaṁghakammesu honti.

Mānattacārikavattakathā

90. Mānattacārikassavattesu devasikaṁ ārocetabbanti viseso.

92. Ratticchedesu **ūne gaṇe**ti ettha **gaṇo**ti cattāro vā atirekā vā, tasmā sacepi tīhi bhikkhūhi saddhiṁ vasati, ratticchedo hotiyeva. Mānattanikkhepasamādānesu vuttasadisova vinicchayo. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Pārivāsikakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Samuccayakkhandhaka

Sukkavissaṭṭhikathā

97. Samuccayakkhandhake **chārattaṁ mānattan**ti ettha catubbidhaṁ mānattaṁ appaṭicchannamānattaṁ paṭicchannamānattaṁ pakkhamānattaṁ samodhānamānattanti. Tattha **appaṭicchannamānattaṁ** nāma yaṁ appaṭicchannāya āpattiyā parivāsaṁ adatvā kevalaṁ āpattiṁ āpannabhāveneva mānattārahassa mānattaṁ diyyati. **Paṭicchannamānattaṁ** nāma yaṁ paṭicchannāya āpattiyā parivutthaparivāsassa diyyati. **Pakkhamānattaṁ** nāma yaṁ paṭicchannāya vā appaṭicchannāya vā āpattiyā addhamāsaṁ bhikkhunīnaṁ diyyati. **Samodhānamānattaṁ** nāma yaṁ odhāya ekato katvā diyyati. Tesu idaṁ "appaṭicchannāya chārattaṁ mānattan"ti vacanato "appaṭicchannamānattan"ti veditabbaṁ. Taṁ dentena sace ekaṁ āpattiṁ āpanno hoti, idha vuttanayena dātabbaṁ. Sace dve vā tisso vā tisso vā tatuttariṁ vā āpanno, yatheva "ekaṁ āpattin"ti vuttaṁ, evaṁ "dve āpattiyo tisso āpattiyo"ti vattabbaṁ. Tatuttari pana sacepi sataṁ vā sahassaṁ vā hoti, "sambahulā"ti vattabbaṁ. Nānāvatthukāyopi ekato katvā dātabbā, tāsaṁ dānavidhiṁ parivāsadāne kathayissāma.

Evaṁ āpattivasena kammavācaṁ katvā dinne mānatte "evametaṁ dhārayāmī"ti kammavācāpariyosāne māḷakasīmāyameva "mānattaṁ samādiyāmi, vattaṁ samādiyāmī"ti vuttanayena vattaṁ samādātabbaṁ. Vattaṁ samādiyitvā tattheva saṁghassa ārocetabbaṁ, ārocentena ca evaṁ ārocetabbaṁ—

> "Ahaṁ bhante ekaṁ āpattiṁ āpajjiṁ sañcetanikaṁ sukkavissaṭṭhiṁ appaṭicchannaṁ, sohaṁ saṁghaṁ ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā appaṭicchānnāya chārattaṁ mānattaṁ yāciṁ, tassa me saṁgho ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā appaṭicchannāya chārattaṁ mānattaṁ adāsi. Sohaṁ mānattaṁ carāmi, vedayāmahaṁ[1] bhante, 'vedayatī'ti maṁ saṁgho dhāretū"ti.

Imañca pana atthaṁ gahetvā yāya kāyaci bhāsāya[2] ārocetuṁ vaṭṭatiyeva. Ārocetvā sace nikkhipitukāmo, vuttanayeneva

---

1. Vediyāmahaṁ (Syā)   2. Vācāya (sabbattha)

saṁghamajjhe nikkhipitabbaṁ. Māḷakato bhikkhūsu nikkhantesu ekassapi santike nikkhipituṁ vaṭṭati. Māḷakato nikkhamitvā satiṁ paṭilabhantena sahagacchantassa santike nikkhipitabbaṁ. Sace sopi pakkanto, aññassa yassa māḷake nārocitaṁ, tassa ārocetvā nikkhipitabbaṁ. Ārocentena pana avasāne "vedayatīti maṁ āyasmā dhāretū"ti vattabbaṁ. Dvinnaṁ ārocentena "āyasmantā dhārentū"ti, tiṇṇaṁ ārocentena "āyasmanto dhārentū"ti vattabbaṁ. Nikkhittakālato paṭṭhāya pakatattaṭṭhāne tiṭṭhati.

Sace appabhikkhuko vihāro hoti, sabhāgā bhikkhū vasanti, vattaṁ anikkhipitvā antovihāreyeva rattiyo gaṇetabbā. Atha na sakkā sodhetuṁ, vuttanayeneva vattaṁ nikkhipitvā paccūsasamaye catūhi pañcahi vā bhikkhūhi saddhiṁ parikkhittassa vihārassa parikkhepato, aparikkhittassa parikkhepārahaṭṭhānato dve leḍḍupāte atikkamitvā mahāmaggato okkamma gumbena vā vatiyā vā paṭicchannaṭṭhāne nisīditabbaṁ. Anto-aruṇeyeva vuttanayena vattaṁ samādiyitvā ārocetabbaṁ. Sace añño koci bhikkhu kenacideva karaṇīyena taṁ ṭhānaṁ āgacchati, sace esa taṁ passati, saddaṁ vāssa suṇāti, ārocetabbaṁ. Anārocentassa ratticchedo ceva vattabhedo ca.

Atha dvādasahatthaṁ upacāraṁ okkamitvā ajānantasseva gacchati, ratticchedo hoti eva, vattabhedo pana natthi. Ārocitakālato paṭṭhāya ca ekaṁ bhikkhuṁ ṭhapetvā sesehi sati karaṇīye gantumpi vaṭṭati. Aruṇe uṭṭhite tassa bhikkhussa santike vattaṁ nikkhipitabbaṁ. Sace sopi kenaci kammena pure-aruṇeyeva gacchati, aññaṁ vihārato nikkhantaṁ vā āgantukaṁ vā yaṁ paṭhamaṁ passati, tassa santike ārocetvā vattaṁ nikkhipitabbaṁ. Ayañca yasmā gaṇassa ārocetvā bhikkhūnañca atthibhāvaṁ sallakkhetvāva vasi, tenassa ūne gaṇe caraṇadoso vā vippavāso vā na hoti. Sace na kañci passati, vihāraṁ gantvā attanā saddhiṁ gatabhikkhūsu ekassa santike nikkhipitabbanti Mahāsumatthero āha. Mahāpadumatthero pana "yaṁ paṭhamaṁ passati, tassa ārocetvā nikkhipitabbaṁ. Ayaṁ nikkhittavattassa parihāro"ti āha.

Evaṁ chārattaṁ mānattaṁ akhaṇḍaṁ caritvā yattha siyā vīsatigaṇo bhikkhusaṁgho, tattha so bhikkhu abbhetabbo. Abbhentehi ca paṭhamaṁ

abbhānāraho kātabbo. Ayañhi nikkhittavattattā pakatattaṭṭhāne ṭhito, pakatattassa ca abbhānaṁ kātuṁ na vaṭṭati, tasmā vattaṁ samādāpetabbo. Vatte samādinne abbhānāraho hoti. Tenāpi vattaṁ samādiyitvā ārocetvā abbhānaṁ yācitabbaṁ. Anikkhittavattassa puna vattasamādānakiccaṁ natthi. So hi chārattātikkameneva abbhānāraho hoti, tasmā so abbhetabbo. Tatra yvāyaṁ[1] "evañca pana bhikkhave abbhetabbo"ti Pāḷiyaṁyeva abbhānavidhi vutto, ayañca ekāpattivasena vutto. Sace pana dve tisso sambahulā vā ekavatthukā vā nānāvatthukā vā āpattiyo honti, tāsaṁ vasena kammavācā kātabbā. Evaṁ appaṭicchannamānattaṁ dātabbaṁ. Paṭicchannamānattaṁ pana yasmā paṭicchannāya āpattiyā parivutthaparivāsassa dātabbaṁ hoti, tasmā naṁ parivāsakathāyaṁyeva kathayissāma.

Parivāsakathā

102. "Tena hi bhikkhave saṁgho Udāyissa bhikkhuno ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṁ detū"ti-ādinā nayena Pāḷiyaṁ anekehi ākārehi parivāso ca mānattañca vuttaṁ. Tassa yasmā āgatāgataṭṭhāne vinicchayo vuccamāno Pāḷi viya ativitthāraṁ āpajjati, na ca sakkā hoti sukhena pariggahetuṁ, tasmā naṁ samodhānetvā idheva dassayissāma.

Ayaṁ hi idha adhippeto parivāso nāma paṭicchannaparivāso, suddhantaparivāso, samodhānaparivāsoti tividho hoti. Tattha paṭicchannaparivāso tāva yathāpaṭicchannāya āpattiyā dātabbo. Kassaci hi ekāhapaṭicchannā āpatti hoti, yathā ayaṁ Udāyittherassa, kassaci dvīhādipaṭicchannā, yathā parato āgatā Udāyittherasseva, kassaci ekā āpatti hoti, yathā ayaṁ, kassaci dve tisso tatuttari vā, yathā parato āgatā, tasmā paṭicchannaparivāsaṁ dentena paṭhamaṁ tāva paṭicchannabhāvo jānitabbo.

Ayaṁ hi āpatti nāma dasahākārehi paṭicchannā hoti. Tatthāyaṁ mātikā, āpatti ca hoti āpattisaññī ca, pakatatto ca hoti

1. Tatrāyaṁ (Ka)

pakatattasaññī ca, anantarāyiko ca hoti anantarāyikasaññī ca, pahu ca hoti pahusaññī ca, chādetukāmo ca hoti chādeti cāti.

Tattha **āpatti ca hoti āpattisaññī cā**ti yaṁ āpanno, sā āpattiyeva hoti. Sopi ca tattha āpattisaññīyeva. Iti jānanto chādeti, channāva hoti. Atha panāyaṁ tattha anāpattisaññī, acchannā hoti, anāpatti pana āpattisaññāyapi anāpattisaññāyapi chādentenāpi acchāditāva hoti. Lahukaṁ vā garukāti garukaṁ vā lahukāti chādeti, alajjipakkhe tiṭṭhati, āpatti pana acchannā hoti. Garukaṁ lahukāti maññamāno deseti, neva desitā hoti, na channā. Garukaṁ garukāti ñatvā chādeti, channā hoti. Garukalahukabhāvaṁ na jānāti, āpattiṁ chādemīti[1] chādeti, channāva hoti.

Pakatattoti tividhaṁ ukkhepanīyakammaṁ akato. So ce pakatattasaññī hutvā chādeti, channā hoti. Atha "mayhaṁ saṁghena kammaṁ katan"ti apakatattasaññī hutvā chādeti, acchannā hoti. Apakatattena pakatattasaññinā vā apakatattasaññinā vā chāditāpi acchannāva hoti. Vuttampi cetaṁ—

Āpajjati garukaṁ sāvasesaṁ,
Chādeti anādariyaṁ paṭicca.
Na bhikkhunī no ca phuseyya vajjaṁ,
Pañhā mesā kusalehi cintitāti[2].

Ayaṁ hi pañho ukkhittakena kathito.

Anantarāyikoti yassa dasasu antarāyesu ekopi natthi, so ce anantarāyikasaññī hutvā chādeti, channā hoti. Sacepi so bhīrukajātikatāya andhakāre amanussacaṇḍamigabhayena antarāyikasaññī hutvā chādeti, acchannāva hoti. Yassa hi pabbatavihāre vasantassa kandaraṁ vā nadiṁ vā atikkamitvā ārocetabbaṁ hoti, antarāmagge ca caṇḍavāḷa-amanussādibhayaṁ atthi, magge ajagarā nipajjanti, nadī pūrā hoti, ekasmiṁ pana satiyeva antarāye antarāyikasaññī

---

1. Chādessāmīti (Ka) 2. Vi 5. 379 piṭṭhe.

hutvā chādeti, acchannāva hoti. Antarāyikassa pana antarāyikasaññāya vā anantarāyikasaññāya vā chādayato acchannāva hoti.

Pahūti yo sakkoti bhikkhuno santikaṁ gantuñceva ārocetuñca, so ce pahusaññī hutvā chādeti, channā hoti. Sacassa mukhe appamattako gaṇḍo vā hoti, hanukavāto vā vijjhati, danto vā rujjati, bhikkhā vā mandā laddhā hoti, tāvatakena pana neva vattuṁ na sakkoti, na gantuṁ, apica kho na sakkomīti saññī hoti, ayaṁ pahu hutvā appahusaññī nāma. Iminā chāditāpi acchāditā. Appahunā pana vattuṁ vā gantuṁ vā asamatthena pahusaññinā vā appahusaññinā vā chāditā hotu, acchāditāva.

Chādetukāmo ca hoti chādeti cāti idaṁ uttānatthameva. Sace pana chādessāmīti dhuranikkhepaṁ katvā purebhatte vā pacchābhatte vā paṭhamayāmādīsu vā lajjidhammaṁ okkamitvā anto-aruṇeyeva āroceti, ayaṁ chādetukāmo na chādeti nāma.

Yassa pana abhikkhuke ṭhāne vasantassa āpattiṁ āpajjitvā sabhāgassa bhikkhuno āgamanaṁ āgamentassa, sabhāgasantikaṁ vā gacchantassa addhamāsopi māsopi atikkamati, ayaṁ na chādetukāmo chādeti nāma, ayampi acchannāva hoti.

Yo pana āpannamattova aggiṁ akkantapuriso viya sahasā apakkamitvā sabhāgaṭṭhānaṁ gantvā āvi karoti, ayaṁ na chādetukāmova na chādeti nāma. Sace pana sabhāgaṁ disvāpi “ayaṁ me upajjhāyo vā ācariyo vā”ti lajjāya nāroceti, channāva hoti āpatti. Upajjhāyādibhāvo hi idha appamāṇaṁ, averisabhāgamattameva pamāṇaṁ. Tasmā averisabhāgassa santike ārocetabbā.

Yo pana visabhāgo hoti sutvā pakāsetukāmo, evarūpassa upajjhāyassāpi santike nārocetabbā. Tattha purebhattaṁ vā āpattiṁ āpanno hotu pacchābhattaṁ vā divā vā rattiṁ vā, yāva aruṇaṁ na uggacchati, tāva ārocetabbaṁ. Uddhaste aruṇe paṭicchannā hoti, paṭicchādanapaccayā ca dukkaṭaṁ āpajjati. Sabhāgasaṁghādisesaṁ āpannassa pana santike

āvi kātuṁ na vaṭṭati. Sace āvi karoti, āpatti āvikatā hoti, dukkaṭā pana na muccati. Tasmā suddhassa santike āvikātabbā. Āvikaronto ca tuyhaṁ santike ekaṁ āpattiṁ āvikaromīti vā ācikkhāmīti vā ārocemīti vā mama ekaṁ āpattiṁ āpannabhāvaṁ jānāhīti vā vadatu, ekaṁ garukāpattiṁ āvikaromīti-ādinā vā nayena vadatu, sabbehipi ākārehi appaṭicchannāva hotīti Kurundiyaṁ vuttaṁ. Sace pana lahukāpattiṁ āvikaromīti-ādinā nayena vadati, paṭicchannā hoti. Vatthuṁ āroceti, āpattiṁ āroceti, ubhayaṁ āroceti, tividhenāpi ārocitāva hoti. Iti imāni dasa kāraṇāni upalakkhetvā paṭicchannaparivāsaṁ dentena paṭhamameva paṭicchannabhāvo jānitabbo.

Tato paṭicchannadivase ca āpattiyo ca sallakkhetvā sace ekāhapaṭicchannā hoti, "ahaṁ bhante ekaṁ āpattiṁ āpajjiṁ sañcetanikaṁ sukkavissaṭṭhiṁ ekāhapaṭicchannan"ti evaṁ yācāpetvā idha vuttanayeneva kammavācaṁ vatvā parivāso dātabbo. Atha dvīhatīhādipaṭicchannā hoti, dvīhapaṭicchannaṁ tīhapaṭicchannaṁ catūhapaṭicchannaṁ pañcāhapaṭicchannaṁ chāhapaṭicchannaṁ sattāhapaṭicchannaṁ aṭṭhāhapaṭicchannaṁ navāhapaṭicchannaṁ dasāhapaṭicchannaṁ ekādasāhapaṭicchannaṁ dvādasāhapaṭicchannaṁ terasāhapaṭicchannaṁ cuddasāhapaṭicchannanti evaṁ yāva cuddasa divasāni divasavasena yojanā kātabbā. Pañcadasa divasāni paṭicchannāya pakkhapaṭicchannanti vatvā yojanā kātabbā. Tato yāva ekūnatiṁsatimo divaso, tāva atirekapakkhapaṭicchannanti.

Tato māsapaṭicchannaṁ, atirekamāsapaṭicchannaṁ, dvemāsapaṭicchannaṁ, atirekadvemāsapaṭicchannaṁ, temāsapaṭicchannaṁ, atirekatemāsapaṭicchannaṁ, catumāsa, atirekacatumāsa, pañcamāsa, atirekapañcamāsa, chamāsa, atirekachamāsa, sattamāsa, atirekasattamāsa, aṭṭhamāsa, atireka-aṭṭhamāsa, navamāsa, atirekanavamāsa, dasamāsa, atirekadasamāsa, ekādasamāsa, atireka-ekādasamāsapaṭicchannanti evaṁ yojanā kātabbā. Saṁvacchare paripuṇṇe ekasaṁvaccharapaṭicchannanti. Tato paraṁ atireka-ekasaṁvacchara, dvesaṁvacchara, atirekadvesaṁvacchara, tisaṁvacchara, atirekatisaṁvacchara, catusaṁvacchara, atirekacatusaṁvacchara, pañcasaṁvacchara,

atirekapañcasaṁvaccharapaṭicchannanti evaṁ yāva saṭṭhisaṁvacchara, atirekasaṭṭhisaṁvaccharapaṭicchannanti vā tato vā bhiyyopi vatvā yojanā kātabbā.

Sace pana dve tisso tatuttari vā āpattiyo honti, yathā idaṁ ekaṁ āpattinti vuttaṁ, evaṁ dve āpattiyo tisso āpattiyoti vattabbaṁ. Tato paraṁ pana sataṁ vā hotu sahassaṁ vā, sambahulāti vattuṁ vaṭṭati. Nānāvatthukāsupi ahaṁ bhante sambahulā saṁghādisesā āpattiyo āpajjiṁ ekaṁ sukkavissaṭṭhiṁ ekaṁ kāyasaṁsaggaṁ ekaṁ duṭṭhullavācaṁ ekaṁ attakāmaṁ ekaṁ sañcarittaṁ ekāhapaṭicchannāyoti evaṁ gaṇanavasena vā, ahaṁ bhante sambahulā saṁghādisesā āpattiyo āpajjiṁ nānāvatthukāyo ekāhapaṭicchannāyoti evaṁ vatthukittanavasena vā, ahaṁ bhante sambahulā saṁghādisesā āpattiyo āpajjiṁ ekāhapaṭicchannāyoti evaṁ nāmamattavasena vā yojanā kātabbā.

Tattha nāmaṁ duvidhaṁ sajātisādhāraṇañca sabbāsādhārañca. Tattha saṁghādisesoti sajātisādhāraṇaṁ. Āpattīti sabbasādhāraṇaṁ. Tasmā sambahulā āpattiyo āpajjiṁ ekāhapaṭicchannāyoti evaṁ sabbasādhāraṇanāmavasenapi vattuṁ vaṭṭati. Idaṁ hi sabbampi parivāsādikaṁ vinayakammaṁ vatthuvasena gottavasena nāmavasena āpattivasena ca kātuṁ vaṭṭatiyeva.

Tattha sukkavissaṭṭhīti vatthu ceva gottañca. Saṁghādisesoti nāmañceva āpatti ca. Kāyasaṁsaggoti vatthu ceva gottañca. Saṁghādisesoti nāmañceva āpatti ca. Tattha sukkavissaṭṭhiṁ kāyasaṁsagganti-ādinā vacanenāpi nānāvatthukāyoti vacanenāpi vatthu ceva gottañca gahitaṁ hoti. Saṁghādisesoti vacanenāpi āpattiyoti vacanenāpi nāmañceva āpatti ca gahitā hoti. Idha pana ekaṁ āpattiṁ āpajjiṁ sañcetanikaṁ sukkavissaṭṭhinti nāmampi vatthugottānipi gahitāneva. Yathā ca idha ayaṁ Udāyi bhikkhūti vuttaṁ, evaṁ yo yo āpanno hoti, tassa tassa nāmaṁ gahetvā ayaṁ itthannāmo bhikkhūti kammavācā kātabbā.

Kammāvācāpariyosāne ca tena bhikkhunā māḷakasīmāyameva "parivāsaṁ samādiyāmi vattaṁ samādiyāmī"ti vuttanayeneva vattaṁ

samādātabbaṁ. Samādiyitvā tattheva saṁghassa ārocetabbaṁ, ārocentena ca evaṁ ārocetabbaṁ—

> "Ahaṁ bhante ekaṁ āpattiṁ āpajjiṁ sañcetanikaṁ sukkavissaṭṭhiṁ ekāhapaṭicchannaṁ, sohaṁ saṁghaṁ ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṁ yāciṁ, tassa me saṁgho ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṁ adāsi, sohaṁ parivasāmi, vedayāmahaṁ bhante, vedayatīti maṁ saṁgho dhāretū"ti.

Imañca panatthaṁ gahetvā yāya kāyaci bhāsāya[1] ārocetuṁ vaṭṭatiyeva. Ārocetvā sace nikkhipitukāmo, vuttanayeneva saṁghamajjhe nikkhipitabbaṁ. Māḷakato bhikkhūsu nikkhantesu ekassāpi santike nikkhipituṁ vaṭṭati. Māḷakato nikkhamitvā satiṁ paṭilabhantena sahagacchantassa santike nikkhipitabbaṁ. Sace sopi pakkanto, aññassa yassa māḷake nārocitaṁ, tassa ārocetvā nikkhipitabbaṁ. Ārocentena ca avasāne "vedayatīti maṁ āyasmā dhāretū"ti vattabbaṁ. Dvinnaṁ ārocentena "āyasmantā dhārentū"ti, tiṇṇaṁ ārocentena "āyasmanto dhārentū"ti vattabbaṁ. Nikkhittakālato paṭṭhāya pakatattaṭṭhāne tiṭṭhati.

Sace appabhikkhuko vihāro hoti, sabhāgā bhikkhū vasanti, vattaṁ anikkhipitvā vihāreyeva rattipariggaho kātabbo. Atha na sakkā sodhetuṁ, vuttanayeneva vattaṁ nikkhipitvā paccūsasamaye ekena bhikkhunā saddhiṁ mānattavaṇṇanāyaṁ vuttanayeneva upacārasīmaṁ atikkamitvā mahāmaggā okkamma paṭicchanne ṭhāne nisīditvā anto-aruṇeyeva vuttanayeneva vattaṁ samādiyitvā tassa bhikkhuno parivāso ārocetabbo. Ārocentena sace navakataro hoti, āvusoti vattabbaṁ. Sace vuḍḍhataro, bhanteti vattabbaṁ. Sace añño koci bhikkhu kenacideva karaṇīyena taṁ ṭhānaṁ āgacchati, sace esa taṁ passati, saddaṁ vāssa suṇāti, ārocetabbaṁ, anārocentassa ratticchedo ceva vattabhedo ca. Atha dvādasahatthaṁ upacāraṁ okkamitvā ajānantasseva gacchati, ratticchedoyeva hoti, vattabhedo pana natthi.

---

1. Vācāya (Sī, Ka)

Uggate aruṇe vattaṁ nikkhipitabbaṁ. Sace so bhikkhu kenacideva karaṇīyena pakkanto hoti, yaṁ aññaṁ sabbapaṭhamaṁ passati, tassa ārocetvā nikkhipitabbaṁ. Sace pana kañci na passati, vihāraṁ gantvā attanā saddhiṁ gatabhikkhussa santike nikkhipitabbanti Mahāsumatthero āha. Mahāpadumatthero pana "yaṁ paṭhamaṁ passati, tassa ārocetvā nikkhipitabbaṁ, ayaṁ nikkhittavattassa parihāro"ti āha.

Evaṁ yattakāni divasāni āpatti paṭicchannā hoti, tattakāni tato adhikatarāni vā kukkuccavinodanatthāya parivasitvā saṁghaṁ upasaṅkamitvā vattaṁ samādiyitvā mānattaṁ yācitabbaṁ. Ayaṁ hi vatte samādinne eva mānattāraho hoti nikkhittavattena parivutthattā. Anikkhittavattassa pana puna samādānakiccaṁ natthi, so hi paṭicchannadivasātikkameneva mānattāraho hoti, tasmā tassa mānattaṁ dātabbameva. Idaṁ paṭicchannamānattaṁ nāma. Taṁ dentena sace ekāpatti hoti, Pāḷiyaṁ vuttanayeneva dātabbaṁ. Atha dve vā tisso vā, "sohaṁ parivutthaparivāso saṁghaṁ dvinnaṁ āpattīnaṁ tissannaṁ āpattīnaṁ ekāhapaṭicchannānaṁ chārattaṁ mānattaṁ yācāmī"ti parivāse vuttanayeneva āpattiyo ca divase ca sallakkhetvā yojanā kātabbā.

Appaṭicchannāpattiṁ paṭicchannāpattiyā samodhānetvāpi dātuṁ vaṭṭati. Kathaṁ? Paṭicchannāya ekāhaparivāsaṁ vasitvā—

> "Ahaṁ bhante ekaṁ āpattiṁ āpajjiṁ sañcetanikaṁ sukkavissaṭṭhiṁ ekāhapaṭicchannaṁ, sohaṁ saṁghaṁ ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṁ yāciṁ, tassa me saṁgho ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṁ adāsi, sohaṁ parivutthaparivāso. Ahaṁ bhante ekaṁ āpattiṁ āpajjiṁ sañcetanikaṁ sukkavissaṭṭhiṁ appaṭicchannaṁ. Sohaṁ bhante saṁghaṁ tāsaṁ āpattīnaṁ sañcetanikānaṁ sukkavissaṭṭhīnaṁ paṭicchannāya ca appaṭicchannāya ca chārattaṁ mānattaṁ yācāmī"ti.

Athassa tadanurūpaṁ kammavācaṁ katvā mānattaṁ dātabbaṁ. Sace paṭicchannā dve, appaṭicchannā ekā, paṭicchannānañca appaṭicchannāya cāti vattabbaṁ. Atha

paṭicchannā ekā, appaṭicchannā dve, paṭicchannāya ca appaṭicchannānañcāti vattabbaṁ. Sace paṭicchannāpi dve, appaṭicchannāpi dve, paṭicchannānañca appaṭicchannānañcāti vattabbaṁ. Sabbattha anurūpaṁ kammavācaṁ katvā mānattaṁ dātabbaṁ. Ciṇṇamānattassa ca tadanurūpameva kammavācaṁ katvā abbhānaṁ kātabbaṁ. Idha pana ekāpattivasena vuttaṁ. Iti yaṁ paṭicchannāya āpattiyā parivāsāvasāne mānattaṁ diyyati, idaṁ paṭicchannamānattaṁ nāma. Evamettha ekeneva yojanāmukhena paṭicchannaparivāso ca paṭicchannamānattañca vuttanti veditabbaṁ. Pakkhamānattaṁ samodhānamānattañca avasesaparivāsakathāvasāne kathayissāma.

Suddhantaparivāso samodhānaparivāsoti hi dve parivāsā avasesā. Tattha **suddhantaparivāso** nāma parato adhammikamānattacārāvasāne[1] "tena kho pana samayena aññataro bhikkhu sambahulā saṁghādisesā āpattiyo āpanno hoti, āpattipariyantaṁ na jānāti, rattipariyantaṁ na jānātī"ti imasmiṁ vatthusmiṁ anuññātaparivāso. So duvidho cūḷasuddhanto mahāsuddhantoti. Duvidhopi cesa rattiparicchedaṁ sakalaṁ vā ekaccaṁ vā ajānantassa ca assarantassa ca tattha vematikassa ca dātabbo. Āpattipariyantaṁ pana ettakā[2] ahaṁ āpattiyo āpannoti jānātu vā mā vā, akāraṇametaṁ.

Tattha yo upasampadato paṭṭhāya anulomakkamena vā ārocitadivasato paṭṭhāya paṭilomakkamena vā "asukañca asukañca divasaṁ vā pakkhaṁ vā māsaṁ vā saṁvaccharaṁ vā tava suddhabhāvaṁ jānāsī"ti pucchiyamāno "āma bhante jānāmi, ettakaṁ nāma kālaṁ ahaṁ suddho"ti vadati, tassa dinno suddhantaparivāso **cuḷasuddhanto**ti vuccati.

Taṁ gahetvā parivasantena yattakaṁ kālaṁ attano suddhiṁ jānāti, tattakaṁ apanetvā avasesaṁ māsaṁ vā dvemāsaṁ vā parivasitabbaṁ. Sace māsamattaṁ asuddhomhīti sallakkhetvā aggahesi, parivasanto ca puna aññaṁ māsaṁ sarati, tampi māsaṁ parivasitabbameva, puna parivāsadānakiccaṁ natthi. Atha dvemāsaṁ asuddhomhīti sallakkhetvā aggahesi, parivasanto ca māsamattamevāhaṁ asuddhomhīti sanniṭṭhānaṁ karoti, māsameva parivasitabbaṁ,

---

1. Adhammikamānattāvasāne (Sī) 2. Ettikā (Sī)

puna parivāsadānakiccaṁ natthi. Ayaṁ hi suddhantaparivāso nāma uddhampi ārohati, heṭṭhāpi orohati, idamassa lakkhaṇaṁ. Aññasmiṁ pana āpattivuṭṭhāne idaṁ lakkhaṇaṁ, yo appaṭicchannaṁ āpattiṁ paṭicchannāti vinayakammaṁ karoti, tassa āpatti vuṭṭhāti. Yo paṭicchannaṁ appaṭicchannāti vinayakammaṁ karoti, tassa na vuṭṭhāti. Acirapaṭicchannaṁ cirapaṭicchannāti karontassāpi vuṭṭhāti. Cirapaṭicchannaṁ acirapaṭicchannāti karontassa na vuṭṭhāti. Ekaṁ āpattiṁ āpajjitvā sambahulāti karontassāpi vuṭṭhāti, ekaṁ vinā sambahulānaṁ abhāvato. Sambahulā pana āpajjitvā ekaṁ āpajjinti karontassa na vuṭṭhāti.

Yo pana yathāvuttena anulomapaṭilomanayena pucchiyamānopi rattipariyantaṁ na jānāti neva sarati vematiko vā hoti, tassa dinno suddhantaparivāso **mahāsuddhanto**ti vuccanti. Taṁ gahetvā gahitadivasato paṭṭhāya yāva upasampadādivaso, tāva rattiyo gaṇetvā parivasitabbaṁ. Ayaṁ uddhaṁ nārohati, heṭṭhā pana orohati. Tasmā sace parivasanto rattiparicchede sanniṭṭhānaṁ karoti "māso vā saṁvaccharo vā mayhaṁ āpannassā"ti, māsaṁ vā saṁvaccharaṁ vā parivasitabbaṁ. Parivāsayācanadānalakkhaṇaṁ panettha parato Pāḷiyaṁ āgatanayeneva veditabbaṁ. Kammavācāpariyosāne vattasamādānamānatta-abbhānāni vuttanayāneva. Ayaṁ suddhantaparivāso nāma.

Samodhānaparivāso nāma tividho hoti odhānasamodhāno agghasamodhāno missakasamodhānoti. Tattha **odhānasamodhāno** nāma antarāpattiṁ āpajjitvā paṭicchādentassa parivutthadivase odhunitvā makkhetvā purimāya āpattiyā mūladivasaparicchede pacchā āpannaṁ āpattiṁ samodahitvā dātabbaparivāso vuccati. So parato "tena hi bhikkhave saṁgho Udāyiṁ bhikkhuṁ antarā ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā pañcāhapaṭicchannāya mūlāya paṭikassitvā purimāya āpattiyā samodhānaparivāsaṁ detū"ti ito paṭṭhāya vitthārato Pāḷiyaṁyeva āgato.

Ayaṁ panettha vinicchayo—yo paṭicchannāya āpattiyā parivāsaṁ gahetvā parivasanto vā mānattāraho vā mānattaṁ caranto vā abbhānāraho vā aññaṁ āpattiṁ āpajjitvā purimāya āpattiyā samā vā ūnatarā vā rattiyo paṭicchādeti, tassa mūlāyapaṭikassanena

te parivutthadivase ca mānattaciṇṇadivase ca sabbe odhunitvā adivase katvā pacchā āpannāpattiṁ mūlāpattiyaṁ samodhāya parivāso dātabbo. Tena sace mūlāpatti pakkhapaṭicchannā, antarāpatti ūnakapakkhapaṭicchannā, puna pakkhameva parivāso parivasitabbo. Athāpi antarāpatti pakkhapaṭicchannāva, pakkhameva parivasitabbaṁ. Etenupāyena yāva saṭṭhivassapaṭicchannā mūlāpatti, tāva vinicchayo veditabbo. Saṭṭhivassāni parivasitvā mānattāraho hutvāpi hi ekadivasaṁ antarāpattiṁ paṭicchādetvā punapi saṭṭhivassāni parivāsāraho hoti.

Sace pana antarāpatti mūlāpattito atirekapaṭicchannā hoti, tattha kiṁ kātabbanti vutte Mahāsumatthero āha "atekiccho ayaṁ puggalo, atekiccho nāma āvikārāpetvā vissajjetabbo"ti. Mahāpadumatthero panāha "kasmā atekiccho nāma, nanu ayaṁ Samuccayakkhandhako nāma Buddhānaṁ ṭhitakālasadiso, āpatti nāma paṭicchannā vā hotu appaṭicchannā vā samaka-ūnatara-atirekapaṭicchannā vā, vinayadharassa kammavācaṁ yojetuṁ samatthabhāvoyevettha pamāṇaṁ, tasmā yā atirekapaṭicchannā hoti, taṁ mūlāpattiṁ katvā tattha itaraṁ samodhāya parivāso dātabbā"ti, ayaṁ odhānasamodhāno nāma.

Agghasamodhāno nāma sambahulāsu āpattīsu yā ekā vā dve vā tisso vā sambahulā vā āpattiyo sabbacirapaṭicchannāyo, tāsaṁ agghena samodhāya tāsaṁ rattiparicchedavasena avasesānaṁ ūnatarapaṭicchannānaṁ āpattīnaṁ parivāso diyyati, ayaṁ vuccati agghasamodhāno. Sopi parato "tena kho pana samayena aññataro bhikkhu sambahulā saṁghādisesā āpattiyo āpanno hoti ekā āpatti ekāhapaṭicchannā ekā āpatti dvīhapaṭicchannā"ti-ādinā nayena Pāḷiyaṁ āgatoyeva.

Yassa pana sataṁ āpattiyo dasāhapaṭicchannā, aparampi sataṁ āpattiyo dasāhapaṭicchannāti evaṁ dasakkhattuṁ katvā āpattisahassaṁ divasasatapaṭicchannaṁ hoti, tena kiṁ kātabbanti. Sabbaṁ samodahitvā dasa divase parivasitabbaṁ. Evaṁ ekeneva dasāhena divasasatampi parivasitameva hoti. Vuttampi cetaṁ—

Dasasataṁ rattisataṁ, āpattiyo chādayitvāna.
Dasa rattiyo vasitvāna, mucceyya pārivāsiko[1] ( )[2]ti.

Ayaṁ agghasamodhāno nāma.

Missakasamodhāno nāma yo nānāvatthukā āpattiyo ekato katvā diyyati. Tatrāyaṁ nayo—

"Ahaṁ bhante sambahulā saṁghādisesā āpattiyo āpajjiṁ ekaṁ sukkavissaṭṭhiṁ ekaṁ kāyasaṁsaggaṁ ekaṁ duṭṭhullavācaṁ ekaṁ attakāmaṁ ekaṁ sañcarittaṁ ekaṁ kuṭikāraṁ ekaṁ vihārakāraṁ ekaṁ duṭṭhadosaṁ ekaṁ aññabhāgiyaṁ ekaṁ saṁghabhedaṁ ekaṁ bhedānuvattakaṁ ekaṁ dubbacaṁ ekaṁ kuladūsakaṁ, sohaṁ bhante saṁghaṁ tāsaṁ āpattīnaṁ samodhānaparivāsaṁ yācāmī"ti—

Tikkhattuṁ yācāpetvā tadanurūpāya kammavācāya parivāso dātabbo.

Ettha ca saṁghādisesā āpattiyo āpajjiṁ nānāvatthukāyotipi saṁghādisesā āpattiyo āpajjintipi evaṁ pubbe vuttanayena vatthuvasenapi gottavasenapi nāmavasenapi āpattivasenapi yojetvā kammavācaṁ kātuṁ vaṭṭatiyevāti, ayaṁ missakasamodhāno. Sabbaparivāsakammavācāvasāne pana nikkhittānikkhittavattādikathā purimanayeneva veditabbāti.

Parivāsakathā niṭṭhitā.

Idāni yaṁ vuttaṁ "pakkhamānattañca samodhānamānattañca avasesaparivāsakathāvasāne kathayissāmā"ti, tassokāso sampatto, tasmā vuccati—**pakkhamānattan**ti bhikkhuniyā dātabbamānattaṁ. Taṁ pana paṭicchannāyapi appaṭicchannāyapi āpattiyā aḍḍhamāsameva dātabbaṁ. Vuttaṁ hetaṁ "garudhammaṁ ajjhāpannāya bhikkhuniyā ubhatosaṁghe pakkhamānattaṁ caritabban"ti[3]. Taṁ pana bhikkhunīhi attano sīmaṁ sodhetvā vihārasīmāya vā, vihārasīmaṁ

1. Vi 5. 369 piṭṭhe.
2. (Pañhā mesā kusalehi cintitā) (sabbattha) Parivārapaḷiyaṁ pana natthi.
3. Vi 4. 444 piṭṭhe.

sodhetuṁ asakkontīhi khaṇḍasīmāya vā sabbantimena paricchedena catuvaggagaṇaṁ sannipātāpetvā dātabbaṁ. Sace ekā āpatti hoti, ekissā vasena, sace dve vā tisso vā sambahulā vā ekavatthukā vā nānāvatthukā vā, tāsaṁ tāsaṁ vasena vatthugottanāma-āpattīsu yaṁ yaṁ icchati, taṁ taṁ ādāya yojanā kātabbā.

Tatridaṁ ekāpattivasena mukhamattadassanaṁ, tāya āpannāya bhikkhuniyā bhikkhunisaṁghaṁ upasaṅkamitvā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā vaḍḍhānaṁ bhikkhunīnaṁ pāde vanditvā ukkuṭikaṁ nisīditvā añjaliṁ paggahetvā evamassa vacanīyo—"ahaṁ ayye ekaṁ āpattiṁ āpajjiṁ gāmantaraṁ, sāhaṁ ayye ekissā āpattiyā gāmantarāya pakkhamānattaṁ yācāmī"ti.

Evaṁ tikkhattuṁ yācāpetvā byattāya bhikkhuniyā paṭibalāya saṁgho ñāpetabbo—

> "Suṇātu me ayye saṁgho, ayaṁ itthannāmā bhikkhunī ekaṁ āpattiṁ āpajji gāmantaraṁ, sā saṁghaṁ ekissā āpattiyā gāmantarāya pakkhamānattaṁ yācati,yadi saṁghassa pattakallaṁ, saṁgho itthannāmāya bhikkhuniyā ekissā-āpattiyāgāmantarāya pakkhamānattaṁ dadeyya, esā ñatti.
>
> Suṇātu me ayye saṁgho -pa-. Dutiyampi. Tatiyampi etamatthaṁ vadāmi. Suṇātu me ayye saṁgho -pa- deti -pa- dinnaṁ saṁghena itthānnāmāya bhikkhuniyā ekissā āpattiyā gāmantarāya pakkhamānattaṁ, khamati saṁghassa, tasmā tuṇhī, evametaṁ dhārayāmī"ti.

Kammavācāpariyosāne vattaṁ samādiyitvā bhikkhumānattakathāya vuttanayeneva saṁghassa ārocetvā nikkhittavattaṁ vasitukāmāya tattheva saṁghamajjhe vā pakkantāsu bhikkhunīsu ekabhikkhuniyā vā dutiyikāya vā santike vuttanayeneva nikkhipitabbaṁ. Aññissā pana āgantukāya santike ārocetvā nikkhipitabbaṁ. Nikkhittakālato paṭṭhāya pakatattaṭṭhāne tiṭṭhati. Puna samādiyitvā aruṇaṁ uṭṭhāpentiyā pana bhikkhunīnaṁyeva santike vasituṁ na labhati. "Ubhatosaṁghe pakkhamānattaṁ caritabban"ti hi vuttaṁ. Tasmā assā ācariyupajjhāyāhi vihāraṁ gantvā saṅgāhakapakkhe

ṭhito eko mahāthero vā dhammakathiko vā bhikkhu vattabbo “ekissā bhikkhuniyā vinayakammaṁ kattabbamatthi, tatra no ayyā cattāro bhikkhū pesethā”ti. Saṅgahaṁ akātuṁ na labbhati, pesessāmīti[1] vattabbaṁ. Catūhi pakatattabhikkhūnīhi mānattacāriniṁ bhikkhuniṁ gahetvā anto-aruṇeyeva nikkhamitvā gāmūpacārato dve leḍḍupāte atikkamitvā maggā okkamma gumbavati-ādīhi paṭicchannaṭṭhāne nisīditabbaṁ. Vihārūpacāratopi dve leḍḍupātā atikkamitabbā, catūhi pakatattabhikkhūhipi tattha gantabbaṁ. Gantvā pana bhikkhunīhi saddhiṁ na ekaṭṭhāne nisīditabbaṁ, paṭikkamitvā avidūraṭṭhāne nisīditabbaṁ. Kurundimahāpaccarīsu pana “bhikkhunīhipi byattaṁ ekaṁ vā dve vā upāsikāyo, bhikkhūhipi ekaṁ vā dve vā upāsake attarakkhaṇatthāya[2] gahetvā gantabban”ti vuttaṁ. Kurundiyaṁyeva ca “bhikkhunupassayassa ca vihārassa ca upacāraṁ muñcituṁ vaṭṭatī”ti vuttaṁ, gāmassāti na vuttaṁ.

Evaṁ nisinnesu pana bhikkhūsu ca bhikkhunīsu ca tāya bhikkhuniyā “mānattaṁ samādiyāmi, vattaṁ samādiyāmī”ti vattaṁ samādiyitvā bhikkhunisaṁghassa tāva evaṁ ārocetabbaṁ—

> “Ahaṁ ayye ekaṁ āpattiṁ āpajjiṁ gāmantaraṁ, sāhaṁ saṁghaṁ ekissā āpattiyā gāmantarāya pakkhamānattaṁ yāciṁ, tassa me saṁgho ekissā āpattiyā gāmantarāya pakkhamānattaṁ adāsi, sāhaṁ pakkhamānattaṁ carāmi, vedayāmahaṁ ayye, vedayatīti maṁ saṁgho dhāretū”ti.

Tato bhikkhusaṁghassa santikaṁ gantvā evaṁ ārocetabbaṁ “ahaṁ ayyā ekaṁ āpattiṁ āpajjiṁ -pa- vedayāmahaṁ ayyā, vedayatīti maṁ saṁgho dhāretū”ti. Idhāpi yāya kāyaci bhāsāya[3] ārocetuṁ vaṭṭati.

Ārocetvā ca bhikkhunisaṁghasseva santike nisīditabbaṁ, ārocitakālato paṭṭhāya bhikkhūnaṁ gantuṁ vaṭṭati. Sace sāsaṅkaṁ hoti, bhikkhuniyo tattheva ṭhānaṁ paccāsīsanti, ṭhātabbaṁ. Sace añño bhikkhu vā

1. Peseyyāmāti (Sī) 2. Ārakkhatthāya (Sī) 3. Vācāya (Ka)

bhikkhunī vā taṁ ṭhānaṁ eti, passantiyā ārocetabbaṁ. No ce āroceti, ratticchedo ceva vattabhedadukkaṭañca. Sace ajānantiyā eva upacāraṁ okkamitvā gacchati, ratticchedova hoti, na vattabhedadukkaṭaṁ. Sace bhikkhuniyo upajjhāyādīnaṁ vattakaraṇatthaṁ pageva gantukāmā honti, rattivippavāsagaṇa-ohīyanagāmantarāpattirakkhaṇatthaṁ ekaṁ bhikkhuniṁ ṭhapetvā gantabbaṁ. Tāya aruṇe uṭṭhite tassā santike vattaṁ nikkhipitabbaṁ. Etenupāyena akhaṇḍā pañcadasa rattiyo mānattaṁ caritabbaṁ.

Anikkhittavattāya pana Pārivāsikakkhandhake vuttanayeneva sammāvattitabbaṁ. Ayaṁ pana viseso, "āgantukassa ārocetabban"ti ettha yattakā purebhattaṁ vā pacchābhattaṁ vā taṁ gāmaṁ bhikkhū vā bhikkhuniyo vā āgacchanti, sabbesaṁ ārocetabbaṁ. Anārocentiyā ratticchedo ca vattabhedadukkaṭañca. Sacepi rattiṁ koci bhikkhu taṁ gāmūpacāraṁ okkamitvā gacchati, ratticchedo hotiyeva, ajānanapaccayā pana vattabhedato muccati. Kurundi-ādīsu pana anikkhittavattabhikkhūnaṁ vuttanayeneva kathetabbanti vuttaṁ. Taṁ pārivāsikavattādīnaṁ upacārasīmāya paricchinnattā yuttataraṁ dissati. Uposathe ārocetabbaṁ, pavāraṇāya ārocetabbaṁ. Catunnaṁ bhikkhūnañca bhikkhunīnañca devasikaṁ ārocetabbaṁ. Sace bhikkhūnaṁ tasmiṁ gāme bhikkhācāro sampajjati, tattheva gantabbaṁ. No ce sampajjati, aññatra caritvāpi tatra āgantvā attānaṁ dassetvā gantabbaṁ. Bahigāme vā saṅketaṭṭhānaṁ kātabbaṁ "asukasmiṁ nāma ṭhāne amhe passissasī"ti[1]. Tāya saṅketaṭṭhānaṁ gantvā ārocetabbaṁ. Saṅketaṭṭhāne adisvā vihāraṁ gantvā ārocetabbaṁ. Vihāre sabbabhikkhūnaṁ ārocetabbaṁ. Sace sabbesaṁ sakkā na hoti ārocetuṁ, bahi-upacārasīmāya ṭhatvā bhikkhuniyo pesetabbā, tāhi ānītānaṁ catunnaṁ bhikkhūnaṁ ārocetabbaṁ. Sace vihāro dūro hoti sāsaṅko, upāsake ca upāsikāyo ca gahetvā gantabbaṁ. Sace pana ayaṁ ekā vasati, rattivippavāsaṁ āpajjati, tasmāssā ekā pakatattā bhikkhunī sammannitvā dātabbā ekacchanne vasanatthāya.

Evaṁ akhaṇḍaṁ mānattaṁ caritvā vīsatigaṇe bhikkhunīsaṁghe vuttanayeneva abbhānaṁ kātabbaṁ. Sace mānattaṁ caramānā antarāpattiṁ āpajjati, mūlāya

1. Passissantīti (Sī)

paṭikassitvā tassā āpattiyā mānattaṁ dātabbanti Kurundiyaṁ vuttaṁ. Idaṁ pakkhamānattaṁ nāma.

Samodhānamānattaṁ pana tividhaṁ hoti odhānasamodhānaṁ agghasamodhānaṁ missakasamodhānanti. Tattha yadetaṁ parato Udāyittherassa pañcahapaṭicchannāya āpattiyā parivāsaṁ parivasantassa parivāse ca mānattārahaṭṭhāne ca antarāpattiṁ āpajjitvā mūlāyapaṭikassitassa "tena hi bhikkhave saṁgho Udāyissa bhikkhuno tissannaṁ āpattīnaṁ chārattaṁ mānattaṁ detū"ti mānattaṁ anuññātaṁ, idaṁ **odhānasamodhānaṁ** nāma. Idaṁ hi punappunaṁ mūlāyapaṭikassanena parivutthadivase odhunitvā purimāpattīhi saddhiṁ samodhāya dinnaṁ, tasmā odhānasamonanti vuccati. Kurundiyaṁ pana "samodhānaparivāsaṁ vutthassa dātabbaṁ mānattaṁ samodhānamānattan"ti vuttaṁ. Tampi tena pariyāyena yujjati.

Agghasamodhānaṁ nama **missakasamodhānañca** agghasamodhānamissakasamodhānaparivāsāvasāne dātabbamānattameva vuccati. Taṁ parivāsakammavācānusārena yojetvā dātabbaṁ. Ettāvatā yaṁ vuttaṁ—"tena hi bhikkhave saṁgho Udāyissa bhikkhuno ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṁ detūti-ādinā nayena Pāḷiyaṁ anekehi ākārehi parivāso ca mānattañca vuttaṁ, tassa yasmā āgatāgataṭhāne vinicchayo vuccamāno Pāḷi viya ativitthāraṁ āpajjati, na ca sakkā hoti sukhena pariggahetuṁ, tasmā naṁ samodhānetvā idheva dassessāmā"ti, tadidaṁ atthato sampāditaṁ hoti.

Paṭicchannaparivāsakathā

102. Idāni yā tāva ayaṁ paṭicchannāya[1] ekissā āpattiyā vasena Pāḷi vuttā, sā uttānatthāva.

108. Tato paraṁ dvīhatīhacatūhapañcāhapaṭicchannānaṁ vasena Pāḷiṁ vatvā pañcāhapaṭicchannāya parivāsato paṭṭhāya antarāpatti dassitā. Yasmā pana taṁ āpattiṁ āpanno mūlāyapaṭikassanāraho nāma hoti,

---

1. Appaṭicchannāya (Syā, Ka)

tasmāssa tattha mūlāyapaṭikassanaṁ anuññātaṁ. Sace pana nikkhittavatto āpajjati, mūlāyapaṭikassanāraho na hoti. Kasmā? Yasmā na so parivasanto āpanno, pakatattaṭṭhāne ṭhito āpanno, tasmā tassā āpattiyā visuṁ mānattaṁ caritabbaṁ. Sace paṭicchannā hoti, parivāsopi vasitabbo. Yañcetaṁ mūlāyapaṭikassanaṁ vuttaṁ, tasmimpi kate parivutthadivasā makkhitā honti. Iti parivāse antarāpattiṁ dassetvā puna mānattārahassa antarāpattiṁ dassetvā mūlāyapaṭikassanaṁ vuttaṁ, tasmimpi kate parivutthadivasā makkhitāva honti. Tato parivutthaparivāsassa tāsaṁ tissannampi āpattīnaṁ samodhānamānattaṁ dassitaṁ. Tato mānattacārikassa antarāpattiṁ dassetvā mūlāyapaṭikassanaṁ vuttaṁ, tasmiṁ pana paṭikassane kate mānattaciṇṇadivasāpi parivutthadivasāpi makkhitāva honti. Tato abbhānārahassa antarāpattiṁ dassetvā mūlāyapaṭikassanaṁ vuttaṁ. Tasmimpi kate sabbe te makkhitāva honti. Tato paraṁ sabbā antarāpattiyo yojetvā abbhānakammaṁ dassetaṁ. Evaṁ paṭicchannavāre ekāhapaṭicchannādivasena pañca, antarāpattivasena catassoti nava kammavācā dassitā honti.

Samodhānaparivāsakathā

125. Tato paraṁ pakkhapaṭicchannāya āpattiyā antoparivāsato paṭṭhāya pañcāhapaṭicchannāya antarāpattiyā vasena samodhānaparivāso ca samodhānamānattañca dassitaṁ. Ettha ca mānattacārikamānattārahakālepi āpannāya āpattiyā mūlāyapaṭikassane kate mānattaciṇṇadivasāpi parivāsaparivutthadivasāpi sabbe makkhitāva honti. Kasmā? Yasmā paṭicchannā antarāpatti. Teneva vuttaṁ "mūlāya paṭikassitvā purimāya āpattiyā samodhānaparivāsaṁ datvā chārattaṁ mānattaṁ detū"ti. Tato paraṁ sabbā antarāpattiyo yojetvā abbhānakammaṁ dassetvā sukkavissaṭṭhivatthu niṭṭhāpitaṁ.

Agghasamodhānaparivāsakathā

134. Tato ekāpattimūlakañca āpattivaḍḍhanakañcāti dve naye dassetvā agghasamodhānaparivāso dassito.

Tato sañcicca anārocitāpattivatthuṁ dassetvā sañcicca ajānana-assaraṇavematikabhāvehi anārocitāya āpattiyā pacchā lajjidhamme vā ñāṇasaraṇanibbematikabhāvesu vā uppannesu yaṁ kātabbaṁ, taṁ dassetuṁ "idha pana bhikkhave"ti-ādinā nayena Pāḷi ṭhapitā. Tato ajānana-assaraṇavematikapaṭicchannānaṁ appaṭicchannabhāvaṁ dassetuṁ tatheva Pāḷi ṭhapitā.

Dvemāsaparivāsakathā

138. Tato dvinnaṁ āpattīnaṁ dvemāsapaṭicchannānaṁ ekamāsaparivāsayācanavatthuṁ dassetvā asañcicca ajānana-assaraṇavematikabhāvehi anārocite itarasmiṁ māse pacchā lajjidhammādīsu uppannesu yaṁ kātabbaṁ, taṁ dassetuṁ ajānana-assaraṇavematikapaṭicchannassa ca āpannabhāvaṁ dassetuṁ purimanayeneva Pāḷi ṭhapitā.

Suddhantaparivāsādikathā

156. Tato "āpattipariyantaṁ na jānāti, rattipariyantaṁ na jānātī"ti-ādinā nayena suddhantaparivāso dassito.

160. Tato paraṁ pārivāsikaṁ ādiṁ katvā vibbhamitvā puna-upasampannādīsu paṭipattidassanatthaṁ Pāḷi ṭhapitā.

165. Tattha **antarā sambahulā āpattiyo āpajjati parimāṇā appaṭicchannāyo**ti-ādīsu āpattiparicchedavasena parimāṇāyo ceva appaṭicchannāyo cāti attho.

166. **Pacchimasmiṁ āpattikkhandhe**ti ekova so āpattikkhandho, pacchā chāditattā pana "pacchimasmiṁ āpattikkhandhe"ti vuttaṁ. **Purimasmin**ti etthāpi eseva nayo.

180. **Vavatthitā sambhinnā**ti sabhāgavisabhāgānamevetaṁ pariyāyavacanaṁ.

Dvebhikkhuvāra-ekādasakādikathā

181. Tato paraṁ yo paṭicchādeti, tasmiṁ paṭipattidassanatthaṁ **dve bhikkhū**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **missakan**ti thullaccayādīhi missakaṁ. **Suddhakan**ti saṁghādisesaṁ vinā lahukāpattikkhandhameva.

184. Tato paraṁ avisuddhavisuddhabhāvadassanatthaṁ **idha pana bhikkhave bhikkhu sambahulā saṁghādisesā**ti-ādi vuttaṁ. Tattha byañjanato vā adhippāyato vā anuttānaṁ nāma kiñci natthi, tasmā tañca ito pubbe avuttañca sabbaṁ Pāḷi-anusāreneva veditabbanti.

Samuccayakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Samathakkhandhaka

Sammukhāvinayakathā

186-187. Samathakkhandhake "adhammavādī puggalo"ti-ādīni cha mātikāpadāni nikkhipitvā "adhammavādī puggalo dhammavādiṁ puggalaṁ saññāpetī"ti-ādinā nayena vitthāro vutto. Tattha **saññāpetī**ti kāraṇapatirūpakāni vatvā paritosetvā jānāpeti. **Nijjhāpetī**ti yathā so taṁ[1] atthaṁ nijjhāyati oloketi, evaṁ karoti. **Pekkhati anupekkhatī**ti yathā so taṁ atthaṁ pekkhati ceva punappunañca pekkhati, evaṁ karoti. **Dasseti anudassetī**ti tesaññeva pariyāyavacanāni. **Adhammena vūpasammatī**ti yasmā so adhammameva "ayaṁ dhammo"ti-ādinā nayena mohetvā dasseti, tasmā adhammena vūpasammati nāma.

188. **Dhammena vūpasammatī**ti yasmā dhammavādī dhammameva "ayaṁ dhammo"ti-ādinā nayena amohetvā dasseti, tasmā dhammena vūpasammati nāma.

Sativinayakathā

195. **Pañcimāni bhikkhave dhammikāni sativinayassa dānānī**ti ettha suddhassa anāpattikassa dānaṁ ekaṁ, anuvaditassa dānaṁ ekaṁ, yācitassa dānaṁ ekaṁ, saṁghena dānaṁ ekaṁ, dhammena samaggadānaṁ ekanti evaṁ pañca. Etāni pana ekeka-aṅgavasena na labbhanti, tasmā desanāmattamevetaṁ, pañcaṅgasamannāgataṁ pana sativinayadānaṁ dhammikanti ayamettha attho. Tattha ca **anuvadantī**ti codenti. Sesaṁ uttānameva. Ayaṁ pana sativinayo khīṇāsavasseva dātabbo, na aññassa antamaso anāgāminopi. So ca kho aññena codiyamānasseva, na acodiyamānassa. Dinne ca pana tasmiṁ codakassa kathā na ruhati. Codentopi "ayaṁ khīṇāsavo sativinayaladdho[2], ko tuyhaṁ kathaṁ gahessatī"ti apasādetabbataṁ āpajjati.

---

1. Yathāyogaṁ (Sī)

2. Sativinayaṁ laddho (Sī, Ka)

Amūḷhavinayakathā

196. **Bhāsitaparikkantan**ti[1] vācāya bhāsitaṁ kāyena parikkantaṁ[2], parikkamitvā[3] katanti attho. **Saratāyasmā evarūpiṁ āpattiṁ āpajjitā**ti ettha saratu āyasmā evarūpiṁ āpattiṁ āpajjitā, āyasmā evarūpiyā āpattiyāti ayamattho. Āpajjitvāti vā pāṭho, tassattho—paṭhamaṁ āpajjitvā pacchā taṁ āpattiṁ saratu[4] āyasmāti.

Yebhuyyasikākathā

202. **Yebhuyyasikāya vūpasametun**ti ettha yassā kiriyāya dhammavādino bahutarā, esā yebhuyyasikā nāma.

204. Adhammikasalākaggāhesu **oramattakan**ti parittaṁ appamattakaṁ bhaṇḍanamattameva. **Na ca gatigatan**ti dve tayo āvāse na gataṁ, tattha tattheva vā dvattikkhattuṁ avinicchitaṁ. **Na ca saritasāritan**ti dvattikkhattuṁ tehi bhikkhūhi sayaṁ saritaṁ vā aññehi sāritaṁ vā na hoti. **Jānātī**ti salākaṁ gāhento jānāti "adhammavādī bahutarā"ti. **Appeva nāmā**ti iminā nīhārena salākāya gāhiyamānāya "api nāma adhammavādino bahutarā assū"ti ayamassa ajjhāsayo hoti. Aparesupi dvīsu eseva nayo.

Adhammena gaṇhantīti adhammavādino "evaṁ mayaṁ bahū bhavissāmā"ti dve dve salākāyo gaṇhanti. **Vaggā gaṇhantī**ti dve dhammavādino ekaṁ dhammavādisalākaṁ gaṇhanti "evaṁ dhammavādino na bahū bhavissantī"ti maññamānā. **Na ca yathādiṭṭhiyā gaṇhantī**ti dhammavādino hutvā "balavapakkhaṁ bhajissāmā"ti adhammavādisalākaṁ gaṇhanti. Dhammikasalākaggāhesu ayamevattho parivattetvā veditabbo. Evaṁ salākaṁ gāhetvā sace bahutarā dhammavādino honti, yathā te vadanti, evaṁ taṁ adhikaraṇaṁ vūpasametabbaṁ, evaṁ yebhuyyasikāya vūpasantaṁ hoti. Ayamettha saṅkhepo. Vitthāro pana paratopi āgamissati.

1. Bhāsitaparikantanti (Sī, Syā)
2. Parikantaṁ (Sī, Syā)
3. Parakkamitvā (Syā), parikkametvā (Ka)
4. Sarati (Sī)

Tassapāpiyasikākathā

207. **Asucī**ti asucīhi kāyavacīkammehi samannāgato. **Alajjī**ti sañcicca āpajjanādinā allajjilakkhaṇena samannāgato. **Sānuvādo**ti sa-upavādo. Iti imesañca tiṇṇaṁ aṅgānaṁ vasena tīṇi karaṇāni, saṁghena karaṇaṁ, dhammena samaggena karaṇanti imāni ca dveti pañca tassapāpiyasikākammassa karaṇāni nāma honti. Sesamettha tajjanīyādīsu vuttanayameva. Ayaṁ panettha vacanattho—idaṁ hi yo pāpussannatāya pāpiyo puggalo, tassa kattabbato tassapāpiyasikākammanti vuccati.

Tiṇavatthārakādikathā

212. **Kakkhaḷattāya vāḷattāyā**ti kakkhaḷabhāvāya ceva vāḷabhāvāya ca. **Bhedāyā**ti saṁghabhedāya. **Sabbeheva ekajjhan**ti kassaci chandaṁ anāharitvā gilānepi tattheva ānetvā ekato sannipatitabbaṁ. **Tiṇavatthārakena vūpasameyyā**ti ettha idaṁ kammaṁ tiṇavatthārakasadisattā tiṇavatthārakoti vuttaṁ. Yathā hi gūthaṁ vā muttaṁ vā ghaṭṭiyamānaṁ duggandhatāya bādhati, tiṇehi avattharitvā suppaṭicchāditassa panassa so gandho na bādhati, evameva yaṁ adhikaraṇaṁ mūlānumūlaṁ gantvā vūpasamiyamānaṁ kakkhaḷattāya vāḷattāya bhedāya saṁvattati, taṁ iminā kammena vūpasantaṁ gūthaṁ viya tiṇavatthārakena paṭicchannaṁ suvūpasantaṁ hotīti idaṁ kammaṁ tiṇavatthārakasadisattā tiṇavatthārakoti vuttaṁ.

213. **Thullavajjan**ti pārājikañceva saṁghādisesañca. **Gihipaṭisaṁyuttan**ti gihīnaṁ hīnena khuṁsanavambhanadhammikapaṭissavesu āpannaṁ āpattiṁ.

214. **Evañca pana bhikkhave te bhikkhū tāhi āpattīhi vuṭṭhitā hontī**ti evaṁ tiṇavatthārakakammavācāya katāya kammavācāpariyosāne yattakā tattha sannipatitā, antamaso suttāpi samāpannāpi aññavihitāpi sabbe te bhikkhū yāva upasampadamaṇḍalato paṭṭhāya thullavajjañca gihipaṭisaṁyuttañca ṭhapetvā avasesā āpattiyo āpannā, sabbāhi tāhi āpattīhi vuṭṭhitā honti. ( )[1] Ye pana

1. (Diṭṭhāvikammanti) (Syā, Ka)

“na metaṁ khamatī”ti aññamaññaṁ diṭṭhāvikammaṁ karonti, tehi vā saddhiṁ āpattiṁ āpajjitvāpi tattha anāgatā, āgantvā vā chandaṁ datvā pariveṇādīsu nisinnā, te āpattīhi na vuṭṭhahanti. Tena vuttaṁ “ṭhapetvā diṭṭhāvikammaṁ ṭhapetvā ye na tattha hontī”ti.

Adhikaraṇakathā

215. **Bhikkhunīnaṁ anupakhajjā**ti bhikkhunīnaṁ anto pavisitvā. Vivādādhikaraṇādīnaṁ vacanattho duṭṭhadosavaṇṇanāyaṁ vuttoyeva. **Vipaccatāya vohāro**ti cittadukkhatthaṁ vohāro, pharusavacananti attho, **yo tattha anuvādo**ti yo tesu anuvadantesu upavādo. **Anuvadanā**ti ākāranidassanametaṁ, upavadanāti attho. **Anullapanā anubhaṇanā**ti ubhayaṁ anuvadanavevacanamattameva. **Anusampavaṅkatā**ti punappunaṁ kāyacittavācāhi tattheva sampavaṅkatā, anuvadanabhāvoti attho. **Abbhussahanatā**ti kasmā evaṁ na upavadissāmi, upavadissāmiyevāti ussāhaṁ katvā anuvadanā. **Anubalappadānan**ti purimavacanassa kāraṇaṁ dassetvā pacchimavacanena balappadānaṁ.

Kiccayatā karaṇīyatāti ettha kiccameva kiccayaṁ, kiccayassa bhāvo kiccayatā. Karaṇīyassa bhāvo karaṇīyatā, ubhayampetaṁ saṁghakammasseva adhivacanaṁ. **Apalokanakamman**ti-ādi pana tasseva pabhedavacanaṁ. Tattha **apalokanakammaṁ** nāma sīmaṭṭhakasaṁghaṁ sodhetvā chandārahānaṁ chandaṁ āharitvā samaggassa saṁghassa anumatiyā tikkhattuṁ sāvetvā kattabbakammaṁ. **Ñattikammaṁ** nāma vuttanayeneva samaggassa saṁghassa anumatiyā ekāya ñattiyā kattabbakammaṁ. **Ñattidutiyakammaṁ** nāma vuttanayeneva samaggassa saṁghassa anumatiyā ekāya ñattiyā ekāya ca anussāvanāyāti evaṁ ñattidutiyāya anussāvanāya kattabbakammaṁ. **Ñatticatutthakammaṁ** nāma vuttanayeneva samaggassa saṁghassa anumatiyā ekāya ñattiyā tīhi ca anussāvanāhīti evaṁ ñatticatutthāhi tīhi anussāvanāhi kattabbakammaṁ.

Tattha apalokanakammaṁ apaloketvāva kātabbaṁ, ñattikammādivasena na kātabbaṁ. Ñattikammampi ekaṁ ñattiṁ ṭhapetvāva kātabbaṁ, apalokanakammādivasena na kātabbaṁ. Ñattidutiyakammaṁ pana apaloketvā kattabbampi atthi, akattabbampi atthi. Tattha sīmāsammuti sīmāsamūhananaṁ kathinadānaṁ

kathinubbhāro kuṭivatthudesanā vihāravatthudesanāti imāni cha kammāni garukāni, apaloketvā kātuṁ na vaṭṭanti, ñattidutiyakammavācaṁ sāvetvāva kātabbāni. Avasesā terasa sammutiyo senāsanaggāhakamatakacīvaradānādisammutiyo cāti evarūpāni lahukakammāni apaloketvāpi kātuṁ vaṭṭanti, ñattikammañatticatutthakammavasena pana na kātabbameva. Ñatticatutthakammaṁ ñattiñca tisso ca kammavācāyo sāvetvāva kātabbaṁ, apalokanakammādivasena na kātabbanti ayamettha saṅkhepo.

Vitthārato pana imāni cattāri kammāni "katihākārehi vipajjantī"ti-ādinā nayena parivārāvasāne kammavagge etesaṁ vinicchayo āgatoyeva. Yaṁ pana tattha anuttānaṁ, taṁ kammavaggeyeva vaṇṇayissāma. Evaṁ hi sati na aṭṭhāne vaṇṇanā bhavissati, ādito paṭṭhāya ca tassa tassa kammassa viññātattā suviññeyyo bhavissati.

216. **Vivādādhikaraṇassa kiṁ mūlan**ti-ādīni Pāḷivaseneva veditabbāni.

220. **Vivādādhikaraṇaṁ siyā kusalan**ti-ādīsu yena vivadanti, so cittuppādo vivādo, samathehi ca adhikaraṇīyatāya adhikaraṇanti evamādinā nayena attho daṭṭhabbo.

222. **Āpattādhikaraṇaṁ siyā akusalaṁ, siyā abyākataṁ, natthi āpattādhikaraṇaṁ kusalan**ti ettha sandhāyabhāsitavasena attho veditabbo. Yasmiṁ hi pathavikhaṇanādike āpattādhikaraṇe kusalacittaṁ aṅgaṁ hoti, tasmiṁ sati na sakkā vattuṁ "natthi āpattādhikaraṇaṁ kusalan"ti, tasmā nayidaṁ aṅgappahonakacittaṁ sandhāya vuttaṁ. Idaṁ pana sandhāya vuttaṁ—yaṁ tāva āpattādhikaraṇaṁ lokavajjaṁ, taṁ ekantato akusalameva, tattha "siyā akusalan"ti vikappo natthi. Yaṁ pana paṇṇattivajjaṁ, taṁ yasmā sañcicca "imaṁ āpattiṁ vītikkamāmī"ti vītikkamantasseva akusalaṁ hoti, asañcicca pana kiñci ajānantassa sahaseyyādivasena āpajjato[1] abyākataṁ hoti, tasmā tattha sañciccāsañciccavasena imaṁ

1. Āpajjanato (Sabbattha)

vikappabhāvaṁ sandhāya idaṁ vuttaṁ "āpattādhikaraṇaṁ siyā akusalaṁ, siyā abyākataṁ, natthi āpattādhikaraṇaṁ kusalan"ti.

Sace pana "yaṁ kusalacitto āpajjati, idaṁ vuccati āpattādhikaraṇaṁ kusalan"ti vadeyya, acittakānaṁ pana eḷakalomapadasodhammādisamuṭṭhānānampi kusalacittaṁ[1] āpajjeyya, na ca tattha vijjamānampi kusalacittaṁ āpattiyā aṅgaṁ. Kāyavacīviññattivasena pana calitappavattānaṁ kāyavācānaṁ aññatarameva aṅgaṁ, tañca rūpakkhandhapariyāpannattā abyākatanti.

Yaṁ jānantoti-ādimhi pana ayamattho—yaṁ cittaṁ āpattiyā aṅgaṁ hoti, tena vatthuṁ jānanto "idaṁ vītikkamāmī"ti vītikkamākārena saddhiṁ jānanto sañjānanto vītikkamacetanāvasena cetetvā pakappetvā upakkamavasena maddanto abhivitaritvā nirāsaṅkacittaṁ pesetvā yaṁ āpattādhikaraṇaṁ vītikkamaṁ[2] āpajjati, tassa evaṁ vītikkamato yo vītikkamo, idaṁ vuccati "āpattādhikaraṇaṁ akusalan"ti.

Abyākatavārepi yaṁ cittaṁ āpattiyā aṅgaṁ hoti, tassa abhāvena ajānanto vītikkamākārena ca saddhiṁ ajānanto asañjānanto āpatti-aṅgabhūtāya vītikkamacetanāya abhāvena acetetvā sañcicca maddanassa abhāvena anabhivitaritvā nirāsaṅkacittaṁ apesetvā yaṁ āpattādhikaraṇaṁ vītikkamaṁ āpajjati, tassa evaṁ vītikkamato yo vītikkamo, idaṁ vuccati "āpattādhikaraṇaṁ abyākatan"ti.

224. **Ayaṁ vivādo no adhikaraṇan**ti-ādīsu samathehi adhikaraṇīyatāya abhāvato no adhikaraṇanti evamattho veditabbo.

Adhikaraṇavūpasamanasamathakathā

228. **Yāvatikā ca bhikkhū kammappattā**ti ettha catuvaggakaraṇe kamme cattāro, pañcavaggakaraṇe pañca, dasavaggakaraṇe dasa, vīsativaggakaraṇe vīsati bhikkhū kammappattāti veditabbā.

1. Kusalattaṁ (Sī) 2. Vītikkamati (Sī, Syā)

230. **Supariggahitan**ti suṭṭhu pariggahitaṁ katvā sampaṭicchitabbaṁ. Sampaṭicchitvā ca pana “ajja bhaṇḍakaṁ dhovāma, ajja pattaṁ pacāma, ajjeko palibodho atthī”ti mānaniggahatthāya katipāhaṁ atikkāmetabbaṁ.

231. **Anantāni ceva bhassāni jāyantī**ti aparimāṇāni ito cito ca vacanāni uppajjanti. Bhāsānītipi pāṭho, ayamevattho. **Ubbāhikāya sammannitabbo**ti apaloketvā vā sammannitabbo parato vuttāya ñattidutiyāya vā kammavācāya. Evaṁ sammatehi pana bhikkhūhi visuṁ vā nisīditvā, tassāyeva vā parisāya “aññehi asammatehi na kiñci kathetabban”ti sāpetvā taṁ adhikaraṇaṁ vinicchitabbaṁ.

233. **Tatrāssā**ti tassaṁ parisati bhaveyya. **Neva suttaṁ āgatan**ti na mātikā āgatā. **No suttavibhaṅgo**ti vinayopi na paguṇo. **Byañjanacchāyāya atthaṁ paṭibāhatī**ti byañjanamattameva gahetvā atthaṁ paṭisedheti. Jātarūparajatakhettavatthupaṭiggahaṇādīsu vinayadharehi bhikkhūhi āpattiyā kāriyamāne disvā “kiṁ ime āpattiyā kāretha, nanu jātarūparajatapaṭiggahaṇā paṭivirato hotīti evaṁ sutte paṭiviratimattameva vuttaṁ, natthi ettha āpattī”ti vadati. Aparo dhammakathiko suttassa āgatattā olambetvā nivāsentānaṁ āpattiyā āropiyamānāya “kiṁ imesaṁ āpattiṁ ropetha, nanu parimaṇḍalaṁ nivāsessāmīti sikkhā karaṇīyāti evaṁ sikkhākaraṇamattamevettha vuttaṁ, natthi ettha āpattī”ti vadati.

234. **Yathā bahutarā bhikkhū**ti ettha ekenapi adhikā bahutarāva, ko pana vādo dvīhi tīhīti.

Tividhasalākaggāhakathā

235. **Saññattiyā**ti saññāpanatthāya. **Gūḷhakan**ti-ādīsu alajjussannāya parisāya gūḷhako salākaggāho kātabbo, lajjussannāya parisāya vivaṭako, bālussannāya sakaṇṇajappako. **Vaṇṇāvaṇṇāyo katvā**ti dhammavādīnañca adhammavādīnañca salākāyo nimittasaññaṁ āropetvā aññamaññaṁ visabhāgā kātabbā, tato tā sabbāpi

cīvarabhoge katvā vuttanayena gāhetabbā. **Duggahoti paccukkaḍḍhitabban**ti "duggahitā salākāyo"ti vatvā puna gahetvā yāvatatiyaṁ gāhetabbā. **Suggahoti sāvetabban**ti ekasmimpi dhammavādimhi atirekajāte "suggahitā salākāyo"ti sāvetabbaṁ. Yathā ca te dhammavādino vadanti, tathā taṁ adhikaraṇaṁ vūpasametabbanti. Atha yāvatatiyampi adhammavādinova bahutarā honti, "ajja akālo, sve jānissāmā"ti vuṭṭhahitvā alajjīnaṁ pakkhabhedatthāya dhammavādipakkhaṁ pariyesitvā punadivase salākaggāho kātabbo, ayaṁ guḷhako salākaggāho.

Sakaṇṇajappake pana **gahite vattabbo**ti ettha sace saṁghatthero adhammavādisalākaṁ gaṇhāti, so evaṁ avabodhetabbo "bhante tumhe mahallakā vayo-anuppattā, tumhākaṁ etaṁ na yuttaṁ, ayaṁ pana dhammavādisalākā"ti assa itarā salākā dassetabbā. Sace so taṁ gaṇhāti, dātabbā. Atha neva avabujjhati, tato "mā kassaci ārocehī"ti vattabbo. Sesaṁ vuttanayameva. Vivaṭako[1] vivaṭatthoyeva.

Tassapāpiyasikāvinayakathā

238. **Pārājikasāmantaṁ vā**ti ettha methunadhamme pārājikasāmantaṁ nāma dukkaṭaṁ hoti, adinnādānādīsu thullaccayaṁ. **Nibbeṭhentan**ti na sarāmīti vacanena nibbeṭhayamānaṁ. **Ativeṭhetī**ti iṅghāyasmāti-ādivacanehi ativeṭhiyati. **Sarāmi kho ahaṁ āvuso**ti pārājikapaṭicchādanatthāya evaṁ paṭijānāti. Puna tena ativeṭhiyamāno "sarāmi kho"ti paṭiññaṁ datvā "idāni maṁ nāsessantī"ti bhayena **davāya me**ti-ādimāha. Etassa tassapāpiyasikākammaṁ kātabbaṁ. Sace sīlavā bhavissati, vattaṁ paripūretvā paṭippassaddhiṁ labhati. No ce, tathā nāsitakova bhavissati. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Samathakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Vivaṭake (Syā, Ka)

5. Khuddakavatthukkhandhaka

Khuddakavatthukathā

243. Khuddakavatthukkhandhake **mallamuṭṭhikā**ti muṭṭhikamallā. **Gāmamuddavā**ti[1] chavirāgamaṇḍanānuyuttā nāgarikamanussā. Gāmamoddavātipi[2] paṭho, esevattho. **Thambhe**ti nhānatitthe nikhaṇitvā ṭhapitatthambhe.

Kuṭṭeti iṭṭhakāsilādārukuṭṭānaṁ aññatarasmiṁ. **Aṭṭāne nhāyantī**ti ettha aṭṭānaṁ[3] nāma rukkhaṁ phalakaṁ[4] viya tacchetvā aṭṭhapadākārena rājiyo chinditvā nhānatitthe nikhaṇanti, tattha cuṇṇāni ākiritvā manussā kāyaṁ ghaṁsanti. **Gandhabbahatthakenā**ti nhānatitthe ṭhapitena dārumayahatthena, tena kira cuṇṇāni gahetvā manussā sarīraṁ ghaṁsanti. **Kuruvindakasuttiyā**ti kuruvindakapāsāṇacuṇṇāni lākhāya bandhitvā kataguḷikakalāpako vuccati, taṁ ubhosu antesu gahetvā sarīraṁ ghaṁsanti. **Viggayha parikammaṁ kārāpentī**ti aññamaññaṁ sarīrena sarīraṁ ghaṁsanti. **Mallakaṁ** nāma makaradantake chinditvā mallakamūlasaṇṭhānena kataṁ mallakanti vuccati. Idaṁ gilānassāpi na vaṭṭati.

244. **Akatamallakaṁ** nāma dante acchinditvā kataṁ, idaṁ agilānasseva na vaṭṭati, iṭṭhakākhaṇḍaṁ pana kapālakhaṇḍaṁ vā vaṭṭati. **Ukkāsikan**ti vatthavaṭṭiṁ. Tasmā nhāyantassa yassa kassaci nhānasāṭakavaṭṭiyā piṭṭhiṁ ghaṁsituṁ vaṭṭati. **Puthupāṇikan**ti hatthaparikammaṁ vuccati. Tasmā sabbesaṁ hatthena piṭṭhiparikammaṁ kātuṁ vaṭṭati.

245. **Vallikā**ti kaṇṇato nikkhantamuttolambakādīnaṁ etaṁ adhivacanaṁ. Na kevalañca vallikā eva, yaṁkiñci kaṇṇapiḷandhanaṁ antamaso tālapaṇṇampi na vaṭṭati. **Pāmaṅgan**ti yaṁkiñci Palambakasuttaṁ. **Kaṇṭhasuttakan**ti yaṁkiñci gīvūpaga-ābharaṇaṁ. **Kaṭisuttakan**ti yaṁkiñci kaṭipiḷandhanaṁ antamaso suttatantumattampi. **Ovaṭṭikan**ti valayaṁ. **Kāyūrā**dīni[5] pākaṭāneva. (Akkhakānaṁ heṭṭhā bāhābharaṇaṁ)[6] yaṁkiñci ābharaṇaṁ na vaṭṭati.

---

1. Gāmupaddavāti (Sī), gāmapūdavāti (Syā)
2. Gāmapoddavātipi (Sī), gāmaposakātipi (Syā)
3. Aṭṭhānaṁ (Sī, Syā)
4. Rukkhaphalakaṁ (Ka)
5. Keyūrādīni (Syā)
6. ( ) Sī-Syā-potthakesu natthi.

246. **Dumāsikaṁ vā duvaṅgulaṁ vā**ti ettha sace kesā antodvemāse dvaṅgulaṁ pāpuṇanti, antodvemāseva chinditabbā. Dvaṅgulehi[1] atikkāmetuṁ na vaṭṭati. Sacepi na dīghā, dvemāsato ekadivasampi atikkāmetuṁ na vaṭṭitiyeva. Evamayaṁ ubhayenapi ukkaṭṭhaparicchedova vutto, tato oraṁ pana navaṭṭanabhāvo nāma natthi.

Kocchena osaṇṭhentīti kocchena olikhitvā sannisīdāpenti. **Phaṇakenā**ti dantamayādīsu yena kenaci. **Hatthaphaṇakenā**ti hattheneva phaṇakiccaṁ karontā aṅgulīhi osaṇṭhenti. **Sitthatelakenā**ti madhusitthakaniyyāsādīsu yena kenaci cikkalena[2]. **Udakatelakenā**ti udakamissakena telena. Maṇḍanatthāya sabbattha dukkaṭaṁ, uddhalomena pana anulomanipātanatthaṁ hatthaṁ temetvā sīsaṁ puñchitabbaṁ, uṇhābhitattarajasirānampi allahatthena[3] puñchituṁ vaṭṭati.

247. **Na bhikkhave ādāse vā udakapatte vā**ti ettha kaṁsapattādīnipi yesu mukhanimittaṁ paññāyati, sabbāni ādāsasaṅkhameva gacchanti. Kañjiyādīnipi ca udakapattasaṅkhameva, tasmā yattha katthaci olokentassa dukkaṭaṁ. **Ābādhapaccayā**ti "sañchavi[4] nu kho me vaṇo, udāhu na tāvā"ti jānanatthaṁ, "jiṇṇo nu khomhi no"ti evaṁ āyusaṅkhāraṁ olokanatthampi vaṭṭatīti vuttaṁ.

Mukhaṁ ālimpantīti vippasannachavirāgakarehi mukhālepanehi ālimpanti. **Ummaddentī**ti nānā-ummaddanehi ummaddenti. **Cuṇṇentī**ti mukhacuṇṇakena makkhenti. **Manosilikāya mukhaṁ lañcentī**ti manosilāya tilakādīni lañchanāni karonti, tāni haritālādīhipi na vaṭṭantiyeva. **Aṅgarāgā**dayo pākaṭāyeva. Sabbattha dukkaṭaṁ.

248. **Na bhikkhave naccaṁ vā**ti-ādīsu yaṁkiñci naccaṁ antamaso moranaccampi dassanāya gacchantassa dukkaṭaṁ. Sayampi naccantassa vā naccāpentassa vā dukkaṭameva. **Gītampi** yaṁ kiñci naṭagītaṁ vā sādhugītaṁ vā, antamaso dantagītampi yaṁ gāyissāmāti pubbabhāge okūjantā karonti, etampi na vaṭṭati. Sayaṁ gāyantassāpi gāyāpentassāpi dukkaṭameva. **Vāditampi**

1. Dvaṅgulaṁ (Syā)
2. Cikkaṇena (Sī)
3. Addahatthena (Sī, Ka)
4. Sacchavi (Sī)

yaṁkiñci na vaṭṭati. Yaṁ pana niṭṭhubhanto vā sāsaṅke vā thito accharikaṁ vā[1] phoṭeti[2], pāṇiṁ vā paharati, tattha anāpatti. Sabbaṁ antarārāme ṭhitassa passato anāpatti. Passissāmīti vihārato vihāraṁ gacchantassa āpattiyeva. Āsanasālāya nisinno passati, anāpatti. Passissāmīti uṭṭhahitvā gacchato āpatti. Vīthiyaṁ ṭhatvā gīvaṁ parivattetvā passatopi āpattiyeva.

249. **Sarakuttin**ti sarakiriyaṁ. **Bhaṅgo hotī**ti aladdhaṁ uppādetuṁ na sakkoti laddhaṁ samāpajjituṁ. **Pacchimā janatā**ti amhākaṁ ācariyāpi upajjhāyāpi evaṁ gāyiṁsūti pacchimo jano diṭṭhānugatiṁ āpajjati, tatheva gāyati. **Na bhikkhave āyatakenā**ti ettha āyatako nāma taṁ taṁ vattaṁ bhinditvā akkharāni vināsetvā pavatto. Dhamme pana suttantavattaṁ nāma atthi, jātakavattaṁ nāma atthi, gāthāvattaṁ nāma atthi, taṁ vināsetvā atidīghaṁ kātuṁ na vaṭṭati. Caturassena vattena parimaṇḍalāni padabyañjanāni dassetabbāni. **Sarabhaññan**ti sarena haṇanaṁ. Sarabhaññe kira taraṅgavatta[3], dhotakavatta, galitavattādīni dvattiṁsa vattāni atthi, tesu yaṁ icchati, taṁ kātuṁ labhati. Sabbesaṁ padabyañjanaṁ avināsetvā vikāraṁ akatvā samaṇasāruppena caturassena nayena pavattanaṁyeva lakkhaṇaṁ.

Bāhiralomiṁ uṇṇinti uṇṇalomāni bahi katvā uṇṇapāvāraṁ pārupanti, tathā dhārentassa dukkaṭaṁ. Lomāni anto katvā pārupituṁ vaṭṭati. **Samaṇakappakathā** Bhūtagāmasikkhāpadavaṇṇanāyaṁ vuttā.

251. **Na bhikkhave attano aṅgajātan**ti aṅgajātaṁ chindantasseva thullaccayaṁ. Aññaṁ pana kaṇṇanāsā-aṅguli-ādiṁ yaṁkiñci chindantassa tādisaṁ vā dukkhaṁ uppādentassa dukkaṭaṁ. Ahikīṭadaṭṭhādīsu pana añña-ābādhapaccayā vā lohitaṁ vā mocentassa chindantassa vā anāpatti.

252. **Candanagaṇṭhi-uppannā hotī**ti candanaghaṭikā uppannā hoti. So kira uddhañca adho ca jālāni parikkhipāpetvā Gaṅgāya nadiyā kīḷati, tassa nadīsotena vuyhamānā candanagaṇṭhi āgantvā jāle laggā, tamassa purisā āharitvā adaṁsu, evaṁ sā uppannā hoti. **Iddhipāṭihāriyan**ti

---

1. Accharaṁ vā (Sī, Syā)　2. Poṭheti (Sī)　3. Taraṅgabhedavatta (Sī)

ettha vikubbaniddhipāṭihāriyaṁ paṭikkhittaṁ, adhiṭṭhāniddhi pana appaṭikkhittāti veditabbā.

Na bhikkhave sovaṇṇamayo pattoti-ādīsu sacepi gihī bhattagge suvaṇṇataṭṭikādīsu byañjanaṁ katvā upanāmenti, āmasitumpi na vaṭṭati. Phalikamayakācamayakaṁsamayāni pana taṭṭikādīni bhājanāni puggalikaparibhogeneva na vaṭṭanti, saṁghikaparibhogena vā gihivikaṭāni vā vaṭṭanti. Tambalohamayopi pattova na vaṭṭati, thālakaṁ pana vaṭṭatīti idaṁ sabbaṁ Kurundiyaṁ vuttaṁ. **Maṇimayo**ti ettha pana indanīlādimaṇimayo vutto. **Kaṁsamayo**ti ettha vaṭṭalohamayopi saṅgahito.

253. **Likhitun**ti tanukaraṇatthāyetaṁ vuttaṁ. **Pakatimaṇḍalan**ti makaradantacchinnakamaṇḍalameva.

254. **Āvaṭṭitvā**ti aññamaññaṁ paharitvā. **Pattādhārakan**ti ettha dantavallivettādīhi kate bhūmi-ādhārake tayo, dāru-ādhārake dve patte uparūpari ṭhapetuṁ vaṭṭatīti Kurundiyaṁ vuttaṁ. Mahā-aṭṭhakathāyaṁ pana vuttaṁ "bhūmi-ādhārake tiṇṇaṁ pattānaṁ anokāso, dve ṭhapetuṁ vaṭṭati. Dāru-ādhārakadaṇḍādhārakesupi susajjitesu eseva nayo. Bhamakoṭisadiso pana dāru-ādhārako tīhi daṇḍakehi baddho, daṇḍakādhāro ca ekassapi pattassa anokāso, tattha ṭhapetvāpi hatthena gahetvā eva nisīditabbaṁ. Bhūmiyaṁ pana nikkujjitvā ekameva ṭhapetabban"ti.

Miḍḍhanteti ālindakamiḍḍhikādīnaṁ[1] ante. Sace pana parivattetvā tattheva patiṭṭhāti, evarūpāya vitthiṇṇāya miḍḍhiyā ṭhapetuṁ vaṭṭati. **Paribhaṇḍante**ti bāhirapasse katāya tanukamiḍḍhikāya ante. Miḍḍhiyaṁ vuttanayenevetthāpi vinicchayo veditabbo.

Coḷakanti yaṁ pattharitvā patto ṭhapīyati, tasmiṁ pana asati kaṭasārake vā taṭṭikāya vā mattikāparibhaṇḍakatāya bhūmiyā vā yattha na dussati, tathārūpāya vālikāya vā ṭhapetuṁ vaṭṭati. Paṁsurajādīsu pana kharabhūmiyaṁ vā ṭhapentassa dukkaṭaṁ. **Pattamāḷakaṁ** iṭṭhakāhi vā dārūhi vā kātuṁ

---

1. Ālindakamiḍḍhakādīnaṁ (Sī, Syā)

vaṭṭati. **Pattakuṇḍolikā**ti[1] mahāmukhakuṇḍasaṇṭhanā bhaṇḍakukkhalikā vuccati. **Yo laggeyyā**ti yattha katthaci laggentassa dukkaṭameva. Cīvaravaṁsepi bandhitvā ṭhapetuṁ na vaṭṭati. Bhaṇḍakaṭṭhapanatthameva vā kataṁ hotu nisīdanasayanatthaṁ vā, yattha katthaci mañce vā pīṭhe vā ṭhapentassa dukkaṭaṁ, aññena pana bhaṇḍakena saddhiṁ bandhitvā ṭhapetuṁ vaṭṭati. Aṭaniyaṁ bandhitvā olambetuṁ vā vaṭṭati, bandhitvāpi upari ṭhapetuṁ na vaṭṭatiyeva. Sace pana mañco vā[2] pīṭhaṁ vā ukkhipitvā cīvaravaṁsādīsu aṭṭakachannena ṭhapitaṁ hoti, tattha ṭhapetuṁ vaṭṭati. Aṁsavaddhanakena aṁsakūṭe laggetvā aṅke ṭhapetuṁ vaṭṭati. Chatte bhattapūropi aṁsakūṭe laggitapattopi ṭhapetuṁ na vaṭṭati, bhaṇḍakena pana saddhiṁ bandhitvā vā aṭṭakaṁ katvā vā ṭhapite yo koci ṭhapetuṁ vaṭṭati.

255. **Pattahatthenā**ti ettha na kevalaṁ yassa patto hatthe, so eva pattahattho, na kevalañca kavāṭameva paṇāmetuṁ na labhati, apica kho pana hatthe vā piṭṭhipāde vā yattha katthaci sarīrāvayave pattasmiṁ sati hatthena vā pādena vā sīsena vā yena kenaci sarīrāvayavena kavāṭaṁ vā paṇāmetuṁ ghaṭikaṁ vā ukkhipituṁ sūciṁ vā kuñcikāya avāpurituṁ na labhati. Aṁsakūṭe pana pattaṁ laggetvā yathāsukhaṁ avāpurituṁ labhati.

Tumbakaṭāhanti lābukaṭāhaṁ vuccati, taṁ pariharituṁ na vaṭṭati. Labhitvā pana tāvakālikaṁ paribhuñjituṁ vaṭṭati. Ghaṭikaṭāhepi eseva nayo. **Ghaṭikaṭāhan**ti ghaṭikapālaṁ. **Abhuṁ me**ti utrāsavacanametaṁ. **Sabbapaṁsukūlikenā**ti ettha cīvarañca mañcapīṭhañca paṁsukūlaṁ vaṭṭati, ajjhoharaṇīyaṁ pana dinnakameva gahetabbaṁ.

Calakānīti cabbetvā[3] apaviddhāmisāni. **Aṭṭhikānī**ti macchamaṁsa-aṭṭhikāni. **Ucchiṭṭhodakan**ti mukhavikkhālanodakaṁ. Etesu yaṁkiñci pattena nīharantassa dukkaṭaṁ. Pattaṁ paṭiggahaṁ katvā hatthaṁ dhovitumpi na labbhati. Hatthadhotapādadhota-udakampi patte ākiritvā nīharituṁ na vaṭṭati. Anucchiṭṭhaṁ suddhapattaṁ ucchiṭṭhahatthena gaṇhituṁ na vaṭṭati, vāmahatthena panettha udakaṁ āsiñcitvā ekaṁ

---

1. Pattakaṇḍolikāti (Sī) 2. Mañcaṁ vā (Ka)
3. Chaḍḍetvā vametvā (Syā), cumbetvā (Ka)

udakagaṇḍusaṁ gahetvā ucchiṭṭhahatthena gaṇhituṁ vaṭṭati. Ettāvatāti hi so ucchiṭṭhapatto hoti, hatthaṁ pana bahi udakena vikkhāletvā gahetuṁ vaṭṭati. Macchamaṁsaphalāphalādīni khādanto yaṁ tattha aṭṭhiṁ vā calakaṁ vā chaḍḍetukāmo hoti, taṁ patte ṭhapetuṁ na labhati. Yaṁ pana paṭikhāditukāmo hoti, taṁ patte ṭhapetuṁ labhati. Aṭṭhikakaṇṭakādīni tattheva katvā hatthena luñcitvā khādituṁ vaṭṭati. Mukhato nīhaṭaṁ pana yaṁkiñci puna khāditukāmo[1] hoti, taṁ patte ṭhapetuṁ na labhati. Siṅgiveranāḷikerakhaṇḍāni ḍaṁsitvā puna ṭhapetuṁ labhati.

256. **Namatakan**ti satthakaveṭhanakaṁ pilotikakhaṇḍaṁ. **Daṇḍasatthakan**ti pipphalakaṁ vā aññampi vā yaṁkiñci daṇḍaṁ yojetvā katasatthakaṁ.

Kaṇṇakitā hontīti malaggahitā honti. **Kiṇṇena pūretun**ti kiṇṇacuṇṇena pūretuṁ. **Sattuyā**ti haliddimissakena piṭṭhacuṇṇena. **Saritakan**ti pāsāṇacuṇṇaṁ vuccati, tena pūretuṁ anujānāmīti attho. **Madhusitthakena sāretun**ti madhusitthakena makkhetuṁ. **Saritakaṁ paribhijjatī**ti taṁ makkhitamadhusitthakaṁ bhijjati. **Saritasipāṭikan**ti madhusitthakapilotikaṁ, satthakosakasipāṭiyā pana saritasipāṭikāya anulomāti Kurundiyaṁ vuttaṁ. **Kathinan**ti nisseṇimpi tattha attharitabbakaṭasārakakilañjānaṁ aññatarampi. **Kathinarajjun**ti yāya dupaṭṭacīvaraṁ sibbantā kathine cīvarampi bandhanti. **Kathinaṁ nappahotī**ti dīghassa bhikkhuno pamāṇena kataṁ kathinaṁ, tattha rassassa bhikkhuno cīvaraṁ patthariyamānaṁ nappahoti, antoyeva hoti, daṇḍake na pāpuṇātīti attho. **Daṇḍakathinan**ti tassa majjhe itarassa bhikkhuno pamāṇena aññaṁ nisseṇiṁ bandhituṁ anujānāmīti attho.

Bidalakanti daṇḍakathinappamāṇena kaṭasārakassa pariyante paṭisaṁharitvā duguṇakaraṇaṁ. **Salākan**ti dupaṭṭacīvarassa antare pavesanasalākaṁ. **Vinandhanarajjun**ti mahānisseṇiyā saddhiṁ khuddakaṁ nisseṇiṁ vinandhituṁ rajjuṁ[2]. **Vinandhanasuttan**ti khuddakanisseṇiyā cīvaraṁ vinandhituṁ suttakaṁ. **Vinandhitvā cīvaraṁ sibbitun**ti tena suttakena tattha cīvaraṁ vinandhitvā sibbituṁ. **Visamā hontī**ti kāci khuddakā honti, kāci mahantā. **Kaḷimbhakan**ti pamāṇasaññākaraṇaṁ yaṁkiñci tālapaṇṇādiṁ. **Moghasuttakan**ti vaḍḍhakīnaṁ

1. Na khāditukāmo (Sī, Ka) 2. Vinandhitarajjuṁ (Syā)

dārūsu kāḷasuttena viya haliddisuttena saññākaraṇaṁ. **Aṅguliyā paṭiggaṇhantī**ti sūcimukhaṁ aṅguliyā paṭicchanti. **Paṭiggahan**ti aṅgulikosakaṁ.

257. **Āvesanavitthakaṁ** nāma yaṁkiñci pāticaṅkoṭakādi. **Uccavatthukan**ti paṁsuṁ ākiritvā uccavatthukaṁ kātuṁ anujānāmīti attho. **Ogumphetvā**[1] **ullittāvalittaṁ kātun**ti chadanaṁ odhunitvā ghanadaṇḍakaṁ katvā anto ceva bahi ca mattikāya limpitunti attho. **Goghaṁsikāyā**ti veḷuṁ vā rukkhadaṇḍaṁ vā antokatvā tena saddhiṁ saṁgharitunti attho. **Bandhanarajjun**ti tathā saṁgharitassa bandhanarajjuṁ.

258. **Kaṭacchuparissāvanaṁ** nāma tīsu daṇḍakesu vinandhitvā kataṁ.

259. **Yo na dadeyyā**ti aparissāvanakasseva yo na dadāti, tassa āpatti. Yo pana attano hatthe parissāvane vijjamānepi yācati, tassa na akāmā dātabbaṁ. **Daṇḍaparissāvanan**ti rajakānaṁ khāraparissāvanaṁ viya catūsu pādesu baddhanisseṇikāya sāṭakaṁ bandhitvā majjhedaṇḍake udakaṁ āsiñcitabbaṁ, taṁ ubhopi koṭṭhāse pūretvā parissavati. **Ottharakaṁ** nāma[2] yaṁ udake ottharitvā ghaṭakena udakaṁ gaṇhanti, taṁ hi catūsu daṇḍakesu vatthaṁ bandhitvā udake cattāro khāṇuke nikhaṇitvā tesu bandhitvā sabbapariyante udakato mocetvā majjhe ottharitvā ghaṭena udakaṁ gaṇhanti. **Makasakuṭikā**ti cīvarakuṭikā vuccati.

260. **Abhisannakāyā**ti semhādidosussannakāyā[3]. **Aggaḷavaṭṭī** nāma dvārabāhāya samappamāṇoyeva aggaḷatthambho vuccati. Yattha tīṇi cattāri chiddāni katvā sūciyo denti. **Kapisīsakaṁ** nāma dvārabāhaṁ vijjhitvā tattha pavesito aggaḷapāsako vuccati. **Sūcikā**ti tattha majjhe chiddaṁ katvā pavesitā. **Ghaṭikā**ti upari yojitā. **Maṇḍalikaṁ kātun**ti nīcavatthukaṁ cinituṁ. **Dhūmanettan**ti dhūmanikkhamanachiddaṁ. **Vāsetun**ti gandhena vāsetuṁ. **Udakaṭṭhānanti**[4] udakatthapanaṭṭhānaṁ. Tattha ghaṭena udakaṁ ṭhapetvā sarāvakena vaḷañcetabbaṁ. **Koṭṭhako**ti dvārakoṭṭhako.

---

1. Ogumbetvā (Sī, Syā, Ka)
2. Ottharikaṁ nāma (Syā)
3. Semhādidosābhisannakāyā (Syā)
4. Udakāvenanti (Sī)

261. **Tisso paṭicchādiyo**ti ettha jantāgharapaṭicchādi ca udakapaṭicchādi ca parikammaṁ karontasseva vaṭṭati, sesesu abhivādanādīsu na vaṭṭati. Vatthapaṭicchādi sabbakammesu vaṭṭati. **Udakaṁ na hotī**ti nhānodakaṁ na hoti.

262. **Tulan**ti paṇṇikānaṁ viya udaka-ubbāhanakatulaṁ. **Karakaṭako** vuccati goṇe vā yojetvā hatthehi vā gahetvā dīghavarattādīhi ākaḍḍhanayantaṁ. **Cakkavaṭṭakan**ti arahaṭaghaṭiyantaṁ[1]. **Cammakhaṇḍaṁ** nāma tulāya vā karakaṭake vā yojetabbakaṁ cammabhājanaṁ. **Pākaṭā**[2] **hotī**ti aparikkhittā hoti. **Udakapuñchanī** daṇḍamayāpi visāṇamayāpi dārumayāpi vaṭṭati, tassā asati coḷakenāpi udakaṁ paccuddharituṁ vaṭṭati.

263. **Udakamātikan**ti udakassa āgamanamātikaṁ. **Nillekhajantāgharaṁ nāma** āviddhapakkhapāsakaṁ vuccati, gopānasīnaṁ upari maṇḍale pakkhapāsake ṭhapetvā katakūṭacchadanassetaṁ nāmaṁ. **Cātumāsaṁ nisīdanenā**ti nisīdanena cattāro māse na vippavasitabbanti attho.

264. **Pupphābhikiṇṇesū**ti pupphehi santhatesu. **Namatakaṁ** nāma eḷakalomehi kataṁ avāyimaṁ cammakhaṇḍaparihārena[3] ca paribhuñjitabbaṁ. **Āsittakūpadhānaṁ** nāma tambalohena vā rajatena vā katāya peḷāya etaṁ adhivacanaṁ, paṭikkhittattā pana dārumayāpi na vaṭṭati. **Maḷorikā**ti daṇḍadhārako vuccati. Yaṭṭhi-ādhārakapaṇṇādhārakapacchikapiṭṭhānipi ettheva paviṭṭhāni. Ādhārakasaṅkhepagamanato hi paṭṭhāya chiddaṁ viddhampi aviddhampi vaṭṭatiyeva. **Ekabhājane**ti ettha sace eko bhikkhu bhājanato phalaṁ vā pūvaṁ vā gahetvā gacchati, tasmiṁ apagate itarassa sesakaṁ bhuñjituṁ vaṭṭati. Itarassāpi tasmiṁ khīṇe[4] puna gahetuṁ vaṭṭati.

265. **Aṭṭhahaṅgehī**ti ettha ekekenapi aṅgena samannāgatassa antosīmāya vā nissīmaṁ gantvā nadī-ādīsu vā nikkujjituṁ vaṭṭatiyeva. Evaṁ nikkujjite pana patte tassa gehe koci deyyadhammo na

---

1. Araghaṭṭaghaṭiyantaṁ (Sī) arahatthaghaṭiyantaṁ (Ka)
2. Apārutā (Sī)
3. Cammakhaṇḍaparibhogena (Ka)
4. Khaṇe (Syā, Ka)

gahetabbo, "asukassa gehe bhikkhaṁ mā gaṇhitthā"ti aññesu vihāresupi pesetabbaṁ. Ukkujjanakāle pana yāvatatiyaṁ yācāpetvā hatthapāsaṁ vijahāpetvā ñattidutiyakammena ukkujjitabbo.

268. **Purakkhatvā**ti aggato katvā. **Saṁharantū**ti saṁhariyantu. **Celapaṭikan**ti celasantharaṁ. So kira "sace ahaṁ puttaṁ lacchāmi, akkamissati me Bhagavā celapaṭikan"ti iminā ajjhāsayena santhari, abhabbo cesa puttalābhāya, tasmā Bhagavā na akkami. Yadi akkameyya, pacchā puttaṁ alabhanto "nāyaṁ sabbaññū"ti diṭṭhiṁ gaṇheyya, idaṁ tāva Bhagavato anakkamane kāraṇaṁ. Yasmā pana bhikkhūpi ye ajānantā akkameyyuṁ, te gihīnaṁ paribhūtā bhaveyyuṁ, tasmā bhikkhū paribhavato mocetuṁ sikkhāpadaṁ paññapesi, idaṁ sikkhāpadapaññāpane kāraṇaṁ.

Maṅgalatthāya yāciyamānenāti apagatagabbhā vā hotu garugabbhā vā, evarūpesu ṭhānesu maṅgalatthāya yāciyamānena akkamituṁ vaṭṭati. **Dhotapādakaṁ** nāma pādadhovanaṭṭhāne dhotehi pādehi akkamanatthāya paccattharaṇaṁ atthataṁ hoti, taṁ akkamituṁ vaṭṭati.

269. **Katakaṁ** nāma padumakaṇṇikākāraṁ pādaghaṁsanatthaṁ kaṇṭake uṭṭhāpetvā kataṁ, taṁ vaṭṭaṁ vā hotu caturassādibhedaṁ vā, bāhulikānuyogattā paṭikkhittameva, neva paṭiggahetuṁ, na paribhuñjituṁ vaṭṭati. **Sakkharā**ti pāsāṇo vuccati, pāsāṇapheṇakopi vaṭṭati. **Vidhūpanan**ti bījanī vuccati. Tālavaṇṭaṁ pana tālapaṇṇehi vā kataṁ hotu veḷudantavilīvehi vā morapiñchehi vā cammavikatīhi vā, sabbaṁ vaṭṭati. **Makasabījanī** dantamayavisāṇamayadaṇḍakāpi vaṭṭati. Vākamayabījaniyā ketakapārohakuntālapaṇṇādimayāpi[1] saṅgahitā.

270. **Gilānassa chattan**ti ettha yassa kāyaḍāho vā pittakopo vā hoti, cakkhu vā dubbalaṁ, añño vā koci ābādho vinā chattena uppajjati, tassa gāme vā araññe vā chattaṁ vaṭṭati. Vasse pana cīvaraguttatthaṁ vāḷamigacorabhayesu ca attaguttatthampi vaṭṭati. Ekapaṇṇacchattaṁ pana sabbattheva vaṭṭati.

---

1. ...kandalapaṇṇādimayāpi (Sī) ...kaṇḍalapaṇṇādimayāpi (Syā)

Asissāti asi assa. **Vijjotalatī**ti vijjotati. **Daṇḍasammutin**ti ettha pamāṇayutto catuhatthoyeva daṇḍo sammannitvā dātabbo, tato ūnātiritto vināpi sammutiyā sabbesaṁ vaṭṭati. Sikkā pana agilānassa na vaṭṭati, gilānassāpi sammannitvāva dātabbā.

273. **Romanthakassā**ti ettha ṭhapetvā romanthakaṁ sesānaṁ āgataṁ uggāraṁ mukhe sandhāretvā gilantānaṁ āpatti. Sace pana asandhāritameva paragalaṁ gacchati, vaṭṭati.

Yaṁ diyyamānanti yaṁ dāyakehi diyyamānaṁ paṭiggahitabhājanato bahi patitaṁ, taṁ bhikkhunā sāmaṁ gahetvā paribhuñjituṁ anujānāmīti attho. Idaṁ Bhojanavagge vaṇṇitameva.

274. **Kuppaṁ karissāmī**ti saddaṁ karissāmi. Nakhādīhi nakhacchedane āpatti natthi, anurakkhaṇatthaṁ pana nakhacchedanaṁ anuññātaṁ. **Vīsatimaṭṭhan**ti vīsatipi nakhe likhitamaṭṭhe kārāpenti. **Malamattan**ti nakhato malamattaṁ apakaḍḍhituṁ anujānāmīti attho.

275. **Khurasipāṭikan**ti khurakosakaṁ. **Massuṁ kappāpentī**ti kattariyā massuṁ chedāpenti. **Massuṁ vaḍḍhāpentī**ti massuṁ dīghaṁ kārenti. **Golomikan**ti hanukamhi dīghaṁ katvā ṭhapitaṁ eḷakamassu vuccati. **Caturassakan**ti catukoṇaṁ. **Parimukhan**ti ure lomasaṁharaṇaṁ[1]. **Aḍḍhadukan**ti udare lomarājiṭṭhapanaṁ. **Āpatti dukkaṭassā**ti massukappāpanādīsu sabbattha āpatti dukkaṭassa. **Ābādhappaccayā sambādhe loman**ti gaṇḍavanarudhi-ādi-ābādhappaccayā. **Kattarikāyā**ti gaṇḍavaṇarudhisīsarogābādhappaccayā. Sakkharādīhi nāsikālomaggāhāpane āpatti natthi, anurakkhaṇatthaṁ pana saṇḍāso anuññāto. **Na bhikkhave palitaṁ gāhāpetabban**ti ettha yaṁ bhamukāya vā nalāṭe vā dāṭhikāya vā uggantvā bībhacchaṁ ṭhitaṁ, tādisaṁ lomaṁ palitaṁ vā apalitaṁ vā gāhāpetuṁ vaṭṭati.

277. **Kaṁsapattharikā**ti kaṁsabhaṇḍavāṇijā. **Bandhanamattan**ti vāsi kattarayaṭṭhi-ādīnaṁ bandhanamattaṁ.

---

1. Lomarājisaṁharaṇaṁ (Syā)

278. **Na bhikkhave akāyabandhanenā**ti ettha abandhitvā nikkhamantena yattha sarati, tattha bandhitabbaṁ. Āsanasālāya bandhissāmīti gantuṁ vaṭṭati. Saritvā yāva na bandhati, na tāva piṇḍāya caritabbaṁ. **Kalābukaṁ** nāma bahurajjukaṁ. **Deḍḍubhakaṁ** nāma udakasappasīsasadisaṁ. **Murajaṁ** nāma murajavaṭṭisaṇṭhānaṁ veṭhetvā kataṁ. **Maddavīṇaṁ** nāma pāmaṅgasaṇṭhānaṁ. Īdisaṁ hi ekampi na vaṭṭati, pageva bahūni. **Paṭṭikaṁ sūkarantakan**ti ettha pakativītā vā macchakaṇṭakavāyimā vā paṭṭikā vaṭṭati, sesā kuñjaracchikādibhedā na vaṭṭanti. **Sūkarantakaṁ** nāma kuñjikākosakasaṇṭhānaṁ hoti, ekarajjukaṁ pana muddikakāyabandhanañca sūkarantakaṁ anulometi. **Anujānāmi bhikkhave murajaṁ maddavīṇan**ti idaṁ dasāsuyeva anuññātaṁ. Pāmaṅgadasā cettha catunnaṁ upari na vaṭṭati. **Sobhaṇaṁ**[1] nāma veṭhetvā mukhavaṭṭisibbanaṁ. **Guṇakaṁ** nāma mudiṅgasaṇṭhānena sibbanaṁ. Evaṁ sibbitā hi antā thirā honti. **Pavananto**ti pāsanto vuccati.

280. **Hatthisoṇḍakaṁ** nāma nābhimūlato hatthisoṇḍasaṇṭhānaṁ olambakaṁ katvā nivatthaṁ coḷika-itthīnaṁ nivāsanaṁ[2] viya. **Macchavāḷakaṁ** nāma ekato dasantaṁ ekato pāsantaṁ olambetvā nivatthaṁ. **Catukaṇṇakaṁ** nāma upari dve, heṭṭhato dveti evaṁ cattāro kaṇṇe dassetvā nivatthaṁ. **Tālavaṇṭakaṁ** nāma tālavaṇṭākārena sāṭakaṁ olambetvā nivāsanaṁ. **Satavalikaṁ**[3] nāma dīghasāṭakaṁ anekakkhattuṁ obhañjitvā ovaṭṭikaṁ karontena nivatthaṁ, vāmadakkhiṇapassesu vā nirantaraṁ valiyo dassetvā nivatthaṁ. Sace pana jāṇuto paṭṭhāya ekā vā dve vā valiyo paññāyanti, vaṭṭati.

Saṁvelliyaṁ nivāsentīti mallakammakārādayo viya kacchaṁ bandhitvā nivāsenti, evaṁ nivāsetuṁ gilānassapi maggappaṭipannassapi na vaṭṭati. Yampi maggaṁ gacchantā ekaṁ vā dve vā koṇe ukkhipitvā antaravāsakassa upari laggenti, anto vā ekaṁ kāsāvaṁ tathā nivāsetvā bahi aparaṁ nivāsenti, sabbaṁ na vaṭṭati. Gilāno pana anto kāsāvassa ovaṭṭikaṁ dassetvā aparaṁ upari nivāsetuṁ labhati. Agilānena dve nivāsentena

---

1. Sobhakaṁ (Sī, Syā) 2. Coḷakitthinivāsanaṁ (Sī) coḷaka-itthīnaṁ nivāsanaṁ (Syā)
3. Satavallikaṁ (Syā, Ka)

saguṇaṁ katvā nivāsetabbāni. Iti yañca idha paṭikkhittaṁ, yañca sekhiyavaṇṇanāyaṁ, taṁ sabbaṁ vajjetvā nibbikāraṁ timaṇḍalaṁ paṭicchādentena parimaṇḍalaṁ nivāsetabbaṁ, yaṁkiñci vikāraṁ karonto dukkaṭā na muccati. "Na bhikkhave gihipārutaṁ pārupitabban"ti evaṁ paṭikkhittaṁ gihipārutaṁ apārupitvā ubho kaṇṇe samaṁ katvā pārupanaṁ parimaṇḍalapārupanaṁ nāma, taṁ pārupitabbaṁ.

Tattha yaṁkiñci setapaṭipārutaṁ paribbājakapārutaṁ ekasāṭakapārutaṁ soṇḍapārutaṁ antepurikapārutaṁ mahājeṭṭhakapārutaṁ kuṭipavesakapārutaṁ brāhmaṇapārutaṁ pāḷikārakapārutanti evamādi parimaṇḍalalakkhaṇato aññathā pārutaṁ, sabbametaṁ gihipārutaṁ nāma. Tasmā yathā setapaṭā aḍḍhapālakanigaṇṭhā pārupanti, yathā ca ekacce paribbājakā uraṁ vivaritvā dvīsu aṁsakūṭesu pāvuraṇaṁ ṭhapenti, yathā ca ekasāṭakā manussā nivatthasāṭakassa ekenantena piṭṭhiṁ pārupitvā ubho kaṇṇe ubhosu aṁsakūṭesu ṭhapenti, yathā ca surāsoṇḍādayo sāṭakena gīvaṁ parikkhipantā ubho ante udare vā olambenti, piṭṭhiyaṁ vā khipanti, yathā ca antepurikāyo akkhitārakamattaṁ dassetvā oguṇṭhikaṁ pārupanti, yathā ca mahājeṭṭhā dīghasāṭakaṁ nivāsetvā tasseva ekenantena sakalasarīraṁ pārupanti, yathā ca kassakā khettakuṭiṁ pavisantā sāṭakaṁ paliveṭhetvā upakacchake pakkhipitvā tasseva ekenantena sarīraṁ pārupanti, yathā ca brāhmaṇā ubhinnaṁ upakacchakānaṁ antarena sāṭakaṁ pavesetvā aṁsakūṭesu pakkhipanti[1], yathā ca pāḷikārako bhikkhu ekaṁsapārupanena pārutaṁ vāmabāhaṁ vivaritvā cīvaraṁ aṁsakūṭaṁ āropeti, evaṁ apārupitvā sabbepi ete aññe ca evarūpe pārupanadose vajjetvā nibbikāraṁ parimaṇḍalaṁ pārupitabbaṁ. Tathā apārupitvā ārāme vā antaraghare vā anādarena yaṁkiñci vikāraṁ karontassa dukkaṭaṁ.

281. **Muṇḍavaṭṭī**ti yathā rañño kuhiñci gacchato parikkhārabhaṇḍavahanamanussāti adhippāyo. **Antarākājan**ti majjhe laggetvā dvīhi vahitabbakāraṁ.

---

1. Pārupanti (Ka)

282. **Acakkhussan**ti cakkhūnaṁ hitaṁ na hoti, parihāniṁ janeti. **Nacchādetī**ti na ruccati. **Aṭṭhaṅgulaparaman**ti manussānaṁ pamāṇaṅgulena aṭṭhaṅgulaparamaṁ. **Atimaṭāhakan**ti atikhuddakaṁ.

283. **Dāyaṁ ālimpentī**ti tiṇavanādīsu aggiṁ denti. **Paṭaggin**ti paṭi-aggiṁ. **Parittan**ti appaharitakaraṇena vā parikhākhaṇanena vā parittāṇaṁ. Ettha pana anupasampanne sati sayaṁ aggiṁ dātuṁ na labhati, asati aggimpi dātuṁ labhati, bhūmiṁ tacchetvā tiṇānipi harituṁ, parikhampi khaṇituṁ, allasākhaṁ bhañjitvāpi aggiṁ nibbāpetuṁ labhati, senāsanaṁ pattaṁ vā appattaṁ vā tathā nibbāpetuṁ labhatiyeva. Udakena pana kappiyeneva labhati, na itarena.

284. **Sati karaṇīye**ti sukkhakaṭṭhādiggahaṇakicce sati. **Porisiyan**ti purisappamāṇaṁ. **Āpadāsū**ti vāḷamigādayo vā disvā maggamūḷho vā disā oloketukāmo hutvā davaḍāhaṁ vā udakoghaṁ vā āgacchantaṁ disvā evarūpāsu āpadāsu ati-uccampi rukkhaṁ ārohituṁ vaṭṭati.

285. **Kalyāṇavākkaraṇā**ti madhurasaddā. **Chandaso āropemā**ti vedaṁ viya Sakkatabhāsāya vācanāmaggaṁ āropema. **Sakāya niruttiyā**ti ettha sakā nirutti nāma Sammāsambuddhena vuttappakāro māgadhiko vohāro.

286. **Lokāyataṁ** nāma sabbaṁ ucchiṭṭhaṁ sabbaṁ anucchiṭṭhaṁ, seto kāko, kāḷo bako iminā ca iminā ca kāraṇenāti evamādiniratthakakāraṇapaṭisaṁyuttaṁ titthiyasatthaṁ.

288. **Antarā ahosī**ti antaritā ahosi paṭicchannā.

289. **Ābādhappaccayā**ti yassa ābādhassa lasuṇaṁ bhesajjaṁ, tappaccayāti attho.

290. **Passāvapādukan**ti ettha pādukā iṭṭhakāhipi silāhipi dārūhipi kātuṁ vaṭṭati. **Vaccapādukāya**pi eseva nayo. **Pariveṇan**ti vaccakuṭiparikkhepabbhantaraṁ.

293. **Yathādhammo kāretabbo**ti dukkaṭavatthumhi dukkaṭena, pācittiyavatthumhi pācittiyena kāretabbo. Paharaṇatthaṁ kataṁ **paharaṇī**ti vuccati, yassa kassaci āvudhasaṅkhātassetaṁ adhivacanaṁ, taṁ ṭhapetvā aññaṁ sabbaṁ lohabhaṇḍaṁ anujānāmīti attho. **Katakañca kumbhakārikañcā**ti ettha katakaṁ vuttameva. **Kumbhakārikañcā**ti dhaniyasseva sabbamattikāmayakuṭi vuccati. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Khuddakavatthukkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Senāsanakkhandhaka

Vihārānujānanakathā

294. Senāsanakkhandhake **apaññattaṁ hotī**ti ananuññātaṁ hoti. **Vihāro** nāma aḍḍhayogādimuttako avasesāvāso. **Aḍḍhayogo**ti supaṇṇavaṅkagehaṁ. **Pāsādo**ti dīghapāsādo. **Hammiyan**ti upari-ākāsatale patiṭṭhitakūṭāgāro pāsādoyeva. **Guhā**ti iṭṭhakāguhā silāguhā dāruguhā paṁsuguhā. **Āgatānāgatassa cātuddisassa saṁghassā**ti āgatassa ca anāgatassa ca (catūsu disāsu appaṭihatacārassa)[1] cātuddisassa saṁghassa.

295. Anumodanagāthāsu **sītaṁ uṇhan**ti utuvisabhāgavasena vuttaṁ. **Sisire cāpi vuṭṭhiyo**ti ettha **sisiro**ti samphusitakavāto vuccati, **vuṭṭhiyo**ti ujukameghavuṭṭhiyo eva. Etāni sabbāni **paṭihantī**ti imināva padena yojetabbāni.

Paṭihaññatīti vihārena paṭihaññati. **Leṇatthan**ti nilīyanatthaṁ. **Sukhatthan**ti sītādiparissayābhāvena sukhavihāratthaṁ. **Jhāyituñca vipassitun**ti idampi padadvayaṁ sukhatthañcāti imināva padena yojetabbaṁ. Idaṁ hi vuttaṁ hoti, sukhatthañca vihāradānaṁ, katamaṁ sukhatthaṁ jhāyituṁ vipassituñca yaṁ sukhaṁ, tadatthaṁ. Atha vā parapadenapi yojetabbaṁ, jhāyituñca vipassituñca vihāradānaṁ, idha jhāyissanti vipassissantīti dadato **vihāradānaṁ saṁghassa aggaṁ Buddhena vaṇṇitaṁ.** Vuttaṁ hetaṁ "so ca sabbadado hoti, yo dadāti upassayan"ti[2].

Yasmā ca aggaṁ vaṇṇitaṁ, **tasmā hi paṇḍito poso**ti gāthā. **Vāsayettha bahussute**ti ettha vihāre pariyattibahussute ca paṭivedhabahussute ca vāseyya. **Tesaṁ annañcā**ti yaṁ tesaṁ anucchavikaṁ annañca pānañca vatthāni ca mañcapīṭhādisenāsanāni ca, taṁ sabbaṁ tesu ujubhūtesu akuṭilacittesu. **Dadeyyā**ti nidaheyya. Tañca kho vippasannena cetasā,

---

1. ( ) Natthi Sī-Syā-potthakesu.

2. Saṁ 1. 29 piṭṭhe.

na cittappasādaṁ virādhetvā. Evaṁ vippasannacittassa hi **te tassa dhammaṁ desenti -pa- parinibbāti anāsavo**ti.

296. **Āviñchanachiddaṁ āviñchanarajju**nti ettha rajju nāma sacepi dīpinaṅguṭṭhena katā hoti, vaṭṭatiyeva, na kāci na vaṭṭati. **Tīṇi tāḷānī**ti tisso kuñcikāyo. **Yantakaṁ sūcika**nti ettha yaṁ yaṁ jānāti, taṁ taṁ yantakaṁ, tassa vivaraṇasūcikañca kātuṁ vaṭṭati. **Vedikāvātapānaṁ** nāma cetiye vedikāsadisaṁ. **Jālavātapānaṁ** nāma jālakabaddhaṁ. **Salākavātapānaṁ** nāma thambhakavātapānaṁ. **Cakkalika**nti ettha coḷakapādapuñchanaṁ bandhituṁ anujānāmīti attho. **Vātapānabhisī**ti vātapānappamāṇena bhisiṁ katvā bandhituṁ anujānāmīti attho. **Miḍḍhi**nti miḍḍhakaṁ[1]. **Bidalamañcaka**nti[2] vettamañcaṁ, veḷuvilīvehi vā vītaṁ.

297. **Āsandiko**ti caturassapīṭhaṁ vuccati. "Uccakampi āsandikan"ti vacanato ekatobhāgena dīghapīṭhameva hi aṭṭhaṅgulapādakaṁ vaṭṭati, caturassa-āsandiko pana pamāṇātikkantopi vaṭṭatīti veditabbo. **Sattaṅgo** nāma tīsu disāsu apassayaṁ katvā katamañco, ayampi pamāṇātikkanto vaṭṭati. **Bhaddapīṭha**nti vettamayaṁ pīṭhaṁ vuccati. **Pīṭhikā**ti pilotikābaddhapīṭhameva. **Eḷakapādapīṭhaṁ** nāma dārupaṭṭikāya upari pāde ṭhapetvā bhojanaphalakaṁ viya katapīṭhaṁ vuccati. **Āmalakavaṭṭikapīṭhaṁ** nāma āmalakākārena yojitaṁ bahupādapīṭhaṁ. Imāni tāva Pāḷiyaṁ āgatapīṭhāni. Dārumayaṁ pana sabbaṁ pīṭhaṁ vaṭṭatīti ayamettha vinicchayo. **Koccha**nti usiramayaṁ vā muñjapabbajamayaṁ vā.

Aṭṭhaṅgulaparamaṁ mañcapaṭipādakanti ettha manussānaṁ pamāṇaṅgulameva aṭṭhaṅgulaṁ. **Cimilikā** nāma parikammakatāya bhūmiyā chavisaṁrakkhaṇatthāya attharaṇaṁ vuccati. **Rukkhatūla**nti simbalirukkhādīnaṁ yesaṁ kesañci rukkhānaṁ tūlaṁ. **Latātūla**nti khīravalli-ādīnaṁ yāsaṁ kāsañci vallīnaṁ tūlaṁ. **Poṭakitūla**nti poṭakitiṇādīnaṁ yesaṁ kesañci tiṇajātikānaṁ antamaso ucchunaḷādīnampi tūlaṁ. Etehi tīhi sabbabhūtagāmā saṅgahitā honti. Rukkhavallitiṇajātiyo hi muñcitvā añño bhūtagāmo nāma natthi, tasmā yassa kassaci bhūtagāmassa tūlaṁ

1. Mīṭhanti mīṭhikaṁ (Sī) miḍhinti pīṭhaphalakaṁ (Syā) 2. Vidalamañcanti (Sī, Syā)

bimbohane[1] vaṭṭati, bhisiṁ pana pāpuṇitvā sabbampetaṁ akappiyatūlanti vuccati. Na kevalañca bimbohane etaṁ tūlameva, haṁsamorādīnaṁ sabbasakuṇānaṁ sīhādīnaṁ sabbacatuppadānañca lomampi vaṭṭati. Piyaṅgupupphabakuḷapupphādi pana yaṁkiñci pupphaṁ na vaṭṭati. Tamālapattaṁ suddhameva na vaṭṭati, missakaṁ pana vaṭṭati. Bhisīnaṁ anuññātaṁ pañcavidhaṁ uṇṇāditūlampi vaṭṭati.

Addhakāyikānīti upaḍḍhakāyappamāṇāni. Yesu kaṭito paṭṭhāya yāva sīsaṁ upadahanti. **Sīsappamāṇaṁ** nāma yassa vitthārato tīsu kaṇṇesu dvinnaṁ kaṇṇānaṁ antaraṁ minīyamānaṁ vidatthi ceva caturaṅgulañca hoti, majjhaṭṭhānaṁ muṭṭhiratanaṁ hoti. Dīghato pana diyaḍḍharatanaṁ vā dviratanaṁ vāti Kurundiyaṁ vuttaṁ. Ayaṁ sīsappamāṇassa ukkaṭṭhaparicchedo, ito uddhaṁ na vaṭṭati, heṭṭhā pana vaṭṭati. Agilānassa sīsupadhānañca pādupadhānañcāti dvayameva vaṭṭati. Gilānassa bimbohanāni santharitvā upari paccattharaṇaṁ katvā nipajjitumpi vaṭṭati. Yāni pana bhisīnaṁ anuññātāni pañca kappiyatūlāni, tehi bimbohanaṁ mahantampi vaṭṭatīti Phussadevatthero āha. Vinayadhara-upatissatthero pana bimbohanaṁ karissāmīti kappiyatūlaṁ vā akappiyatūlaṁ vā pakkhipitvā karontassa pamāṇameva vaṭṭatīti āha.

Pañca bhisiyoti pañcahi uṇṇādīhi pūritabhisiyo. Tūlagaṇanāya hi etāsaṁ gaṇanā vuttā. Tattha uṇṇaggahaṇena na kevalaṁ eḷakalomameva gahitaṁ, ṭhapetvā pana manussalomaṁ yaṁkiñci kappiyākappiyamaṁsajātīnaṁ pakkhicatuppadānaṁ lomaṁ, sabbaṁ idha uṇṇaggahaṇeneva gahitaṁ. Tasmā channaṁ cīvarānaṁ channaṁ anulomacīvarānañca aññatarena bhisicchaviṁ katvā taṁ sabbaṁ pakkhipitvā bhisiṁ kātuṁ vaṭṭati. Eḷakalomāni pana apakkhipitvā kambalameva catugguṇaṁ vā pañcaguṇaṁ vā pakkhipitvā katāpi uṇṇabhisisaṅkhyameva gacchati.

Coḷabhisi-ādīsu yaṁkiñci navacoḷaṁ vā purāṇacoḷaṁ vā saṁharitvā vā anto pakkhipitvā vā katā **coḷabhisi,** yaṁkiñci vākaṁ pakkhipitvā katā **vākabhisi,** yaṁkiñci tiṇaṁ pakkhipitvā katā **tiṇabhisi,** aññatra suddhatamālapattaṁ yaṁkiñci paṇṇaṁ pakkhipitvā katā **paṇṇabhisī**ti veditabbā. Tamālapattaṁ pana aññena missameva vaṭṭati, suddhaṁ na vaṭṭati. Bhisiyā

1. Bibbohane (Ka)

pamāṇaniyamo natthi, mañcabhisi pīṭhabhisi bhūmattharaṇabhisi caṅkamanabhisi pādapuñchanabhisīti etāsaṁ anurūpato sallakkhetvā attano rucivasena pamāṇaṁ kātabbaṁ. Yaṁ panetaṁ uṇṇādipañcavidhatūlampi bhisiyaṁ vaṭṭati, taṁ masūrakepi vaṭṭatīti Kurundiyaṁ vuttaṁ, etena masūrakaṁ paribhuñjituṁ vaṭṭatīti siddhaṁ hoti.

Mañcabhisiṁ pīṭhe santharantīti[1] mañcabhisiṁ pīṭhe attharanti, attharaṇatthāya harantīti[2] yujjati. **Ullokaṁ akaritvā**ti heṭṭhā cimilikaṁ adatvā. **Phositun**ti rajanena vā haliddiyā vā upari phusitāni dātuṁ. **Bhattikamman**ti bhisicchaviyā upari bhattikammaṁ. **Hatthabhattin**ti pañcaṅgulibhattiṁ.

298. **Ikkāsan**ti rukkhaniyyāsaṁ vā silesaṁ vā. **Piṭṭhamaddan**ti piṭṭhakhaliṁ. **Kuṇḍakamattikan**ti kuṇḍakamissakamattikaṁ. **Sāsapakuṭṭan**ti[3] sāsapapiṭṭhaṁ. **Sitthatelakan**ti vilīnamadhusitthakaṁ. **Accussannaṁ hotī**ti bindu bindu hutvā tiṭṭhati. **Paccuddharitun**ti puñchituṁ. **Gaṇḍumattikan**ti gaṇḍuppādagūthamattikaṁ. **Kasāvan**ti āmalakaharītakānaṁ kasāvaṁ.

299. **Na bhikkhave paṭibhānacittan**ti ettha na kevalaṁ itthipurisarūpameva, tiracchānarūpampi antamaso gaṇḍuppādarūpampi bhikkhuno sayaṁ kātuṁ vā "karohī"ti vattuṁ vā na vaṭṭati, "upāsaka dvārapālaṁ karohī"ti vattumpi na labbhati. Jātakapakaraṇa-asadisadānādīni pana pasādanīyāni nibbidāpaṭisaṁyuttāni vā vatthūni parehi kārāpetuṁ labbhati. Mālākammādīni sayampi kātuṁ labbhati.

300. **Aḷakamandā**ti ekaṅgaṇā manussābhikiṇṇā. **Tayo gabbhe**ti ettha **sivikāgabbho**ti caturassagabbho. **Nāḷikāgabbho**ti vitthārato diguṇatiguṇāyāmo dīghagabbho. **Hammiyagabbho**ti ākāsatale kūṭāgāragabbho vā muṇḍacchadanagabbho vā.

Kulaṅkapādakanti rukkhaṁ vijjhitvā tattha khāṇuke ākoṭetvā kataṁ, taṁ āharimaṁ[4] bhittipādaṁ jiṇṇakuṭṭapādassa upatthambhanatthaṁ bhūmiyaṁ patiṭṭhāpetuṁ

---

1. Saṁharantīti (Sī, Syā, Ka)
2. Harantītipi (Sī, Syā)
3. Sāsapakuṇḍanti (Sī), sāsapakuṭanti (Syā)
4. Asaṁhārimaṁ (Syā)

anujānāmīti attho. **Parittāṇakiṭikan**ti vassaparittāṇatthaṁ kiṭikaṁ. **Uddasudhan**ti[1] vacchakagomayena ceva chārikāya ca saddhiṁ madditamattikaṁ.

Āḷindo nāma pamukhaṁ vuccati. **Paghanaṁ** nāma yaṁ nikkhamantā ca pavisantā ca pādehi hananti, tassa vihāradvāre ubhato kuṭṭaṁ nīharitvā katapadesassetaṁ adhivacanaṁ. "Paghānan"tipi vuccati. **Pakuṭṭan**ti majjhe gabbhassa samantā pariyāgāro vuccati. "Pakuṭan"tipi pāṭho. **Osārakan**ti[2] anāḷindake vihāre vaṁsaṁ datvā tato daṇḍake osāretvā katachadanapamukhaṁ. **Saṁsāraṇakiṭiko** nāma cakkalayutto kiṭiko.

301. **Pānīyabhājanan**ti pivantānaṁ pānīyadānabhājanaṁ. Uḷuṅko ca thālakañca pānīyasaṅkhassa anulomāni.

303. **Apesī**ti dīghadārumhi khāṇuke pavesetvā kaṇṭakasākhāhi vinandhitvā kataṁ dvārathakanakaṁ. **Paligho**ti gāmadvāresu viya cakkayuttaṁ dvārathakanakaṁ.

305. Assatarīhi yuttā rathā **assatarīrathā. Āmuttamaṇikuṇḍalā**ti āmuttamaṇikuṇḍalāni.

Parinibbutoti kilesaparinibbānena parinibbuto. **Sītibhūto**ti kilesātapābhāvena sītibhūto. **Nirūpadhī**ti kilesupadhi-abhāvena nirūpadhīti vuccati.

Sabbā āsattiyo chetvāti rūpādīsu vā visayesu sabbabhavesu vā patthanāyo chinditvā. **Hadaye daran**ti citte kilesadarathaṁ vinetvā. **Veyyāyikan**ti vayakaraṇa vuccati.

307. **Ādeyyavāco**ti tassa vacanaṁ bahū janā ādiyitabbaṁ sotabbaṁ maññantīti attho. **Ārāme akaṁsū**ti ye sadhanā, te attano dhanena akaṁsu. Ye mandadhanā ceva adhanā ca, tesaṁ dhanaṁ adāsi. Iti so satasahassakahāpaṇe satasahassagghanakañca bhaṇḍaṁ datvā pañcacattālīsayojanike addhāne yojane yojane vihārapatiṭṭhānaṁ katvā Sāvatthiṁ agamāsi.

1. Uddhāsudhanti (Syā) uddasuvanti (Sī)
2. Osarakoti (Sī) osārakinti (Syā)

Koṭisantharaṁ santharāpesīti kahāpaṇakoṭiyā kahāpaṇakoṭiṁ paṭipādetvā santhari. Ye tattha rukkhā vā pokkharaṇiyo vā, tesaṁ parikkhepappamāṇaṁ gahetvā aññasmiṁ ṭhāne santharitvā adāsi. Evamassa aṭṭhārasakoṭiyaṁ nidhānaṁ parikkhayaṁ agamāsi.

Kumārassa etadahosīti gahapatino evaṁ bahudhanaṁ cajantassāpi mukhassa vippasannākāraṁ disvā etaṁ ahosi. **Koṭṭhakaṁ māpesī**ti sattabhūmikaṁ dvārakoṭṭhakapāsādaṁ māpesi.

Atha kho Anāthapiṇḍiko gahapati Jetavane vihāre kārāpesi -pa- maṇḍape kārāpesīti aparāhipi aṭṭhārasahi koṭīhi ete vihārādayo kārāpesi aṭṭhakarīsappamāṇāya bhūmiya. Vipassissa hi Bhagavato Punabbasumitto gahapati yojanappamāṇaṁ bhūmiṁ suvaṇṇiṭṭhakāsantharena kiṇitvā vihāraṁ kārāpesi. Sikhissa pana Sirivaḍḍho gahapati tigāvutappamāṇaṁ suvaṇṇayaṭṭhisantharena. Vessabhussa Sotthijo gahapati aḍḍhayojanappamāṇaṁ suvaṇṇaphālasantharena[1]. Kakusandhassa pana Accuto gahapati gāvutappamāṇaṁ suvaṇṇahatthipadasantharena. Koṇāgamanassa Uggo gahapati aḍḍhagāvutappamāṇaṁ suvaṇṇiṭṭhakāsantharena. Kassapassa Sumaṅgalo gahapati vīsati-usabhappamāṇaṁ suvaṇṇakacchapasantharena. Amhākaṁ Bhagavato Sudatto gahapati aṭṭhakarīsappamāṇaṁ bhūmiṁ kahāpaṇasantharena kiṇitvā vihāraṁ kārāpesīti. Evaṁ anupubbena parihāyanti sampattiyoti alameva sabbasampattīsu virajjituṁ alaṁ vimuccituntі.

308. **Khaṇḍan**ti bhinnokāso. **Phullan**ti phalitokāso. **Paṭisaṅkharissatī**ti pākatikaṁ karissati. Laddhanavakammena pana bhikkhunā vāsipharasunikhādanādīni gahetvā sayaṁ na kātabbaṁ, katākataṁ jānitabbaṁ.

310. **Piṭṭhito piṭṭhito gantvā**ti thero kira gilāne paṭijagganto jiṇṇe vuḍḍhe saṅgaṇhanto sabbapacchato āgacchati, idamassa cārittaṁ. Tena vuttaṁ "piṭṭhito piṭṭhito gantvā"ti. **Aggāsanan**ti therāsanaṁ. **Aggodakan**ti dakkhiṇodakaṁ. **Aggapiṇḍan**ti saṁghattherapiṇḍaṁ. **Antarā satthīnaṁ karitvā**ti catunnaṁ pādānaṁ antare karitvā.

1. Suvaṇṇathālasantharena (Sī)

315. **Patiṭṭhāpesī**ti aṭṭhārasakoṭipariccāgaṁ katvā patiṭṭhāpesi. Evaṁ sabbāpi catupaṇṇāsakoṭiyo pariccaji.

Āsanappaṭibāhanādikathā

316. **Vippakatabhojano**ti antaraghare vā vihāre vā araññe vā yattha katthaci bhuñjamāno bhikkhu aniṭṭhite bhojane na vuṭṭhāpetabbo. Antaraghare pacchā āgatena bhikkhaṁ gahetvā gantabbaṁ. Sace manussā vā bhikkhū vā "pavisathā"ti vadanti, "mayi pavisante bhikkhū uṭṭhahissantī"ti vattabbaṁ. "Etha bhante āsanaṁ atthī"ti vuttena pana pavisitabbaṁ. Sace koci kiñci na vadati, āsanasālaṁ gantvā atisamīpaṁ agantvā sabhāgaṭṭhāne ṭhātabbaṁ. Okāse kate "pavisathā"ti vuttena pana pavisitabbaṁ. Sace pana yaṁ āsanaṁ tassa pāpuṇāti, tattha abhuñjanto bhikkhu nisinno hoti, taṁ uṭṭhāpetuṁ vaṭṭati. Yāgukhajjakādīsu pana yaṁkiñci pivitvā vā khāditvā vā yāva añño āgacchati, tāva nisinnaṁ rittahatthampi tuṭṭhāpetuṁ na vaṭṭati[1]. Vippakatabhojanoyeva hi so hoti.

Sace vuṭṭhāpetīti sace āpattiṁ atikkamitvāpi vuṭṭhāpetiyeva. **Pavārito ca hotī**ti yaṁ so vuṭṭhāpesi, ayañca bhikkhu pavārito ca hoti, tena vattabbo "gaccha udakaṁ āharāhī"ti. Vuḍḍhataraṁ hi bhikkhuṁ āṇāpetuṁ idameva ekaṁ ṭhānanti. Sace so udakampi na āharati[2], tato yañca navakatarena kattabbaṁ, taṁ dassento **sādhukaṁ sitthānī**ti-ādimāha.

Gilānassa patirūpaṁ seyyanti ettha yo kāsabhagandarātisārādīhi gilāno hoti, kheḷamallakavaccakapālādīni ṭhapetabbāni honti, kuṭṭhi vā hoti, senāsanaṁ dūseti, evarūpassa heṭṭhāpāsādapaṇṇasālādīsu aññataraṁ ekamantaṁ senāsanaṁ dātabbaṁ. Yasmiṁ vasante senāsanaṁ na dussati, tassa varaseyyāpi dātabbāva. Yopi sinehapānavirecananatthukammādīsu yaṁkiñci bhesajjaṁ karoti, sabbo so gilānoyeva, tassāpi sallakkhetvā patirūpaṁ senāsanaṁ dātabbaṁ. **Lesakappenā**ti appakena sīsābādhādimattena. **Bhikkhū gaṇetvā**ti "ettakā nāma bhikkhū"ti vihāre bhikkhūnaṁ paricchedaṁ ñatvā.

---

1. Vuṭṭhāpetuṁ vaṭṭati (Sī)
2. Udakampi āharati (Sī)

Senāsanaggāhakathā

318. **Seyyā**ti mañcaṭṭhānāni vuccanti. **Seyyaggenā**ti seyyāparicchedena, vassūpanāyikadivase kālaṁ ghosetvā ekamañcaṭṭhānaṁ ekassa bhikkhuno gāhetuṁ anujānāmīti attho. **Seyyaggena gāhentā**ti seyyāparicchedena gāhiyamānā. **Seyyā ussārayiṁsū**ti mañcaṭṭhānāni atirekāni ahesuṁ. Vihāraggāhādīsupi eseva nayo. **Anubhāgan**ti puna aparampi bhāgaṁ dātuṁ. Atimandesu hi bhikkhūsu ekekassa bhikkhuno dve tīṇi pariveṇāni dātabbāni. **Na akāmā dātabbo**ti anicchāya na dātabbo. Tattha vassūpanāyikadivase gahite anubhāge pacchā āgatānaṁ na attano aruciyā so anubhāgo dātabbo. Sace pana yena gahito, so ca attano ruciyā taṁ anubhāgaṁ vā paṭhamabhāgaṁ vā deti, vaṭṭati.

Nissīme ṭhitassāti upacārasīmato bahi ṭhitassa, anto upacārasīmāya pana dūre ṭhitassāpi labbhatiyeva. **Senāsanaṁ gahetvā**ti vassūpanāyikadivase gahetvā. **Sabbakālaṁ paṭibāhantī**ti catumāsaccayena utukālepi paṭibāhanti. Tīsu senāsanaggāhesu purimako ca pacchimako cāti ime dve gāhā thāvarā.

Antarāmuttake ayaṁ vinicchayo, ekasmiṁ vihāre mahālābhaṁ senāsanaṁ hoti, senāsanasāmikā vassūpagataṁ bhikkhuṁ sabbapaccayehi sakkaccaṁ upaṭṭhahitvā pavāretvā gamanakāle bahuṁ samaṇaparikkhāraṁ denti. Mahātherā dūratopi āgantvā vassūpanāyikadivase taṁ gahetvā phāsuṁ vasitvā vutthavassā lābhaṁ gaṇhitvā pakkamanti. Āvāsikā "mayaṁ etthuppannaṁ lābhaṁ na labhāma, niccaṁ āgantukamahātherāva labhanti, teyeva taṁ āgantvā paṭijaggissantī"ti palujjantampi na olokenti. Bhagavā tassa paṭijagganatthaṁ aparajjugatāya pavāraṇāya āyatiṁ vassāvāsatthāya "antarāmuttako gāhetabbo"ti āha.

Taṁ gāhentena saṁghatthero vattabbo "bhante antarāmuttakasenāsanaṁ gaṇhathā"ti. Sace gaṇhāti, dātabbaṁ. No ce, etenevupāyena anutheraṁ ādiṁ katvā yo gaṇhāti, tassa, antamaso sāmaṇerassāpi dātabbaṁ. Tena taṁ senāsanaṁ aṭṭhamāse paṭijaggitabbaṁ.

chadanabhittibhūmīsu yaṁkiñci khaṇḍaṁ vā phullaṁ vā hoti, taṁ sabbaṁ paṭisaṅkharitabbaṁ. Uddesaparipucchādīhi divasaṁ khepetvā rattiṁ tattha vasitumpi vaṭṭati, rattiṁ pariveṇe vasitvā tattha divasaṁ khepetumpi vaṭṭati, rattindivaṁ tattheva vasitumpi vaṭṭati. Utukāle āgatānaṁ vuḍḍhānaṁ na paṭibāhitabbaṁ. Vassūpanāyikadivase pana sampatte sace saṁghatthero "mayhaṁ idaṁ senāsanaṁ dethā"ti vadati, na labhati. "Bhante idaṁ antarāmuttakaṁ gahetvā aṭṭhamāse ekena bhikkhunā paṭijaggitan"ti vatvā na dātabbaṁ, aṭṭhamāse paṭijaggakabhikkhusseva gahitaṁ hoti.

Yasmiṁ pana senāsane ekasaṁvacchare dvikkhattuṁ paccaye denti chamāsaccayena chamāsaccayena, taṁ antarāmuttakaṁ na gāhetabbaṁ. Yasmiṁ vā tikkhattuṁ denti catumāsaccayena catumāsaccayena, yasmiṁ vā catukkhattuṁ denti temāsaccayena temāsaccayena, taṁ antarāmuttakaṁ na gāhetabbaṁ. Paccayeneva hi taṁ paṭijagganaṁ labhissati. Yasmiṁ pana ekasaṁvacchare sakideva bahupaccaye denti, etaṁ antarāmuttakaṁ gāhetabbanti. Ayaṁ tāva antovasse vassūpanāyikadivasena Pāḷiyaṁ āgatasenāsanaggāhakathā.

Ayaṁ pana senāsanaggāho nāma duvidho hoti utukāle ca vassāvāse ca. Tattha utukāle[1] tāva keci āgantukā bhikkhū purebhattaṁ āgacchanti, keci pacchābhattaṁ paṭhamayāmaṁ vā majjhimayāmaṁ vā pacchimayāmaṁ vā, ye yadā āgacchanti, tesaṁ tadāva bhikkhū uṭṭhāpetvā senāsanaṁ dātabbaṁ, akāle nāma natthi. Senāsanapaññāpakena pana paṇḍitena bhavitabbaṁ, ekaṁ vā dve vā mañcaṭṭhānāni ṭhapetabbāni. Sace vikāle eko vā dve vā therā āgacchanti, te vattabbā "bhante ādito paṭṭhāya vuṭṭhāpiyamāne sabbepi bhikkhū ubbhaṇḍikā bhavissanti, tumhe amhākaṁ vasanaṭṭhāneyeva vasathā"ti.

Bahūsu pana āgatesu vuṭṭhāpetvā paṭipāṭiyā dātabbaṁ. Sace ekekaṁ pariveṇaṁ pahoti, ekekaṁ pariveṇaṁ dātabbaṁ. Tattha aggisāladīghasālamaṇḍalamālādayo sabbepi tasseva pāpuṇanti. Evaṁ appahonte pāsādaggena dātabbaṁ. Pāsādesu appahontesu ovarakaggena dātabbaṁ.

1. Utukālaṁ (Ka)

ovarakesu appahontesu seyyaggena dātabbaṁ. Seyyaggesu appahontesu mañcaṭṭhānena dātabbaṁ. Mañcaṭṭhāne appahonte ekapīṭhakaṭṭhānavasena dātabbaṁ. Bhikkhuno pana ṭhitokāsamattaṁ na gāhetabbaṁ. Etaṁ hi senāsanaṁ nāma na hoti. Pīṭhakaṭṭhāne pana appahonte ekaṁ mañcaṭṭhānaṁ vā pīṭhakaṭṭhānaṁ vā vārena vārena gahetvā "bhante vissamathā"ti tiṇṇaṁ janānaṁ dātabbaṁ, na hi sakkā sītasamaye sabbarattiṁ ajjhokāse vasituṁ. Mahātherena paṭhamayāmaṁ vissamitvā nikkhamitvā dutiyattherassa vattabbaṁ "āvuso idha pavisāhī"ti. Sace mahāthero niddāgaruko hoti, kālaṁ na jānāti, ukkāsitvā dvāraṁ ākoṭetvā "bhante kālo jāto, sītaṁ anudahatī"ti vattabbaṁ. Tena nikkhamitvā okāso dātabbo, adātuṁ na labhati. Dutiyattherenapi majjhimayāmaṁ vissamitvā purimanayeneva itarassa dātabbaṁ. Niddāgaruko vuttanayeneva vuṭṭhāpetabbo. Evaṁ ekarattiṁ ekamañcaṭṭhānaṁ tiṇṇaṁ dātabbaṁ. Jambudīpe pana ekacce bhikkhū "senāsanaṁ nāma mañcaṭṭhānaṁ vā pīṭhaṭṭhānaṁ vā kiñcideva kassaci sappāyaṁ hoti, kassaci asappāyan"ti āgantukā hontu vā mā vā, devasikaṁ senāsanaṁ gāhenti. Ayaṁ utukāle senāsanaggāho nāma.

Vassāvāse pana atthi āgantukavattaṁ, atthi āvāsikavattaṁ. Āgantukena tāva sakaṭṭhānaṁ muñcitvā aññattha gantvā vasitukāmena vassūpanāyikadivasameva tattha na gantabbaṁ. Vasanaṭṭhānaṁ vā hi tatra sambādhaṁ bhaveyya, bhikkhācāro vā na sampajjeyya, tena na phāsuṁ vihareyya. Tasmā "idāni māsamattena vassūpanāyikā bhavissatī"ti taṁ vihāraṁ pavisitabbaṁ. Tattha māsamattaṁ vasanto sace uddesatthiko, uddesasampattiṁ sallakkhetvā, sace kammaṭṭhāniko, kammaṭṭhānasappāyataṁ sallakkhetvā, sace paccayatthiko, paccayalābhaṁ sallakkhetvā antovasse sukhaṁ vasissati.

Sakaṭṭhānato ca tattha gacchantena na gocaragāmo ghaṭṭetabbo, na tattha manussā vattabbā "tumhe nissāya salākabhattādīni vā yāgukhajjakādīni vā vassāvāsikaṁ vā natthi, ayaṁ cetiyassa parikkhāro, ayaṁ uposathāgārassa, idaṁ tāḷañceva sūci ca, sampaṭicchatha tumhākaṁ vihāran"ti. Senāsanaṁ pana jaggitvā dārubhaṇḍamattikābhaṇḍāni paṭisāmetvā gamiyavattaṁ pūretvā gantabbaṁ. Evaṁ gacchantenāpi daharehi pattacīvarabhaṇḍikāyo

ukkhipāpetvā telanāḷikattaradaṇḍādīni gāhāpetvā chattaṁ paggayha attānaṁ dassentena gāmadvāreneva na gantabbaṁ, paṭicchannena aṭavimaggena gantabbaṁ. Aṭavimagge asati gumbādīni maddantena na gantabbaṁ, gamiyavattaṁ pana pūretvā vitakkaṁ chinditvā suddhacittena gamanavatteneva gantabbaṁ. Sace pana gāmadvārena maggo hoti, gacchantañca naṁ saparivāraṁ disvā manussā amhākaṁ thero viyāti upadhāvitvā "kuhiṁ bhante sabbaparikkhāre gahetvā gacchathā"ti vadanti, tesu ce eko evaṁ vadati "vassūpanāyikakālo nāmāyaṁ, yattha antovasse nibaddhabhikkhācāro bhaṇḍapaṭicchādanañca labbhati, tattha bhikkhū gacchantī"ti. Tassa ce sutvā te manussā "bhante imasmimpi gāme jano bhuñjati ceva nivāseti ca, mā aññattha gacchathā"ti vatvā mittāmacce pakkosāpetvā sabbe sammantayitvā vihāre nibaddhavattañca salākabhattādīni ca vassāvāsikañca paṭṭhapetvā "idheva bhante vasathā"ti yācanti, sabbaṁ sādituṁ vaṭṭati. Sabbaṁ hetaṁ kappiyañceva anavajjañca. Kurundiyaṁ pana "kuhiṁ gacchathāti vutte asukaṭṭhānanti vatvā kasmā tattha gacchathāti vutte kāraṇaṁ ācikkhitabban"ti vuttaṁ. Ubhayampi panettha suddhacittattāva anavajjaṁ. Idaṁ āgantukavattaṁ nāma.

Idaṁ pana āvāsikavattaṁ, paṭikacceva hi āvāsikehi vihāro jaggitabbo, khaṇḍaphullapaṭisaṅkharaṇaparibhaṇḍāni kātabbāni, rattiṭṭhānadivāṭṭhānavaccakuṭipassāvaṭṭhānāni padhānagharavihāramaggoti imāni sabbāni paṭijaggitabbāni, cetiye sudhākammaṁ muddavedikāya telamakkhaṇaṁ mañcapīṭhapaṭijagganan ti idampi sabbaṁ kātabbaṁ "vassaṁ vasitukāmā āgantvā uddesaparipucchākammaṭṭhānānuyogādīni karontā sukhaṁ vasissantī"ti. Kataparikammehi āsāḷhījuṇhapañcamito paṭṭhāya vassāvāsikaṁ pucchitabbaṁ. Kattha pucchitabbaṁ? Yato pakatiyā labbhati. Yehi pana na dinnapubbaṁ, te pucchituṁ na vaṭṭati. Kasmā pucchitabbaṁ? Kadāci hi manussā denti, kadāci dubbhikkhādīhi upaddutā na denti. Tattha ye na dassanti, te apucchitvā vassāvāsike gāhite gāhitabhikkhūnaṁ lābhantarāyo hoti, tasmā pucchitvāva gāhetabbaṁ, pucchantena "tumhākaṁ vassāvāsikaggāhakakālo upakaṭṭho"ti vattabbaṁ. Sace vadanti "bhante imaṁ saṁvaccharaṁ chātakādīhi upaddutamha, na sakkoma dātun"ti vā, "yaṁ mayaṁ pubbe dema, tato ūnataraṁ dassāmā"ti vā, "idāni kappāso sulabho, yaṁ pubbe dema, tato bahutaraṁ

dassāmā"ti vā vadanti, taṁ sallakkhetvā tadanurūpena nayena tesaṁ tesaṁ senāsane bhikkhūnaṁ vassāvāsikaṁ gāhetabbaṁ.

Sace manussā vadanti "yassa amhākaṁ vassāvāsikaṁ pāpuṇāti, so temāsaṁ pānīyaṁ upaṭṭhāpetu, vihāramaggaṁ jaggatu, cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇāni jaggatu, Bodhirukkhe udakaṁ āsiñcatū"ti, yassa taṁ pāpuṇāti, tassa ācikkhitabbaṁ. Yo pana gāmo paṭikkamma yojanadviyojanantare hoti, tatra ce kulāni upanikkhepaṁ ṭhapetvā vihāre vassāvāsikaṁ dentiyeva, tāni kulāni apucchitvāpi tesaṁ senāsane vattaṁ katvā vasantassa vassāvāsikaṁ gāhetabbaṁ. Sace pana tesaṁ senāsane paṁsukūliko vasati, āgatañca taṁ disvā tumhākaṁ vassāvāsikaṁ demāti vadanti, tena saṁghassa ācikkhitabbaṁ. Sace tāni kulāni saṁghassa dātuṁ na icchanti, tumhākaṁyeva demāti vadanti, sabhāgo bhikkhu vattaṁ katvā gaṇhāhīti vattabbo. Paṁsukūlikassa panetaṁ na vaṭṭati. Iti saddhādeyye dāyakamanussā pucchitabbā.

Tatruppāde pana kappiyakārakā pucchitabbā. Kathaṁ pucchitabbā? Kiṁ āvuso saṁghassa bhaṇḍapaṭicchādanaṁ bhavissatīti. Sace vadanti "bhavissati bhante, ekekassa navahatthaṁ sāṭakaṁ dassāma, vassāvāsikaṁ gāhethā"ti, gāhetabbaṁ. Sacepi vadanti "sāṭakaṁ natthi, vatthu pana atthi, gāhetha bhante"ti. Vatthumhi santepi gāhetuṁ vaṭṭatiyeva. Kappiyakārakānaṁ hi hatthe "kappiyabhaṇḍaṁ paribhuñjathā"ti dinnavatthuto yaṁ yaṁ kappaṁ, taṁ taṁ sabbaṁ paribhuñjituṁ anuññātaṁ.

Yaṁ panettha piṇḍapātatthāya gilānapaccayatthāya vā uddissa dinnaṁ, taṁ cīvare upanāmentehi saṁghasuṭṭhutāya apaloketvā upanāmetabbaṁ. Senāsanatthāya uddissa dinnaṁ garubhaṇḍaṁ hoti. Cīvaravasena catupaccayavasena vā dinnaṁ cīvare upanāmentānaṁ apalokanakammakiccaṁ natthi, apalokanakammaṁ karontehi ca puggalavaseneva kātabbaṁ, saṁghavasena na kātabbaṁ. Jātarūparajatavasenāpi āmakadhaññavasena vā apalokanakammaṁ saṁghasuṭṭhutāya
saṁghavasena na kātabbaṁ. Jātarūparajatavasenāpi āmakadhaññavasena vā apalokanakammaṁ
na vaṭṭati, kappiyabhaṇḍavasena cīvarataṇḍulādivaseneva ca vaṭṭati. Taṁ pana evaṁ kattabbaṁ "idāni subhikkhaṁ sulabhapiṇḍaṁ, bhikkhū cīvarena kilamanti, ettakaṁ nāma taṇḍulabhāgaṁ bhikkhūnaṁ cīvaraṁ kātuṁ ruccatī"ti. "Gilānapaccayo

sulabho gilāno vā natthi, ettakaṁ nāma taṇḍulabhāgaṁ bhikkhūnaṁ cīvaraṁ kātuṁ ruccatī”ti.

Evaṁ cīvarapaccayaṁ sallakkhetvā senāsanassa kāle ghosite sannipatite saṁghe senāsanaggāhako sammannitabbo. Sammannantena ca dve sammannitabbāti vuttaṁ. Evaṁ hi navako vuḍḍhatarassa, vuḍḍho ca navakassa gāhessati. Mahante pana mahāvihārasadise vihāre tayo cattāro janā sammannitabbā. Kurundiyaṁ pana aṭṭhapi soḷasapi jane sammannituṁ vaṭṭatīti vuttaṁ. Tesaṁ sammuti kammavācāyampi apalokanenapi vaṭṭatiyeva.

Tehi sammatehi bhikkhūhi senāsanaṁ sallakkhetabbaṁ, cetiyagharaṁ bodhigharaṁ āsanagharaṁ sammuñjani-aṭṭo dāru-aṭṭo vaccakuṭi iṭṭhakasālā vaḍḍhakisālā dvārakoṭṭhako pānīyamāḷo maggo pokkharaṇīti etāni hi asenāsanāni, vihāro aḍḍhayogo pāsādo hammiyaṁ guhā maṇḍapo rukkhamūlaṁ veḷugumboti imāni senāsanāni, tāni gāhetabbāni. Gāhentena ca “paṭhamaṁ bhikkhū gaṇetuṁ, bhikkhū gaṇetvā seyyā gaṇetun”ti ettha vuttanayena gāhetabbāni. Sace saṁghiko ca saddhādeyyo cāti dve cīvarapaccayā honti, tesu yaṁ bhikkhū paṭhamaṁ gaṇhituṁ icchanti, taṁ gāhetvā tassa ṭhitikato paṭṭhāya itaro gāhetabbo.

Sace pana bhikkhūnaṁ appatāya pariveṇaggena senāsane gāhiyamāne ekaṁ pariveṇaṁ mahālābhaṁ hoti, dasa vā dvādasa vā cīvarāni labhanti, taṁ vijaṭetvā aññesu alābhakesu āvāsesu pakkhipitvā aññesampi bhikkhūnaṁ gāhetabbanti Mahāsumatthero āha. Mahāpadumatthero panāha “na evaṁ kātabbaṁ, manussā hi attano āvāsajagganatthāya paccayaṁ denti, tasmā aññehi bhikkhūhi tattha pavisitabban”ti. Sace panettha mahāthero paṭikkosati “māvuso evaṁ gāhetha, Bhagavato anusiṭṭhiṁ karotha, vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā ‘anujānāmi bhikkhave pariveṇaggena gāhetun’ti”, tassa paṭikkosanāya aṭṭhatvā “bhante bhikkhū bahū, paccayo mando, saṅgahaṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti taṁ saññāpetvā gāhetabbameva.

Gāhentena ca sammatena bhikkhunā mahātherassa santikaṁ gantvā evaṁ vattabbaṁ "bhante tumhākaṁ senāsanaṁ pāpuṇāti, gaṇhatha paccayaṁ dhārethā"ti. Asukakulassa paccayo asukasenāsanañca mayhaṁ pāpuṇāti āvusoti. Pāpuṇāti bhante gaṇhatha nanti. Gaṇhāmi āvusoti. Gahitaṁ hoti. Sace pana gahitaṁ vo bhanteti vutte gahitaṁ meti vā gaṇhissatha bhanteti vutte gaṇhissāmīti vā vadati, agahitaṁ hotīti Mahāsumatthero āha. Mahāpadumatthero panāha "atītānāgatavacanaṁ vā hotu vattamānavacanaṁ vā, satuppādamatta-ālayakaraṇamattameva cettha pamāṇaṁ, tasmā gahitameva hotī"ti.

Yopi paṁsukūliko bhikkhu senāsanaṁ gahetvā paccayaṁ vissajjeti, ayampi na aññasmiṁ āvāse pakkhipitabbo, tasmiṁyeva pariveṇe aggisālāya vā dīghasālāya vā rukkhamūle vā aññassa gāhetuṁ vaṭṭati. Paṁsukūliko "vassāmī"ti senāsanaṁ jaggissati, itaro "paccayaṁ gaṇhāmī"ti, evaṁ dvīhi kāraṇehi senāsanaṁ sujaggitataraṁ bhavissati. Mahāpaccariyaṁ pana vuttaṁ "paṁsukūlike vāsatthāya senāsanaṁ gaṇhante senāsanaggāhāpakena vattabbaṁ 'bhante idha paccayo atthi, so kiṁ kātabbo'ti. Tena 'heṭṭhā aññaṁ gāhāpehī'ti vattabbo. Sace pana kiñci avatvāva vasati, vutthavassassa ca pādamūle ṭhapetvā sāṭakaṁ denti, vaṭṭati. Atha vassāvāsikaṁ demāti vadanti, tasmiṁ senāsane vassaṁvutthabhikkhūnaṁ pāpuṇātī"ti. Yesaṁ pana senāsanaṁ natthi, kevalaṁ paccayameva denti, tesaṁ paccayaṁ avassāvāsike senāsane gāhetuṁ vaṭṭati.

Manussā thūpaṁ katvā vassāvāsikaṁ gāhāpenti, thūpo nāma asenāsanaṁ, tassa samīpe rukkhe vā maṇḍape vā upanibandhitvā gāhāpetabbaṁ. Tena bhikkhunā cetiyaṁ paṭijaggitabbaṁ. Bodhirukkhabodhighara-āsanaghara sammuñjani-aṭṭa dāru-aṭṭa vaccakuṭidvārakoṭṭhaka pānīyamāḷaka dantakaṭṭhamāḷakesupi eseva nayo. Bhojanasālā pana senāsanameva, tasmā taṁ ekassa vā bahūnaṁ vā paricchinditvā gāhetuṁ vaṭṭatīti sabbamidaṁ vitthārena Mahāpaccariyaṁ vuttaṁ.

Senāsanaggāhāpakena pana pāṭipada-aruṇato paṭṭhāya yāva puna aruṇaṁ na bhijjati, tāva gāhetabbaṁ, idaṁ hi senāsanaggāhassa khettaṁ.

Sace pātova gāhite senāsane añño vitakkacāriko bhikkhu āgantvā senāsanaṁ yācati, "gahitaṁ bhante senāsanaṁ, vassūpagato saṁgho, ramaṇīyo vihāro, rukkhamūlādīsu yattha icchatha, tattha vasathā"ti vattabbo. Vassūpagatehi antovasse nibaddhavattaṁ ṭhapetvā vassūpagatā bhikkhū "sammuñjaniyo bandhathā"ti vattabbā. Sulabhā ce daṇḍakā ceva salākāyo ca honti, ekekena cha pañca muṭṭhisammuñjaniyo dve tisso yaṭṭhisammuñjaniyo vā bandhitabbā. Dullabhā ce honti, dve tisso muṭṭhisammuñjaniyo ekā yaṭṭhisammuñjanī bandhitabbā. Sāmaṇerehi pañca pañca ukkā koṭṭetabbā. Vasanaṭṭhāne kasāvaparibhaṇḍaṁ kātabbaṁ.

Vattaṁ karontehi pana "na uddisitabbaṁ, na uddisāpetabbaṁ, na sajjhāyo kātabbo, na pabbājetabbaṁ, na upasampādetabbaṁ, na nissayo dātabbo, na dhammasavanaṁ kātabbaṁ. Sabbeva hi ete papañca. Nippapañcā hutvā samaṇadhammameva karissāmāti vā sabbe terasa dhutaṅgāni samādiyantu, seyyaṁ akappetvā ṭhānacaṅkamehi vītināmentu, mūgabbataṁ gaṇhantu, sattāhakaraṇīyena gatāpi bhājanīyabhaṇḍaṁ labhantū"ti vā evarūpaṁ adhammikavattaṁ na kātabbaṁ. Evaṁ pana kātabbaṁ—pariyattidhammo nāma tividhampi saddhammaṁ patiṭṭhāpeti, tasmā sakkaccaṁ uddisatha, uddisāpetha, sajjhāyaṁ karotha, padhānaghare vasantānaṁ saṁghaṭṭanaṁ akatvā antovihāre nisīditvā uddisatha, uddisāpetha, sajjhāyaṁ karotha, dhammasavanaṁ samiddhaṁ karotha, pabbājentā sodhetvā pabbājetha, sodhetvā upasampādetha, sodhetvā nissayaṁ detha, ekopi hi kulaputto pabbajjaṁ upasampadañca labhitvā sakalasāsanaṁ patiṭṭhāpeti, attano thāmena yattakāni sakkotha, tattakāni dhutaṅgāni samādiyatha. Antovassaṁ nāmetaṁ sakaladivasaṁ rattiyā ca paṭhamapacchimayāmesu appamattehi bhavitabbaṁ, vīriyaṁ ārabhitabbaṁ. Porāṇākamahātherāpi sabbapalibodhe chinditvā antovasse ekacārikavattaṁ pūrayiṁsu[1], bhasse mattaṁ jānitvā dasavatthukakathaṁ dasa-asubhadasānussati-aṭṭhatiṁsārammaṇakathañca kātuṁ vaṭṭati, āgantukānaṁ vattaṁ kātuṁ, sattāhakaraṇīyena gatānaṁ apaloketvā dātuṁ vaṭṭatīti evarūpaṁ vattaṁ kātabbaṁ.

---

1. Pūrayiṁsu ācariyavattaṁ (Ka)

Apica bhikkhū ovaditabbā "viggāhikapisuṇapharusavacanāni mā vadatha, divase divase sīlāni āvajjentā caturārakkhaṁ ahāpentā manasikārabahulā viharathā"ti. Dantakaṭṭhakhādanavattaṁ ācikkhitabbaṁ, cetiyaṁ vā bodhiṁ vā vandantena gandhamālaṁ vā pūjentena pattaṁ vā thavikāya pakkhipantena na kathetabbaṁ, bhikkhācāravattaṁ ācikkhitabbaṁ "antogāme manussehi saddhiṁ paccayasaññuttakathā vā visabhāgakathā vā na kathetabbā, rakkhitindriyehi bhavitabbaṁ, khandhakavattañca sekhiyavattañca pūretabban"ti evarūpā bahukāpi niyyānikakathā ācikkhitabbāti.

Pacchimavassūpanāyikadivase pana sace kālaṁ ghosetvā sannipatite saṁghe koci dasahatthaṁ vatthaṁ āharitvā vassāvāsikaṁ deti, āgantuko sace bhikkhu saṁghatthero hoti, tassa dātabbaṁ. Navako ce hoti, sammatena bhikkhunā saṁghatthero vattabbo "sace bhante icchatha, paṭhamabhāgaṁ muñcitvā idaṁ vatthaṁ gaṇhathā"ti, amuñcantassa na dātabbaṁ. Sace pana pubbe gāhitaṁ muñcitvā gaṇhāti, dātabbaṁ. Etenevupāyena dutiyattherato paṭṭhāya parivattetvā pattaṭṭhāne āgantukassa dātabbaṁ. Sace paṭhamavassūpagatā dve tīṇi cattāri pañca vā vatthāni alatthuṁ, laddhaṁ laddhaṁ etenevupāyena vissajjāpetvā yāva āgantukassa samakaṁ hoti, tāva dātabbaṁ. Tena pana samake laddhe avasiṭṭho anubhāgo therāsane dātabbo. Paccuppanne lābhe sati ṭhitikāya gāhetuṁ[1] katikaṁ kātuṁ vaṭṭati.

Sace dubbhikkhaṁ hoti, dvīsupi vassūpanāyikāsu vassūpagatā bhikkhū bhikkhāya kilamantā "āvuso idha vasantā sabbeva kilamāma, sādhu vata dvebhāgā homa, yesaṁ ñātipavāritaṭṭhānāni atthi, te tattha vasitvā pavāraṇāya āgantvā attano pattaṁ vassāvāsikaṁ gaṇhantū"ti vadanti, tesu ye tattha vasitvā pavāraṇāya āgacchanti, tesaṁ apaloketvā vassāvāsikaṁ dātabbaṁ. Sādiyantāpi hi te neva vassāvāsikassa sāmino, khīyantāpi ca āvāsikā neva adātuṁ labhanti. Kurundiyaṁ pana vuttaṁ "katikavattaṁ kātabbaṁ, 'sabbesaṁ no idha yāgubhattaṁ nappahoti, sabhāgaṭṭhāne vasitvā āgacchatha, tumhākaṁ pattaṁ vassāvāsikaṁ labhissathā'ti. Tañce eko paṭibāhati, supaṭibāhitaṁ. No

1. Gāhetuṁ ruccatīti (Syā)

ce paṭibāhati, katikā sukatā. Pacchā tesaṁ tattha vasitvā āgatānaṁ apaloketvā dātabbaṁ. Apalokanakāle paṭibāhituṁ na labbhatī”ti. Punapi vuttaṁ “sace vassūpagatesu ekaccānaṁ vassāvāsike apāpuṇante bhikkhū katikaṁ karonti ‘chinnavassānaṁ vassāvāsikañca idāni uppajjanakavassāvāsikañca imesaṁ dātuṁ ruccatī’ti, evaṁ katikāya katāya gāhitasadisameva hoti, uppannuppannaṁ tesameva dātabban”ti.

Temāsaṁ pānīyaṁ upaṭṭhāpetvā vihāramaggacetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇāni jaggitvā Bodhirukkhe udakaṁ siñcitvā pakkantopi vibbhantopi vassāvāsikaṁ labhatiyeva. Bhatiniviṭṭhaṁ hi tena kataṁ. Saṁghikaṁ pana apalokanakammaṁ katvā gāhitaṁ antovasse vibbhantopi labhateva. Paccayavasena gāhitaṁ pana na labhatīti vadanti.

Sace vutthavasso disaṁgamiko bhikkhu āvāsikassa hatthato kiñcideva kappiyabhaṇḍaṁ gahetvā asukakule mayhaṁ vassāvāsikaṁ pattaṁ, taṁ gaṇhathāti vatvā vataṭṭhāne vibbhamati, vassāvāsikaṁ saṁghikaṁ hoti. Sace pana manusse sammukhā sampaṭicchāpetvā gacchati, labhati. Idaṁ vassāvāsikaṁ amhākaṁ senāsane vutthabhikkhuno demāti vutte yassa gāhitaṁ, tasseva hoti. Sace pana senāsanasāmikassa piyakamyatāya puttadhītādayo bahūni vatthāni āharitvā amhākaṁ senāsane demāni denti, tattha vassūpagatassa ekameva vatthaṁ dātabbaṁ, sesāni saṁghikāni honti, vassāvāsikaṭṭhitikāya gāhetabbāni. Ṭhitikāya asati therāsanato paṭṭhāya gāhetabbāni, senāsane vassūpagataṁ bhikkhuṁ nissāya uppannena cittappasādena bahūni vatthāni āharitvā senāsanassa demāti dinnesupi eseva nayo. Sace pana pādamūle ṭhapetvā etassa bhikkhuno demāti vadanti, tasseva honti.

Ekassa gehe dve vassāvāsikāni, paṭhamabhāgo sāmaṇerassa gāhito hoti, dutiyo therāsane. So ekaṁ dasahatthaṁ, ekaṁ aṭṭhahatthaṁ sāṭakaṁ peseti “vassāvāsikaṁ pattabhikkhūnaṁ dethā”ti, vicinitvā varabhāgaṁ sāmaṇerassa datvā anubhāgo therāsane dātabbo. Sace pana ubhopi gharaṁ netvā bhojetvā sayameva pādamūle ṭhapeti, yaṁ yassa dinnaṁ, tadeva tassa hoti.

Ito paraṁ Mahāpaccariyaṁ āgatanayo hoti—ekassa ghare daharasāmaṇerassa vassāvāsikaṁ pāpuṇāti, so ce pucchati "amhākaṁ vassāvāsikaṁ kassa pattan"ti, "sāmaṇerassā"ti avatvā "dānakāle jānissasī"ti vatvā dānadivase ekaṁ mahātheraṁ pesetvā nīharāpetabbaṁ. Sace yassa vassāvāsikaṁ pattaṁ, so vibbhamati vā kālaṁ vā karoti, manussā ce pucchanti "kassa amhākaṁ vassāvāsikaṁ pattan"ti, tesaṁ yathābhūtaṁ ācikkhitabbaṁ. Sace te vadanti tumhākaṁ demāti, tassa bhikkhuno pāpuṇāti. Atha saṁghassa vā gaṇassa vā denti, saṁghassa vā gaṇassa vā pāpuṇāti. Sace vassūpagatā suddhapaṁsukūlikāyeva honti, ānetvā dinnaṁ vassāvāsikaṁ senāsanaparikkhāraṁ vā katvā ṭhapetabbaṁ, bimbohanādīni vā kātabbānīti idaṁ nevāsikavattaṁ.

Senāsanaggāhakathā niṭṭhitā.

Upanandavatthukathā

319. Upanandavatthusmiṁ **tattha tayā moghapurisa gahitaṁ idha muttaṁ**[1]**, idha tayā gahitaṁ tatra muttan**ti ettha ayamattho, yaṁ tayā tattha senāsanaṁ gahitaṁ, taṁ te[2] gaṇhanteneva idha muttaṁ hoti. "Idha dānāhaṁ āvuso muñcāmī"ti vadantena pana taṁ tatrāpi muttaṁ. Evaṁ tvaṁ ubhayattha paribāhiroti.

Ayaṁ panettha vinicchayo—gahaṇena gahaṇaṁ paṭippassambhati, gahaṇena ālayo paṭippassambhati, ālayena gahaṇaṁ paṭippassambhati, ālayena ālayo paṭippassambhati. Kathaṁ, idhekacco vassūpanāyikadivase ekasmiṁ vihāre senāsanaṁ gahetvā sāmantavihāraṁ gantvā tatrāpi gaṇhāti, tassa iminā gahaṇena purimaṁ gahaṇaṁ paṭippassambhati. Aparo idha vasissāmīti ālayamattaṁ katvā sāmantavihāraṁ gantvā tattha senāsanaṁ gaṇhāti, tassa iminā gahaṇena purimo ālayo paṭippassambhati. Eko idha vasissāmīti senāsanaṁ vā gahetvā ālayaṁ vā katvā sāmantavihāraṁ gantvā idheva dāni vasissāmīti ālayaṁ karoti, iccassa ālayena vā gahaṇaṁ, ālayena vā ālayo paṭippassambhati, sabbattha

---

1. Mukkaṁ (Sī, Syā) 2. Tato (Sī)

pacchime gahaṇe vā ālaye vā tiṭṭhati. Yo pana ekasmiṁ vihāre senāsanaṁ gahetvā aññasmiṁ vihāre vasissāmīti gacchati, tassa upacārasīmātikkame senāsanaggāho paṭippassambhati. Yadi pana "tattha phāsu bhavissati, vasissāmi, no ce, āgamissāmī"ti gantvā aphāsubhāvaṁ ñatvā paccāgacchati, vaṭṭati.

320. **Tivassantarenā**ti ettha **tivassantaro** nāma yo dvīhi vassehi mahantataro vā daharataro vā hoti. Yo pana ekena vassena mahantataro vā daharataro vā hoti, yo vā samānavasso, tattha vattabbameva natthi. Ime sabbe ekasmiṁ mañce vā pīṭhe vā dve dve hutvā nisīdituṁ labhanti. Yaṁ tiṇṇaṁ pahoti[1], taṁ saṁhārimaṁ vā hotu asaṁhārimaṁ vā, tathārūpe api phalakakhaṇḍe anupasampannenāpi saddhiṁ nisīdituṁ vaṭṭati.

Hatthinakhakanti hatthikumbhe patiṭṭhitaṁ, evaṁ katassa kiretaṁ nāmaṁ. **Sabbaṁ pāsādaparibhogan**ti suvaṇṇarajatādivicitrāni kavāṭāni mañcapīṭhāni tālavaṇṭāni suvaṇṇarajatamayapānīyaghaṭapānīyasarāvāni[2] yaṁkiñci cittakammakataṁ, sabbaṁ vaṭṭati. Pāsādassa dāsidāsaṁ khettavatthuṁ gomahiṁsaṁ demāti vadanti, pāṭekkaṁ gahaṇakiccaṁ natthi, pāsāde paṭiggahite paṭiggahitameva hoti. Gonakādīni saṁghikavihāre vā puggalikavihāre vā mañcapīṭhakesu attharitvā paribhuñjituṁ na vaṭṭanti. Dhammāsane pana gihivikaṭanihārena labbhanti, tatrāpi nipajjituṁ na vaṭṭati.

Avissajjiyavatthukathā

321. **Pañcimānī**ti rāsivasena pañca, sarūpavasena panetāni bahūni honti. Tattha **ārāmo** nāma pupphārāmo vā phalārāmo vā. **Ārāmavatthu** nāma tesaṁyeva ārāmānaṁ atthāya paricchinditvā ṭhapitokāso, tesu vā ārāmesu vinaṭṭhesu tesaṁ porāṇakabhūmibhāgo. **Vihāro** nāma yaṁkiñci pāsādādisenāsanaṁ. **Vihāravatthu** nāma tassa patiṭṭhānokāso. **Mañco** nāma masārako bundikābaddho kuḷīrapādako āhaccapādakoti imesaṁ pubbe vuttānaṁ catunnaṁ mañcānaṁ

---

1. Na pahoti (Sī)
2. ...sarāvādi (Ka), ...sarāvakāni (Syā)

aññataro. **Pīṭhaṁ** nāma masārakādīnaṁyeva catunnaṁ pīṭhānaṁ aññataraṁ. **Bhisi**nāma uṇṇabhisi-ādīnaṁ pañcannaṁ aññatarā. **Bimbohanaṁ** nāma vuttappakārānaṁ bimbohanānaṁ aññataraṁ. **Lohakumbhī** nāma kāḷalohena vā tambalohena vā yena kenaci lohena katā kumbhī. **Lohabhāṇakā**dīsupi eseva nayo. Ettha pana **bhāṇakan**ti arañjaro vuccati. **Vārako**ti ghaṭo. **Kaṭāhaṁ** kaṭāhameva. **Vāsi-ā**dīsu **valli-ā**dīsu ca duviññeyyaṁ nāma natthi. Evaṁ—

Dvisaṅgahāni dve honti, tatiyaṁ catusaṅgahaṁ.
Catutthaṁ navakoṭṭhāsaṁ, pañcamaṁ aṭṭhabhedanaṁ.
Iti pañcahi rāsīhi, pañcanimmalalocano.
Pañcavīsavidhaṁ nātho, garubhaṇḍaṁ pakāsayi.

Tatrāyaṁ vinicchayakathā—idaṁ hi sabbampi garubhaṇḍaṁ idha avissajjiyaṁ, Kīṭāgirivatthusmiṁ avebhaṅgiyanti vuttaṁ. Parivāre pana—

"Avissajjiyaṁ avebhaṅgiyaṁ, pañca vuttā Mahesinā.
Vissajjentassa paribhuñjantassa anāpatti,
Pañhā mesā kusalehi cintitā"ti[1]—

Āgataṁ. Tasmā mūlacchejjavasena avissajjiyaṁ avebhaṅgiyañca, parivattanavasena pana vissajjentassa paribhuñjantassa ca anāpattīti evamettha adhippāyo veditabbo.

Tatrāyaṁ anupubbikathā, idaṁ tāva pañcavidhampi cīvarapiṇḍapātabhesajjatthāya upanetuṁ na vaṭṭati. Thāvarena ca thāvaraṁ garubhaṇḍena ca garubhaṇḍaṁ parivattetuṁ vaṭṭati. Thāvare pana khettaṁ vatthu[2] taḷākaṁ mātikāti evarūpaṁ bhikkhusaṁghassa vicāretuṁ vā sampaṭicchituṁ vā adhivāsetuṁ vā na vaṭṭati, kappiyakārakeheva vicāritato kappiyabhaṇḍaṁ vaṭṭati. Ārāmena pana ārāmaṁ ārāmavatthuṁ vihāraṁ vihāravatthunti imāni cattāri parivattetuṁ vaṭṭati.

Tatrāyaṁ parivattananayo, saṁghassa nāḷikerārāmo dūre hoti, kappiyakārakā vā bahutaraṁ khādanti. Yampi na khādanti, tato sakaṭavetanaṁ

---

1. Vi 5. 373 piṭṭhe. 2. Khettaṁ khettavatthu (Ka)

datvā appameva haranti. Aññesaṁ pana tassa ārāmassa avidūragāmavāsīnaṁ manussānaṁ vihārassa samīpe ārāmo hoti, te saṁghaṁ upasaṅkamitvā sakena ārāmena taṁ ārāmaṁ yācanti, saṁghena "ruccati saṁghassā"ti apaloketvā sampaṭicchitabbo. Sacepi[1] bhikkhūnaṁ rukkhasahassaṁ hoti, manussānaṁ pañca satāni, "tumhākaṁ ārāmo khuddako"ti na vattabbaṁ. Kiñcāpi hi ayaṁ khuddako, atha kho itarato bahutaraṁ āyaṁ deti. Sacepi samakameva deti, evampi icchiticchitakkhaṇe paribhuñjituṁ sakkāti gahetabbameva. Sace pana manussānaṁ bahutarā rukkhā honti, "nanu tumhākaṁ bahutarā rukkhā"ti vattabbaṁ. Sace "atirekaṁ amhākaṁ puññaṁ hotu, saṁghassa demā"ti vadanti, jānāpetvā sampaṭicchituṁ vaṭṭati. Bhikkhūnaṁ rukkhā phaladhārino, manussānaṁ rukkhā na tāva phalaṁ gaṇhanti, kiñcāpi na gaṇhanti, na cirena gaṇhissantīti sampaṭicchitabbameva. Manussānaṁ rukkhā phaladhārino, bhikkhūnaṁ na tāva phalaṁ gaṇhanti, "nanu tumhākaṁ rukkhā phaladhārino"ti vattabbaṁ. Sace "gaṇhatha bhante, amhākaṁ puññaṁ bhavissatī"ti denti, jānāpetvā sampaṭicchituṁ vaṭṭati. Evaṁ ārāmena ārāmo parivattetabbo. Eteneva nayena ārāmavatthupi vihāropi vihāravatthupi ārāmena parivattetabbaṁ. Ārāmavatthunā ca mahantena vā khuddakena vā ārāma-ārāmavatthu vihāravihāravatthūni.

Kathaṁ vihārena vihāro parivattetabbo? Saṁghassa antogāme gehaṁ hoti, manussānaṁ vihāramajjhe pāsādo, ubhopi agghena samakā, sace manussā tena pāsādena taṁ gehaṁ yācanti, sampaṭicchituṁ vaṭṭati. Bhikkhūnaṁ ce mahagghataraṁ gehaṁ hoti, mahagghataraṁ amhākaṁ gehanti vutte kiñcāpi mahagghataraṁ, pabbajitānaṁ asāruppaṁ, na sakkā tattha pabbajitehi vasituṁ, idaṁ pana sāruppaṁ gaṇhathāti vadanti, evampi sampaṭicchituṁ vaṭṭati. Sace pana manussānaṁ mahagghaṁ hoti, nanu tumhākaṁ gehaṁ mahagghanti vattabbaṁ. Hotu bhante, amhākaṁ puññaṁ bhavissati, gaṇhathāti vutte pana sampaṭicchituṁ vaṭṭati. Evaṁ vihārena vihāro parivattetabbo. Eteneva nayena vihāravatthupi ārāmopi ārāmavatthupi vihārena parivattetabbaṁ. Vihāravatthunā ca mahagghena vā appagghena vā vihāravihāravatthu-ārāma-ārāmavatthūni. Evaṁ tāva thāvarena thāvaraparivattanaṁ veditabbaṁ.

---

1. Sace hi (Sī)

Garubhaṇḍena garubhaṇḍaparivattane pana mañcapīṭhaṁ mahantaṁ vā hotu khuddakaṁ vā, antamaso caturaṅgulapādakaṁ gāmadārakehi paṁsvāgārakesu kīḷantehi katampi saṁghassa dinnakālato paṭṭhāya garubhaṇḍaṁ hoti. Sacepi rājarājamahāmattādayo ekappahāreneva mañcasataṁ vā mañcasahassaṁ vā denti, sabbe kappiyamañcā sampaṭicchitabbā, sampaṭicchitvā vuḍḍhapaṭipāṭiyā "saṁghikaparibhogena paribhuñjathā"ti dātabbā, puggalikavasena na dātabbā. Atirekamañce bhaṇḍāgārādīsu paññapetvā pattacīvaraṁ nikkhipitumpi vaṭṭati. Bahisīmāya "saṁghassa demā"ti dinnamañco saṁghattherassa vasanaṭṭhāne dātabbo. Tattha ce bahū mañcā honti, mañcena kammaṁ natthi, yassa vasanaṭṭhāne kammaṁ atthi, tattha "saṁghikaparibhogena paribhuñjathā"ti dātabbo. Mahagghena satagghanakena vā sahassagghanakena vā (satasahassagghanakena vā)[1] mañcena aññaṁ mañcasataṁ labhati, parivattetvā gahetabbaṁ. Na kevalaṁ mañcena mañcoyeva, ārāma-ārāmavatthuvihāravihāravatthupīṭhabhisibimbohanānipi parivattetuṁ vaṭṭanti. Esa nayo pīṭhabhisibimbohanesupi. Etesu hi kappiyākappiyaṁ vuttanayameva. Tattha akappiyaṁ na paribhuñjitabbaṁ, kappiyaṁ saṁghikaparibhogena paribhuñjitabbaṁ. Akappiyaṁ vā mahagghaṁ kappiyaṁ vā parivattetvā vuttavatthūni gahetabbāni. Agarubhaṇḍupagaṁ pana bhisibimbohanaṁ nāma natthi.

Lohakumbhī lohabhāṇakaṁ lohakaṭāhanti imāni tīṇi mahantāni vā hontu, khuddakāni vā, antamaso pasatamatta-udakagaṇhanakānipi garubhaṇḍāniyeva. Lohavārako pana kāḷalohatambalohavaṭṭalohakaṁsalohānaṁ yena kenaci kato Sīhaḷadīpe pādagaṇhanako bhājetabbo. Pādo ca nāma Magadhanāḷiyā pañcanāḷimattaṁ gaṇhāti, kato adhikagaṇhanako[2] garubhaṇḍaṁ. Imāni tāva Pāḷiyaṁ āgatāni lohabhājanāni.

Pāḷiyaṁ pana anāgatānipi bhiṅgāra paṭiggaha uḷuṅka dabbikaṭacchupāti taṭṭakasaraka samugga aṅgārakapalla dhūmakaṭacchu-ādīni khuddakāni vā mahantāni vā sabbāni garubhaṇḍāni. Patto ayathālakaṁ tambalohathālakanti imāni pana bhājanīyāni. Kaṁsalohavaṭṭalohabhājanavikati saṁghikaparibhogena vā gihivikaṭā vā vaṭṭati, puggalikaparibhogena na vaṭṭati.

---

1. ( ) Natthi Sī-Syā-potthakesu.
2. Atirekagaṇhanako (Syā, Ka)

kaṁsalohādibhājanaṁ saṁghassa dinnampi hi pārihāriyaṁ na vaṭṭati, gihivikaṭanihāreneva paribhuñjitabbanti Mahāpaccariyaṁ vuttaṁ.

Ṭhapetvā pana bhājanavikatiṁ aññasmimpi kappiyalohabhaṇḍe añjanī añjanisalākā kaṇṇamalaharaṇī sūci paṇṇasūci khuddako pipphalako khuddakaṁ ārakaṇṭakaṁ kuñcikā tāḷaṁ kattarayaṭṭhi vedhako natthudānaṁ bhindivālo[1] lohakuṭo lohakuṭṭi lohaguḷo lohapiṇḍi lohacakkalikaṁ aññampi vippakatalohabhaṇḍaṁ bhājanīyaṁ. Dhūmanettaphāladīparukkha dīpakapallaka olambakadīpa itthipurisatiracchānagatarūpakāni pana aññāni vā bhitticchadanakavāṭādīsu upanetabbāni antamaso lohakhilakaṁ upādāya sabbāni lohabhaṇḍāni garubhaṇḍāniyeva honti, attanā laddhānipi pariharitvā puggalikaparibhogena na paribhuñjitabbāni, saṁghikaparibhogena vā gihivikaṭāni vā vaṭṭanti. Tipubhaṇḍepi eseva nayo. Khīrapāsāṇamayāni taṭṭakasarakādīni garubhaṇḍāniyeva.

Ghaṭako pana telabhājanaṁ vā pādagaṇhanakato atirekameva garubhaṇḍaṁ. Suvaṇṇarajatahārakūṭajātiphalikabhājanāni gihivikaṭānipi na vaṭṭanti, pageva saṁghikaparibhogena vā puggalikaparibhogena vā. Senāsanaparibhoge pana āmāsampi anāmāsampi sabbaṁ vaṭṭati.

Vāsi-ādīsu yāva vāsiyā ṭhapetvā daṇḍakaṭṭhacchedanaṁ vā ucchutacchanaṁ vā aññaṁ mahākammaṁ kātuṁ na sakkā, ayaṁ bhājanīyā. Tato mahattarī[2] yena kenaci ākārena katā vāsi garubhaṇḍameva. Pharasu pana antamaso vejjānaṁ sirāvedhanapharasupi garubhaṇḍameva. Kuṭhāriyaṁ pharasusadiso eva vinicchayo. Yā pana āvudhasaṅkhepena katā, ayaṁ anāmāsā. Kudālo antamaso caturaṅgulamattopi garubhaṇḍameva. Nikhādanaṁ caturassamukhaṁ vā hotu doṇimukhaṁ vā vaṅkaṁ vā ujukaṁ vā, antamaso sammuñjanidaṇḍakavedhanampi daṇḍabaddhaṁ ce, garubhaṇḍameva. Sammuñjanidaṇḍakhaṇanakaṁ pana adaṇḍakaṁ phalamattameva[3], yaṁ sakkā sipāṭikāya pakkhipitvā pariharituṁ, taṁ bhājanīyaṁ. Sikharampi nikhādaneneva saṅgahitaṁ. Yehi manussehi vihāre vāsi-ādīni dinnāni honti, te ca ghare daḍḍhe

---

1. Bheṇḍivālo (Sī) bhiṇḍivālo (Ka) 2. Mahantatarā (Sī) 3. Talamattameva (Sī)

vā corehi vā vilutte "detha no bhante upakaraṇe, puna pākatike karissāmā"ti vadanti dātabbā. Sace āharanti, na vāretabbā, anāharantāpi na codetabbā.

Kammāratataṭṭakāracundakāranaḷakāramaṇikārapattabandhakānaṁ adhikaraṇimuṭṭhikasaṇḍāsatulādīni sabbāni lohamaya-upakaraṇāni saṁghe dinnakālato paṭṭhāya garubhaṇḍāni. Tipukoṭṭakasuvaṇṇakāracammakāra-upakaraṇesupi eseva nayo. Ayaṁ pana viseso, tipukoṭṭaka-upakaraṇesupi tipucchedanasatthakaṁ suvaṇṇakāra-upakaraṇesu suvaṇṇacchedanasatthakaṁ cammakāra-upakaraṇesu kataparikammacammachiddanakaṁ khuddakasatthakanti imāni bhājanīyabhaṇḍāni. Nahāpitatunnakāra-upakaraṇesupi ṭhapetvā mahākattariṁ mahāsaṇḍāsaṁ mahāpipphalakañca sabbaṁ bhājanīyaṁ. Mahākattari-ādīni garubhaṇḍāni.

Valli-ādīsu vettavalli-ādikā yā kāci aḍḍhabāhuppamāṇā valli saṁghassa dinnā vā tatthajātakā vā rakkhitagopitā garubhaṇḍaṁ hoti, sā saṁghakamme ca cetiyakamme ca kate sace atirekā hoti, puggalikakammepi upanetuṁ vaṭṭati. Arakkhitā pana garubhaṇḍameva na hoti. Suttamakacivākanāḷikerahīracammamayā rajjukā vā yottāni vā vāke ca nāḷikerahīre ca vaṭṭetvā katā ekavaṭṭā vā dvivaṭṭā vā saṁghassa dinnakālato paṭṭhāya garubhaṇḍaṁ. Suttaṁ pana avaṭṭetvā dinnaṁ makacivākanāḷikerahīrā ca bhājanīyā. Yehi panetāni rajjukayottādīni dinnāni honti, te attano karaṇīyena harantā na vāretabbā.

Yo koci antamaso aṭṭhaṅgulasūcidaṇḍamattopi veḷu saṁghasa dinno vā tatthajātako vā rakkhitagopito garubhaṇḍaṁ, sopi saṁghakamme ca cetiyakamme ca kate atireko puggalikakamme dātuṁ vaṭṭati. Pādagaṇhanakatelanāḷi pana kattarayaṭṭhi upāhanadaṇḍako chattadaṇḍo chattasalākāti idamettha bhājanīyabhaṇḍaṁ. Daḍḍhagehamanussā gaṇhitvā gacchantā na vāretabbā. Rakkhitagopitaṁ veḷuṁ gaṇhantena samakaṁ vā atirekaṁ vā thāvaraṁ antamaso taṁagghanakampi[1] phātikammaṁ katvā

1. Taṁagghanakavāḷikāyapi (Sī, Syā, Ka)

gahetabbo. Phātikammaṁ akatvā gaṇhantena tattheva vaḷañjetabbo, gamanakāle saṁghikāvāse ṭhapetvā gantabbaṁ. Asatiyā gahetvā gatena pahiṇitvā dātabbo. Desantaraṁ gatena sampattavihāre saṁghikāvāse ṭhapetabbo.

Tiṇanti muñjaṁ pabbajañca ṭhapetvā avasesaṁ yaṁkiñci tiṇaṁ. Yattha pana tiṇaṁ natthi, tattha paṇṇehi chādenti, tasmā paṇṇampi tiṇeneva saṅgahitaṁ. Iti muñjādīsu yaṁkiñci muṭṭhippamāṇampi tiṇaṁ tālapaṇṇādīsu ca ekaṁ paṇṇampi saṁghassa dinnaṁ vā tatthajātakaṁ vā bahārāme saṁghassa tiṇavatthuto[1] jātatiṇaṁ vā rakkhitagopitaṁ garubhaṇḍaṁ hoti. Tampi saṁghakamme ca cetiyakamme ca kate atirekaṁ puggalikakamme dātuṁ vaṭṭati. Daḍḍhagehamanussā gahetvā gacchantā na vāretabbā. Aṭṭhaṅgulappamāṇopi rittapotthako garubhaṇḍameva.

Mattikā pakatimattikā vā hotu pañcavaṇṇā vā sudhā vā sajjurasakaṅguṭṭhasilesādīsu vā yaṁkiñci, dullabhaṭṭhāne ānetvā vā dinnaṁ tatthajātakaṁ vā rakkhitagopitaṁ tālaphalapakkamattaṁ garubhaṇḍaṁ hoti. Tampi saṁghakamme ca cetiyakamme ca niṭṭhite atirekaṁ puggalikakamme dātuṁ vaṭṭati. Hiṅgu hiṅgulaka haritāla manosilañjanāni pana bhājanīyabhaṇḍāni.

Dārubhaṇḍe yo koci aṭṭhaṅgulasūcidaṇḍamattopi dārubhaṇḍako dārudullabhaṭṭhāne saṁghassa dinno vā tatthajātako vā rakkhitagopito, ayaṁ garubhaṇḍaṁ hotīti Kurundiyaṁ vuttaṁ. Mahā-aṭṭhakathāyaṁ pana sabbampi dāru veḷu camma pāsāṇādivikatiṁ dārubhaṇḍena saṅgaṇhitvā "tena kho pana samayena saṁghassa āsandiko uppanno hotī"ti ito paṭṭhāya dārubhaṇḍavinicchayo vutto.

Tatrāyaṁ atthuddhāro, āsandiko sattaṅgo bhaddapīṭhaṁ pīṭhikā eḷakapādakapīṭhaṁ āmalakavaṭṭakapīṭhaṁ[2] phalakaṁ kocchaṁ palālapīṭhakanti

---

1. Tiṇavatthusmiṁ (Sī), dinnavatthuto (Ka)
2. Āmaṇḍakavaṇṭikapīṭhaṁ (Sī), āmalakavaṇḍakapīṭhaṁ (Syā)

imesu tāva yaṁkiñci khuddakaṁ vā hotu mahantaṁ vā, saṁghassa dinnaṁ garubhaṇḍaṁ hoti. Palālapīṭhena cettha kadalipattādipīṭhānipi saṅgahitāni. Byagghacamma-onaddhampi vāḷarūpaparikkhittaṁ ratanaparisibbitaṁ kocchakaṁ garubhaṇḍameva.

Vaṅkaphalakaṁ dīghaphalakaṁ cīvaradhovanaphalakaṁ ghaṭṭanaphalakaṁ ghaṭṭanamuggaro dantakaṭṭhacchedanagaṇṭhikā daṇḍamuggaro[1] ambaṇaṁ rajanadoṇi udakapaṭicchako dārumayo vā dantamayo vā veḷumayo vā, sapādakopi apādakopi samuggo, mañjūsā, pādagaṇhanakato atirekappamāṇo karaṇḍo udakadoṇi udakakaṭāhaṁ uḷuṅko kaṭacchu pānīyasarāvaṁ pānīyasaṅkhoti etesupi yaṁkiñci saṁghe dinnaṁ garubhaṇḍaṁ. Saṅkhathālakaṁ pana bhājanīyaṁ, tathā dārumayo udakatumbo.

Pādakathalikamaṇḍalaṁ dārumayaṁ vā hotu coḷapaṇṇādimayaṁ vā, sabbaṁ garubhaṇḍaṁ. Ādhārako pattapidhānaṁ tālavaṇṭaṁ bījanī caṅkoṭakaṁ pacchi yaṭṭhisammuñjanī muṭṭhisammuñjanīti etesupi yaṁkiñci khuddakaṁ vā mahantaṁ vā dāruveḷupaṇṇacammādīsu yena kenaci kataṁ garubhaṇḍameva.

Thambhatulāsopānaphalakādīsu dārumayaṁ vā pāsāṇamayaṁ vā yaṁkiñci gehasambhārarūpaṁ yo koci kaṭasārako yaṁkiñci bhūmattharaṇaṁ yaṁkiñci akappiyacammaṁ, sabbaṁ saṁghe dinnaṁ garubhaṇḍaṁ, bhūmattharaṇaṁ kātuṁ vaṭṭati. Eḷakacammaṁ pana paccattharaṇagatikaṁ hoti, tampi garubhaṇḍameva. Kappiyacammāni bhājanīyāni. Kurundiyaṁ pana "sabbaṁ mañcappamāṇaṁ cammaṁ garubhaṇḍan"ti vuttaṁ.

Udukkhalaṁ musalaṁ suppaṁ nisadaṁ nisadapoto pāsāṇadoṇi pāsāṇakaṭāhaṁ turivemabhastādi sabbaṁ pesakārādibhaṇḍaṁ, sabbaṁ kasibhaṇḍaṁ, sabbaṁ cakkayuttakayānaṁ garubhaṇḍameva. Mañcapādo mañca-aṭanī pīṭhapādo pīṭha-aṭanī vāsipharasu-ādīnaṁ daṇḍāti etesu yaṁkiñci vippakatatacchanakammaṁ aniṭṭhitameva bhājanīyaṁ, tacchitamaṭṭhaṁ pana garubhaṇḍaṁ hoti. Anuññātavāsiyā pana daṇḍo chattamuṭṭhipaṇṇaṁ kattarayaṭṭhi upāhanā araṇisahitaṁ dhammakaraṇo pādagaṇhanakato anatirittaṁ āmalakatumbaṁ āmalakaghaṭo lābukatumbaṁ lābughaṭo visāṇakatumbanti sabbametaṁ bhājanīyaṁ, tato mahantataraṁ garubhaṇḍaṁ.

1. Daṇḍamuggaro nāvā (Sī)

Hatthidanto vā yaṁkiñci visāṇaṁ vā atacchitaṁ yathājātameva[1] bhājanīyaṁ, tehi katamañcapādādīsu purimasadisoyeva vinicchayo. Tacchitaniṭṭhitopi hiṅgukaraṇḍako añjanakaraṇḍako gaṇṭhikā vidho añjanī añjanisalākā udakapuñchanīti idaṁ sabbaṁ bhājanīyameva.

Mattikābhaṇḍe sabbaṁ manussānaṁ upabhogaparibhogaṁ ghaṭapiṭharādi[2] kulālabhājanaṁ pattakaṭāhaṁ aṅgārakaṭāhaṁ dhūmadānakaṁ dīparukkhato dīpakapallikā cayaniṭṭhakā chadaniṭṭhakā thupikāti saṁghassa dinnakālato paṭṭhāya garubhaṇḍaṁ, pādagaṇhanakato anatirittappamāṇo pana ghaṭako pattaṁ thālakaṁ kañcanako kuṇḍikāti idamettha bhājanīyabhaṇḍaṁ. Yathā ca mattikābhaṇḍe, evaṁ lohabhaṇḍepi kuṇḍikā bhājanīyakoṭṭhāsameva bhajatīti ayamettha anupubbikathā.

Navakammadānakathā

323. **Bhaṇḍikāṭṭhapanamattenā**ti[3] dvārabāhānaṁ upari kapotabhaṇḍikayojanamattena. **Paribhaṇḍakaraṇamattenā**ti gomayaparibhaṇḍakasāvaparibhaṇḍakaraṇamattena. **Dhūmakālikan**ti idaṁ yāvassa citakadhūmo na paññāyati, tāva ayaṁ vihāro etassevāti evaṁ dhūmakāle apaloketvā katapariyositaṁ vihāraṁ denti. **Vippakatan**ti ettha vippakato nāma yāva gopānasiyo na ārohanti. Gopānasīsu pana āruḷhāsu bahukato nāma hoti, tasmā tato paṭṭhāya na dātabbo, kiñcideva samādapetvā kāressati. **Khuddake vihāre kammaṁ oloketvā chappañcavassikan**ti kammaṁ oloketvā catuhatthavihāre catuvassikaṁ, pañcahatthe pañcavassikaṁ, chahatthe chavassikaṁ dātabbaṁ. Aḍḍhayogo pana yasmā sattaṭṭhahattho hoti, tasmā ettha "sattaṭṭhavassikan"ti vuttaṁ. Sace pana so navahattho hoti, navavassikampi dātabbaṁ. Mahallake pana dasahatthe ekādasahatthe vihāre vā pāsāde vā dasavassikaṁ vā ekādasavassikaṁ vā dātabbaṁ. Dvādasahatthe pana kato adhike vā lohapāsādasadisepi dvādasavassikameva dātabbaṁ, na tato uttari.

1. Yathābhatameva (Sī) 2. Ghaṭapidhānādi (Syā) 3. Gaṇḍikāthapanamattenāti (Sī)

Navakammiko bhikkhu antovasse taṁ āvāsaṁ labhati, utukāle paṭibāhituṁ na labhati. Sace so āvāso jīrati, āvāsasāmikassa vā tassa vaṁse uppannassa vā kassaci kathetabbaṁ "āvāso te nassati, jaggatha etaṁ āvāsan"ti. Sace so na sakkoti, bhikkhūhi ñātī vā upaṭṭhāke vā samādapetvā jaggitabbo. Sace tepi na sakkonti, saṁghikena paccayena jaggitabbo. Tasmimpi asati ekaṁ āvāsaṁ vissajjetvā avasesā jaggitabbā. Bahū vissajjetvā ekaṁ saṇṭhāpetumpi vaṭṭatiyeva.

Dubbhikkhe bhikkhūsu pakkantesu sabbe āvāsā nassanti, tasmā ekaṁ vā dve vā tayo vā āvāse vissajjetvā tato yāgubhattacīvarādīni paribhuñjantehi sesāvāsā jaggitabbāyeva. Kurundiyaṁ pana vuttaṁ "saṁghike paccaye asati eko bhikkhu 'tuyhaṁ ekaṁ mañcaṭṭhānaṁ gahetvā jaggāhī'ti vattabbo. Sace bahutaraṁ icchati, tibhāgaṁ vā upaḍḍhabhāgaṁ vā datvāpi jaggāpetabbaṁ. Atha thambhamattamevettha avasiṭṭhaṁ, bahukammaṁ kātabbanti na icchati, 'tuyhaṁ puggalikameva katvā jagga, evampi hi saṁghassa bhaṇḍakaṭṭhapanaṭṭhānaṁ navakānañca vasanaṭṭhānaṁ labhissatī'ti jaggāpetabbo. Evaṁ jaggito pana tasmiṁ jīvante puggaliko hoti, mate saṁghikoyeva. Sace saddhivihārikānaṁ dātukāmo hoti, kammaṁ oloketvā tibhāgaṁ vā upaḍḍhaṁ vā puggalikaṁ katvā jaggāpetabbo. Evañhi[1] saddhivihārikānaṁ dātuṁ labhati. Evaṁ jagganake pana asati ekaṁ āvāsaṁ vissajjetvāti-ādinā nayena jaggāpetabbo"ti.

Idampi ca aññaṁ tattheva vuttaṁ—dve bhikkhū saṁghikaṁ bhūmiṁ gahetvā sodhetvā saṁghikaṁ senāsanaṁ karonti, yena sā bhūmi paṭhamaṁ gahitā, so sāmī. Ubhopi puggalikaṁ karonti, soyeva sāmī. So saṁghikaṁ karoti, itaro puggalikaṁ karoti, aññaṁ ce bahu senāsanaṭṭhānaṁ atthi, puggalikaṁ karontopi na vāretabbo. Aññasmiṁ pana tādise patirūpe ṭhāne asati taṁ paṭibāhitvā saṁghikaṁ karonteneva kātabbaṁ. Yaṁ pana tassa tattha vayakammaṁ kataṁ, taṁ dātabbaṁ. Sace pana katāvāse vā āvāsakaraṇaṭṭhāne vā chāyūpagaphalūpagarukkhā honti,

1. Etañhi (Sī)

apaloketvā hāretabbā. Puggalikā ce honti, sāmikā āpucchitabbā. No ce denti, yāvatatiyaṁ āpucchitvā rukkha-agghanakamūlaṁ dassāmāti hāretabbā.

Yo pana saṁghikavallimattampi aggahetvā āharimena upakaraṇena saṁghikāya bhūmiyā puggalikavihāraṁ kāreti, upaḍḍhuṁ saṁghikaṁ hoti, upaḍḍhaṁ puggalikaṁ. Pāsādo ce hoti, heṭṭhāpāsādo saṁghiko, upari puggaliko. Sace so heṭṭhāpāsādaṁ icchati, tassa hoti. Atha heṭṭhā ca upari ca icchati, ubhayattha upaḍḍhaṁ labhati. Dve senāsanāni kāreti, ekaṁ saṁghikaṁ, ekaṁ puggalikaṁ. Sace vihāre uṭṭhitena dabbasambhārena kāreti, tatiyabhāgaṁ labhati. Sace akataṭṭhāne cayaṁ vā pamukhaṁ vā karoti, bahikuṭṭe upaḍḍhaṁ saṁghassa, upaḍḍhaṁ tassa. Atha mahantaṁ visamaṁ pūretvā apade padaṁ dassetvā kataṁ hoti, anissaro tattha saṁgho.

Ekaṁ varaseyyanti ettha navakammadānaṭṭhāne vā vassaggena pattaṭṭhāne vā yaṁ icchati, taṁ ekaṁ varaseyyaṁ anujānāmīti attho.

Pariyosite pakkamati, tassevetanti puna āgantvā vasantassa antovassaṁ tasseva taṁ, anāgacchantassa pana saddhivihārikādayo gahetuṁ na labhanti.

Aññatraparibhogapaṭikkhepādikathā

324. **Nātiharantī**ti aññatra haritvā na paribhuñjanti. **Guttatthāyā**ti yaṁ tattha mañcapīṭhādi, tassa guttatthāya taṁ aññatra harituṁ anujānāmīti attho. Tasmā taṁ aññatra haritvā saṁghikaparibhogena paribhuñjantassa naṭṭhaṁ sunaṭṭhaṁ, jiṇṇaṁ sujiṇṇaṁ. Sace arogaṁ, tasmiṁ vihāre paṭisaṅkhate puna pākatikaṁ kātabbaṁ. Puggalikaparibhogena paribhuñjato naṭṭhaṁ vā jiṇṇaṁ vā gīvā hoti, tasmiṁ paṭisaṅkhate dātabbameva. Sace tato gopānasi-ādīni gahetvā aññasmiṁ saṁghikāvāse yojenti, suyojitāni. Puggalikāvāse yojentehi pana mūlaṁ vā dātabbaṁ, paṭipākatikaṁ vā kātabbaṁ. Chaḍḍitavihārato mañcapīṭhādīni theyyacittena gaṇhanto uddhāreyeva bhaṇḍagghena kāretabbo. Puna āvāsikakāle dassāmīti gahetvā saṁghikaparibhogena paribhuñjantassa naṭṭhaṁ sunaṭṭhaṁ, jiṇṇaṁ sujiṇṇaṁ. Arogañce, pākatikaṁ

kātabbaṁ. Puggalikaparibhogena paribhuñjantassa naṭṭhaṁ gīvā hoti. Tato dvāravātapānādīni saṁghikāvāse vā puggalikāvāse vā yojitāni paṭidātabbāniyeva.

Phātikammatthāyāti vaḍḍhikammatthāya. Phātikammañcettha samakaṁ vā atirekaṁ vā agghanakaṁ mañcapīṭhādisenāsanameva vaṭṭati.

Cakkalikanti kambalādīhi veṭhetvā katacakkalikaṁ. **Allehi pādehī**ti yehi akkantaṭṭhāne udakaṁ paññāyati, evarūpehi pādehi paribhaṇḍakatabhūmi vā senāsanaṁ vā na akkamitabbaṁ. Sace pana udakasinehamattameva paññāyati, na udakaṁ, vaṭṭati. Pādapuñchaniṁ pana allapādehipi akkamituṁ vaṭṭatiyeva. Sa-upāhanena dhotapādehi akkamitabbaṭṭhāneyeva na vaṭṭati.

Coḷakena paliveṭhetunti sudhābhūmiyaṁ vā paribhaṇḍabhūmiyaṁ vā sace taṭṭikā vā kaṭasārako vā natthi, coḷakena pādā veṭhetabbā. Tasmiṁ asati paṇṇampi attharituṁ vaṭṭati, kiñci anattharitvā ṭhapentassa pana dukkaṭaṁ. Yadi pana tattha nevāsikā anatthatāyapi bhūmiyā ṭhapenti, adhotapādehipi vaḷañjenti, tatheva vaḷañjetuṁ vaṭṭati.

Na bhikkhave parikammakatā bhittīti setabhitti vā cittakammakatā vā. Na kevalañca bhittimeva, dvārampi vātapānampi apassenaphalakampi pāsāṇatthambhampi rukkhatthambhampi cīvarena vā kenaci vā appaṭicchādetvā apassayituṁ na labbhatiyeva.

Dhotapādakāti dhotapādakā hutvā dhotehi pādehi akkamitabbaṭṭhāne nipajjituṁ kukkuccāyanti. Dhotapādaketipi pāṭho, dhotehi pādehi akkamitabbaṭṭhānassetaṁ adhivacanaṁ. **Paccattharitvā**ti paribhaṇḍakataṁ bhūmiṁ vā bhūmattharaṇasenāsanaṁ vā saṁghikamañcapīṭhaṁ vā attano santakena paccattharaṇena paccattharitvāva nipajjitabbaṁ. Sace niddāyatopi paccattharaṇe saṅkuṭite[1] koci sarīrāvayavo mañcaṁ vā pīṭhaṁ vā phusati, āpattiyeva. Lomesu pana lomagaṇanāya āpattiyeva. Paribhogasīsena apassayantassāpi eseva nayo. Hatthatalapādatalehi pana phusituṁ vā akkamituṁ vā vaṭṭati. Mañcapīṭhaṁ nīharantassa kāye paṭihaññati, anāpatti.

---

1. Saṅkucite (Sī)

Saṁghabhattādi-anujānanakathā

325. **Na sakkonti saṁghabhattaṁ kātun**ti sakalassa saṁghassa bhattaṁ kātuṁ na sakkonti. **Uddesabhattan**ti-ādīsu ekaṁ vā dve vā -pa- dasa vā bhikkhū saṁghato uddisitvā dethāti evaṁ uddesena laddhabhikkhūnaṁ bhattaṁ kātuṁ icchanti. Apare tatheva bhikkhū paricchinditvā nimantetvā tesaṁ bhattaṁ kātuṁ icchanti, apare salākāyo chinditvā. Apare pakkhikaṁ, uposathikaṁ, pāṭipadikanti evaṁ niyāmetvā ekassa vā dvinnaṁ vā -pa- dasannaṁ vā bhikkhūnaṁ bhattaṁ kātuṁ icchanti. Iti etāni bhattāni uddesabhattaṁ nimantananti imaṁ vohāraṁ pattāni. Yasmā pana te sacepi dubbhikkhe na sakkonti, subhikkhe jāte pana puna saṁghabhattaṁ kātuṁ sakkhissanti, tasmā Bhagavā tampi anto katvā **anujānāmi bhikkhave saṁghabhattaṁ uddesabhattan**ti-ādimāha.

Tattha **saṁghabhatte** ṭhitikā nāma natthi, tasmā "amhākaṁ ajja dasa dvādasa divasā bhuñjantānaṁ, idāni aññato bhikkhū ānethā"ti na evaṁ tattha vattabbaṁ. "Purimadivasesu amhehi na laddhaṁ, idāni taṁ amhākaṁ gāhethā"ti evampi vattuṁ na labbhati. Taṁ hi āgatāgatānaṁ pāpuṇātiyeva.

Uddesabhattakathā

Uddesabhattādīsu pana ayaṁ nayo—rañño vā rājamahāmattena vā saṁghato uddisitvā "ettake bhikkhū ānethā"ti pahite kālaṁ ghosetvā ṭhitikā pucchitabbā. Sace atthi, tato paṭṭhāya gāhetabbaṁ. No ce, therāsanato paṭṭhāya gāhetabbaṁ. Uddesakena piṇḍapātikānampi na atikkāmetabbaṁ. Te pana dhutaṅgaṁ rakkhantā sayameva atikkamissanti. Evaṁ gāhiyamāne alasajātikā mahātherā pacchā āgacchanti, "bhante vīsativassānaṁ gāhiyati, tumhākaṁ ṭhitikā atikkantā"ti na vattabbā, ṭhitikaṁ ṭhapetvā tesaṁ gāhetvā pacchā ṭhitikāya gāhetabbaṁ. "Asukavihāre bahu uddesabhattaṁ uppannan"ti sutvā yojanantarikavihāratopi bhikkhū āgacchanti, sampattasampattānaṁ ṭhitaṭṭhānato paṭṭhāya gāhetabbaṁ. Asampattānampi upacārasīmaṁ paviṭṭhānaṁ antevāsikādīsu

gaṇhantesu gāhetabbameva. Bahi-upacārasīmāya ṭhitānaṁ gāhethāti[1] vadanti, na gāhetabbaṁ. Sace pana upacārasīmaṁ okkantehi ekābaddhā hutvā attano vihāradvāre vā antovihāreyeva vā honti, parisāvasena vaḍḍhitā nāma sīmā hoti, tasmā gāhetabbaṁ. Saṁghanavakassa dinnepi pacchā āgatānaṁ gāhetabbameva. Dutiyabhāge pana therāsanaṁ āruḷhe puna āgatānaṁ paṭhamabhāgo na pāpuṇāti, dutiyabhāgato vassaggena gāhetabbaṁ.

Ekasmiṁ vihāre ekaṁ bhattuddesaṭṭhānaṁ paricchinditvā gāvutappamāṇāyapi upacārasīmāya yattha katthaci ārocitaṁ uddesabhattaṁ tasmiṁyeva bhattuddesaṭṭhāne gāhetabbaṁ. Eko ekassa bhikkhuno pahiṇāti "svepi saṁghato uddisitvā dasa bhikkhū pahiṇathā"ti, tena so attho bhattuddesakassa ārocetabbo. Sace taṁ divasaṁ pamussati, dutiyadivase pātova ārocetabbo. Atha pamussitvāva piṇḍāya pavisanto sarati, yāva upacārasīmaṁ nātikkamati, tāva yā bhojanasālāya pakatiṭṭhitikā, tassāyeva vasena gāhetabbaṁ. Sacepi upacārasīmaṁ atikkantā bhikkhū ca upacārasīmaṭṭhakehi ekābaddhā honti, aññamaññaṁ dvādasahatthantaraṁ avijahitvā gacchanti, pakatiṭṭhitikāya vasena gāhetabbaṁ. Bhikkhūnaṁ pana tādise ekābaddhe asati bahi-upacārasīmāya yasmiṁ ṭhāne sarati, tattha navaṁ ṭhitikaṁ katvā gāhetabbaṁ. Antogāme āsanasālāya sarantena āsanasālāya ṭhitikāya gāhetabbaṁ. Yattha katthaci saritā gāhetabbameva, agāhetuṁ na vaṭṭati. Na hi etaṁ dutiyadivase labbhatīti[2].

Sace sakavihārato[3] aññaṁ vihāraṁ gacchante bhikkhū disvā koci uddesabhattaṁ uddisāpeti, yāva anto-upacāre vā upacārasīmaṭṭhakehi saddhiṁ vuttanayena ekābaddhā vā honti, tāva sakavihāre ṭhitikāvaseneva gāhetabbaṁ. Bahi-upacāre ṭhitānaṁ dinnaṁ pana "saṁghato bhante ettake nāma bhikkhū uddisathā"ti vutte sampattānaṁ gāhetabbaṁ. Tattha dvādasahatthantaraṁ avijahitvā ekābaddhanayena dūre ṭhitāpi sampattāyevāti veditabbaṁ. Sace yaṁ vihāraṁ gacchanti, tattha paviṭṭhānaṁ ārocenti, tassa vihārassa ṭhitikāvasena gāhetabbaṁ. Sacepi gāmadvāre vā vīthiyaṁ vā

---

1. Gāhetabbāti (Sī) 2. Paṭilabbhatīti (Sī) 3. Pakativihārato (Ka)

catukke vā antaraghare vā bhikkhū disvā koci saṁghuddesaṁ āroceti, tasmiṁ tasmiṁ ṭhāne anto-upacāragatānaṁ gāhetabbaṁ.

Gharūpacāro cettha ekaṁ gharaṁ ekūpacāraṁ, ekaṁ gharaṁ nānūpācāraṁ, nānāgharaṁ ekūpacāraṁ, nānāgharaṁ nānūpacāranti imesaṁ vasena veditabbo. Tattha yaṁ ekakulassa gharaṁ ekavaḷañjaṁ hoti, taṁ suppapātaparicchedassa anto ekūpacāraṁ nāma. Tatthuppanno uddesalābho tasmiṁ upacāre bhikkhācāravattenapi ṭhitānaṁ sabbesaṁ pāpuṇāti. Etaṁ **ekaṁ gharaṁ ekūpacāraṁ** nāma.

Yaṁ pana ekaṁ gharaṁ dvinnaṁ bhariyānaṁ sukhavihāratthāya majjhe bhittiṁ uṭṭhāpetvā nānādvāravaḷañjaṁ kataṁ, tatthuppanno uddesalābho bhitti-antarikassa na pāpuṇāti, tasmiṁ tasmiṁ ṭhāne nisinnasseva pāpuṇāti. Etaṁ **ekaṁ gharaṁ nānūpacāraṁ** nāma.

Yasmiṁ pana ghare bahū bhikkhū nimantetvā antogehato paṭṭhāya ekābaddhe katvā paṭivissakagharānipi pūretvā nisīdāpenti, tatthuppanno uddesalābho sabbesaṁ pāpuṇāti. Yampi nānākulassa nivesanaṁ majjhe bhittiṁ akatvā ekadvāreneva vaḷañjanti, tatrāpi eseva nayo. Etaṁ **nānāgharaṁ ekūpacāraṁ** nāma.

Yo pana nānānivesanesu nisinnānaṁ bhikkhūnaṁ uddesalābho uppajjati, kiñcāpi bhitticchiddena bhikkhū dissanti, tasmiṁ tasmiṁ nivesane nisinnānaṁyeva pāpuṇāti. Etaṁ **nānāgharaṁ nānūpacāraṁ** nāma.

Yo pana gāmadvāravīthicatukkesu aññatarasmiṁ ṭhāne uddesabhattaṁ labhitvā aññasmiṁ bhikkhusmiṁ asati attanova pāpuṇāpetvā dutiyadivasepi tasmiṁyeva ṭhāne aññaṁ labhati, tena yaṁ aññaṁ navakaṁ vā vuḍḍhaṁ vā bhikkhuṁ passati, tassa gāhetabbaṁ. Sace koci natthi, attanova pāpetvā bhuñjitabbaṁ.

Sace āsanasālāya nisīditvā kālaṁ paṭimānentesu bhikkhūsu koci āgantvā "saṁghuddesapattaṁ detha, uddesapattaṁ detha, saṁghato uddisitvā pattaṁ detha, saṁghikaṁ pattaṁ dethā"ti vā vadati, uddesapattaṁ ṭhitikāya gāhetvā dātabbaṁ. "Saṁghuddesabhikkhuṁ detha, saṁghato uddisitvā bhikkhuṁ detha, saṁghikaṁ bhikkhuṁ dethā"ti vuttepi eseva nayo.

Uddesako panettha pesalo lajjī medhāvī icchitabbo, tena tikkhattuṁ ṭhitikaṁ pucchitvā sace koci ṭhitikaṁ jānanto natthi, therāsanato gāhetabbaṁ. Sace pana "ahaṁ jānāmi, dasavassena laddhan"ti koci bhaṇati, "atthāvuso dasavassā bhikkhū"ti pucchitabbaṁ. Sace tassa sutvā "dasavassamha dasavassamhā"ti bahū āgacchanti, "tuyhaṁ pāpuṇāti, tuyhaṁ pāpuṇātī"ti avatvā "sabbe appasaddā hothā"ti vatvā paṭipāṭiyā ṭhapetabbā. Ṭhapetvā "kati icchathā"ti upāsako pucchitabbo. "Ettake nāma bhante bhikkhū"ti vutte "tuyhaṁ pāpuṇāti, tuyhaṁ pāpuṇātī"ti avatvā sabbanavakassa vassaggañca utu ca divasabhāgo ca chāyā ca pucchitabbā. Sace chāyāyapi pucchiyamānāya añño vuḍḍhataro āgacchati, tassa dātabbaṁ. Atha chāyaṁ pucchitvā "tuyhaṁ pāpuṇātī"ti vutte vuḍḍhataro āgacchati, na labhati. Kathāpapañcena hi nisinnassāpi niddāyantassāpi gāhitaṁ suggāhitaṁ, atikkantaṁ su-atikkantaṁ. Bhājanīyabhaṇḍaṁ hi nāmetaṁ sampattasseva pāpuṇāti, tattha sampattabhāvo upacārena paricchinditabbo. Āsanasālāya ca antoparikkhepo upacāro, tasmiṁ ṭhitassa lābho pāpuṇātīti.

Koci āsanasālato aṭṭha uddesapatte āharāpetvā satta patte paṇītabhojanānaṁ, ekaṁ udakassa pūretvā āsanasālāyaṁ pahiṇāti, gahetvā āgatā kiñci avatvā bhikkhūnaṁ hatthesu patiṭṭhāpetvā pakkamanti. Yena yaṁ laddhaṁ, tasseva taṁ hoti. Yena pana udakaṁ laddhaṁ, tassa atikkantampi ṭhitikaṁ ṭhapetvā aññaṁ uddesabhattaṁ gāhetabbaṁ. Tañca lūkhaṁ vā labhatu paṇītaṁ vā ticīvaraparivāraṁ vā, tassevetaṁ. Īdiso hissa puññaviseso. Udakaṁ pana yasmā āmisaṁ na hoti, tasmā aññaṁ uddesabhattaṁ labbhati.

Sace pana te gahetvā "idaṁ kira bhante sabbaṁ bhājetvā bhuñjathā"ti vatvā gacchanti, sabbehi bhājetvā bhuñjitvā udakaṁ pātabbaṁ. Saṁghato uddisitvā "aṭṭha mahāthere detha, majjhime detha, navake detha, paripuṇṇavassasāmaṇere detha, majjhimabhāṇakādayo detha, mayhaṁ ñātibhikkhū dethā"ti vadantassa pana "upāsaka tvaṁ evaṁ vadasi, ṭhitikāya pana tesaṁ na pāpuṇātī"ti vatvā ṭhitikāvaseneva dātabbā.

daharasāmaṇerehi pana uddesabhattesu laddhesu sace dāyakānaṁ ghare maṅgalaṁ hoti, "tumhākaṁ ācariyupajjhāye pesethā"ti vattabbaṁ.

Yasmiṁ pana uddesabhatte paṭhamabhāgo sāmaṇerānaṁ pāpuṇāti, anubhāgo mahātherānaṁ, na tattha sāmaṇerā "mayaṁ paṭhamabhāgaṁ labhimhā"ti purato gantuṁ labhanti, yathāpaṭipāṭiyā eva gantabbaṁ. "Saṁghato uddisitvā tumhe ethā"ti vutte "mayhaṁ aññadāpi jānissasi, ṭhitikā pana evaṁ gacchatī"ti ṭhitikāvaseneva gāhetabbaṁ. Atha "saṁghuddesapattaṁ dethā"ti vatvā agāhiteyeva patte yassa kassaci pattaṁ gahetvā pūretvā āharati, āhaṭampi ṭhitikāya eva gāhetabbaṁ.

Eko "saṁghuddesapattaṁ āharā"ti pesito "bhante ekaṁ pattaṁ detha, nimantanabhattaṁ āharissāmī"ti vadati, so ce uddesabhattagharato ayaṁ āgatoti ñatvā bhikkhūhi "nanu tvaṁ asukagharato āgato"ti vutto "āma bhante, na nimantanabhattaṁ, uddesabhattan"ti bhaṇati, ṭhitikāya gahetabbaṁ. Yo pana "ekaṁ pattaṁ āharā"ti vutto "kinti vatvā āharāmī"ti vatvā "yathā te ruccatī"ti vutto āgacchati, ayaṁ vissaṭṭhadūto nāma. Uddesapattaṁ vā paṭipāṭipattaṁ vā puggalikapattaṁ vā yaṁ icchati, taṁ tassa dātabbaṁ. Eko bālo abyatto uddesapattaṁ āharāti pesito vattuṁ na jānāti, tuṇhībhūto tiṭṭhati, so "kassa santikaṁ āgatosī"ti vā "kassa pattaṁ harissasī"ti vā na vattabbo. Evaṁ hi vutto pucchāsabhāgena "tumhākaṁ santikaṁ āgatomhī"ti "tumhākaṁ pattaṁ harissāmī"ti vā vadeyya, tato taṁ bhikkhuṁ aññe bhikkhū jigucchantā na olokeyyuṁ. "Kuhiṁ gacchasi, kiṁ karonto āhiṇḍasī"ti pana vattabbo. Tassa "uddesapattatthāya āgatomhī"ti vadantassa gāhetvā patto dātabbo.

Ekā **kūṭaṭṭhitikā** nāma hoti. Rañño vā hi rājamahāmattassa vā gehe atipaṇītāni aṭṭha uddesabhattāni niccaṁ diyyanti, tāni ekacārikabhattāni katvā bhikkhū visuṁ ṭhitikāya paribhuñjanti. Ekacce bhikkhū "sve dāni amhākaṁ pāpuṇissantī"ti attano ṭhitikaṁ sallakkhetvā gatā, tesu anāgatesuyeva aññe āgantukā bhikkhū āgantvā

āsanasālāya nisīdanti, taṅkhaṇaññeva rājapurisā āgantvā “paṇītabhattapatte dethā”ti vadanti, āgantukā ṭhitikaṁ ajānantā gāhenti, taṅkhaṇaññeva ca ṭhitikaṁ jānanakabhikkhū āgantvā “kiṁ gāhethā”ti vadanti. Rājagehe paṇītabhattanti. Kativassato paṭṭhāyāti. Ettakavassato nāmāti. Mā gāhethāti nivāretvā ṭhitikāya gāhetabbaṁ, gāhite āgatehipi pattadānakāle āgatehipi dinnakāle āgatehipi rājagehato patte pūretvā āhaṭakāle āgatehipi, rājā “ajja bhikkhūyeva āgacchantū”ti pesetvā bhikkhūnaṁyeva hatthe piṇḍapātaṁ deti, evaṁ dinnapiṇḍapātaṁ gahetvā āgatakāle āgatehipi ṭhitikaṁ jānanakabhikkhūhi mā bhuñjitthāti vāretvā ṭhitikāyameva gāhetabbaṁ.

Atha ne rājā bhojetvā pattepi nesaṁ pūretvā deti, yaṁ āhaṭaṁ, taṁ ṭhitikāya gāhetabbaṁ. Sace pana “mā tucchahatthā gacchantū”ti thokameva pattesu pakkhittaṁ hoti, taṁ na gāhetabbaṁ. Atha bhuñjitvā tucchapattāva āgacchanti, yaṁ tehi bhuttaṁ, taṁ nesaṁ gīvā gīvā hotīti Mahāsumatthero āha. Mahāpadumatthero panāha “gīvākiccaṁ ettha natthi, ṭhitikaṁ pana ajānantehi yāva jānanakā āgacchanti, tāva nisīditabbaṁ siyā, evaṁ santepi bhuttaṁ subhuttaṁ, idāni pattaṭṭhānena gāhetabban”ti.

Eko ticīvaraparivāro satagghanako piṇḍapāto avassikassa bhikkhuno patto, vihāre ca “evarūpo piṇḍapāto avassikassa patto”ti likhitvā ṭhapesuṁ. Atha saṭṭhivassaccayena añño tathārūpo piṇḍapāto uppanno, ayaṁ kiṁ avassikaṭṭhitikāya gāhetabbo, udāhu saṭṭhivassikaṭṭhikāyāti. Saṭṭhivassikaṭṭhitikāyāti vuttaṁ, ayaṁ hi bhikkhu ṭhitikaṁ gahetvāyeva vaḍḍhitoti.

Eko uddesabhattaṁ bhuñjitvā sāmaṇero jāto, puna taṁ bhattaṁ sāmaṇeraṭṭhitikāya pattaṁ gaṇhituṁ labhati. Ayaṁ kira **antarābhaṭṭhako** nāma. Yo pana paripuṇṇavasso sāmaṇero “sve uddesabhattaṁ labhissatī”ti ajjeva upasampajjati, atikkantā tassa ṭhitikā. Ekassa bhikkhuno uddesabhattaṁ pattaṁ, patto cassa na tuccho hoti, so aññassa samīpe nisinnassa pattaṁ dāpeti, tañce theyyāya haranti, gīvā

hoti. Sace pana so bhikkhu mayhaṁ pattaṁ dammīti sayameva deti, assa gīvā na hoti. Athāpi tena bhattena anatthiko hutvā "alaṁ mayhaṁ, tavetaṁ bhattaṁ dammi, pattaṁ pesetvā āharāpehī"ti aññaṁ vadati, yaṁ tato āharīyati, sabbaṁ pattasāmikassa hoti. Pattañce theyyāya haranti, suhaṭo, bhattassa dinnattā gīvā na hoti.

Vihāre dasa bhikkhū honti, tesu nava piṇḍapātikā, eko sādiyanako, dasa uddesapatte dethāti vutte piṇḍapātikā gahetuṁ na icchanti. Itaro bhikkhu "sabbāni mayhaṁ pāpuṇantī"ti gaṇhāti, ṭhitikā na hoti. Ekekaṁ ce pāpetvā gaṇhāti, ṭhitikā tiṭṭhati. Evaṁ gāhetvā dasahipi pattehi āharāpetā "bhante mayhaṁ saṅgahaṁ karothā"ti nava patte piṇḍapātikānaṁ deti, bhikkhudattiyaṁ nāmetaṁ, gaṇhituṁ vaṭṭati.

Sace so upāsako "bhante gharaṁ āgantabban"ti vadati, so ca bhikkhu te bhikkhū "etha bhante, mayhaṁ sahāyā hothā"ti tassa gharaṁ gacchati, yaṁ tattha labhati, sabbaṁ tasseva hoti. Itare tena dinnaṁ labhanti. Atha nesaṁ ghareyeva nisīdāpetvā dakkhiṇodakaṁ datvā yāgukhajjakādīni denti "bhante yaṁ manussā denti, taṁ gaṇhathā"ti, tassa bhikkhuno vacaneneva itaresaṁ vaṭṭati. Bhuttāvīnaṁ patte pūretvā gaṇhitvā gamanatthāya denti, sabbaṁ tasseva bhikkhuno hoti, tena dinnaṁ itaresaṁ vaṭṭati.

Yadi pana te vihāreyeva tena bhikkhunā "bhante mayhaṁ bhikkhaṁ gaṇhatha, manussānañca vacanaṁ kātuṁ vaṭṭatī"ti vuttā gacchanti, yaṁ tattha bhuñjanti ceva nīharanti ca, sabbaṁ taṁ tasseva santakaṁ. Athāpi "mayhaṁ bhikkhaṁ gaṇhathā"ti avuttā "manussānaṁ vacanaṁ kātuṁ vaṭṭatī"ti gacchanti, tatra ce ekassa madhurena sarena anumodanaṁ karontassa sutvā therānañca upasame pasīditvā bahuṁ samaṇaparikkhāraṁ denti, ayaṁ theresu pasādena uppanno akatabhāgo nāma, tasmā sabbesaṁ pāpuṇāti.

Eko saṁghato uddisāpetvā ṭhitikāya gāhitaṁ pattaṁ haritvā paṇītassa khādanīyabhojanīyassa pūretvā āharitvā "imaṁ bhante sabbo saṁgho paribhuñjatū"ti deti, sabbehi bhājetvā paribhuñjitabbaṁ. Pattasāmikassa pana atikkantampi ṭhitikaṁ ṭhapetvā aññaṁ uddesabhattaṁ dātabbaṁ.

Atha paṭhamaṁyeva sabbaṁ saṁghikaṁ pattaṁ dethāti vadati, ekassa lajjibhikkhuno santako patto dātabbo. Āharitvā ca "sabbo saṁgho paribhuñjatū"ti vutte bhājetvā paribhuñjitabbaṁ.

Eko pātiyā bhattaṁ āharitvā "saṁghuddesaṁ dammī"ti vadati, ekekaṁ ālopaṁ adatvā ṭhitikāya ekassa yāpanamattaṁ katvā dātabbaṁ. Atha so bhattaṁ āharitvā kiñci vattuṁ ajānanto tuṇhībhūto acchati, "kassa te ānītaṁ, kassa dātukāmosī"ti na vattabbaṁ. Pucchāsabhāgena hi "tumhākaṁ ānītaṁ, tumhākaṁ dātukāmomhī"ti vadeyya, tato taṁ bhikkhuṁ aññe bhikkhū jigucchantā gīvaṁ parivattetvā oloketabbampi na maññeyyuṁ. Sace pana kuhiṁ yāsi, kiṁ karonto āhiṇḍasīti vutte uddesabhattaṁ gahetvā āgatomhīti vadati, ekena lajjibhikkhunā ṭhitikāya gāhetabbaṁ. Sace ābhataṁ bahu hoti, sabbesaṁ pahoti, ṭhitikākiccaṁ natthi, therāsanato paṭṭhāya pattaṁ pūretvā dātabbaṁ.

"Saṁghuddesapattaṁ dethā"ti vutte kiṁ āharissasīti[1] avatvā pakatiṭṭhikāya eva gāhetabbaṁ. Yo pana pāyāso vā rasapiṇḍapāto vā niccaṁ labbhati, evarūpānaṁ paṇītabhojanānaṁ āveṇikā ṭhitikā kātabbā. Tathā saparivārāya yāguyā mahagghānaṁ phalānaṁ paṇītānañca khajjakānaṁ. Pakatibhattayāguphalakhajjakānaṁ pana ekāva ṭhitikā kātabbā. Sappiṁ āharissāmīti vutte sabbasappīnaṁ ekāva ṭhitikā vaṭṭati, tathā sabbatelānaṁ. Madhuṁ āharissāmīti vutte pana madhuno ekāva ṭhitikā vaṭṭati, tathā phāṇitassa laṭṭhimadhukādinañca bhesajjānaṁ. Sace pana gandhamālaṁ saṁghuddesaṁ denti, piṇḍapātikassa vaṭṭati na vaṭṭatīti. Āmisasseva paṭikkhittattā vaṭṭati, saṁghaṁ uddissa dinnattā pana na gahetabbanti vadanti.

Uddesabhattakathā niṭṭhitā.

Nimantanabhattakathā

Nimantanaṁ puggalikañce, sayameva issaro. saṁghikaṁ pana uddesabhatte vuttanayeneva gāhetabbaṁ. Sace panettha dūto byatto hoti,

---

1. Āharīyatīti (Sī, Syā)

"bhante rājagehe bhikkhusaṁghassa bhattaṁ gaṇhathā"ti avatvā "bhikkhaṁ gaṇhathā"ti vadati, piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Atha dūto abyatto bhattaṁ gaṇhathāti vadati, bhattuddesako byatto bhattanti avatvā bhante tumhe yāthāti vadati, evampi piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Tumhākaṁ paṭipāṭiyā bhattaṁ pāpuṇātīti vutte pana na vaṭṭati. Sace nimantetuṁ āgatamanusso āsanasālaṁ pavisitvā aṭṭha bhikkhū dethāti vā aṭṭha patte dethāti vā vadati, evampi piṇḍapātikānaṁ vaṭṭati, tumhe ca tumhe ca gacchathāti vattabbaṁ. Sace pana aṭṭha bhikkhū detha, bhattaṁ gaṇhatha, aṭṭha patte detha, bhattaṁ gaṇhathāti vadati, paṭipāṭiyā gāhetabbaṁ. Gāhentena pana vicchinditvā bhattanti avadantena tumhe ca tumhe ca gacchathāti vutte piṇḍapātikānaṁ vaṭṭati. Bhante tumhākaṁ pattaṁ detha, tumhe ethāti vutte pana sādhu upāsakāti gantabbaṁ. Saṁghato uddisitvā tumhe ethāti vuttepi yathāṭhitikāya[1] gāhetabbaṁ.

Nimantanabhattagharato pana pattatthāya āgatassa uddesabhatte vuttanayeneva ṭhitikāya patto dātabbo. Eko "saṁghato paṭipāṭiyā pattan"ti avatvā kevalaṁ "ekaṁ pattaṁ dethā"ti vatvā agāhiteyeva patte yassa kassaci pattaṁ gahetvā pūretvā āharati, taṁ pattasāmikasseva hoti, uddesabhatte viya ṭhitikāya na gāhetabbaṁ. Idhāpi yo āgantvā tuṇhībhūto tiṭṭhati, so "kassa santikaṁ āgatosī"ti vā "kassa pattaṁ harissasī"ti vā na vattabbo.

Pucchāsabhāgena hi "tumhākaṁ santikaṁ āgato, tumhākaṁ pattaṁ harissāmī"ti vadeyya, tato so bhikkhu bhikkhūhi jigucchanīyo assa. Kuhiṁ gacchasi, kiṁ karonto āhiṇḍasīti pana vutte tassa pattatthāya āgatomhīti vadantassa paṭipāṭiyā bhattaṭṭhitikāya gāhetvā patto dātabbo. Bhattāharaṇakapattaṁ dethāti vuttepi paṭipāṭiyā bhattaṭṭhitikāya eva dātabbo. Sace āharitvā sabbo saṁgho bhuñjatūti vadati, bhājetvā bhuñjitabbaṁ. Pattasāmikassa atikkantampi ṭhitikaṁ ṭhapetvā aññaṁ paṭipāṭibhattaṁ gāhetabbaṁ.

---

1. Na ṭhitikāya (Sī), ṭhitikāya (Syā)

Eko pātiyā bhattaṁ āharitvā saṁghassa dammīti vadati, ālopabhattaṭṭhitikato paṭṭhāya ālopasaṅkhepena bhājetabbaṁ. Sace pana tuṇhībhūto acchati, “kassa te ābhataṁ, kassa dātukāmosī”ti na vattabbo. Sace pana “kuhiṁ gacchasi, kiṁ karonto āhiṇḍasī”ti vutte “saṁghassa me bhattaṁ ābhataṁ, therānaṁ me bhattaṁ ābhatan”ti vadati, gahetvā ālopabhattaṭṭhitikāya bhājetabbaṁ. Sace pana evaṁ ābhataṁ bahu hoti, sakalassa saṁghassa bahu hoti, abhihaṭabhikkhā nāma piṇḍapātikānampi vaṭṭati, ṭhitikāpucchanakiccaṁ natthi, therāsanato paṭṭhāya pattaṁ pūretvā dātabbaṁ.

Upāsako saṁghattherassa vā ganthadhutaṅgavasena abhiññātassa vā bhattuddesakassa vā pahiṇāti “amhākaṁ bhattagahaṇatthāya aṭṭha bhikkhū gahetvā āgacchathā”ti, sacepi ñāti-upaṭṭhākehi pesitaṁ hoti, ime tayo janā pucchituṁ na labhanti, āruḷhāyeva mātikaṁ, saṁghato aṭṭha bhikkhū uddisāpetvā attanavamehi gantabbaṁ. Kasmā? bhikkhusaṁghassa hi ete bhikkhū nissāya lābho uppajjatīti. Ganthadhutaṅgādīhi pana anabhiññāto āvāsikabhikkhu pucchituṁ labhati, tasmā tena “kiṁ saṁghato gaṇhāmi, udāhu ye jānāmi, tehi saddhiṁ āgacchāmī”ti mātikaṁ āropetvā yathā dāyakā vadanti, tathā paṭipajjitabbaṁ. “Tumhākaṁ nissitake vā, ye vā jānātha te gahetvā ethā”ti vutte pana ye icchanti, tehi saddhiṁ gantuṁ labhati. Sace aṭṭha bhikkhū pahiṇathāti pesenti, saṁghatova pesetabbā. Attanā sace aññasmiṁ gāme sakkā hoti bhikkhā labhituṁ, añño gāmo gantabbo. Na sakkā ce hoti labhituṁ, soyeva gāmo piṇḍāya pavisitabbo.

Nimantitabhikkhū āsanasālāya nisinnā honti, tatra ce manussā patte dethāti āgacchanti, animantitehi na dātabbā. “Ete nimantitabhikkhū”ti vattabbaṁ. “Tumhepi dethā”ti vutte pana dātuṁ vaṭṭati. Ussavādīsu manussā sayameva pariveṇāni ca padhānagharāni ca gantvā Tipiṭake ca dhammakathike ca bhikkhusatenapi saddhiṁ nimantenti, tadā yepi jānanti, te gahetvā gantuṁ vaṭṭati. Kasmā? Na hi mahābhikkhusaṁghena atthikā manussā pariveṇāni ca padhānagharāni ca gacchanti, sannipātaṭṭhanatova yathāsatti yathābalaṁ bhikkhū gaṇhitvā gacchantīti.

Sace pana saṁghatthero vā ganthadhutaṅgavasena abhiññātako vā bhattuddesako vā aññatra vā vassaṁ vasitvā katthaci vā gantvā puna sakaṭṭhānaṁ āgacchanti, manussā ca āgantukassa sakkāraṁ karonti, ekavāraṁ ye jānanti, te gahetvā gantabbaṁ. Paṭibaddhakālato pana paṭṭhāya dutiyavāre āraddhe saṁghatoyeva gahetvā gantabbaṁ. Abhinava-āgantukāva hutvā ñātī vā upaṭṭhāke vā passissāmāti gacchanti, tatra tesaṁ ñātī ca upaṭṭhākā ca sakkāraṁ karonti, ettha pana ye jānanti, te gahetvā gantuṁ vaṭṭati.

Yo pana atilābhī hoti, sakaṭṭhānañca āgantukaṭṭhānañca ekasadisaṁ, sabbattha manussā saṁghabhattaṁ sajjetvāva nisīdenti, tena saṁghatova gahetvā gantabbanti ayaṁ nimantane viseso. Avaseso sabbapañho uddesabhatte vuttanayeneva veditabbo. Kurundiyaṁ pana "aṭṭha mahāthere dethāti vutte aṭṭha mahātherāva dātabbā"ti vuttaṁ, esa nayo majjhimādīsu, sace pana avisesetvā "aṭṭha bhikkhū dethā"ti vadati, saṁghato dātabbā.

Nimantanabhattakathā niṭṭhitā.

Salākabhattakathā

Salākabhatte[1] pana "anujānāmi bhikkhave salākāya vā paṭṭikāya vā upanibandhitvā opuñjitvā[2] uddisitun"ti vacanato rukkhasāramayāya salākāya vā veḷuvilīvatālapaṇṇādimayāya paṭṭikāya vā asukassa nāma salākabhattanti evaṁ akkharāni upanibandhitvā pacchiyaṁ vā cīvarabhoge vā katvā sabbā salākāyo opuñjitvā punappunaṁ heṭṭhuparivaseneva āloḷetvā pañcaṅgasamannāgatena bhattuddesakena sace ṭhitikā atthi, ṭhitikato paṭṭhāya, no ce atthi, therāsanato paṭṭhāya salākā dātabbā. Pacchā āgatānampi ekābaddhavasena dūre ṭhitānampi uddesabhatte vuttanayeneva dātabbā.

---

1. Salākabhattaṁ (Sī, Ka) 2. Omuñcitvā (Syā)

Sace vihārassa samantato bahū gocaragāmā, bhikkhū pana na bahukā, gāmavasenapi salākāyo pāpuṇanti, tumhākaṁ asukagāme salākabhattaṁ pāpuṇātīti gāmavaseneva gāhetabbā. Evaṁ gāhentena sacepi ekekasmiṁ gāme nānappakārāni saṭṭhisalākabhattāni, sabbāni gāhitāneva honti. Tassa pattagāmasamīpe aññānipi dve tīṇi salākabhattāni honti, tānipi tasseva dātabbāni. Na hi sakkā tesaṁ kāraṇā aññaṁ bhikkhuṁ pahiṇitunti.

Sace ekaccesu gāmesu bahūni salākabhattāni, sallakkhetvā sattannampi aṭṭhannampi bhikkhūnaṁ dātabbāni. Dadantena pana catunnaṁ pañcannaṁ bhattānaṁ salākāyo ekato bandhitvā dātabbā. Sace taṁ gāmaṁ atikkamitvā añño gāmo hoti, tasmiñca ekameva salākabhattaṁ, taṁ pana pātova denti, tampi etesu bhikkhūsu etassa niggahena datvā "pātova taṁ gahetvā pacchā orimagāme itarāni bhattāni gaṇhāhī"ti vattabbo. Sace orimagāme salākabhattesu agāhitasveva gāhitasaññāya gacchati, parabhāgagāme salākabhattaṁ gāhetvā puna vihāraṁ āgantvā itarāni gāhetvā orimagāmo gantabbo. Na hi bahisīmāya saṁghalābho gāhetuṁ labbhatīti ayaṁ nayo Kurundiyaṁ vutto.

Sace pana bhikkhū bahū honti, gāmavasena salākā na pāpuṇanti, vīthivasena vā vīthiyaṁ ekagehavasena vā kulavasena vā gāhetabbā. Vīthi-ādīsu ca yattha bahūni bhattāni, tattha gāme vuttanayeneva bahūnaṁ bhikkhūnaṁ gāhetabbāni. Salākāsu asati uddisitvāpi gāhetabbāni.

Salākadāyakena pana vattaṁ jānitabbaṁ, tena hi kālasseva vuṭṭhāya pattacīvaraṁ gahetvā bhojanasālaṁ gantvā asammaṭṭhaṭṭhānaṁ[1] sammajjitvā pānīyaṁ paribhojanīyaṁ upaṭṭhāpetvā idāni bhikkhūhi vattaṁ kataṁ bhavissatīti kālaṁ sallakkhetvā ghaṇṭiṁ paharitvā bhikkhūsu sannipatitesu paṭhamameva vāragāme salākabhattaṁ gāhetabbaṁ. "Tuyhaṁ asukasmiṁ nāma vāragāme salākā pāpuṇāti, tatra gacchā"ti vattabbaṁ.

Sace atirekagāvute gāmo hoti, taṁ divasaṁ gacchantā kilamanti, sve tuyhaṁ vāragāme pāpuṇātīti ajjeva gāhetabbaṁ. Yo vāragāmaṁ

1. Asammajjanaṭhānaṁ (Syā, Ka)

pesiyamāno na gacchati, aññaṁ salākaṁ maggati, na dātabbā. Saddhānaṁ hi manussānaṁ puññahāni saṁghassa ca lābhacchedo hoti, tasmā tassa dutiyepi tatiyepi divase aññā salākā na dātabbā, "atthano pattaṭṭhānaṁ gantvā bhuñjāhī"ti vattabbo, tīṇi pana divasāni agacchantassa vāragāmato orimavāragāme salākā gāhetabbā. Tañce na gaṇhāti[1], tato paṭṭhāya tassa aññaṁ salākaṁ dātuṁ na vaṭṭati, daṇḍakammaṁ pana gāḷhaṁ kātabbaṁ, saṭṭhito vā paṇṇāsato vā na parihāpetabbaṁ. Vāragāme gāhetvā vihāravāro gāhetabbo, "tuyhaṁ vihāravāro pāpuṇātī"ti vattabbaṁ. Vihāravārikassa[2] dve tisso yāgusalākāyo tisso catasso vā bhattasalakāyo ca dātabbā, nibaddhaṁ katvā pana na dātabbā. Yāgubhattadāyakā hi "amhākaṁ yāgubhatttaṁ vihāragopakāva bhuñjantī"ti aññathattaṁ āpajjeyyuṁ, tasmā aññesu kulesu dātabbā.

Sace vihāravārikānaṁ sabhāgā āharitvā denti, iccetaṁ kusalaṁ. No ce, vāraṁ gāhetvā tesaṁ yāgubhattaṁ āharāpetabbaṁ. Tāva nesaṁ salākā phātikammameva bhavanti[3], vassaggena pattaṭṭhāne pana aññampi paṇītabhattasalākaṁ gaṇhituṁ labhantiyeva. Atireka-uttaribhaṅgassa ekacārikabhattassa visuṁ ṭhitikaṁ katvā salākā dātabbā.

Sace yena salākā laddhā, so taṁdivasaṁ taṁ bhattaṁ na labhati, punadivase gāhetabbaṁ. Bhattameva labhati, na uttaribhaṅgaṁ, evampi puna gāhetabbaṁ. Khīrabhattassa salākāyapi eseva nayo. Sace pana khīrameva labhati, na bhattaṁ, khīralābhato paṭṭhāya puna na gāhetabbaṁ. Dve tīṇi ekacārikabhattāni ekasseva pāpuṇanti, dubbhikkhasamaye saṁghanavakena laddhakāle vijaṭetvā visuṁ gāhetabbāni. Pākatikasalākabhattaṁ aladdhassāpi punadivase gāhetabbaṁ.

Sace khuddako vihāro hoti, sabbe bhikkhū ekasambhogā, ucchusalākaṁ gāhentena yassa kassaci sammukhībhūtassa pāpetvā mahātherādīnaṁ divā tacchetvā dātuṁ vaṭṭati. Rasasalākaṁ pāpetvā pacchābhattaṁ parissāvetvā vā phāṇitaṁ vā kāretvā piṇḍapātikādinampi

---

1. Gaṇhāti (Syā, Ka) 2. Vihāracārikassa (Sī) 3. Labhanti (Sī)

dātabbaṁ. Āgantukānaṁ āgatānāgatabhāvaṁ ñatvā gāhetabbā. Mahā-āvāse ṭhitikaṁ katvā gāhetabbā.

Takkasalākampi sabhāgaṭṭhāne pāpetvā vā pacāpetvā vā dhūmāpetvā vā therānaṁ dātuṁ vaṭṭati. Mahā-āvāse vuttanayeneva paṭipajjitabbaṁ. Phalasalākapūvasalākabhesajjagandhamālasalākāyopi visuṁ ṭhitikāya gāhetabbā. Bhesajjādisalākāyo cettha kiñcāpi piṇḍapātikānampi vaṭṭanti, salākavasena gāhitattā pana na sāditabbā. Aggabhikkhāmattaṁ salākabhattaṁ denti, ṭhitika pucchitvā gāhetabbaṁ. Asatiyā ṭhitikāya therāsanato paṭṭhāya gāhetabbaṁ. Sace tādisāni bhattāni bahūni honti, ekekassa bhikkhuno dve tīṇi dātabbāni. No ce, ekekameva datvā paṭipāṭiyā gatāya puna therāsanato paṭṭhāya dātabbaṁ. Sace antarāva upacchijjati, ṭhitikā sallakkhetabbā. Yadi pana tādisaṁ bhattaṁ nibaddhameva hoti, yassa pāpuṇāti, so vattabbo "laddhā vā aladdhā vā svepi gaṇheyyāsī"ti. Ekaṁ anibaddhaṁ hoti, labhanadivase pana yāvadatthaṁ labhati, alabhanadivasā bahutarā honti, taṁ yassa pāpuṇāti, so alabhitvā "sve gaṇheyyāsī"ti vattabbo.

Yo salākāsu gāhitāsu pacchā āgacchati, tassa atikkantāva salākā na upaṭṭhāpetvā dātabbā. Salākaṁ nāma ghaṇṭippaharaṇato paṭṭhāya āgantvā hatthaṁ pasārentova labhati, aññassa āgantvā samīpe ṭhitassāpi atikkantā atikkantāva hoti. Sace panassa añño gaṇhanto atthi, sayaṁ anāgatopi labhati. Sabhāgaṭṭhāne "asuko anāgato"ti ñatvā "ayaṁ tassa salākā"ti ṭhapetuṁ vaṭṭati. Sace "anāgatassa na dātabbā"ti katikaṁ karonti, adhammikā hoti. Anto-upacāre ṭhitassa hi bhājanīyabhaṇḍaṁ pāpuṇāti. Sace pana "anāgatassa dethā"ti mahāsaddaṁ karonti, daṇḍakammaṁ ṭhapetabbaṁ, "āgantvā gaṇhantū"ti vattabbaṁ.

Chappañcasalākā naṭṭhā honti, bhattuddesako dāyakānaṁ nāmaṁ nassarati, so ce naṭṭhasalākā mahātherassa vā attano vā pāpetvā bhikkhū vadeyya "mayā asukagāme salākabhattaṁ mayhaṁ pāpitaṁ, tumhe tattha laddhaṁ salākabhattaṁ bhuñjeyyāthā"ti, vaṭṭati. Vihāre apāpitaṁ pana āsanasālāya taṁ bhattaṁ labhitvā tattheva pāpetvā

bhuñjituṁ na vaṭṭati. "Ajja paṭṭhāya mayhaṁ salākabhattaṁ gaṇhathā"ti vutte tatra āsanasālāya gāhetuṁ na vaṭṭati, vihāraṁ ānetvā gāhetabbaṁ. "Sve paṭṭhāyā"ti vutte pana bhattuddesakassa ācikkhitabbaṁ "sve paṭṭhāya asukakulaṁ nāma salākabhattaṁ deti, salākaggāhaṇakāle sareyyāsī"ti. Dubbhikkhe salākabhattaṁ pacchinditvā subhikkhe jāte kiñci disvā ajja paṭṭhāya amhākaṁ salākabhattaṁ gaṇhathāti puna paṭṭhapenti, antogāme agāhetvā vihāraṁ ānetvāva gāhetabbaṁ. Idaṁ hi salākabhattaṁ nāma uddesabhattasadisaṁ na hoti, vihārameva sandhāya diyyati, tasmā bahi-upacāre gāhetuṁ na vaṭṭati. "Sve paṭṭhāyā"ti vutte pana vihāre gāhetabbameva.

Gamiko bhikkhu yaṁ disābhāgaṁ gantukāmo, tattha aññena vāragāmasalākā laddhā hoti, taṁ gahetvā itaraṁ bhikkhuṁ "mayhaṁ pattasalākaṁ tvaṁ gaṇhāhī"ti vatvā gantuṁ vaṭṭati. Tena pana upacārasīmaṁ anatikkanteyeva tasmiṁ tassa salākā gāhetabbā.

Chaḍḍitavihāre manussā bodhicetiyādīni jaggitvā bhuñjantūti salākabhattaṁ paṭṭhapenti, bhikkhū sakaṭṭhānesu vasitvā kālasseva gantvā tattha vattaṁ karitvā taṁ bhattaṁ bhuñjanti, vaṭṭati. Sace tesu svātanāya attano pāpetvā gatesu āgantuko bhikkhu chaḍḍitavihāre vasitvā kālasseva vattaṁ katvā ghaṇṭiṁ paharitvā salākabhattaṁ attano pāpetvā āsanasālaṁ gacchati, sova tassa bhattassa issaro. Yo pana bhikkhūsu vattaṁ karontesuyeva bhūmiyaṁ dve tayo sammuñjanippahāre datvā ghaṇṭiṁ paharitvā "dhuragāme salākabhattaṁ mayhaṁ pāpuṇātī"ti gacchati, tassa taṁ corikāya gahitattā na pāpuṇāti, vattaṁ katvā pāpetvā pacchā gatabhikkhūnaṁyeva hoti.

Eko gāmo atidūre[1] hoti, bhikkhū niccaṁ gantuṁ na icchanti, manussā "mayaṁ puññena paribāhirā homā"ti vadanti, ye tassa gāmassa āsannavihāre sabhāgabhikkhū, te vattabbā "imesaṁ bhikkhūnaṁ anāgatadivase tumhe bhuñjathā"ti. Salākā pana devasikaṁ pāpetabbā, tā ca kho pana ghaṇṭippaharaṇamattena vā pacchicālanamattena vā pāpitā na honti, pacchiṁ pana

1. Atidūre (Sī, Ka)

gahetvā salākā pīṭhake ākiritabbā, pacchi pana mukhavaṭṭiyaṁ na gahetabbā. Sace hi tattha ahi vā vicchiko vā bhaveyya, dukkhaṁ uppādeyya. Tasmā heṭṭhā gahetvā pacchiṁ parammukhaṁ katvā salākā ākiritabbā "sacepi sappo bhavissati, ettova palāyissatī"ti. Evaṁ salākā ākiritvā gāmādivasena pubbe vuttanayeneva gāhetabbā. Apica ekaṁ mahātherassa pāpetvā avasesā mayhaṁ pāpuṇantīti attano pāpetvā vattaṁ katvā cetiyaṁ vanditvā vitakkamāḷake ṭhitehi bhikkhūhi "pāpitā āvuso salākā"ti vutte "āma bhante, tumhe gatagatagāme salākabhattaṁ gaṇhathā"ti vattabbaṁ. Evaṁ pāpitāpi hi supāpitāva honti.

Bhikkhū sabbarattiṁ dhammasavanatthaṁ aññaṁ vihāraṁ gacchantā "mayaṁ tattha dānaṁ aggahetvāva amhākaṁ gocaragāmeva piṇḍāya caritvā āgamissāmā"ti salākā aggahetvāva gatā, vihāre therassa pattasalākabhattaṁ bhuñjituṁ āgacchanti, vaṭṭati. Atha mahātheropi "ahaṁ idha kiṁ karomī"ti tehiyeva saddhiṁ gacchati, tehi gatavihāre abhuñjitvāva[1] gocaragāmaṁ anuppattehi "detha bhante patte salākayāgu-ādīni āharissāmā"ti vutte pattā na dātabbā. Kasmā bhante na dethāti, vihāraṭṭhakaṁ bhattaṁ vihāre vutthānaṁ pāpuṇāti, mayaṁ aññasmiṁ vihāre vutthāti. "Detha bhante, na mayaṁ vihāre pālikāya dema, tumhākaṁ dema, gaṇhatha amhākaṁ bhikkhan"ti vutte pana vaṭṭati.

Salākabhattakathā niṭṭhitā.

Pakkhikabhattādikathā

Pakkhikādīsu pana yaṁ abhilakkhitesu cātuddasī pañcadasi pañcamī aṭṭhamīti imesu pakkhesu kammappasutehi uposathaṁ kātuṁ satikaraṇatthāya diyyati, taṁ **pakkhikaṁ** nāma. Taṁ salākabhattagatikameva hoti, gāhetvā bhuñjitabbaṁ. Sace salākabhattampi pakkhikabhattampi bahu[2] sabbesaṁ vinivijjhitvā gacchati, dvepi bhattāni visuṁ visuṁ gāhetabbāni. Sace bhikkhusaṁgho mahā, pakkhikaṁ gāhetvā tassa ṭhitikāya salākabhattaṁ

---

1. Bhuñjitvāva (Sī)
2. Bahuṁ (Syā, Ka)

gāhetabbaṁ, salākabhattaṁ vā gāhāpetvā tassa ṭhitikāya pakkhikaṁ gāhetabbaṁ. Yesaṁ na pāpuṇāti, te piṇḍāya carissanti. Sace dvepi bhattāni bahūni, bhikkhū mandā, salākabhattaṁ nāma devasikaṁ labbhati, tasmā taṁ ṭhapetvā "pakkhikaṁ āvuso bhuñjathā"ti pakkhikameva gāhetabbaṁ. Pakkhikaṁ paṇītaṁ denti, visuṁ ṭhitikā kātabbā. "Sve pakkho"ti ajja pakkhikaṁ na gāhetabbaṁ. Sace pana dāyakā vadanti "sve amhākaṁ ghare lūkhabhattaṁ[1] bhavissati, ajjeva pakkhikabhattaṁ uddisathā"ti, evaṁ vaṭṭati.

Uposathikaṁ nāma anvaḍḍhamāse uposathaṅgāni samādiyitvā yaṁ attanā bhuñjati, tadeva diyyati. **Pāṭipadikaṁ** nāma "uposathe bahū saddhā pasannā bhikkhūnaṁ sakkāraṁ karonti, pāṭipade pana bhikkhū kilamanti, pāṭipade dinnaṁ dubbhikkhadānasadisaṁ mahapphalaṁ hoti, uposathakammena vā parisuddhasīlānaṁ dutiyadivase dinnaṁ mahapphalaṁ hotī"ti sallakkhetvā pāṭipade diyyanakadānaṁ, tampi ubhayaṁ salākabhattagatikameva. Iti imāni sattapi bhattāni piṇḍapātikānaṁ na vaṭṭanti, dhutaṅgabhedaṁ karontiyeva.

Aparānipi Cīvarakkhandhake Visākhāya varaṁ yācitvā dinnāni āgantukabhattaṁ gamiyabhattaṁ gilānabhattaṁ gilānupaṭṭhākabhattanti cattāri bhattāni Pāḷiyaṁ āgatāneva. Tattha āgantukānaṁ dinnaṁ bhattaṁ **āgantukabhattaṁ.** Esa nayo sesesu. Sace panettha āgantukabhattānipi āgantukāpi bahū honti, sabbesaṁ ekekaṁ gāhetabbaṁ. Bhattesu appahontesu ṭhitikāya gāhetabbaṁ. Eko āgantuko paṭhamameva āgantvā sabbaṁ āgantukabhattaṁ attano gāhetvā nisīdati, sabbaṁ tasseva hoti, pacchā āgatehi āgantukehi tena dinnāni paribhuñjitabbāni. Tenapi ekaṁ attano gahetvā sesāni dātabbāni, ayaṁ uḷāro.

Sace pana yo paṭhamaṁ āgantvāpi attano aggahetvā tuṇhībhūto nisīdati, pacchā āgatehi saddhiṁ paṭipāṭiyā gaṇhitabbaṁ. Sace niccaṁ āgantukā āgacchanti, āgatadivaseyeva bhuñjitabbaṁ. Antarantarā ce āgacchanti, dve tīṇi divasāni bhuñjitabbaṁ. Mahāpaccariyaṁ pana satta divasāni bhuñjituṁ vaṭṭatīti vuttaṁ.

---

1. Salākabhattaṁ (Sī)

Āvāsiko katthaci gantvā āgato, tenāpi āgantukabhattaṁ paribhuñjitabbaṁ. Sace pana taṁ vihāre nibandhāpitaṁ[1] hoti, vihāre gāhetabbaṁ. Atha vihāro dūre[2] hoti, āsanasālāya nibandhāpitaṁ[1] āsanasālāya gāhetabbaṁ. Sace pana dāyakā "āgantukesu asati āvāsikāpi paribhuñjantū"ti vadanti, vaṭṭati.

Gamiyabhattepi ayameva kathāmaggo. Ayaṁ pana viseso, āgantuko āgantukabhattameva labhati, gamiko āgantukabhattampi gamiyabhattampi. Āvāsikopi pakkamitukāmo gamiko hoti, gamiyabhattaṁ labhati. Yathā pana āgantukabhattaṁ, evamidaṁ dve tīṇi vā satta vā divasāni na labbhati. "Gamissāmī"ti bhutto taṁdivasaṁ kenacideva kāraṇena na gato, punadivasepi bhuñjituṁ vaṭṭati, sa-ussāhattā. "Gamissāmī"ti bhuttassa corā vā panthaṁ rundhanti udakaṁ vā, devo vā vassati, sattho vā na gacchati, sa-ussāhena bhuñjitabbaṁ. Ete upaddave olokentena dve tayo divase bhuñjituṁ vaṭṭatīti Mahāpaccariyaṁ vuttaṁ. "Gamissāmī"ti pana lesaṁ oḍḍetvā bhuñjituṁ na labbhati.

Gilānabhattampi sace sabbesaṁ gilānānaṁ pahoti, sabbesaṁ dātabbaṁ. No ce, ṭhitikaṁ katvā gāhetabbaṁ. Eko gilāno arogarūpo sakkoti antogāmaṁ gantuṁ, eko na sakkoti, ayaṁ **mahāgilāno** nāma. Etassa gilānabhattaṁ dātabbaṁ. Dve mahāgilānā, eko lābhī abhiññāto bahuṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ labhati, eko anātho appalābhatāya antogāmaṁ pavisati, etassa gilānabhattaṁ dātabbaṁ. Gilānabhatte pana divasaparicchedo natthi, yāva rogo na vūpasammati, sappāyabhojanaṁ abhuñjanto na yāpeti, tāva bhuñjitabbaṁ. Yadā pana missakayāguṁ vā missakabhattaṁ vā bhuttassāpi rogo na kuppati, tato paṭṭhāya na bhuñjitabbaṁ.

Gilānupaṭṭhākabhattampi yaṁ sabbesaṁ pahoti, taṁ sabbesaṁ dātabbaṁ. No ce pahoti, ṭhitikaṁ katvā gāhetabbaṁ. Idampi dvīsu gilānesu mahāgilānupaṭṭhākassa gāhetabbaṁ, dvīsu mahāgilānesu anāthagilānupaṭṭhākassa. Yaṁ kulaṁ gilānabhattampi deti gilānupaṭṭhākabhattampi,

1. Nibaddhāpitaṁ (Syā) 2. Dūro (Ka)

tattha yassa gilānassa bhattaṁ pāpuṇāti, tadupaṭṭhākassāpi tattheva gāhetabbaṁ. Gilānupaṭṭhākabhattepi divasaparicchedo natthi, yāva gilāno labhati, tāvassa upaṭṭhākopi labhatīti. Imāni cattāri bhattāni sace evaṁ dinnāni honti "āgantukagamikagilānupaṭṭhākā mama bhikkhaṁ gaṇhantū"ti, piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Sace pana āgantukādīnaṁ bhattaṁ nibandhāpemi, "mama bhattaṁ gaṇhantū"ti evaṁ dinnāni honti, piṇḍapātikānaṁ na vaṭṭati.

Aparānipi dhurabhattaṁ kuṭibhattaṁ vākarabhattanti tīṇi bhattāni. Tattha **dhurabhattan**ti niccabhattaṁ vuccati. Taṁ duvidhaṁ saṁghikaṁ puggalikañca. Tattha yaṁ "saṁghassa dhurabhattaṁ demā"ti nibandhāpitaṁ, taṁ salākabhattagatikaṁ. "Mama nibaddhaṁ bhikkhaṁ gaṇhantū"ti vatvā dinnaṁ pana piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Puggalikepi "tumhākaṁ dhurabhattaṁ dammī"ti vutte piṇḍapātiko ce, na vaṭṭati. "Mama nibaddhaṁ bhikkhaṁ gaṇhathā"ti vutte pana vaṭṭati, sāditabbaṁ. Sacepi pacchā katipāhe vītivatte "dhurabhattaṁ gaṇhathā"ti vadati, mūle suṭṭhu sampaṭicchitattā vaṭṭati.

Kuṭibhattaṁ nāma yaṁ saṁghassa āvāsaṁ kāretvā "amhākaṁ senāsanavāsino amhākaṁyeva bhattaṁ gaṇhantū"ti evaṁ nibandhāpitaṁ, taṁ salākabhattagatikameva hoti, gahetvā bhuñjitabbaṁ. "Amhākaṁ senāsanavāsino amhākaṁyeva bhikkhaṁ gaṇhantū'ti vutte pana piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Yaṁ pana puggale pasīditvā tassa vā āvāsaṁ katvā "tumhākaṁ demā"ti dinnaṁ, taṁ tasseva hoti, tasmiṁ katthaci gate nissitakehi bhuñjitabbaṁ.

Vārabhattaṁ nāma dubbhikkhasamaye "vārena bhikkhū jaggissāmā"ti dhuragehato paṭṭhāya dinnaṁ, tampi bhikkhāvacanena dinnaṁ piṇḍapātikānaṁ vaṭṭati. "Vārabhattan"ti vutte pana salākabhattagatikaṁ hoti. Sace taṇḍulādīni pesenti "sāmaṇerā pacitvā dentū"ti, piṇḍapātikānaṁ vaṭṭati. Iti imāni ca tīṇi āgantukabhattādīni ca cattārīti satta, tāni saṁghabhattādīhi saha cuddasa bhattāni honti.

Aṭṭhakathāyaṁ pana vihārabhattaṁ aṭṭhakabhattaṁ catukkabhattaṁ guḷhakabhattanti aññānipi cattāri bhattāni vuttāni. Tattha **vihārabhattaṁ** nāma vihāre tatruppādabhattaṁ, taṁ saṁghabhattena gahitaṁ. Taṁ pana tissamahāvihāracittalapabbatādīsu paṭisambhidāpattehi khīṇāsavehi yathā piṇḍapātikānampi

sakkā hoti paribhuñjituṁ, tathā paṭiggahitattā tādisesu ṭhānesu piṇḍapātikānampi vaṭṭati. "Aṭṭhannaṁ bhikkhūnaṁ dema, catunnaṁ demā"ti evaṁ dinnaṁ pana **aṭṭhakabhattañceva catukkabhattañca,** tampi bhikkhāvacanena dinnaṁ piṇḍapātikānaṁ vaṭṭati. Mahābhisaṅkhārikena atirasakapūvena pattaṁ pūretvā thaketvā dinnaṁ **guḷhakabhattaṁ** nāma. Imāni tīṇi salākabhattagatikāneva.

Aparampi **guḷhakabhattaṁ** nāma atthi, idhekacce manussā mahādhammasavanañca vihārapūjañca kāretvā sakalasaṁghassa dātuṁ na sakkomāti "dve tīṇi bhikkhusatāni amhākaṁ bhikkhaṁ gaṇhantū"ti bhikkhuparicchedajānanatthaṁ guḷake denti, idaṁ piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Iti Cīvarakkhandhake cīvarabhājanīyaṁ, imasmiṁ pana Senāsanakkhandhake senāsanabhājanīyañceva piṇḍapātabhājanīyañca vuttaṁ.

Gilānapaccayabhājanīyaṁ pana evaṁ veditabbaṁ—sappi-ādīsu bhesajjesu rājarājamahāmattā sappissa tāva kumbhasatampi kumbhasahassampi vihāraṁ pesenti, ghaṇṭiṁ paharitvā therāsanato paṭṭhāya gahitabhājanaṁ pūretvā dātabbaṁ, piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Sace alasajātikā mahātherā pacchā āgacchanti, "bhante vīsativassānaṁ diyyati, tumhākaṁ ṭhitikā atikkantā"ti na vattabbā, ṭhitikaṁ ṭhapetvā tesaṁ datvā pacchā ṭhitikāya dātabbaṁ.

"Asukavihāre bahu sappi uppannan"ti sutvā yojanantaravihāratopi bhikkhū āgacchanti, sampattasampattānaṁ ṭhitaṭṭhānato paṭṭhāya dātabbaṁ. Asampattānampi upacārasīmaṁ paviṭṭhānaṁ antevāsikādīsu gaṇhantesu dātabbameva. "Bahi-upacārasīmāya ṭhitānaṁ dethā"ti vadanti, na dātabbaṁ. Sace pana upacārasīmaṁ okkantehi ekābaddhā hutvā attano vihāradvāre vā antovihāreyeva vā honti, parisāvasena vaḍḍhitā nāma sīmā hoti, tasmā dātabbaṁ. Saṁghanavakassa dinnepi pacchā āgatānaṁ dātabbameva. Dutiyabhāge pana therāsanaṁ āruḷhe pacchā āgatānaṁ paṭhamabhāgo na pāpuṇāti, dutiyabhāgato vassaggena dātabbaṁ. Upacārasīmaṁ pavisitvā yattha katthaci dinnaṁ hoti, sabbasannipātaṭṭhāneyeva bhājetabbaṁ.

Yasmiṁ vihāre dasa bhikkhū, daseva ca sappikumbhā diyyanti, ekekakumbhavaseneva bhājetabbaṁ. Eko sappikumbho hoti, dasabhikkhūhi

bhājetvā gahetabbaṁ. Sace yathāṭhitaṁyeva "amhākaṁ pāpuṇātī"ti gaṇhanti, duggahitaṁ, gatagataṭṭhāne saṁghikameva hoti. Kumbhaṁ pana āvajjetvā[1] thālake thokaṁ sappiṁ katvā "idaṁ mahātherassa pāpuṇāti, avasesaṁ amhākaṁ pāpuṇātī"ti vatvā tampi kumbheyeva ākiritvā yathicchitaṁ gahetvā gantuṁ vaṭṭati. Sace thinaṁ sappi hoti, lekhaṁ katvā "lekhato parabhāgo[2] mahātherassa pāpuṇāti, avasesaṁ amhākan"ti gahitampi suggahitaṁ. Vuttaparicchedato ūnādhikesupi bhikkhūsu ca sappikumbhesu ca etenevupāyena bhājetabbaṁ.

Sace paneko bhikkhu, ekopi kumbho hoti, ghaṇṭiṁ paharitvā "ayaṁ mayhaṁ pāpuṇātī"tipi gahetuṁ vaṭṭati. "Ayaṁ paṭhamabhāgo mayhaṁ pāpuṇāti, ayaṁ dutiyabhāgo"ti evaṁ thokaṁ thokampi pāpetuṁ vaṭṭati. Esa nayo navanītādīsupi. Yasmiṁ pana vippasanne tilatelādimhi lekhā na santiṭṭhati, taṁ uddharitvā bhājetabbaṁ. Siṅgiveramaricādibhesajjampi avasesapattathālakādisamaṇaparikkhāropi sabbo vuttānurūpeneva nayena suṭṭhu sallakkhetvā bhājetabboti.

Pāḷiṁ Aṭṭhakathañceva, oloketvā vicakkhaṇo.
Saṁghike paccaye evaṁ, appamattova bhājayeti[3].

Iti sabbākārena paccayabhājanīyakathā niṭṭhitā.

Sammannitvā ṭhapitayāgubhājakādīhi bhājanīyaṭṭhānaṁ āgatamanussānaṁ anāpucchitvāva upaḍḍhabhāgo dātabbo, asammatehi pana apaloketvā dātabbo. Sammatena appamattakavissajjanakena bhikkhunā cīvarakammaṁ karontassa "sūciṁ dehī"ti vadato ekā dīghā ekā rassāti dve sūciyo dātabbā. Avibhattaṁ saṁghikaṁ bhaṇḍanti pucchitabbakiccaṁ natthi. Pipphalakatthikassa eko pipphalako, addhānakantāraṁ paṭipajjitukāmassa upāhanayugaḷaṁ, kāyabandhanatthikassa kāyabandhanaṁ, "aṁsabaddhako me jiṇṇo"ti āgatassa aṁsabaddhako, parissāvanatthikassa parissāvanaṁ dātabbaṁ. Dhammakaraṇatthikassa[4] dhammakaraṇo. Sace paṭako na hoti, dhammakaraṇo paṭakena saddhiṁ dātabbo. "Āgantukapaṭṭaṁ āropessāmī"ti

---

1. Āvaṭṭetvā (Syā)
2. Paṭhamabhāgo (Ka)
3. Appamatto vibhājayeti (Sī, Syā)
4. Dhammakarakatthikassa (Sī, Syā)

yācantassa kusiyā ca aḍḍhakusiyā ca pahonakaṁ dātabbaṁ. "Maṇḍalaṁ nappahotī"ti āgatassa maṇḍalaṁ ekaṁ dātabbaṁ, aḍḍhamaṇḍalāni dve dātabbāni. Dve maṇḍalāni yācantassa na dātabbāni. Anuvātaparibhaṇḍatthikassa ekassa cīvarassa pahonakaṁ dātabbaṁ. Sappinavanītādi-atthikassa gilānassa ekaṁ bhesajjaṁ nāḷimattaṁ katvā tato tatiyakoṭṭhāso dātabbo. Evaṁ tīṇi divasāni datvā nāḷiyā paripuṇṇāya catutthadivasato paṭṭhāya saṁghaṁ pucchitvā dātabbaṁ. Guḷapiṇḍepi ekadivasaṁ tatiyabhāgo dātabbo. Evaṁ tīhi divasehi niṭṭhite piṇḍe tato paraṁ saṁghaṁ pucchitvā dātabbaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Senāsanakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Saṁghabhedakakkhandhaka

Chasakyapabbajjākathā

330. Saṁghabhedakakkhandhake **abhiññātā abhiññātā**ti pākaṭā pākaṭā. **Sakyakumārā** nāma Kāḷudāyippabhutayo dasa dūtā saddhiṁ parivārehi aññe ca bahū janā. **Amhākan**ti amhesu, amhākaṁ kulatoti vā vuttaṁ hoti. **Gharāvāsatthaṁ anusāsissāmī**ti gharāvāse yaṁ kattabbaṁ, taṁ jānāpessāmi. **Udakaṁ ninnetabban**ti yathā udakaṁ sabbaṭṭhāne samaṁ hoti, evaṁ kātabbaṁ. **Niddhāpetabban**ti tiṇāni uddharitabbāni. **Bhusikā uddharāpetabbā**ti sukhumapalālamissadhaññā palālikā palāpetabbā. **Opunāpetabban**ti sukhumapalālaṁ apanetabbaṁ. **Tvaññeva gharāvāsatthena upajānāhī**ti tvaññeva gharāvāsatthaṁ jānāhi. **Ahaṁ tayā yathāsukhaṁ pabbajāhī**ti ettha ahaṁ tayā saddhiṁ pabbajissāmīti sahāyasinehena sahasā vattukāmo hutvā puna rajjasirilobhena parikaḍḍhiyamānahadayo "ahaṁ tayā"ti ettakameva vatvā sesaṁ vattuṁ nāsakkhīti evamattho veditabbo.

331. **Nippātitā**ti nikkhamitā. **Mānassino**ti mānassayino, mānanissitāti vuttaṁ hoti.

332. **Yassantarato na santi kopā**ti tatiyamaggena samūhatattā yassa citte kopā na santi. Yasmā pana **bhavo**ti sampatti, **vibhavo**ti vipatti, tathā bhavoti vuḍḍhi, vibhavoti hāni, bhavoti sassataṁ, vibhavoti ucchedo, bhavoti puññaṁ, vibhavoti pāpaṁ, vibhavoti ca abhavoti ca atthato ekameva, tasmā **itibhavābhavatañca vītivatto**ti ettha yā esā sampattivipattivuḍḍhihānisassatucchedapuññapāpavasena iti anekappakārā bhavābhavatā vuccati, catūhipi maggehi yathāsambhavaṁ tena tena nayena taṁ itibhavābhavatañca vītivattoti evamattho daṭṭhabbo. **Nānubhavantī**ti na sampāpuṇanti, tassa dassanaṁ devānampi dullabhanti adhippāyo.

333. **Ahimekhalikā**ti ahiṁ kaṭiyaṁ bandhitvā. **Ucchaṅge**ti aṅke.

334. **Sammannatī**ti sammāneti. **Yaṁ tumo**[1] **karissatī**ti yaṁ so karissati.

Pakāsanīyakammādikathā

336. **Kheḷāsakassā**ti ettha micchājīvena uppannapaccayā ariyehi vantabbā kheḷasadisā, tathārūpe paccaye ayaṁ ajjhoharatīti katvā "kheḷāsako"ti Bhagavatā vutto.

340. **Patthaddhena kāyenā**ti potthakarūpasadisena niccalena kāyena.

342. **Mayaṁ kho bhaṇe rājaññātakā nāmā**ti rājā amhe jānātīti rājaññātakassa bhāvena attānaṁ ukkaṁsanto āha. **Pahaṭṭhakaṇṇavālo**ti bandhane niccale katvā.

Dukkhaṁ hi kuñjara nāgamāsadoti bho kuñjara Buddhanāgaṁ āsādanaṁ vadhakacittena upagamanaṁ nāma dukkhaṁ. **Nāgahatassā**ti Buddhanāgaṁ ghātakassa.

Paṭikuṭiyova osakkīti tathāgatābhimukhoyeva piṭṭhimehi pādehi avasakki. **Alakkhiko**ti ettha na lakkhetīti alakkhiko, na jānātīti attho, ahaṁ pāpakammaṁ karomīti na jānāti. Na lakkhitabboti vā alakkhiko, na passitabboti attho.

343. **Tikabhojanan**ti ettha tīhi janehi bhuñjitabbabhojanaṁ. **Taṁ paññāpessāmī**ti taṁ anujānissāmi. Gaṇabhojane pana yathādhammo kāretabboti. **Pañcavatthuyācanakathā** saṁghādisesavaṇṇanāyaṁ vuttā. **Kappan**ti āyukappaṁ. **Brahmaṁ puññan**ti seṭṭhaṁ puññaṁ. **Kappaṁ saggamhī**ti āyukappameva.

Saṁghabhedakakathā

344. **Atha kho Devadatto saṁghaṁ bhinditvā**ti so kira evaṁ salākaṁ gāhetvā tattheva āveṇikaṁ uposathaṁ katvā gato, tenetaṁ vuttaṁ.

---

1. Yaṁ tumho (Ka)

345. **Piṭṭhi me āgilāyatī**ti ciranisajjāya vedanābhibhūtā bādhati. **Tamahaṁ āyamissāmī**ti taṁ ahaṁ pasāressāmi. **Ādesanāpāṭihāriyānusāsanī** nāma "evampi te mano, tathāpi te mano"ti evaṁ parassa cittaṁ jānitvā tadanurūpā dhammadesanā.

346. **Mamānukubban**ti mamānukiriyaṁ kurumāno. **Kapaṇo**ti dukkhito. **Mahāvarāhassā**ti mahānāgassa. **Mahiṁ vikubbato**ti pathaviṁ padālentassa. **Bhisaṁ ghasamānassā**ti bhisaṁ khādantassa. **Nadīsu jaggato**ti ettha so kira hatthināgo sāyanhasamayaṁ taṁ nadināmakaṁ pokkharaṇiṁ ogāhetvā kilanto sabbarattiṁ vītināmesi, jālikaṁ karoti, tena vuttaṁ "nadīsu jaggato"ti.

347. **Sutā**ti sotā. **Asandiddho ca akkhātī**ti[1] nissandeho hutvā akkhāti[2] anusandhivasena yojetvā yojetvā.

350. Apāye nibbattissatīti **āpāyiko.** Evaṁ **nerayiko.** Kappaṁ ṭhassatīti **kappaṭṭho.** Idāni Buddhasahassenāpi tikicchituṁ na sakkāti **atekiccho.**

Mā jātu koci lokasminti mā kadācipi koci satto lokasmiṁ. **Udapajjathā**ti upapajjathā. **Jalaṁva yasasā aṭṭhā**ti yasasā jalanto viya ṭhito. **Devadattoti me sutan**ti "īdiso Devadatto"ti Bhagavatā sutampi atthi, tadeva gahetvā idaṁ vuttaṁ. **So pamādamanuciṇṇo**ti ettha pamādaṁ anucinātīti anuciṇṇo, pamādo appahīnoti attho. **Āsajja nan**ti pāpakena cittena patvā, visosetvāti vā attho. **Avīcinirayaṁ patto**ti idaṁ pana āsīsāyaṁ[3] atītavacanaṁ. **Bhesmā**ti bhayānako.

Upālipañhākathā

351. **Ekato Upāli eko**ti dhammavādipakkhe eko. **Ekato dve**ti adhammavādipakkhe dve. **Catuttho anussāvetī**ti saṁghaṁ bhindissāmīti

1. Asandiṭṭho ca akkhātāti (Ka) 2. Akkhātā (Ka)
3. Āsiṁsāyaṁ (Sī, Syā) āsaṁsāka (Ka)

adhammavādicatuttho hutvā anussāveti, anunayanto sāveti, "na tumhākaṁyeva narakabhayaṁ atthi, amhākampi atthi, na amhākaṁ Avīcimaggo pihito[1]. Na mayaṁ akusalā na bhāyāma, yadi hi ayaṁ adhammo avinayo asatthusāsanaṁ vā bhaveyya, na mayaṁ gaṇheyyāmā"ti-ādinā nayena "adhammaṁ dhammo"ti evaṁ aṭṭhārasa bhedakaravatthūni bodhetīti attho. **Salākaṁ gāhetī**ti evaṁ anussāvetvā pana "idaṁ gaṇhatha, idaṁ rocethā"ti vadanto salākaṁ gāheti.

Ekato Upāli dve hontīti-ādīsupi eseva nayo. **Evaṁ kho Upāli saṁgharāji ceva hoti saṁghabhedo cā**ti evaṁ hoti, na pana ettāvatā saṁgho bhinno hoti.

Bhikkhu kho Upāli pakatatto samānasaṁvāsako samānasīmāyaṁ ṭhito saṁghaṁ bhindatīti ettha siyā evaṁ "Devadatto kathaṁ pakatatto"ti. Kathaṁ tāva na pakatatto, rañño ghātāpitattā ruhiruppādassa ca katattāti. Tattha vadāma—āṇattiyā tāva viraddhattā rañño ghātāpanaṁ natthi, "tena hi tvaṁ kumāra pitaraṁ hantvā rājā hohi, ahaṁ Bhagavantaṁ hantvā Buddho bhavissāmī"ti evañhi tassa āṇatti, kumāro pana rājā hutvā pacchā pitaraṁ māresi. Evaṁ tāva āṇattiyā viraddhattā rañño ghātāpanaṁ natthi. Ruhiruppāde pana katamatteyeva ruhiruppādapaccayā Bhagavatā abhabbatā na vuttā, na ca sakkā Bhagavato vacanaṁ vināyeva tassa abhabbatā āropetuṁ.

> "Ruhiruppādako bhikkhave anupasampanno na upasampādetabbo, upasampanno nāsetabbo"ti—

Idaṁ pana Bhagavatā saṁghabhedato pacchā vuttaṁ. Tasmā pakatatteneva tena saṁgho bhinnoti.

Adhammaṁ Dhammoti dīpentīti-ādīsu aṭṭhārasasu bhedakaravatthūsu suttantapariyāyena tāva dasa kusalakammapathā dhammo, dasa akusalakammapathā adhammo. Tathā cattāro satipaṭṭhānā cattāro sammappadhānā cattāro iddhipādā pañcandriyāni pañca balāni satta bojjhaṅgā ariyo aṭṭhaṅgiko maggoti sattatiṁsa bodhipakkhiyadhammā dhammo nāma, tayo

---

1. Bhīto (Ka)

satipaṭṭhānā tayo sammappadhānā tayo iddhipādā cha indriyāni cha balāni aṭṭha bojjhaṅgā navaṅgiko maggoti ca cattāro upādāna pañca nīvaraṇā satta anusayā aṭṭha micchattāti ca ayaṁ adhammo.

Tattha yaṁkiñci ekaṁ adhammakoṭṭhāsaṁ gahetvā “imaṁ adhammaṁ dhammoti karissāma, evaṁ amhākaṁ ācariyakulaṁ nissāya niyyānikaṁ bhavissati, mayañca loke pākaṭā bhavissāmā”ti taṁ adhammaṁ “dhammo ayan”ti kathayantā adhammaṁ dhammoti dīpenti nāma. Tatheva dhammakoṭṭhāsesu ca ekaṁ gahetvā ayaṁ adhammoti kathentā dhammaṁ adhammoti dīpenti nāma. Vinayapariyāyena pana bhūtena vatthunā codetvā sāretvā yathāpaṭiññāya kātabbaṁ kammaṁ dhammo nāma, abhūtena vatthunā acodetvā asāretvā apaṭiññāya kātabbaṁ kammaṁ adhammo nāma.

Suttantapariyāyena rāgavinayo dosavinayo mohavinayo saṁvaro pahānaṁ paṭisaṅkhāti ayaṁ vinayo nāma, rāgādīnaṁ avinayo asaṁvaro appahānaṁ appaṭisaṅkhāti ayaṁ avinayo nāma. Vinayapariyāyena vatthusampatti ñattisampatti anussāvanasampatti sīmāsampatti parisāsampattīti ayaṁ vinayo nāma, vatthuvipatti -pa- parisāvipattīti ayaṁ avinayo nāma.

Suttantapariyāyena cattāro satipaṭṭhānā -pa- aṭṭhaṅgiko-pa- maggoti idaṁ bhāsitaṁ lapitaṁ Tathāgatena, tayo satipaṭṭhānā tayo sammappadhānā tayo iddhipādā cha indriyāni cha balāni aṭṭha bojjhaṅgā navaṅgiko maggoti idaṁ abhāsitaṁ alapitaṁ Tathāgatena. Vinayapariyāyena cattāro pārājikā terasa saṁghādisesā dve aniyatā tiṁsa nissaggiyā pācittiyāti idaṁ bhāsitaṁ lapitaṁ Tathāgatena, tayo pārājikā cuddasa saṁghādisesā tayo aniyatā ekattiṁsa nissaggiyā pācittiyāti idaṁ abhāsitaṁ alapitaṁ Tathāgatena.

Suttantapariyāyena devasikaṁ phalasamāpattisamāpajjanaṁ mahākaruṇāsamāpattisamāpajjanaṁ Buddhacakkhunā lokavolokanaṁ aṭṭhuppattivasena suttantadesanā jātakakathāti idaṁ āciṇṇaṁ, na devasikaṁ phalasamāpattisamāpajjanaṁ -pa- na jātakakathāti idaṁ anāciṇṇaṁ. Vinayapariyāyena

nimantitassa vassāvāsaṁ vasitvā apaloketvā cāriyapakkamanaṁ pavāretvā cāriyapakkamanaṁ āgantukehi saddhiṁ paṭhamaṁ paṭisanthārakaraṇanti idaṁ āciṇṇaṁ, tasseva āciṇṇassa akaraṇaṁ anāciṇṇaṁ nāma.

Suttantapariyāyena cattāro satipaṭṭhānā -pa- aṭṭhaṅgiko maggoti idaṁ paññattaṁ nāma, tayo satipaṭṭhānā -pa- navaṅgiko maggoti idaṁ apaññattaṁ nāma. Vinayapariyāyena cattāro pārājikā -pa- tiṁsa nissaggiyā pācittiyāti idaṁ paññattaṁ nāma, tayo pārājikā -pa- ekattiṁsa nissaggiyā pācittiyāti idaṁ apaññattaṁ nāma.

"Anāpatti ajānantassa, atheyyacittassa, na maraṇādhippāyassa, anullapanādhippāyassa, na mocanādhippāyassā"ti tattha tattha vuttā anāpatti anāpatti nāma, "jānantassa theyyacittassā"ti-ādinā nayena vuttā āpatti āpatti nāma. Pañcāpattikkhandhā lahukāpatti nāma, dve āpattikkhandhā garukāpatti nāma. Cha āpattikkhandhā sāvasesāpatti nāma, eko pārājikāpattikkhandho anavasesāpatti nāma. Dve āpattikkhandhā duṭṭhullāpatti nāma, pañcāpattikkhandhā aduṭṭhullāpatti nāma.

Purimanayeneva panettha vuttappakāraṁ Dhammaṁ "adhammo ayan"ti kathayantā "dhammaṁ adhammo"ti dīpenti nāma. Avinayaṁ "vinayo ayan"ti -pa- aduṭṭhullāpattiṁ "duṭṭhullāpatti ayan"ti kathayantā "aduṭṭhullāpattiṁ duṭṭhullāpattī"ti dīpenti nāma. Evaṁ "adhammaṁ dhammo"ti vā -pa- "aduṭṭhullāpattiṁ duṭṭhullāpattī"ti vā dīpetvā pakkhaṁ labhitvā catunnaṁ saṁghakammānaṁ aññataraṁ saṁghakammaṁ ekasīmāyaṁ visuṁ karontehi saṁgho bhinno nāma hoti. Tena vuttaṁ "te imehi aṭṭhārasahi vatthūhi **apakassantī"ti**-ādi.

Tattha **apakassantī**ti parisaṁ ākaḍḍhanti vijaṭenti ekamantaṁ ussārenti ca. **Avapakāsantī**ti ati viya pakāsenti[1], yathā visaṁsaṭṭhāva honti, evaṁ karonti. **Āveninti**[2] visuṁ. **Ettāvatā kho Upāli saṁgho bhinno hotī**ti evaṁ aṭṭhārasasu bhedakaravatthūsu yaṁkiñci ekampi vatthuṁ dīpetvā tena tena kāraṇena "imaṁ gaṇhatha, imaṁ rocethā"ti saññāpetvā salākaṁ gāhāpetvā visuṁ saṁghakamme kate saṁgho bhinno hoti.

1. Vipakāsantīti ati viya pakāsenti (Sī), apakassantīti ati viya ākaḍḍhanti (Yojanā)
2. Āveṇīti (Sī), āveṇikanti (Syā)

Parivāre pana “pañcahi Upāli ākārehi saṁgho bhijjatī”ti-ādi vuttaṁ, tassa iminā idha vuttena saṁghabhedalakkhaṇena atthato nānākaraṇaṁ natthi. Taṁ panassa nānākaraṇābhāvaṁ tattheva pakāsayissāma. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Saṁghabhedakakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Vattakkhandhaka

Āgantukavattakathā

357. Vattakkhandhake **idāni ārāmaṁ pavisissāmī**ti iminā upacārasīmasamīpaṁ dasseti, tasmā upacārasīmaṁ patvā upāhanā-omuñcanādi sabbaṁ kātabbaṁ. **Gahetvā**ti upāhanadaṇḍakena gahetvā. **Paṭikkamantī**ti sannipatanti. ( )[1] **vissajjetabban**ti pattharitabbaṁ. **Gocaro pucchitabbo**ti "gocaragāmo āsanne udāhu dūre, kālasseva piṇḍāya caritabbaṁ udāhu divā"ti evaṁ bhikkhācāro pucchitabbo. **Agocaro** nāma micchādiṭṭhikānaṁ vā gāmo paricchinnabhikkho vā gāmo, yattha ekassa vā dvinnaṁ vā bhikkhā diyyati, sopi pucchitabbo. **Pānīyaṁ pucchitabban**ti "kiṁ imissā pokkharaṇiyā pānīyaṁyeva pivanti, nahānādiparibhogampi karontī"ti evaṁ pānīyañceva paribhojanīyañca pucchitabbaṁ. Kesuci ṭhānesu vāḷamigā vā amanussā vā honti, tasmā "kaṁ kālaṁ pavisitabbaṁ, kaṁ kālaṁ nikkhamitabban"ti pucchitabbaṁ.

Bahi ṭhitenāti bahi nikkhamantassa ahino vā amanussassa vā maggaṁ datvā ṭhitena nilloketabbo. **Sace ussahati, sodhetabbo**ti yadi sakkoti, sabbo vihāro sodhetabbo. Asakkontena attano vasanokāso jaggitabbo. Sabbaṁ sodhetuṁ sakkontassa pana dassite vihārasodhanavatte vinicchayo Mahākhandhake vuttanayeneva veditabbo.

Āvāsikavattakathā

359. Āvāsikavatte **āsanaṁ paññapetabban**ti evamādi sabbaṁ vuḍḍhatare āgate cīvarakammaṁ vā navakammaṁ vā ṭhapetvāpi kātabbaṁ. Cetiyaṅgaṇaṁ sammajjantena sammajjaniṁ nikkhipitvā tassa vattaṁ kātuṁ ārabhitabbaṁ. Paṇḍito

---

1. (Upāhanāpuñchanacoḷakaṁ pucchitvā upāhanā puñchitabbāti katarasmiṁ ṭhāne upāhanāpuñchanacoḷakanti āvāsikā bhikkhū pucchitabbā) (Ka)

hi āgantuko “sammajjāhi tāva cetiyaṅgaṇan”ti vakkhati. Gilānabhesajjaṁ karontena pana sace nāti-āturo gilāno hoti, bhesajjaṁ akatvā vattameva kātabbaṁ. Mahāgilānassa pana bhesajjameva kātabbaṁ. Paṇḍito hi āgantuko “karohi tāva bhesajjan”ti vakkhati. Pānīyena pacchantena sace sakiṁ ānītaṁ pānīyaṁ sabbaṁ pivati, “puna ānemī”ti pucchi tabboyeva. Apica bījanenapi bījitabbo, bījantena sakiṁ pādapiṭṭhiyaṁ bījitvā sakiṁ majjhe sakiṁ sīse bījitabbaṁ, alaṁ hotū”ti vuttena tato mandataraṁ bījitabbaṁ. Puna “alan”ti vuttena tato mandataraṁ bījitabbaṁ. Tatiyavāraṁ vuttena bījanī ṭhapetabbā. Pādāpissā dhovitabbā, dhovitvā sace attano telaṁ atthi, tena makkhetabbā. No ce atthi, tassa santakena makkhetabbā. Upāhanāpuñchanaṁ pana attano rucivasena kātabbaṁ. Teneva hettha “sace ussahatī”ti vuttaṁ. Tasmā upāhanā apuñchantassāpi anāpatti. “Kattha mayhaṁ senāsanaṁ pāpuṇātī”ti pucchitena senāsanaṁ paññapetabbaṁ, “etaṁ tumhākaṁ senāsanaṁ pāpuṇātī”ti evaṁ ācikkhitabbanti attho. Papphoṭetvā hi pattharituṁ pana vaṭṭatiyeva.

Navakassa vatte **pānīyaṁ ācikkhitabban**ti “etaṁ pānīyaṁ gahetvā pivāhī”ti ācikkhitabbaṁ. Paribhojanīyepi eseva nayo. Sesaṁ purimasadisameva. Mahā-āvāsepi attano santikaṁ sampattassa āgantukassa vattaṁ akātuṁ na labhati.

Gamikavattakathā

360. Gamikavattesu **dārubhaṇḍan**ti Senāsanakkhandhake vuttaṁ mañcapīṭhādi. **Mattikābhaṇḍampi** rajanabhājanādi sabbaṁ tattha vuttappabhedameva. Taṁ sabbaṁ aggisālāya vā aññatarasmiṁ vā guttaṭṭhāne paṭisāmetvā gantabbaṁ. Anovassake pabbhārepi ṭhapetuṁ vaṭṭati. **Sesāsanaṁ āpucchitabban**ti ettha yaṁ pāsāṇapiṭṭhiyaṁ vā pāsāṇatthambhesu vā katasenāsanaṁ, yattha upacikā nārohanti, taṁ anāpucchantassāpi anāpatti. **Catūsu pāsāṇakesū**ti-ādi upacikānaṁ uppattiṭṭhāne paṇṇasālādisenāsane kattabbākāradassanatthaṁ vuttaṁ. **Appeva nāma aṅgānipi seseyyun**ti ayaṁ ajjhokāse ṭhapitamhi ānisaṁso. Ovassakagehe pana tiṇesu ca mattikāpiṇḍesu ca upari patantesu pañcapīṭhānaṁ aṅgānipi vinassanti.

Anumodanavattakathā

362. Anumodanavatthusmiṁ **iddhaṁ ahosī**ti sampannaṁ ahosi. **Catūhi pañcahī**ti saṁghattherena anumodanatthāya nisinne heṭṭhā paṭipāṭiyā catūhi nisīditabbaṁ. Anuthere nisinne mahātherena ca heṭṭhā ca tīhi nisīditabbaṁ. Pañcame nisinne upari catūhi nisīditabbaṁ. Saṁghattherena heṭṭhā daharabhikkhusmiṁ ajjhiṭṭhepi saṁghattherato paṭṭhāya catūhi nisīditabbameva. Sace pana anumodako bhikkhu "gacchatha bhante, āgametabbakiccaṁ natthī"ti vadati, gantuṁ vaṭṭati. Mahātherena "gacchāma āvuso"ti vutte "gacchathā"ti vadati, evampi vaṭṭati. "Bahigāme āgamessāmā"ti ābhogaṁ katvāpi bahigāmaṁ gantvā attano nissitake "tumhe tassa āgamanaṁ āgamethā"ti vatvāpi gantuṁ vaṭṭatiyeva. Sace pana manussā attano rucikena[1] ekena anumodanaṁ kārenti, neva tassa anumodato āpatti, na mahātherassa bhāro hoti. Upanisinnakathāyameva hi manussesu kathāpentesu mahāthero āpucchitabbo, mahātherena ca anumodanāya ajjhiṭṭhova āgametabboti idamettha lakkhaṇaṁ. **Vaccito**ti sañjātavacco, vaccapīḷitoti adhippāyo.

Bhattaggavattakathā

346. Bhattaggavatte antogāmo vā hotu vihāro vā, manussānaṁ parivisanaṭṭhānaṁ gacchantena cīvaraṁ pārupitvā kāyabandhanaṁ bandhanameva vaṭṭatīti Aṭṭhakathāsu vuttaṁ. **Na there bhikkhū anupakhajjā**ti there bhikkhū ati-allīyitvā na nisīditabbaṁ. Sace mahātherassa nisinnāsanena samakaṁ āsanaṁ hoti, bahūsu āsanesu sati ekaṁ dve āsanāni ṭhapetvā nisīditabbaṁ. Bhikkhū gaṇetvā paññattāsanesu anisīditvā mahātherena "nisīdā"ti vuttena nisīditabbaṁ. No ce mahāthero vadati, "idaṁ bhante āsanaṁ uccan"ti vattabbaṁ. Nisīdāti vutte nisīditabbaṁ. Sace pana evaṁ āpucchitepi na vadati, nisīdantassa anāpatti, mahātherasseva āpatti. Navako hi evarūpe āsane anāpucchā nisīdanto āpajjati, thero āpucchite ananujānanto. **Na saṅghāṭiṁ ottharitvā**ti na saṅghāṭiṁ avattharitvā nisīditabbaṁ.

1. Attano cittarucikena (Sī), attanā rucitena (Syā)

Ubhohi hatthehīti pattadhovana-udakaṁ sandhāya vuttaṁ. Dakkhiṇodakaṁ pana purato ādhārake pattaṁ ṭhapetvā gahetabbaṁ. **Sādhukan**ti udakasaddaṁ akarontena.

Sūpassa okāsoti yathā sūpassa okāso hoti, evaṁ mattāya odano gaṇhitabboti attho. **Samakaṁ sampādehī**ti idaṁ na kevalaṁ sappi-ādīsuyeva, odanepi vattabbaṁ. Sappi-ādīsu pana yaṁ appaṁ hoti ekassa vā dvinnaṁ vā anurūpakaṁ, sabbesaṁ samakaṁ sampādehīti vutte manussānaṁ vihesā hoti, tasmā tādisaṁ sakiṁ vā dvikkhattuṁ vā gahetvā sesaṁ na gahetabbaṁ.

Na tāva therena bhuñjitabbanti idaṁ yaṁ paricchinnabhikkhukaṁ bhattaggaṁ, yattha manussā sabbesaṁ pāpetvā dātukāmā[1] honti, taṁ sandhāya vuttaṁ. Yaṁ pana mahābhattaggaṁ hoti, yattha ekasmiṁ padese bhuñjanti, ekasmiṁ padese udakaṁ diyyati, tattha yathāsukhaṁ bhuñjitabbaṁ.

Na tāva udakanti idaṁ hatthadhovana-udakaṁ sandhāya vuttaṁ. Antarā pipāsitena pana gale vilaggāmisena vā pānīyaṁ pivitvā hatthā na dhovitabbā. Sace manussā "dhovatha bhante pattañca hatthe cā"ti vadanti, bhikkhū vā "tumhe udakaṁ gaṇhathā"ti vadanti, vaṭṭati.

Nivattantenāti bhattaggato uṭṭhāya nivattantena saṁghena evaṁ nivattitabbanti dasseti, kathaṁ? **Navakehī**ti sabbaṁ daṭṭhabbaṁ. Sambādhesu hi gharesu mahātherānaṁ nikkhamanokāso na hoti, tasmā evaṁ vuttaṁ. Evaṁ nivattantehi pana navakehi gehadvāre ṭhatvā theresu nikkhantesu paṭipāṭiyā gantabbaṁ. Sace pana mahātherā dhure[2] nisinnā honti, navakā antogehe, therāsanato paṭṭhāya paṭipāṭiyā eva nikkhamitabbaṁ. Kāyena kāyaṁ aghaṭṭentena yathā antarena manussā gantuṁ sakkonti, evaṁ viraḷāya paṭipāṭiyā gantabbaṁ.

Piṇḍacārikavattakathā

366. Piṇḍacārikavatte **kammaṁ vā nikkhipatī**ti kappāsaṁ vā suppaṁ musalaṁ vā yaṁ gahetvā kammaṁ karonti, ṭhitā vā nisinnā vā honti, taṁ

---

1. Vanditukāmā (Syā, Ka)　　2. Dūre (Sī, Syā, Ka), pure (Katthaci)

nikkhipati. **Na ca bhikkhādāyikāyā**ti itthī vā hotu puriso vā, bhikkhādānasamaye mukhaṁ na ulloketabbaṁ[1].

Āraññikavattakathā

368. Āraññikavatte **senāsanā otaritabban**ti vasanaṭṭhānato nikkhamitabbaṁ.

Pattaṁ thavikāya pakkhipitvāti ettha sace bahigāme udakaṁ natthi, antogāmeyeva bhattakiccaṁ katvā, atha bahigāme atthi, bahigāme bhattakiccaṁ katvā patto dhovitvā vodako katvā thavikāya pakkhipitabbo.

Paribhojanīyaṁ upaṭṭhāpetabbanti sace bhājanāni nappahonti, pānīyameva paribhojanīyampi katvā upaṭṭhāpetabbaṁ. Bhājanaṁ alabhantena veḷunāḷikāyapi upaṭṭhāpetabbaṁ. Tampi alabhantassa yathā samīpe udaka-āvāṭo hoti, evaṁ kātabbaṁ. Araṇisahite sati aggiṁ akātumpi vaṭṭati. yathā ca āraññikassa, evaṁ kantārappaṭipannassāpi araṇisahitaṁ icchitabbaṁ. Gaṇavāsino pana tena vināpi vaṭṭati. Nakkhattāneva **nakkhattapadāni.**

Senāsanavattakathā

369. Senāsanavatte **dvāraṁ** nāma yasmā mahāvaḷañjaṁ, tasmā tattha āpucchanakiccaṁ natthi, sesāni pana uddesadānādīni āpucchitvāva kātabbāni. Devasikampi āpucchituṁ vaṭṭati. Athāpi "bhante āpucchitameva hotū"ti vutte vuḍḍhataro "sādhū"ti sampaṭicchati, sayameva vā "tvaṁ yathāsukhaṁ viharāhī"ti vadati, evampi vaṭṭati. Sabhāgassa vissāsenāpi vaṭṭatiyeva. **Yena vuḍḍho tena parivattitabban**ti vuḍḍhābhimukhena parivattitabbaṁ. **Bhojanasālā**dīsupi evameva paṭipajjitabbaṁ.

Jantāgharavattādikathā

371. Jantāgharavatte **paribhaṇḍan**ti bahijagati.

---

1. Oloketabbaṁ (Syā, Ka)

373. Ācamanavatthusmiṁ **sati udake**ti ettha sace udakaṁ atthi, paṭicchannaṭṭhānaṁ pana natthi, bhājanena nīharitvā ācamitabbaṁ. Bhājane asati pattena nīharitabbaṁ. Pattepi asati asantaṁ nāma hoti. "Idaṁ ativivaṭaṁ, purato aññaṁ udakaṁ bhavissatī"ti gatassa udakaṁ alabhantasseva bhikkhācāravelā hoti, kaṭṭhena vā kenaci vā puñchitvā gantabbaṁ, bhuñjitumpi anumodanampi kātuṁ vaṭṭati. **Āgatapaṭipāṭiyā**ti vaccakuṭiyaṁ passāvaṭṭhāne nhānatittheti tīsupi āgatapaṭipāṭiyeva pamāṇaṁ.

374. Vaccakuṭivatte **na dantakaṭṭhaṁ khādantenā**ti ayaṁ vaccakuṭiyāpi avaccakuṭiyāpi sabbettheva paṭikkhepo. **Na pharusena kaṭṭhenā**ti phālitakaṭṭhena vā kharena vā gaṇṭhikena vā kaṇṭakena vā susirena vā pūtinā vā na avalekhitabbaṁ. Avalekhanakaṭṭhaṁ pana aggahetvā paviṭṭhassa āpatti natthi.

Na ācamanasarāvaketi sabbasādhāraṇaṭṭhānaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Tatra hi aññe aññe āgacchanti[1], tasmā udakaṁ na sesetabbaṁ. Yaṁ pana saṁghikepi vihāre ekadese nibaddhagamanatthāya kataṁ ṭhānaṁ hoti puggalikaṭṭhānaṁ vā, tasmiṁ vaṭṭati. Virecanaṁ pivitvā punappunaṁ pavisantassāpi vaṭṭatiyeva.

Ūhatāti ūhaditā[2], bahi vaccamakkhitāti attho. **Dhovitabbā**ti udakaṁ āharitvā dhovitabbā. Udakaṁ atthi bhājanaṁ natthi, asantaṁ nāma hoti. Bhājanaṁ atthi udakaṁ natthi, etampi asantaṁ. Ubhaye pana asati asantameva, kaṭṭhena vā kenaci vā puñchitvā gantabbaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Vattakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Añño añño āgacchati (Sī), aññe āgacchanti (Ka)
2. Ūhatāti ohanitā (Syā), uhatāti uhaditā (Ka)

9. Pātimokkhaṭṭhapanakkhandhaka

Pātimokkhuddesayācanakathā

383. Pātimokkhaṭṭhapanakkhandhake (**nandimukhiyā rattiyā**ti aruṇuṭṭhitakālepi hi nandimukhā viya ratti khāyati. Tenāha nandimukhiyā rattiyāti. **Antopūtin**ti attacittasantāne kilesapūtibhāvena antopūtiṁ. **Avassutan**ti kilesavassanavassena avassutaṁ. **Kasambukajātan**ti ākiṇṇadosatāya saṁkiliṭṭhajātaṁ.)[1] **Yāva bāhāgahaṇāpi nāmā**ti "aparisuddhā Ānanda parisā"ti vacanaṁ sutvāyeva hi tena pakkamitabbaṁ siyā, evaṁ apakkamitvā yāva bāhāga-aṇāpi nāma so moghapuriso āgamessati, acchariyamidanti dasseti.

384. **Na āyatakeneva papāto**ti na paṭhamameva gambhīro, anupubbena gambhīroti attho. **Ṭhitadhammo velaṁ nātivattatī**ti vīcīnaṁ osakkanakandaraṁ mariyādavelaṁ nātikkamati. **Tīraṁ vāhetī**ti tīrato[2] appeti, ussāretīti attho. **Aññāpaṭivedho**ti arahattappatti.

385. **Channamativassatī**ti[3] āpattiṁ āpajjitvā paṭicchādento aññaṁ navaṁ āpattiṁ āpajjati, idametaṁ sandhāya vuttaṁ. **Vivaṭaṁ nātivassatī**ti āpattiṁ āpajjitvā vivaranto aññaṁ nāpajjati, idametaṁ sandhāya vuttaṁ.

Pātimokkhasavanārahakathā

386. **Ṭhapitaṁ hoti pātimokkhan**ti ettha pure vā pacchā vā ṭhapitampi aṭṭhapitaṁ hoti, khette ṭhapitameva pana ṭhapitaṁ nāma hoti. Tasmā "suṇātu me bhante saṁgho, ajjuposatho pannaraso, yadi saṁghassa pattakallaṁ, saṁgho uposathaṁ kareyyā"ti ettha yāva re-kāraṁ bhaṇati, tāva ṭhapetabbaṁ, idaṁ hi khettaṁ. Yya-kāre pana vutte ṭhapentena pacchā ṭhapitaṁ nama hoti. Suṇātu meti anāraddheyeva ṭhapentena pure ṭhapitaṁ hoti.

---

1. ( ) Natthi Sīhaḷa-potthake. 2. Tīraṁ (Syā) 3. Suchannamativassatīti (Ka)

Dhammikādhammikapātimokkhaṭṭhapanakathā

387. **Amūlikāya sīlavipattiyā pātimokkhaṁ ṭhapeti akatāyā**ti tena puggalena sā vipatti katā vā hotu akatā vā, pātimokkhaṭṭhapanakassa saññā-amūlikavasena amūlikā hoti. **Katākatāyā**ti katañca akatañca ubhayaṁ gahetvā vuttaṁ.

Dhammikaṁ sāmaggiṁ na upetīti kammaṁ kopetukāmatāya saṁghassa kamme karīyamāne neva āgacchati, na chandaṁ deti, sammukhībhūtova paṭikkosati, tena dukkaṭaṁ āpajjati. Iccassāpi sāpattikasseva pātimokkhaṁ ṭhapitaṁ hoti. **Paccādiyatī**ti puna kātabbaṁ kammanti paccādiyati, tena ukkoṭanakena pācittiyaṁ āpajjati. Iccassāpi sāpattikasseva pātimokkhaṁ ṭhapitaṁ hoti.

Dhammikapātimokkhaṭṭhapanakathā

388. **Yehi ākārehi yehi liṅgehi yehi nimittehī**ti ettha maggena maggapaṭipādanādīsu ākārādisaññā veditabbā. **Tena diṭṭhena tena sutena tāya parisaṅkāyā**ti ettha diṭṭhañca sutañca Pāḷiyaṁ āgatameva. Sace pana tehi diṭṭhasutehi parisaṅkaṁ uppādeyya, taṁ sandhāya vuttaṁ "tāya parisaṅkāyā"ti.

Attādāna-aṅgakathā

398. **Attādānaṁ ādātukāmenā**ti ettha sāsanaṁ sodhetukāmo bhikkhu yaṁ adhikaraṇaṁ attanā ādiyati, taṁ attādānanti vuccati. **Akālo imaṁ attādānaṁ ādātun**ti ettha rājabhayaṁ corabhayaṁ dubbhikkhabhayaṁ vassārattoti ayaṁ akālo, viparīto kālo.

Abhūtaṁ idaṁ attādānanti asantamidaṁ, mayā adhammo vā dhammoti, dhammo vā adhammoti, avinayo vā vinayoti, vinayo vā avinayoti, dussīlo vā puggalo sīlavāti, sīlavā vā dussīloti gahitoti attho. Vipariyāyena bhūtaṁ veditabbaṁ. **Anatthasaṁhitaṁ idaṁ attādānan**ti

ettha yaṁ jīvitantarāyāya vā brahmacariyantarāyāya vā saṁvattati, idaṁ anatthasaṁhitaṁ, viparītaṁ atthasaṁhitaṁ nāma.

Na labhissāmi sandiṭṭhe sambhatte bhikkhūti appekadā hi rājabhayādīsu evarūpā attano pakkhassa upatthambhakā bhikkhū laddhuṁ na sakkā honti, taṁ sandhāya vuttaṁ "na labhissāmī"ti. Appekadā pana khemasubhikkhādīsu laddhuṁ sakkā honti, taṁ sandhāya "labhissāmī"ti vuttaṁ.

Bhavissati saṁghassa tatonidānaṁ bhaṇḍananti kosambakānaṁ viya bhaṇḍanaṁ kalaho viggaho vivādo saṁghabhedo ca bhavissatīti. **Pacchāpi avippaṭisārakaraṁ bhavissatī**ti subhaddaṁ vuḍḍhapabbajitaṁ niggahetvā pañcasatikasaṅgītiṁ karontassa Mahākassapattherasseva, dasavatthuke adhikaraṇe dasabhikkhusahassāni niggahetvā sattasatikasaṅgītiṁ karontassa āyasmato Yasasseva, saṭṭhibhikkhusahassāni niggahetvā sahassikasaṅgītiṁ karontassa Moggaliputtatissattherasseva ca pacchā samanussaraṇakaraṇaṁ hoti, sāsanassa ca vigatupakkilesacandimasūriyasassirikatāya saṁvattati.

Codakenapaccavekkhitabbadhammakathā

399. **Acchiddena appaṭimaṁsenā**ti-ādīsu yena gahaṭṭhapabbajitesu yo koci pahaṭo vā hoti, gihīnaṁ gaṇḍaphālanādīni vejjakammāni vā katāni, tassa kāyasamācāro upacikāhi khāyitatālapaṇṇamiva chiddo ca, paṭimāsituṁ yattha katthaci gahetvā ākaḍḍhituṁ sakkuṇeyyatāya sappaṭimaṁso ca hoti. Viparīto acchiddo appaṭimaṁsoti veditabboti. Vacīsamācāro pana musāvāda-omasavādapesuñña-amūlakānuddhaṁsanādīhi chiddo ca sappaṭimaṁso ca hoti, viparīto acchiddo appaṭimaṁso.

Mettaṁ nu kho me cittanti palibodhe chinditvā kammaṭṭhānabhāvanānuyogena adhigataṁ mettacittaṁ. **Anāghātan**ti āghātavirahitaṁ, vikkhambhanavasena vihatāghātanti attho. **Idaṁ panāvuso kattha vuttaṁ Bhagavatā**ti idaṁ sikkhāpadaṁ katarasmiṁ nagare vuttanti attho.

Codakena-upaṭṭhāpetabbakathā

400. **Kālena vakkhāmī**ti-ādīsu eko ekaṁ okāsaṁ kāretvā codento **kālena vadati** nāma. Saṁghamajjhagaṇamajjhasalākaggayāgu-aggavitakkamāḷa-kabhikkhācāramagga-āsanasālādīsu upaṭṭhākehi parivāritakkhaṇe vā codento **akālena vadati** nāma. Tacchena vadanto **bhūtena vadati** nāma, "ambho mahallaka parisāvacara paṁsukūlikadhammakathikapatirūpaṁ tava idan"ti vadanto **pharusena vadati** nāma. Kāraṇanissitaṁ pana katvā "bhante mahallakattha, parisāvacarā paṁsukūlikā dhammakathikattha, patirūpaṁ tumhākaṁ idan"ti vadanto **saṇhena vadati** nāma. Kāraṇanissitaṁ katvā vadanto **atthasaṁhitena vadati** nāma, **mettacitto vakkhāmi no dosantaro**ti mettacittaṁ upaṭṭhapetvā vakkhāmi, na duṭṭhacitto hutvā.

Codakacuditakapaṭisaṁyuttakathā

401. **Ajjhattaṁ manasikaritvā**ti attano citte uppādetvā. **Kāruññatā**ti karuṇābhāvo. Iminā karuṇañca karuṇāpubbabhāgañca dasseti. **Hitesitā**ti hitagavesanatā. **Anukampitā**ti[1] tena hitena saṁyojanatā. Dvīhipi mettañca mettāpubbabhāgañca dasseti. **Āpattivuṭṭhānatā**ti āpattito vuṭṭhāpetvā suddhante patiṭṭhāpanā. Vatthuṁ codetvā sāretvā paṭiññaṁ āropetvā yathāpaṭiññāya kammakaraṇaṁ **vinayapurekkhāratā** nāma. **Ime pañca dhamme**ti ye ete kāruññatāti-ādinā nayena vuttā, ime pañca dhamme ajjhattaṁ manasi karitvā paro codetabboti.

Sacce ca akuppe cāti vacīsacce ca akuppanatāya ca. Cuditakena hi saccañca vattabbaṁ, kopo ca na kātabbo, neva attanā kujjhitabbo, na paro ghaṭṭetabboti attho. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Pātimokkhaṭṭhapanakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Anukampatāti (Ka)

10. Bhikkhunikkhandhaka

Mahāpajāpatigotamīvatthukatā

402. Bhikkhunikkhandhake **alaṁ Gotami mā te ruccī**ti kasmā paṭikkhipati, nanu sabbesampi Buddhānaṁ catasso parisā hontīti. Kāmaṁ honti, kilamitvā pana anekakkhattuṁ yācitena[1] anuññātaṁ pabbajjaṁ "dukkhena laddhā ayaṁ amhehī"ti sammā paripālessantīti bhaddakaṁ[2] katvā anujānitukāmo paṭikkhipati. **Aṭṭhagarudhammakathā** Mahāvibhaṅgeyeva kathitā.

403. **Kumbhathenakehī**ti kumbhe dīpaṁ jāletvā tena ālokena paragharena bhaṇḍaṁ vicinitvā thenakacorehi.

Setaṭṭikā[3] **nāma rogajātī**ti eko pāṇako nāḷimajjhagataṁ kaṇḍaṁ vijjhati, yena viddhattā nikkhantampi sālisīsaṁ khīraṁ gahetuṁ na sakkoti.

Mañjiṭṭhikā[4] **nāma rogajātī**ti ucchūnaṁ antorattabhāgo. **Mahato taḷākassa paṭikacceva āḷin**ti iminā pana etamatthaṁ dasseti—yathā mahato taḷākassa āḷiyā abaddhāyapi kiñci udakaṁ tiṭṭheyya, paṭhamameva baddhāya pana yaṁ abaddhapaccayā na tiṭṭheyya, tampi tiṭṭheyya, evameva ye ime anuppanne vatthusmiṁ paṭikacceva avītikkamanatthāya garudhammā paññattā, tesu apaññattesupi mātugāmassa pabbajitattā pañceva vassasatāni saddhammo tiṭṭheyya. Paṭikacceva paññattatttā pana aparānipi pañcavassasatāni ṭhassatīti evaṁ paṭhamaṁ vuttaṁ vassasahassameva ṭhassatīti. **Vassasahassan**ti cetaṁ paṭisambhidāpabhedappattakhīṇāsavavaseneva vuttaṁ, kato pana uttaripi sukkhavipassakakhīṇāsavavasena vasasahassaṁ, anāgāmivasena vassasahassaṁ, sakadāgāmivasena vassasahassaṁ, sotāpannavasena vassasahassanti evaṁ pañcavassasahassāni paṭivedhasaddhammo ṭhassati. Pariyattidhammopi tāniyeva, na hi pariyattiyā asati

---

1. Yācite (Sī), yācito (Ka)
2. Garuṁ (Sī), garukaṁ (Syā)
3. Setaṭṭhikā (Sī, Syā, Ka)
4. Mañjaṭṭhikā (Ka), mañjeṭṭhikā (Sī, Syā)

paṭivedho atthi, nāpi pariyattiyā sati paṭivedho na hoti. Liṅgaṁ pana pariyattiyā[1] antarahitāyapi ciraṁ pavattissatīti.

Bhikkhunī-upasampadānujānanakathā

404. **Anujānāmi bhikkhave bhikkhūhi bhikkhuniyo upasampādetun**ti imāya anupaññattiyā bhikkhū pañcasatā sākiyāniyo Mahāpajāpatiyā saddhivihāriniyo katvā upasampādesuṁ, iti tā sabbāpi ekato-upasampannā nāma ahesuṁ. Ye kho tvaṁ Gotamīti iminā ovādena Gotamī arahattaṁ pattā.

409. **Kammaṁ na karīyatī**ti tajjanīyādi sattavidhampi kammaṁ na karīyati. **Khamāpentī**ti na puna evaṁ karissāmīti khamāpenti.

410. **Anujānāmi bhikkhave bhikkhūhi bhikkhunīnaṁ kammaṁ ropetvā niyyādetun**ti ettha tajjanīyādīsu idaṁ nāma kammaṁ etissā kātabbanti evaṁ ropetvā "taṁ dāni tumheva karothā"ti niyyādetabbaṁ. Sace pana aññasmiṁ ropite aññaṁ karonti, "tajjanīyakammārahassa niyassakammaṁ karotī"ti ettha vuttanayena kāretabbataṁ āpajjati.

411. **Kaddamodakenā**ti ettha na kevalaṁ kaddamodakena, vippasanna-udakarajanakaddamādīsupi yena kenaci osiñcantassa dukkaṭameva. **Avandiyo so bhikkhave bhikkhu bhikkhunisaṁghena kātabbo**ti bhikkhunupassaye sannipatitvā "asuko nāma ayyo bhikkhunīnaṁ apasādanīyaṁ dasseti, etassa ayyassa avandiyakaraṇaṁ ruccatī"ti evaṁ tikkhattuṁ sāvetabbaṁ, ettāvatā avandiyo kato hoti. Tato paṭṭhāya yathā sāmaṇere disvā na vandanti, evameva disvāpi na vanditabbo. Tena bhikkhunā sammā vattantena bhikkhunupassayaṁ agantvā vihāreyeva saṁghaṁ vā gaṇaṁ vā ekapuggalaṁ vā upasaṅkamitvā ukkuṭikaṁ nisīditvā añjaliṁ paggahetvā "bhikkhunisaṁgho mayhaṁ khamatū"ti khamāpetabbaṁ. Tena bhikkhunā bhikkhunīnaṁ santikaṁ āgantvā "eso bhikkhu tumhe khamāpetī"ti vattabbaṁ. Tato paṭṭhāya so vanditabbo. Ayamettha saṅkhepo, vitthāraṁ pana Kammavibhaṅge vakkhāma.

---

1. Paṭipattiyā (Sī)

Obhāsentīti asaddhammena obhāsenti. **Bhikkhunīhi saddhiṁ sampayojentī**ti bhikkhunīhi saddhiṁ purise asaddhammena sampayojenti. Avandiyakaraṇaṁ vuttanayameva. **Āvaraṇan**ti vihārappavesane nivāraṇaṁ. **Ovādaṁ ṭhapetun**ti ettha na bhikkhunupassayaṁ gantvā ṭhapetabbo, ovādatthāya pana āgatā bhikkhuniyo vattabbā "asukā nāma bhikkhunī sāpattikā, tassā ovādaṁ ṭhapemi, mā tāya saddhiṁ uposathaṁ karitthā"ti. Kāyavivaraṇādīsupi daṇḍakammaṁ vuttanayameva.

413. **Na bhikkhave bhikkhuniyā ovādo na gantabbo**ti-ādi Bhikkhunivibhaṅgavaṇṇanāyaṁ vuttameva.

416. **Phāsukā namentī**ti gihidārikāyo viya ghanapaṭṭakena kāyabandhanena phāsukā namanatthāya bandhanti. **Ekapariyākatan**ti ekavāraṁ parikkhipanakaṁ.

Vilīvena paṭṭenāti saṇhehi veḷuvilīvehi katapaṭṭena. **Dussapaṭṭenā**ti setavatthapaṭṭena. **Dussaveṇiyā**ti dussena kataveṇiyā. **Dussavaṭṭiyā**ti dussena katavaṭṭiyā. **Coḷapaṭṭā**dīsu coḷakāsāvaṁ coḷanti veditabbaṁ.

Aṭṭhillenāti gojaṅghaṭṭhikena. **Jaghanan**ti kaṭippadeso vuccati. **Hatthaṁ koṭṭāpentī**ti aggabāhaṁ koṭṭāpetvā morapattādīhi cittālaṅkāraṁ karoti. **Hatthakocchan**ti piṭṭhihatthaṁ. **Pādan**ti jaṅghaṁ. **Pādakocchan**ti piṭṭhipādaṁ.

417. **Mukhalimpanā**dīni vuttanayāneva. **Avaṅgaṁ karontī**ti akkhī añjantiyo avaṅgadese adhomukhaṁ lekhaṁ karonti. **Visesakan**ti gaṇḍappadese vicitrasaṇṭhānaṁ visesakaṁ karonti. **Olokentī**ti[1] vātapānaṁ vivaritvā vīthiṁ olokenti. **Sāloke tiṭṭhantī**ti dvāraṁ vivaritvā upaḍḍhakāyaṁ dassentiyo tiṭṭhanti. **Naccan**ti naṭasamajjaṁ kārenti. **Vesiṁ vuṭṭhāpentī**ti gaṇikaṁ vuṭṭhāpenti. **Pānāgāraṁ ṭhapentī**ti suraṁ vikkiṇanti. **Sūnaṁ ṭhapentī**ti maṁsaṁ vikkiṇanti. **Āpaṇan**ti nānābhaṇḍānaṁ anekavidhaṁ āpaṇaṁ pasārenti. **Dāsaṁ upaṭṭhāpentī**ti dāsaṁ gahetvā tena attano veyyāvaccaṁ kārenti. Dāsī-ādīsupi eseva nayo.

1. Olokanakenāti (Syā)

haritakapakkikaṁ pakiṇantīti haritakañceva pakkañca pakiṇanti, pakiṇṇakāpaṇaṁ pasārentīti vuttaṁ hoti.

418. **Sabbanīlakā**dikathā kathitāyeva.

419. **Bhikkhunī ce bhikkhave kālaṁ karontī**ti-ādīsu ayaṁ Pāḷimuttakavinicchayo, sace hi pañcasu sahadhammikesu yo koci kālaṁ karonto "mamaccayena mayhaṁ parikkhāro upajjhāyassa hotu, ācariyassa hotu, saddhivihārikassa hotu, antevāsikassa hotu, mātu hotu, pitu hotu, aññassa vā yassa kassaci hotū"ti vadati, tesaṁ na hoti, saṁghasseva hoti. Na hi pañcannaṁ sahadhammikānaṁ accayadānaṁ ruhati, gihīnaṁ pana ruhati. Bhikkhu hi bhikkhunivihāre kālaṁ karoti, tassa parikkhāro bhikkhūnaṁyeva hoti. Bhikkhunī bhikkhuvihāre kālaṁ karoti, tassā parikkhāro bhikkhunīnaṁyeva hoti.

420. **Purāṇamallī**ti purāṇe gihikāle Mallakassa bhariyā. **Purisabyañjanan**ti purisanimittaṁ. Chinnaṁ vā hotu acchinnaṁ vā paṭicchannaṁ vā appaṭicchannaṁ vā, sace etasmiṁ ṭhāne purisabyañjananti cittaṁ uppādetvā upanijjhāyati, dukkaṭaṁ.

421. **Attano paribhogatthāya dinnaṁ** nāma yaṁ "tumheyeva paribhuñjathā"ti vatvā dinnaṁ, taṁ aññassa dadato dukkaṭaṁ. Aggaṁ gahetvā pana dātuṁ vaṭṭati. Sace asappāyaṁ, sabbaṁ apanetuṁ vaṭṭati. Cīvaraṁ ekāhaṁ vā dvīhaṁ vā paribhuñjitvā dātuṁ vaṭṭati. Pattādīsupi eseva nayo.

Bhikkhūnaṁ sannidhiṁ bhikkhunīhi paṭiggāhāpetvāti hiyyo paṭiggahetvā ṭhapitamaṁsaṁ ajja aññasmiṁ anupasampanne asati bhikkhūhi paṭiggāhāpetvā bhikkhunīhi paribhuñjitabbaṁ. Bhikkhūhi paṭiggahitaṁ hi bhikkhunīnaṁ appaṭiggahitakaṭṭhāne tiṭṭhati, bhikkhunīnaṁ paṭiggahitampi bhikkhūsu eseva nayo.

426. **Āsanaṁ saṁkasāyantiyo**[1] **kālaṁ vītināmesun**ti aññaṁ vuṭṭhāpetvā aññaṁ nisīdāpentiyo bhojanakālaṁ atikkāmesuṁ.

1. Saṅkāyantiyo (Sī), saṅgāyantiyo (Syā)

Aṭṭhannaṁ bhikkhunīnaṁ yathāvuḍḍhanti ettha sace pure aṭṭhasu nisinnāsu tāsaṁ abbhantarimā aññā āgacchati, sā attano navakaṁ uṭṭhāpetvā nisīdituṁ labhati. Yā pana aṭṭhahipi navakatarā, sā sacepi saṭṭhivassā hoti, āgatapaṭipāṭiyāva nisīdituṁ labhati. **Aññattha sabbattha yathāvuḍḍhaṁ**[1] **na paṭibāhitabban**ti ṭhapetvā bhattaggaṁ aññasmiṁ catupaccayabhājanīyaṭṭhāne "ahaṁ pubbe āgatā"ti vuḍḍhaṁ paṭibāhitvā kiñci na gahetabbaṁ, yathāvuḍḍhameva vaṭṭati. **Pavāraṇākathā** kathitāyeva.

429. **Itthiyuttan**ti-ādīhi sabbayānāni anuññātāni. **Pāṭaṅkin**ti paṭapoṭṭalikaṁ[2].

430. **Dūtena upasampadā** dasannaṁ antarāyānaṁ yena kenaci vaṭṭati. Kammavācāpariyosāne sā bhikkhunī bhikkhunupassaye ṭhitā vā hotu nipannā vā jagarā vā niddaṁ okkantā vā, upasampannāva hoti. Tāvadeva chāyādīni āgatāya dūtabhikkhuniyā ācikkhitabbāni.

431. **Udositoti**[3] bhaṇḍasālā. **Na sammatī**ti nappahoti. **Upassayan**ti gharaṁ. **Navakamman**ti saṁghassatthāya bhikkhuniyā navakammampi kātuṁ anujānāmīti attho.

432. **Tassā pabbajitāyā**ti tassā pabbajitakāle. **Yāva so dārako viññutaṁ pāpuṇātī**ti yāva khādituṁ bhuñjituṁ nahāyituñca maṇḍituñca attano dhammatāya sakkotīti attho.

Ṭhapetvā sāgāranti sahagāraseyyamattaṁ ṭhapetvā yathā aññasmiṁ purise, evaṁ dutiyikāya bhikkhuniyā tasmiṁ dārake paṭipajjitabbanti dasseti. Mātā pana nahāpetuṁ pāyetuṁ bhojetuṁ maṇḍetuṁ ure katvā sayituñca labhati.

434. **Yadeva sā vibbhantā**ti yasmā sā vibbhantā attano ruciyā khantiyā odātāni vatthāni nivatthā, tasmāyeva sā abhikkhunī, na sikkhāpaccakkhānenāti dasseti. Sā puna upasampadaṁ na labhati.

---

1. Aññattha yathāvuḍḍhaṁ (Sī, Syā) 2. Paṭapoṭalikaṁ (Sī) 3. Uddositoti (Sī, Syā)

Sā āgatā na upasampādetabbāti na kevalaṁ na upasampādetabbā, pabbajjampi na labhati. Odātāni gahetvā vibbhantā pana pabbajjāmattaṁ labhati.

Abhivādananti-ādīsu purisā pāde sambāhantā vandanti, kese chindanti, nakhe chindanti, vaṇapaṭikammaṁ karonti, taṁ sabbaṁ kukkuccāyantā na sādiyantīti attho. Tatreke ācariyā "sace ekato vā ubhato vā avassutā honti sārattā, yathāvatthukameva". Eke ācariyā "natthi ettha āpattī"ti vadanti. Evaṁ ācariyavādaṁ dassetvā idaṁ odissa anuññātaṁ vaṭṭatīti Aṭṭhakathāsu vuttaṁ, taṁ pamāṇaṁ. "Anujānāmi bhikkhave sāditun"ti hi vacaneneva kappiyaṁ.

435. **Pallaṅkena nisīdantī**ti pallaṅkaṁ ābhujitvā nisīdanti. **Aḍḍhapallaṅkan**ti ekaṁ pādaṁ ābhujitvā katapallaṅkaṁ. **Heṭṭhā vivaṭe upari paṭicchanne**ti ettha sace kūpo khato hoti, upari pana padaramattameva sabbadisāsu paññāyati, evarūpepi vaṭṭati.

436. **Kukkusaṁ mattikan**ti kuṇḍakañceva mattikañca. Sesamettha uttānamevāti.

Bhikkhunikkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

11. Pañcasatikakkhandhaka

Khuddānukhuddakasikkhāpadakathā

441. Pañcasatikakkhandhake **cattāri pārājikāni ṭhapetvā avasesāni khuddānukhuddakānī**ti evamādi ekasikkhāpadampi apariccajitvā sabbesaṁ saṅgahetabbabhāvadassanatthaṁ pariyāyeva vuttaṁ. **Idaṁ vo samaṇānan**ti idaṁ samaṇānaṁ, padapūraṇamatte vokāro. ( )[1]

443. **Idampi te āvuso Ānanda dukkaṭan**ti idaṁ "tayā duṭṭhu katan"ti kevalaṁ garahantehi therehi vuttaṁ, na āpattiṁ sandhāya vuttaṁ. Na hi te āpattānāpattiṁ na jānanti. Idāneva cetaṁ anussāvitaṁ "saṁgho apaññattaṁ na paññapeti paññattaṁ na samucchindatī"ti. **Desehi taṁ dukkaṭan**ti idampi ca "āma bhante, duṭṭhu mayā katan"ti evaṁ paṭijānāhi taṁ dukkaṭanti idaṁ sandhāya vuttaṁ, na āpattidesanaṁ. Thero pana yasmā asatiyā na pucchi, na anādarena, tasmā tattha duṭṭhukatabhāvampi asallakkhento "nāhaṁ taṁ dukkaṭaṁ passāmī"ti vatvā theresu gārava dassento "apicāyasmantānaṁ sandhāya desemi taṁ dukkaṭan"ti āha, yathā tumhe vadatha, tathā paṭijānāmīti vuttaṁ hoti. Eseva nayo avasesesu catūsu ṭhānesu. Sesamettha yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ nidānavaṇṇanāyameva vuttaṁ. ( )[2]

Pañcasatikakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. (Dhūmakālikanti yāva samaṇassa Gotamassa parinibbānacitakadhūmo paññāyati, tāva kāloti attho.) (Syā, Ka)
2. (Visesamattameva vaṇṇayissāma. Māyimāsaṁ vikāle ahesunti mā imāsaṁ pikāle gamanaṁ ahesunti adhippāyenāha.
Rajoharaṇaṁ karissāmāti udakena temetvā pīḷetvā parikammakataṁ bhūmiṁ puñchissāma. Na kulavaṁ gamentīti na koṭṭhake gāmentīti adhippāyo.
Yadaggena tayāti yaṁ divasaṁ aggaṁ katvā tayāti) (Ka)

12. Sattasatikakkhandhaka

Dasavatthukathā

446. Sattasatikakkhandhake (**bhikkhaggenā**ti bhikkhu-aggena, bhikkhū gaṇetvā tattake paṭivīse ṭhapesunti attho. **Mahiyā**ti himapātasamaye himavalāhakā.

447. **Avijjānivuṭā**ti avijjāpaṭicchannā. **Posā**ti purisā. Piyarūpaṁ abhinandanti patthentīti **piyarūpābhinandino. Aviddasū**ti avijānantā. Rāgarajehi **sarajā.** Magasadisāti **magā. Saha nettiyā**ti sanettikā.)[1] **Vaḍḍhenti kaṭasin**ti punappunaṁ kaḷevaraṁ nikkhipamānā bhūmiṁ vaḍḍhenti, evaṁ vaḍḍhentāva ghoraṁ ādiyanti punabbhavaṁ.

454. **Pāpakaṁ no āvuso katan**ti āvuso amhehi pāpakaṁ katanti attho.

455. **Katamena tvaṁ bhūmi**[2] **vihārenā**ti ettha **bhūmī**ti[3] piyavacanametaṁ, piyaṁ vattukāmo kira āyasmā Sabbakāmī navake bhikkhū evaṁ āmanteti. **Kullavihārenā**ti uttānavihārena.

457. **Sāvatthiyā Suttavibhaṅge**ti kathaṁ Suttavibhaṅge paṭikkhittaṁ hoti? Tatra hi "sannidhi nāma ajja paṭiggahitaṁ aparajjū"ti vatvā puna "sannidhikārake asannidhikārakasaññī khādanīyaṁ vā bhojanīyaṁ vā khādati vā bhuñjati vā āpatti pācittiyassā"ti āpattiṁ vadantena paṭikkhittaṁ hoti. Tatreke maññanti "yo pana bhikkhu sannidhikārakaṁ khādanīyaṁ vā bhojanīyaṁ vāti hi vuttaṁ, idañca loṇaṁ nāma yāvajīvikattā sannidhibhāvaṁ nāpajjati, yampi aloṇakaṁ āmisaṁ paṭiggahetvā tena saddhiṁ paribhuñjati, taṁ tadahupaṭiggahitameva, tasmā 'yāvakālikena bhikkhave yāvajīvikaṁ tadahupaṭiggahitaṁ kāle kappati, vikāle na kappatī'ti vacanato dukkaṭenettha bhavitabban"ti. Te vattabbā—tumhākaṁ matena dukkaṭenapi na bhavitabbaṁ, na hi ettha yāvajīvikaṁ tadahupaṭiggahitaṁ,

---

1. (...) Natthi Sīhaḷa-potthake. 2. Bhummi (Sī, Syā) 3. Bhummīti (Sī, Syā)

yāvakālikameva tadahupaṭiggahitaṁ, na ca taṁ vikāle paribhuttaṁ. Yadi vā[1] "vikāle na kappatī"ti vacanena tumhe dukkaṭaṁ maññatha, yāva jīvikamissaṁ yāvakālikaṁ vikāle bhuñjantassa vikālabhojanapācittiyaṁ na bhaveyya, tasmā na byañjanamattaṁ gahetabbaṁ, attho uparikkhitabbo.

Ayaṁ hettha attho—yāvakālikena yāvajīvikaṁ tadahupaṭiggahitaṁ yadi sambhinnarasaṁ hoti, yāvakālikagatikameva hoti, tasmā "yo pana bhikkhu vikāle khādanīyaṁ vā bhojanīyaṁ vā"ti iminā sikkhāpadena kāle kappati, vikāle na kappati, na idha "na kappatī"ti vacanamattenettha dukkaṭaṁ hoti. Yatheva yāvajīvikaṁ tadahupaṭiggahitaṁ yāvakālikena sambhinnarasaṁ vikāle na kappati, vikālabhojanapācittiyāvahaṁ[2] hoti, evaṁ ajja paṭiggahitampi aparajju yāvakālikena sambhinnarasaṁ na kappati, sannidhibhojanapācittiyāvahaṁ hoti, taṁ "sannidhikataṁ idan"ti ajānantopi na muccati. Vuttaṁ hetaṁ "sannidhikārake asannidhikārakasaññī khādanīyaṁ vā bhojanīyaṁ vā khādati vā bhuñjati vā āpatti pācittiyassā"ti. Tasmā "kattha paṭikkhittan"ti imissā pucchāya parisuddhamidaṁ byākaraṇaṁ Sāvatthiyā Suttavibhaṅgeti.

Rājagahe uposathasaṁyutteti idaṁ "na bhikkhave ekasmiṁ āvāse dve uposathāgārāni sammannitabbāni, yo sammanneyya āpatti dukkaṭassā"ti etaṁ sandhāya vuttaṁ. **Vinayātisāre dukkaṭan**ti "na bhikkhave ekasmiṁ āvāse dve uposathāgārāni sammannitabbānī"ti etassa vinayassa atisāre dukkaṭaṁ. **Campeyyake vinayavatthusmin**ti idaṁ "adhammena ce bhikkhave vaggakammaṁ, akammaṁ na ca karaṇīyen"ti evamādiṁ katvā Campeyyakkhandhake āgataṁ vinayavatthuṁ sandhāya vuttaṁ.

Ekacco kappatīti idaṁ dhammikaṁ āciṇṇaṁ sandhāya vuttaṁ. **Chedanake pācittiyan**ti Suttavibhaṅge hi "nisīdanaṁ nāma sadasaṁ vuccatī"ti āgataṁ, tasmā dvinnaṁ Sugatavidatthīnaṁ upari dasāyeva vidatthimattā labbhati. Dasāya vinā taṁ pamāṇaṁ karontassa idaṁ āgatameva hoti "taṁ atikkāmayato chedanakaṁ pācittiyan"ti. Tasmā "kiṁ āpajjatī"ti puṭṭho

---

1. Yadi taṁ (Sī, Ka)
2. ...pācittiyāva taṁ (Ka)

“chedanake pācittiyan”ti āha, Chedanakasikkhāpade vuttapācittiyaṁ āpajjatīti attho. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Samantapāsādikāya Vinayasaṁvaṇṇanāya

Sattasatikakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dvivaggasaṅgahā vuttā, dvāvīsatipabhedanā.
Khandhakā sāsane pañca-kkhandhadukkhappahāyino.

Yā tesaṁ vaṇṇanā esā, antarāyaṁ vinā yathā.
Siddhā sijjhantu kalyāṇā, evaṁ āsāpi pāṇinanti.

Cūḷavagga-aṭṭhakathā niṭṭhitā.

Vinayapiṭaka

Parivāra-aṭṭhakathā

Namo Tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Soḷasamahāvāra

Paññattivāravaṇṇanā

Visuddhaparivārassa, parivāroti sāsane.
Dhammakkhandhasarīrassa, khandhakānaṁ anantarā.
Saṅgahaṁ yo samāruḷho, tassa pubbāgataṁ nayaṁ.
Hitvā dāni karissāmi, anuttānatthavaṇṇanaṁ.

1. Tattha **yaṁ tena Bhagavatā -pa- paññattan**ti ādinayappavattāya tāva pucchāya ayaṁ saṅkhepattho—yo so Bhagavā sāsanassa ciraṭṭhitikatthaṁ Dhammasenāpatinā saddhammagāravabahumānavegasamussitaṁ añjaliṁ sirasmiṁ patiṭṭhāpetvā yācito dasa atthavase paṭicca vinayapaññattiṁ paññapesi, tena Bhagavatā tassa tassa sikkhāpadassa paññattikālaṁ jānatā. Tassā tassā sikkhāpadapaññattiyā dasa atthavase passatā. Apica pubbenivāsādīhi jānatā, dibbena cakkhunā passatā, tīhi vijjāhi chahi vā pana abhiññāhi jānatā, sabbattha appaṭihatena samantacakkhunā passatā, sabbadhammajānanasamatthāya paññāya jānatā, sabbasattānaṁ cakkhuvisayātītāni tirokuṭṭādigatāni cāpi rūpāni ativisuddhena maṁsacakkhunā ca passatā, attahitasādhikāya samādhipadaṭṭhānāya paṭivedhapaññāya jānatā, parahitasādhikāya karuṇāpadaṭṭhānāya desanāpaññāya passatā Arahatā Sammāsambuddhena yaṁ paṭhamaṁ pārājikaṁ paññattaṁ, taṁ kattha paññattaṁ, kaṁ ārabbha paññattaṁ, kismiṁ vatthusmiṁ paññattaṁ, atthi tattha paññatti -pa- kenābhatanti.

2. Pucchāvissajjane pana **yaṁ tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena paṭhamaṁ pārājikan**ti idaṁ kevalaṁ pucchāya āgatassa ādipadassa paccuddharaṇamattameva, **kattha paññattan**ti **Vesāliyā paññattaṁ. Kaṁ ārabbhāti Sudinnaṁ Kalandaputtaṁ ārabbhā**ti evamādinā pana nayena punapi ettha ekekaṁ padaṁ pucchitvāva vissajjitaṁ. **Ekā paññattī**ti "yo pana bhikkhu methunaṁ dhammaṁ paṭiseveyya pārājiko hoti asaṁvāso"ti ayaṁ ekā paññatti. **Dve anupaññattiyo**ti "antamaso tiracchānagatāyapī"ti ca "sikkhaṁ apaccakkhāyā"ti ca makkaṭivajjiputtakavatthūnaṁ vasena vuttā imā dve anupaññattiyo. Ettāvatā "atthi tattha paññatti anupaññatti anuppannapaññattī"ti imissā pucchāya dve koṭṭhāsā vissajjitā honti. Tatiyaṁ visajjetuṁ pana **anuppannapaññatti tasmiṁ natthī**ti vuttaṁ. Ayaṁ hi **anuppannapaññatti** nāma anuppanne dose paññattā, sā aṭṭhagarudhammavasena bhikkhunīnaṁyeva āgatā, aññatra natthi. Tasmā vuttaṁ "anuppannapaññatti tasmiṁ natthī"ti. **Sabbatthapaññattī**ti Majjhimadese ceva paccantimajanapadesu ca sabbatthapaññatti. Vinayadharapañcamena gaṇena upasampadā, guṇaṅguṇūpahanā, dhuvanahānaṁ, cammattharaṇanti imāni hi cattāri sikkhāpadāni Majjhimadeseyeva paññatti, ettheva etehi āpatti hoti, na paccantimajanapadesu. Sesāni sabbāneva sabbatthapaññatti nāma.

Sādhāraṇapaññattīti bhikkhūnañceva bhikkhunīnañca sādhāraṇapaññatti. Suddhabhikkhūnameva hi suddhabhikkhunīnaṁ vā paññattaṁ sikkhāpadaṁ **asādhāraṇapaññatti** nāma hoti. Idaṁ pana bhikkhuṁ ārabbha uppanne vatthusmiṁ—"yā pana bhikkhunī chandaso methunaṁ dhammaṁ paṭiseveyya, antamaso tiracchānagatenapi pārājikā hoti asaṁvāsā"ti—bhikkhunīnampi paññattaṁ. Vinītakathāmattameva hi tāsaṁ natthi, sikkhāpadaṁ pana atthi. Tena vuttaṁ "sādhāraṇapaññattī"ti. **Ubhatopaññattiyam**pi eseva nayo. Byañjanamattameva hi ettha nānaṁ, bhikkhūnaṁ bhikkhunīnampi sādhāraṇattā **sādhāraṇapaññatti,** ubhinnampi paññattattā **ubhatopaññattī**ti atthe pana bhedo natthi.

Nidānogadhanti "yassa siyā āpatti so āvikareyyā"ti ettha sabbāpattīnaṁ anupaviṭṭhattā **nidānogadhaṁ,** nidāne anupaviṭṭhanti attho. **Dutiyena uddesenā**ti nidānogadhaṁ nidānapariyāpannampi samānaṁ "tatrime

cattāro pārājikā dhammā”ti-ādinā dutiyeneva uddesena uddesaṁ āgacchati. **Catunnaṁ vipattīnan**ti sīlavipatti-ādīnaṁ. Paṭhamā hi dve āpattikkhandhā sīlavipatti nāma, avasesā pañca ācaravipatti nāma, micchādiṭṭhi ca antaggāhikadiṭṭhi ca diṭṭhivipatti nāma, ājīvahetu paññattāni cha sikkhāpādāni ājīvavipatti nāma. Iti imāsaṁ catunnaṁ vīpattīnaṁ idaṁ pārājikaṁ sīlavipatti nāma hoti.

Ekena samuṭṭhānenāti dvaṅgikena ekena samuṭṭhānena. Ettha hi cittaṁ aṅgaṁ, hoti, kāyena pana āpattiṁ āpajjati. Tena vuttaṁ “kāyato ca cittato ca samuṭṭhātī”ti. **Dvīhi samathehi sammatī**ti “āpannosī”ti sammukhā pucchiyamāno “āma āpannomhī”ti paṭijānāti, tāvadeva bhaṇḍanakalahaviggahā vūpasantā honti, sakkā ca hoti taṁ puggalaṁ apanetvā uposatho vā pavāraṇā vā[1] kātuṁ. Iti sammukhāvinayena ca paṭiññātakaraṇena cāti dvīhi samathehi sammati, na ca tappaccayā koci upaddavo hoti. Yaṁ pana upari paññattivagge “na katameva samathena sammatī”ti vuttaṁ, taṁ samathaṁ otāretvā anāpatti kātuṁ na sakkāti imamatthaṁ sandhāya vuttaṁ.

Paññatti vinayoti “yo pana bhikkhū”ti-ādinā nayena vuttamātikā paññatti vinayoti attho. **Vibhattī**ti padabhājanaṁ vuccati, **vibhattī**ti hi Vibhaṅgassevetaṁ nāmaṁ. **Asaṁvaro**ti vītikkamo. **Saṁvaro**ti avītikkamo. **Yesaṁ vattatī**ti yesaṁ Vinayapiṭakañca Aṭṭhakathā ca sabbā paguṇāti attho. **Te dhārentī**ti te etaṁ paṭhamapārājikaṁ Pāḷito ca atthato ca dhārenti. Na hi sakkā sabbaṁ vinayapiṭakaṁ ajānantena etassa attho jānituntі. **Kenābhatan**ti idaṁ paṭhamapārājikaṁ Pāḷivasena ca atthavasena ca yāva ajjatanakālaṁ kena ānītanti. **Paramparābhatan**ti paramparāya ānītaṁ.

3. Idāni yāya paramparāya ānītaṁ, taṁ dassetuṁ **Upāli dāsako cevā**ti-ādinā nayena porāṇakehi mahātherehi gāthāyo

---

1. Uposathaṁ vā pavāraṇaṁ (Sī)

ṭhapitā. Tattha yaṁ vattabbaṁ, taṁ nidānavaṇṇanāyameva vuttaṁ. Iminā nayena dutiyapārājikādipucchāvissajjanesupi vinicchayo veditabboti.

Mahāvibhaṅge paññattivāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Katāpattivārādivaṇṇanā

157. Ito paraṁ "methunaṁ dhammaṁ paṭisevanto kati āpattiyo āpajjatī"ti ādippabhedo **katāpattivāro** "methunaṁ dhammaṁ paṭisevantassa āpattiyo catunnaṁ vipattīnaṁ kati vipattiyo bhajantī"ti ādippabhedo **vipattivāro** "methunaṁ dhammaṁ paṭisevantassa āpattiyo sattannaṁ āpattikkhandhānaṁ katihi āpattikkhandhehi saṅgahitā"ti ādippabhedo **saṅgahavāro** "methunaṁ dhammaṁ paṭisevantassa āpattiyo channaṁ āpattisamuṭṭhānānaṁ katihi samuṭṭhānehi samuṭṭhahantī"ti ādippabhedo **samuṭṭhānavāro** "methunaṁ dhammaṁ paṭisevantassa āpattiyo catunnaṁ adhikaraṇānaṁ katamaṁ adhikaraṇan"ti ādippabhedo **adhikaraṇavāro** "methunaṁ dhamma paṭisevantassa āpattiyo sattannaṁ samathānaṁ katihi samathehi sammantī"ti ādippabhedo **samathavāro** tadanantaro **samuccayavāro**cāti ime satta vārā uttānatthā eva.

188. Tato paraṁ "methunaṁ dhammaṁ paṭisevanapaccayā pārājikaṁ kattha paññattan"ti-ādinā nayena puna paccayavasena eko **paññattivāro,** tassa vasena purimasadisā eva katāpattivārādayo satta vārāti evaṁ aparepi aṭṭha vārā vuttā, tepi uttānatthā eva. Iti ime aṭṭha, purimā aṭṭhāti Mahāvibhaṅge soḷasa vārā dassitā. Tato paraṁ teneva nayena Bhikkhunīvibhaṅgepi soḷasa vārā āgatāti evamime Ubhatovibhaṅge dvattiṁsa vārā Pāḷinayeneva veditabbā. Na hettha kiñci pubbe avinicchitaṁ nāma atthi.

Mahāvibhaṅge ca Bhikkhunivibhaṅge ca

Soḷasamahāvāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Samuṭṭhānasīsavaṇṇanā

257. Tadanantarāya pana samuṭṭhānakathāya **anattā iti nicchayā**ti anattā iti nicchitā[1]. **Sabhāgadhammānan**ti aniccākārādīhi sabhāgānaṁ saṅkhatadhammānaṁ. **Nāmamattaṁ na nāyatī**ti nāmamattampi na paññāyati. **Dukkhahānin**ti dukkhaghātanaṁ. **Khandhakā ya ca mātikā**ti khandhakā yā ca mātikāti attho. Ayameva vā pāṭho. **Samuṭṭhānaṁ niyato katan**ti samuṭṭhānaṁ niyatokataṁ niyatakataṁ, niyatasamuṭṭhānanti attho. Etena bhūtārocanacorivuṭṭhāpana-ananuññātasikkhāpadattayassa saṅgaho paccetabbo. Etāneva hi tīṇi sikkhāpadāni niyatasamuṭṭhānāni, aññehi saddhiṁ asambhinnasamuṭṭhānāni.

Sambhedaṁ nidānañcaññanti aññampi sambhedañca nidānañca. Tattha sambhedavacanena samuṭṭhānasambhedassa gahaṇaṁ paccetabbaṁ, tāni hi tīṇi sikkhāpadāni ṭhapetvā sesāni sambhinnasamuṭṭhānāni. Nidānavacanena sikkhāpadānaṁ paññattidesasaṅkhātaṁ nidānaṁ paccetabbaṁ, **sutte dissanti uparī**ti sikkhāpadānaṁ samuṭṭhānaniyamo sambhedo nidānanti imāni tīṇi suttamhi eva dissanti, paññāyantīti attho. Tattha ekena samuṭṭhānena samuṭṭhāti kāyato ca cittato cāti-ādimhi tāva purimanaye samuṭṭhānaniyamo ca sambhedo ca dissanti. Itaraṁ pana nidānaṁ nāma—

Vesāliyā Rājagahe, Sāvatthiyā ca Āḷavī.
Kosambiyā ca Sakkesu, Bhaggesu ceva paññattāti.

Evaṁ upari dissati, parato āgate sutte dissatīti veditabbaṁ.

Vibhaṅge dvīsūti gāthāya ayamattho—yaṁ sikkhāpadaṁ dvīsu Vibhaṅgesu paññattaṁ uposathadivase bhikkhū ca bhikkhuniyo ca uddisanti, tassa yathāñāyaṁ samuṭṭhānaṁ pavakkhāmi, taṁ me suṇāthāti.

Sañcarittānubhāsanañcāti sañcarittañca samanubhāsanañca. **Atirekañca cīvaran**ti atirekacīvaraṁ kathinanti attho. **Lomāni padasodhammo**ti

1. Vinicchitā (Syā)

eḷakalomāni ca padasodhammo ca. **Bhūtaṁ saṁvidhānena cā**ti bhūtārocanañca, saṁvidahitvā addhānappaṭipajjanañca. **Theyyadesanā coriṁ cā**ti theyyasattho ca, chattapāṇissa agilānassa dhammadesanā ca, corivuṭṭhāpanañca. **Ananuññātāya terasā**ti mātāpitusāmikehi ananuññātāya saddhiṁ imāni terasa samuṭṭhānāni honti. **Sadisā idha dissare**ti idha Ubhatovibhaṅge etesu terasasu samuṭṭhānasīsesu[1] ekekasmiṁ aññānipi sadisāni samuṭṭhānāni dissanti.

Paṭhamapārājikasamuṭṭhānavaṇṇanā

258. Idāni tāni dassetuṁ **methunaṁ sukkasaṁsaggo**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **methunan**ti idaṁ tāva paṭhamapārājikaṁ nāma ekaṁ samuṭṭhānasīsaṁ, sesāni tena sadisāni. Tattha **sukkasaṁsaggo**ti sukkavissaṭṭhi ceva kāyasaṁsaggo ca. **Aniyatā paṭhamikā**ti paṭhamaṁ Aniyatasikkhāpadaṁ. **Pubbūpaparipācitā**ti jānaṁ pubbūpagataṁ bhikkhunti sikkhāpadañca, bhikkhuniparipācitapiṇḍapātasikkhāpadañca. **Raho bhikkhuniyā sahā**ti bhikkhuniyā saddhiṁ raho Nisajjasikkhāpadañca.

Sabhojane raho dve cāti sabhojane kule anupakhajja Nisajjasikkhāpadañca, dve Rahonisajjasikkhāpadāni ca, **aṅguli udake hasan**ti aṅgulipatodakañca, udake Hasadhammasikkhāpadañca. **Pahāre uggire cevā**ti Pahāradānasikkhāpadañca, Talasattika-uggiraṇasikkhāpadañca. **Tepaññāsā ca sekhiyā**ti parimaṇḍalanivāsanādīni khuddakavaṇṇanāvasāne vuttāni tepaññāsa sekhiyasikkhāpadāni ca.

Adhakkhagāmāvassutāti bhikkhunīnaṁ Adhakkhakasikkhāpadañca, gāmantaragamanaṁ, avassutā avassutassa hatthato khādanīyabhojanīyaggahaṇasikkhāpadañca. **Talamaṭṭhañca suddhikā**ti talaghātakaṁ, jatumaṭṭhaṁ, udakasuddhikādiyanañca. **Vassaṁvuṭṭhā ca ovādan**ti vassaṁvuṭṭhā chappañcayojanāni sikkhāpadañca, ovādāya agamanasikkhāpadañca. **Nānubandhe pavattinin**ti yā pana bhikkhūnī vuṭṭhāpitaṁ pavattiṁniṁ dve vassāni nānubandheyyāti vuttasikkhāpadaṁ.

---

1. Samuṭṭhānesu (Sī, Syā)

Ime sikkhāti imā sikkhāyo. Liṅgavipariyāyo kato. **Kāyamānasikā katā**ti kāyacittasamuṭṭhānā katā.

Dutiyapārājikasamuṭṭhānavaṇṇanā

259. **Adinnan**ti idaṁ tāva adinnādānanti vā dutiyapārājikanti vā ekaṁ samuṭṭhānasīsaṁ, sesāni tena sadisāni. Tattha **viggahuttarī**ti Manussaviggaha-uttarimanussadhammasikkhāpadāni. **Duṭṭhullā attakāminan**ti Duṭṭhullavācā-attakāmapāricariyasikkhāpadāni. **Amūlā aññabhāgiyā**ti dve Duṭṭhadosasikkhāpadāni. **Aniyatā dutiyikā**ti dutiyaṁ Aniyatasikkhāpadaṁ.

Acchinde pariṇāmaneti sāmaṁ cīvaraṁ datvā acchindanañca, saṁghikalābhassa attano pariṇāmanañca. **Musā omasapesuṇā**ti musāvādo ca omasavādo ca bhikkhupesuññañca. **Duṭṭhullā pathavīkhaṇe**ti[1] duṭṭhullāpatti-ārocanañca pathavīkhaṇañca. **Bhūtaṁ aññāya ujjhāpe**ti bhūtagāma-aññavādaka-ujjhāpanakasikkhāpadāni.

Nikkaḍḍhanaṁ siñcanañcāti vihārato nikkaḍḍhanañca, udakena tiṇādisiñcanañca. **Āmisahetu bhuttāvī**ti āmisahetu bhikkhuniyo ovadantīti sikkhāpadañca, bhuttāviṁ anatirittena khādanīyādinā Pavāraṇāsikkhāpadañca. **Ehi anādari bhiṁsā**ti ehāvuso gāmaṁ vāti sikkhāpadañca, anādariyañca, bhikkhubhiṁsāpanakañca. **Apanidhe ca jīvitan**ti pattādīnaṁ Apanidhānasikkhāpadañca, sañcicca pāṇaṁ jīvitāvoropanañca.

Jānaṁ sappāṇakaṁ kammanti jānaṁ Sappāṇaka-udakasikkhāpadañca, punakammāya ukkoṭanañca. **Ūnasaṁvāsanāsanā**ti Ūnavīsativassasikkhāpadañca, ukkhittakena saddhiṁ Saṁvāsasikkhāpadañca, Nsitakasāmaṇerasambhogasikkhāpadañca. **Sahadhammikaṁ vilekhā**ti sahadhammikaṁ Vccamānasikkhāpadañca, vilekhāya saṁvattantīti Āgatasikkhāpadañca. **Moho amūlakena cā**ti mohanake pācittiyasikkhāpadañca, amūlakena saṁghādisesena Anuddhaṁsanasikkhāpadañca.

Kukkuccaṁ dhammikaṁ cīvaraṁ datvāti kukkucca-upadahanañca, dhammikānaṁ kammānaṁ chandaṁ datvā khīyanañca, cīvaraṁ datvā khīyanañca. **Pariṇāmeyya puggale**ti saṁghikaṁ

---

1. Pathaviṁ khaṇeti (Sī)

lābhaṁ puggalassa Pariṇāmanasikkhāpadaṁ. **Kiṁ te akālaṁ acchinde**ti kiṁ te ayye eso purisapuggalo karissatīti Āgatasikkhāpadañca, akālacīvaraṁ kālacīvaranti adhiṭṭhahitvā Bhājanasikkhāpadañca[1], bhikkhuniyā saddhiṁ cīvaraṁ parivattetvā Acchindanasikkhāpadañca. **Duggahī nirayena cā**ti duggahitena duppadhāritena paraṁ Ujjhāpanasikkhāpadañca, nirayena vā brahmacariyena vā Abhisapanasikkhāpadañca.

Gaṇaṁ vibhaṅgadubbalanti gaṇassa cīvaralābhaṁ antarāyaṁ kareyyāti ca, dhammikaṁ cīvaravibhaṅgaṁ paṭibāheyyāti ca, dubbalacīvarapaccāsāya cīvarakālasamayaṁ atikkāmeyyāti ca vuttasikkhāpadāni. **Kathinā phāsu passayan**ti dhammikaṁ kathinuddhāraṁ paṭibāheyya, bhikkhuniyā sañcicca aphāsuṁ kareyya, bhikkhuniyā upassayaṁ datvā kupitā anattamanā nikkaḍḍheyya vāti vuttasikkhāpadāni. **Akkosacaṇḍī maccharī**ti bhikkhuṁ akkoseyya vā paribhāseyya vā, caṇḍikatā gaṇaṁ paribhāseyya, kule maccharinī assāti vuttasikkhāpadāni. **Gabbhiniñca pāyantiyā**ti gabbhiniṁ vuṭṭhāpeyya, pāyantiṁ vuṭṭhāpeyyāti vuttasikkhāpadāni.

Dvevassaṁ sikkhā saṁghenāti dve vassāni chasu dhammesu asikkhitasikkhaṁ sikkhamānaṁ vuṭṭhāpeyya, sikkhitasikkhaṁ sikkhamānaṁ saṁghena asammataṁ vuṭṭhāpeyyāti vuttasikkhāpadāni. **Tayo ceva gihigatā**ti ūnadvādasavassaṁ gihigataṁ, paripuṇṇadvādasavassaṁ gihigataṁ dve vassāni chasu dhammesu asikkhitasikkhaṁ, dve vassāni sikkhitasikkhaṁ saṁghena asammatanti vuttasikkhāpadāni. **Kumāribhūtā tisso**ti ūnavīsativassaṁ kumāribhūtanti-ādinā nayena vuttā tisso. **Ūnadvādasasammatā**ti ūnadvādasavassā vuṭṭhāpeyya, paripuṇṇadvādasavassā saṁghena asammatā vuṭṭhāpeyyāti vuttasikkhāpadadvayaṁ.

Alaṁ tāva sokāvāsanti alaṁ tāva te ayye vuṭṭhāpitenāti ca, caṇḍiṁ sokāvāsaṁ sikkhamānaṁ vuṭṭhāpeyyāti ca vuttasikkhāpadadvayaṁ. **Chandā anuvassā ca dve**ti pārivāsikachandadānena sikkhamānaṁ vuṭṭhāpeyya, anuvassaṁ vuṭṭhāpeyya, ekaṁ vassaṁ dve vuṭṭhāpeyyāti vuttasikkhāpadattayaṁ. **Samuṭṭhānā tikā katā**ti tikasamuṭṭhānā katā.

1. Bhājāpanasikkhāpadañca (Sī, Syā)

Sañcarittasamuṭṭhānavaṇṇanā

260. **Sañcarī kuṭi vihāro**ti sañcarittaṁ, saññācikāya kuṭikaraṇaṁ, mahallakavihārakarakañca. **Dhovanañca paṭiggaho**ti aññātikāya bhikkhunīyā purāṇacīvaradhovāpanañca, cīvarapaṭiggahaṇañca. **Viññattuttari abhihaṭṭhun**ti aññātakaṁ gahapatiṁ cīvaraviññāpanaṁ, Tatuttarisādiyanasikkhāpadañca. **Ubhinnaṁ dūtakena cā**ti cīvaracetāpannaṁ upakkhaṭaṁ hotīti āgatasikkhāpadadvayañca, dūtena Cīvaracetāpannapahitasikkhāpadañca.

Kosiyā suddhadvebhāgā, chabbassāni nisīdananti kosiyamissakaṁ santhatanti-ādīni pañca sikkhāpadāni. **Riñcanti rūpikā cevā**ti Vibhaṅge "riñcanti uddesan"ti āgataṁ eḷakalomadhovāpana, Rūpiyappaṭiggahaṇasikkhāpadañca. **Ubho nānappakārakā**ti rūpiyasaṁvohāra, Kayavikkayasikkhāpadadvayaṁ.

Ūnabandhanavassikāti Ūnapañcabandhanapattasikkhāpadañca, Vassikasāṭikasikkhāpadañca. **Suttaṁ vikappanena cā**ti suttaṁ viññāpetvā cīvaravāyāpanañca, tantavāye upasaṅkamitvā cīvare vikappāpajjanañca. **Dvāradānasibbāni cā**ti yāva dvārakosā aggaḷaṭṭhapanāya, aññātikāya bhikkhuniyā cīvaraṁ dadeyya, cīvaraṁ sibbeyyāti vuttasikkhāpadattayaṁ. **Pūvapaccayajoti cā**ti pūvehi vā manthehi vā abhihaṭṭhuṁ Pavāraṇāsikkhāpadaṁ, Cātumāsapaccayappavāraṇājotisamādahanasikkhāpadāni ca.

Ratanaṁ sūci mañco ca, tūlaṁ nisīdanakaṇḍu ca. Vassikā ca sugatenāti Ratanasikkhāpadañceva, Sūcigharasikkhāpadādīni ca satta sikkhāpadāni. **Viññatti aññaṁ cetāpanā, dve Saṁghikā mahājanikā dve, puggalalahukā garū**ti yā pana bhikkhunī aññaṁ viññāpetvā aññaṁ viññāpeyyāti-ādīni nava sikkhāpadāni. **Dve vighāsā sāṭikā cā**ti uccāraṁ vā passāvaṁ vā saṅkāraṁ vā vighāsaṁ vā tirokuṭṭe vā tiropākāre vā chaḍḍeyya vā chaḍḍāpeyya vā, harite chaḍḍeyya vā chaḍḍāpeyya vāti evaṁ vuttāni dve Vighāsasikkhāpadāni ca, Udakasāṭikāsikkhāpadañca. **Samaṇacīvarena cā**ti samaṇacīvaraṁ dadeyyāti idametaṁ sandhāya vuttaṁ.

Samanubhāsanāsamuṭṭhānavaṇṇanā

261. **Bhedānuvattadubbaca, dūsaduṭṭhulladiṭṭhi cā**ti Saṁghabhedānuvattakadubbacakuladūsaka-duṭṭhullappaṭicchādanadiṭṭhi-appaṭinissajjanasikkhāpadāni. **Chandaṁ ujjagghikā dve cā**ti chandaṁ adatvā gamanasikkhāpadaṁ, ujjagghikāya antaraghare gamananisīdanasikkhāpadadvayañca. **Dve ca saddā**ti appasaddo antaraghare gamissāmi, nisīdissāmīti sikkhāpadadvayañca. **Na byāhare**ti na sakabaḷena mukhena byāharissāmīti sikkhāpadaṁ.

Chamā nīcāsane ṭhānaṁ, pacchato uppathena cāti chamāyaṁ nisīditvā, nīce āsane nisīditvā, ṭhitena nisinnassa, pacchato gacchantena purato gacchantassa, uppathena gacchantena pathena gacchantassa Dhammadesanāsikkhāpadāni. **Vajjānuvattigahaṇā**ti vajjappaṭicchādana, ukkhittānuvattaka, hatthaggahaṇādisaṅkhātāni tīṇi pārājikāni. **Osāre paccācikkhanā**ti anapaloketvā kārakasaṁghaṁ anaññāya gaṇassa chandaṁ osāreyyāti ca, Buddhaṁ paccakkhāmīti ca vuttasikkhāpadadvayaṁ.

Kismiṁ saṁsaṭṭhā dve vadhīti kismiñcideva adhikaraṇe paccākatāti ca, bhikkhuniyo paneva saṁsaṭṭhā viharantīti ca, yā pana bhikkhunī evaṁ vadeyya saṁsaṭṭhāva ayye tumhe viharathāti ca, attānaṁ vadhitvā vadhitvā rodeyyāti ca vuttasikkhāpadāni. **Visibbe dukkhitāya cā**ti bhikkhuniyā cīvaraṁ visibbetvā vā visibbāpetvā vāti ca, dukkhitaṁ sahajīvininti ca vuttasikkhāpadadvayaṁ. **Puna saṁsaṭṭhā na vūpasame**ti saṁsaṭṭhā vihareyya gahapatinā vā gahapatiputtena vāti evaṁ puna vuttasaṁsaṭṭhasikkhāpadañca, ehayye imaṁ adhikaraṇaṁ vūpasamehīti vuccamānā sādhūti paṭissuṇitvā sā pacchā anantarāyikinī neva vūpasammeyyāti vuttasikkhāpadañca. **Ārāmañca pavāraṇā**ti jānaṁ sabhikkhukaṁ ārāmaṁ anāpucchā paviseyyāti ca, ubhatosaṁghe tīhi ṭhānehi na pavāreyyāti ca vuttasikkhāpadadvayaṁ.

Anvaddhaṁ sahajīviniṁ dveti anvaddhamāsaṁ bhikkhuniyā bikkhusaṁghato dve dhammā paccāsīsitabbāti vuttasikkhāpadañca, sahajīviniṁ vuṭṭhāpetvā dve vassāni neva anuggaṇheyya, sahajīviniṁ vuṭṭhāpetvā neva vūpakāseyyāti vuttasikkhāpadadvayañca. **Cīvaraṁ anubandhanā**ti sace me tvaṁ ayye cīvaraṁ dassasi,

evāhaṁ taṁ vuṭṭhāpessāmīti ca, sace maṁ tvaṁ ayye dve vassāni anubandhissasi, evāhaṁ taṁ vuṭṭhāpessāmīti ca vuttasikkhāpadadvayaṁ.

Kathinasamuṭṭhānavaṇṇanā

262. **Ubbhataṁ kathinaṁ tīṇī**ti niṭṭhitacīvarasmiṁ bhikkhunā ubbhatasmiṁ kathineti vuttāni āditova tīṇi sikkhāpadāni. **Paṭhamaṁ pattabhesajjan**ti dasāhaparamaṁ atirekapattoti vuttaṁ Paṭhamapattasikkhāpadañca, paṭisāyanīyāni bhesajjānīti vuttasikkhāpadañca. **Accekañcāpi sāsaṅkan**ti Acekacīvarasikkhāpadañca, tadanantarameva Sāsaṅkasikkhāpadañca, **pakkamantena vā duve**ti taṁ pakkamanto neva uddhareyyāti Būtagāmavagge vuttasikkhāpadadvayaṁ.

Upassayaṁ paramparāti bhikkhunupassayaṁ gantvā bhikkhuniyo ovadeyyāti ca, paramparabhojane pācittiyanti ca vuttasikkhāpadadvayaṁ. **Anatirittaṁnimantanā**ti anatirittaṁ khādanīyaṁ vā bhojanīyaṁ vāti ca, nimantito sabhatto samānoti ca vuttasikkhāpadadvayaṁ. **Vikappaṁ rañño vikāle**ti sāmaṁ cīvaraṁ vikappetvāti ca, rañño khattiyassāti ca, vikāle gāmaṁ paviseyyāti ca vuttasikkhāpadattayaṁ, **vosāsāraññakena cā**ti vosāsamānarūpā ṭhitāti ca, tathārūpesu āraññakesu senāsanesu pubbe appaṭisaṁviditanti ca vuttasikkhāpadadvayaṁ.

Ussayā sannicayañcāti ussayavādikāti ca, pattasannicayaṁ kareyyāti ca vuttasikkhāpadadvayaṁ. **Pure pacchā vikāle cā**ti yā pana bhikkhunī purebhattaṁ kulāni upasaṅkamitvāti ca, pacchābhattaṁ kulāni upasaṅkamitvāti ca, vikāle kulāni upasaṅkamitvāti ca vuttasikkhāpadattayaṁ. **Pañcāhikā saṅkamanī**ti pañcāhikā saṅghāṭicāraṁ atikkameyyāti ca, cīvarasaṅkamanīyaṁ dhāreyyāti ca vuttasikkhāpadadvayaṁ. **Dvepi āvasathena cā**ti āvasathacīvaraṁ anissajjitvā paribhuñjeyya, āvasathaṁ anissajjitvā cārikaṁ pakkameyyāti ca evaṁ āvasathena saddhiṁ vuttasikkhāpadāni ca dve.

Pasākhe āsane cevāti pasākhe jātaṁ gaṇḍaṁ vāti ca, bhikkhussa purato anāpucchā āsane nisīdeyyāti ca vuttasikkhāpadadvayaṁ.

Eḷakalomasamuṭṭhānavaṇṇanā

263. **Eḷakalomā dve seyyā**ti Eḷakalomasikkhāpadañceva, dve ca Shaseyyasikkhāpadāni. **Āhacca piṇḍabhojanan**ti Āhaccapādakasikkhāpadañca, Āvasathapiṇḍabhojanasikkhāpadañca. **Gaṇavikālasannidhī**ti Gaṇabhojanavikālabhojanasannidhikārakasikkhāpadattayaṁ. **Dantaponena celakā**ti Dantaponasikkhāpadañca, Acelakasikkhāpadañca. **Uyyuttaṁ senaṁ uyyodhī**ti uyyuttaṁ senaṁ dassanāya gaccheyya, senāya vaseyya, uyyodhikaṁ vā -pa- anīkadassanaṁ vā gaccheyyāti vuttasikkhāpadattayaṁ. **Surā orena nhāyanā**ti Surāpānasikkhāpadañca, Orenaddhamāsanahānasikkhāpadañca. **Dubbaṇṇe dve desanikā**ti tiṇṇaṁ dubbaṇṇakaraṇānanti vuttasikkhāpadañca, vuttāvasesapaṭidesanīyadvayañca. **Lasuṇupatiṭṭhe naccanā**ti Lasuṇasikkhāpadaṁ, bhikkhussa bhuñjantassa pānīyena vā vidhūpanena vā upatiṭṭheyyāti vuttasikkhāpadaṁ, naccaṁ vā gītaṁ vā vāditaṁ vā dassanāya gaccheyyāti vuttasikkhāpadañca. Ito paraṁ Pāḷiṁ virajjhitvā likhanti. Yathā pana atthaṁ vaṇṇayissāma, evamettha anukkamo veditabbo.

Nhānamattharaṇaṁ seyyāti naggā nahāyeyya, ekattharaṇapāvuraṇā tuvaṭṭeyyuṁ, ekamañce tuvaṭṭeyyunti vuttasikkhāpadattayaṁ. **Antoraṭṭhe tathā bahī**ti antoraṭṭhe sāsaṅkasammate, tiroraṭṭhe sāsaṅkasammateti vuttasikkhāpadadvayaṁ. **Antovassaṁ cittāgāran**ti antovassaṁ cārikaṁ pakkameyya, rājāgāraṁ vā cittāgāraṁ vā -pa- pokkharaṇiṁ vā dassanāya gaccheyyāti ca vuttasikkhāpadadvayaṁ. **Āsandiṁ suttakantanā**ti āsandiṁ vā pallaṅkaṁ vā paribhuñjeyya, suttaṁ kanteyyāti vuttasikkhāpadadvayaṁ.

Veyyāvaccaṁ sahatthā cāti gihiveyyāvaccaṁ kareyya, agārikassa vā paribbājakassa vā paribbājikāya vā sahatthā khādanīyaṁ vā bhojanīyaṁ vā dadeyyāti vuttasikkhāpadadvayaṁ. **Abhikkhukāvāsena cā**ti abhikkhuke āvāse vassaṁ vaseyyāti idametaṁ sandhāya vuttaṁ. **Chattaṁ yānañca saṅghāṇin**ti chattupāhanaṁ dhāreyya, yānena yāyeyya, saṅghāṇiṁ dhāreyyāti vuttasikkhāpadattayaṁ. **Alaṅkāragandhavāsitan**ti itthālaṅkāraṁ dhāreyya, gandhacuṇṇakena nahāyeyya, vāsitakena viññākena nahāyeyyāti vuttasikkhāpadattayaṁ. **Bhikkhunī**ti-ādinā bhikkhuniyā ummaddāpeyyāti-ādīni cattāri sikkhāpadāni vuttāni. **Asaṅkaccikā āpattī**ti

asaṅkaccikā gāmaṁ paviseyya pācittiyanti evaṁ vutta-āpatti ca. **Cattārīsā catuttarī**ti etāni sabbānipi catucattālīsa sikkhāpadāni vuttāni.

Kāyena na vācācittena, kāyacittena na vācatoti kāyena ceva kāyacittena ca samuṭṭhahanti, na vācācittena na vācatoti attho. **Dvisamuṭṭhānikā sabbe, samā eḷakalomikā**ti idaṁ uttānatthameva.

Padasodhammasamuṭṭhānavaṇṇanā

264. **Padaññatra asammatā**ti "padaso dhammaṁ, mātugāmassa uttarichappañcavācāhi dhammaṁ deseyya aññatra viññunā purisaviggahena, asammato bhikkhuniyo ovadeyyā"ti vuttasikkhāpadattayaṁ. **Tathā atthaṅgatena cā**ti "atthaṅgate sūriye ovadeyyā"ti idametaṁ sandhāya vuttaṁ. **Tiracchānavijjā dve**ti tiracchānavijjaṁ pariyāpuṇeyya, vāceyyā"ti evaṁ vuttasikkhāpadadvayaṁ. **Anokāso**[1] **ca pucchanā**ti "anokāsakataṁ bhikkhuṁ pañhaṁ puccheyyā"ti idametaṁ sandhāya vuttaṁ.

Addhānasamuṭṭhānavaṇṇanā

265. **Addhānanāvaṁ paṇītan**ti "bhikkhuniyā saddhiṁ saṁvidhāya ekaddhānamaggaṁ paṭipajjeyya, ekaṁ nāvaṁ abhiruheyya, paṇītabhojanāni agilāno attano atthāya viññāpetvā bhuñjeyyā"ti vuttasikkhāpadattayaṁ. **Mātugāmena saṁhare**ti mātugāmena saddhiṁ saṁvidhāya gamanañca, "sambādhe lomaṁ saṁharāpeyyā"ti vuttasikkhāpadañca. **Dhaññaṁ nimantitā cevā**ti "dhaññaṁ viññāpetvā vā"ti ca, "nimantitā vā pavāritā vā khādanīyaṁ vā bhojanīyaṁ vā khādeyya vā bhuñjeyya vā"ti vuttasikkhāpadañca. **Aṭṭha cā**ti bhikkhunīnaṁ vuttā aṭṭha pāṭidesanīyā vā.

Theyyasatthasamuṭṭhānavaṇṇanā

266. **Theyyasatthaṁ upassutī**ti theyyasatthena saddhiṁ saṁvidhāya ekaddhānamaggagamanañca upassutitiṭṭhanañca. **Supaviññāpanena cā**ti idaṁ sūpodanaviññattiṁ sandhāya vuttaṁ. **Rattichannañca okāsan**ti "rattandhakāre appadīpe,

1. Anokāse (Sī, Syā)

paṭicchanne okāse, ajjhokāse purisena saddhin”ti evaṁ vuttasikkhāpadattayaṁ. **Byūhena sattamā**ti idaṁ tadanantarameva “rathikāya vā byūhe vā siṅghāṭake vā purisena saddhin”ti āgatasikkhāpadaṁ sandhāya vuttaṁ.

Dhammadesanāsamuṭṭhānavaṇṇanā

267. Dhammadesanāsamuṭṭhānāni ekādasa uttānāneva. Evaṁ tāva sambhinnasamuṭṭhānaṁ veditabbaṁ. Niyatasamuṭṭhānaṁ pana tividhaṁ, taṁ ekekasseva sikkhāpadassa hoti, taṁ visuṁyeva dassetuṁ **bhūtaṁ kāyena jāyatī**ti-ādi vuttaṁ. Taṁ uttānameva. **Nettidhammānulomikan**ti vinayapāḷidhammassa anulomanti.

Samuṭṭhānasīsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Antarapeyyāla

Katipucchāvāravaṇṇanā

271. Idāni āpatti-ādikoṭṭhāsesu kosallajananatthaṁ "kati āpattiyo"ti-ādinā nayena mātikaṁ ṭhapetvā niddesappaṭiniddesavasena Vibhaṅgo vutto.

Tattha **kati āpattiyo**ti mātikāya ca Vibhaṅge ca āgatāpattipucchā. Esa nayo dutiyapadepi. Kevalañhettha āpattiyo eva rāsivasena **khandhā**ti vuttā. **Vinītavatthūnī**ti tāsaṁ āpattīnaṁ **vinayapucchā.** Vinītaṁ vinayo vūpasamoti idañhi atthato ekaṁ, vinītāniyeva **vinītavatthūnī**ti ayamettha padattho. Idāni yesu sati āpattiyo honti, asati na honti, te dassetuṁ **kati agāravā**ti pucchādvayaṁ. Vinītavatthūnīti ayaṁ pana tesaṁ agāravānaṁ vinayapucchā. Yasmā pana tā āpattiyo vipattiṁ apattā nāma[1] natthi, tasmā "kati vipattiyo"ti ayaṁ āpattīnaṁ vipattibhāvapucchā. **Kati āpattisamuṭṭhānānī**ti tāsaṁyeva āpattīnaṁ samuṭṭhānapucchā. **Vivādamūlāni anuvādamūlānī**ti imā "vivādādhikaraṇaṁ anuvādādhikaraṇan"ti āgatānaṁ vivādānuvādānaṁ mūlapucchā. **Sāraṇīyā dhammā**ti vivādānuvādamūlānaṁ abhāvakaradhammapucchā. **Bhedakaravatthūnī**ti ayaṁ "bhedanasaṁvattanikaṁ vā adhikaraṇan"ti-ādīsu vuttabhedakaraṇapucchā. **Adhikaraṇānī**ti bhedakaravatthūsu sati uppajjanadhammapucchā. **Samathā**ti tesaṁyeva vūpasamanadhammapucchā. **Pañca āpattiyo**ti mātikāya āgatavasena vuttā. **Sattā**ti Vibhaṅge āgatavasena.

Ārakā etehi ramatīti **ārati,** bhusā[2] vā rati **ārati.** Vinā etehi ramatīti **virati.** Paccekaṁ paccekaṁ viramatīti[3] **paṭivirati.** Veraṁ maṇati vināsetīti **veramaṇī.** Na etāya ete āpattikkhandhā karīyantīti **akiriyā.** Yaṁ etāya asati āpattikkhandhakaraṇaṁ uppajjeyya, tassa paṭipakkhato **akaraṇaṁ.** Āpattikkhandha-ajjhāpattiyā paṭipakkhato **anajjhāpatti.** Velanato **velā,** calayanato[4] vināsanatoti

1. Vipattiṁ āpannā nāma (Sī) vipatti-apattā nāma (Syā)
2. Ābhuso (Ka)
3. Viratīhi (Syā, Ka)
4. Velanato (Ka)

attho. Niyyānaṁ sinoti bandhati nivāretīti **setu,** āpattikkhandhānametaṁ adhivacanaṁ. So setu etāya paññattiyā haññatīti[1] **setughāto.** Sesavinītavatthuniddesesupi eseva nayo.

Buddhe agāravādīsu yo Buddhe dharamāne upaṭṭhānaṁ na gacchati, parinibbute cetiyaṭṭhānaṁ bodhiṭṭhānaṁ na gacchati, cetiyaṁ vā bodhiṁ vā na vandati, cetiyaṅgaṇe sachatto sa-upāhano carati, natthetassa Buddhe gāravoti veditabbo. Yo pana sakkontoyeva dhammassavanaṁ na gacchati, sarabhaññaṁ na bhaṇati, dhammakathaṁ na katheti, dhammassavanaggaṁ bhinditvā gacchati, vikkhitto vā anādaro vā nisīdati, natthetassa dhamme gāravo. Yo theranavamajjhimesu cittīkāraṁ na paccupaṭṭhāpeti, uposathāgāravitakkamāḷakādīsu kāyappāgabbhiyaṁ dasseti, yathāvuḍḍhaṁ na vandati, natthetassa saṁghe gāravo. Tisso sikkhā samādāya asikkhamānoyeva pana sikkhāya agāravoti veditabbo. Pamāde ca sativippavāse tiṭṭhamānoyeva appamādalakkhaṇaṁ abrūhayamāno appamāde agāravoti veditabbo. Tathā āmisappaṭisanthāraṁ dhammappaṭisanthāranti imaṁ duvidhaṁ paṭisanthāraṁ akarontoyeva **paṭisanthāre agāravo**ti veditabbo. Gāravaniddese vuttavipariyāyena attho veditabbo.

272. Vivādamūlaniddese **Sattharipi agāravo**ti-ādīnaṁ Buddhe agāravādīsu vuttanayeneva attho veditabbo. **Appatisso**ti anīcavutti, na Satthāraṁ jeṭṭhakaṁ katvā viharati. **Ajjhattaṁ vā**ti attano santāne vā attano pakkhe vā, sakāya parisāyāti attho. **Bahiddhā vā**ti parasantāne vā parapakkhe vā. **Tatra tumhe**ti tasmiṁ ajjhattabahiddhābhede saparasantāne vā saparaparisāya vā. **Pahānāya vāyameyyāthā**ti mettābhāvanādīhi nayehi pahānatthaṁ vāyameyyātha, mettābhāvanādinayena hi taṁ ajjhattampi bahiddhāpi pahīyati. **Anavassavāyā**ti appavattibhāvāya.

Sandiṭṭhiparāmāsīti sakameva diṭṭhiṁ parāmasati, yaṁ attanā[2] diṭṭhigataṁ gahitaṁ, idameva saccanti gaṇhāti. **Ādhānaggāhī**ti daḷhaggāhī.

---

1. Hanatīti (Ka)
2. Attano (Sī)

273. anuvādamūlaniddeso kiñcāpi vivādamūlaniddeseneva samāno, atha kho aṭṭhārasa bhedakaravatthūni nissāya vivadantānaṁ kodhupanāhādayo vivādamūlāni, tathā vivadantā pana sīlavipatti-ādīsu aññataravipattiṁ āpajjitvā "asuko bhikkhu asukaṁ nāma vipattiṁ āpanno"ti vā "pārājikaṁ āpannosi, saṁghādisesaṁ āpannosī"ti vā anuvadanti, evaṁ anuvadantānaṁ kodhupanāhādayo anuvādamūlānīti ayamettha viseso.

274. Sāraṇīyadhammaniddese mettacittena kataṁ kāyakammaṁ mettaṁ kāyakammaṁ nāma. **Āvi ceva raho cā**ti sammukhā ca parammukhā ca. Tattha navakānaṁ cīvarakammādīsu sahāyabhāvagamanaṁ sammukhā mettaṁ kāyakammaṁ nāma[1], therānaṁ pana pādadhovanabījanavātadānādibhedampi sabbaṁ sāmīcikammaṁ sammukhā mettaṁ kāyakammaṁ nāma, ubhayehipi dunnikkhittānaṁ dārubhaṇḍādīnaṁ tesu avamaññaṁ akatvā attanā dunnikkhittānaṁ viya paṭisāmanaṁ parammukhā mettaṁ kāyakammaṁ nāma. **Ayampi dhammo sāraṇīyo**ti ayaṁ mettākāyakammasaṅkhāto dhammo saritabbo satijanako, yo naṁ karoti, taṁ puggalaṁ, yesaṁ kato hoti, te pasannacittā "aho sappuriso"ti anussarantīti adhippāyo. **Piyakaraṇo**ti taṁ puggalaṁ sabrahmacārīnaṁ piyaṁ karoti. **Garukaraṇo**ti taṁ puggalaṁ sabrahmacārīnaṁ garuṁ karoti. **Saṅgahāyā**ti-ādīsu sabrahmacārīhi saṅgahetabbabhāvāya tehi saddhiṁ avivādāya samaggabhāvāya ekībhāvāya ca saṁvattati.

Mettaṁ vacīkammanti-ādīsu "Devatthero Tissatthero"ti evaṁ paggayha vacanaṁ sammukhā mettaṁ vacīkammaṁ nāma, vihāre asante pana taṁ paṭipucchantassa "kuhiṁ amhākaṁ Devatthero, kuhiṁ amhākaṁ Tissatthero, kadā nu kho āgamissatī"ti evaṁ mamāyanavacanaṁ parammukhā mettaṁ vacīkammaṁ nāma, mettāsinehasiniddhāni pana nayanāni ummīletvā pasannena mukhena olokanaṁ sammukhā mettaṁ manokammaṁ nāma. "Devatthero Tissatthero arogo hotu, appābādho"ti samannāharaṇaṁ parammukhā mettaṁ manokammaṁ nāma.

Appaṭivibhattabhogīti neva āmisaṁ paṭivibhajitvā bhuñjati, na puggalaṁ. Yo hi "ettakaṁ paresaṁ dassāmi, ettakaṁ attanā bhuñjissāmi, ettakaṁ vā

---

1. Sammukhā kāyakammaṁ nāma (Sī)

asukassa ca asukassa ca dassāmi, ettakaṁ attanā bhuñjissāmī”ti vibhajitvā bhuñjati, ayaṁ paṭivibhattabhogī nāma, ayaṁ pana evaṁ akatvā ābhataṁ piṇḍapātaṁ therāsanato paṭṭhāya datvā gahitāvasesaṁ bhuñjati, “sīlavantehī”ti vacanato dussīlassa adātumpi vaṭṭati, sāraṇīyadhammapūrakena pana sabbesaṁ dātabbamevāti vuttaṁ. Gilānagilānupaṭṭhāka-āgantukagamikacīvarakammādipasutānaṁ viceyya dātumpi vaṭṭati. Na hi ete vicinitvā dentena puggalavibhāgo kato hoti, īdisānaṁ hi kicchalābhattā viseso kātabboyevāti ayaṁ karoti.

Akhaṇḍānīti-ādīsu yassa sattasu āpattikkhandhesu ādimhi vā ante vā sikkhāpadaṁ bhinnaṁ hoti, tassa sīlaṁ pariyante chinnasāṭako viya khaṇḍaṁ nāma. Yassa pana vemajjhe bhinnaṁ, tassa majjhe chiddasāṭako viya chiddaṁ nāma hoti. Yassa paṭipāṭiyā dve tīṇi bhinnāni, tassa piṭṭhiyaṁ vā kucchiyaṁ vā uṭṭhitena visabhāgavaṇṇena kāḷarattādīnaṁ aññatarasarīravaṇṇā gāvī viya sabalaṁ nāma hoti. Yassa antarantarā bhinnāni, tassa antarantarā visabhāgavaṇṇabinduvicitrā gāvī viya kammāsaṁ nāma hoti. Yassa pana sabbena sabbaṁ abhinnāni sīlāni, tassa tāni sīlāni akhaṇḍāni acchiddāni asabalāni akammāsāni nāma honti. Tāni panetāni bhujissabhāvakaraṇato **bhujissāni,** viññūhi pasatthattā **viññuppasatthāni,** taṇhādiṭṭhīhi aparāmaṭṭhattā **aparāmaṭṭhāni,** upacārasamādhiṁ appanāsamādhiṁ vā saṁvattayantīti **samādhisaṁvattanikānī**ti vuccanti. **Sīlasāmaññagato viharatī**ti tesu tesu disābhāgesu viharantehi kalyāṇasīlehi bhikkhūhi saddhiṁ samānabhāvūpagatasīlo viharati.

Yāyaṁ diṭṭhīti maggasampayuttā sammādiṭṭhi. **Ariyā**ti niddosā. Niyyātīti **niyyānikā. Takkarassā**ti yo tathākārī hoti, tassa. **Dukkhakkhayāyā**ti sabbadukkhassa khayatthaṁ. Sesaṁ yāva samathabhedapariyosānā uttānatthameva.

Katipucchāvāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Khandhakapucchāvāra

Pucchāvissajjanāvaṇṇanā

320. **Upasampadaṁ pucchissan**ti upasampadakkhandhakaṁ pucchissaṁ. **Sanidānaṁ saniddesan**ti nidānena ca niddesena ca saddhiṁ pucchissāmi. **Samukkaṭṭhapadānaṁ kati āpattiyo**ti yāni tattha samukkaṭṭhāni uttamāni padāni vuttāni, tesaṁ samukkaṭṭhapadānaṁ uttamapadānaṁ saṅkhepato kati āpattiyo hontīti. Yena yena hi padena yā yā āpatti paññattā, sā sā tassa tassa padassa āpattīti vuccati. Tena vuttaṁ "samukkaṭṭhapadānaṁ kati āpattiyo"ti. **Dve āpattiyo**ti ūnavīsativassaṁ upasampādentassa pācittiyaṁ, sesesu sabbapadesu dukkaṭaṁ.

Tissoti "nassantete, vinassantete, ko tehi attho"ti bhedapurekkhārānaṁ uposathakaraṇe thullaccayaṁ, ukkhittakena saddhiṁ uposathakaraṇe pācittiyaṁ, sesesu dukkaṭanti evaṁ Uposathakkhandhake tisso āpattiyo. **Ekā**ti Vassūpanāyikakkhandhake ekā dukkaṭāpattiyeva.

Tissoti bhedapurekkhārassa pavārayato thullaccayaṁ, ukkhittakena saddhiṁ pācittiyaṁ, sesesu dukkaṭanti evaṁ Pavāraṇākkhandhakepi tisso āpattiyo.

Tissoti vacchatariṁ uggahetvā mārentānaṁ pācittiyaṁ, rattena cittena aṅgajātachupane thullaccayaṁ, sesesu dukkaṭanti evaṁ Cammasaṁyuttepi tisso āpattiyo, Bhesajjakkhandhakepi samantā dvaṅgule thullaccayaṁ, bhojjayāguyā pācittiyaṁ, sesesu dukkaṭanti evaṁ tisso āpattiyo.

Kathinaṁ kevalaṁ paññattimeva, natthi tattha āpatti. **Cīvarasaṁyutte** kusacīravākacīresu thullaccayaṁ, atirekacīvare nissaggiyaṁ, sesesu dukkaṭanti imā tisso āpattiyo.

Campeyyake ekā dukkaṭāpattiyeva. Kosambakakammakkhandhakapārivāsika samuccayakkhandhakesupi ekā dukkaṭāpattiyeva.

Samathakkhandhake chandadāyako khiyyati, khiyyanakaṁ pācittiyaṁ, sesesu dukkaṭanti imā dve āpattiyo. **Khuddakavatthuke** attano aṅgajātaṁ chindati, thullaccayaṁ, romaṭṭhe pācittiyaṁ, sesesu dukkaṭanti imā tisso āpattiyo. **Senāsanakkhandhake** garubhaṇḍavissajjane thullaccayaṁ, saṁghikā vihārā nikkaḍḍhane pācittiyaṁ, sesesu dukkaṭanti imā tisso āpattiyo.

Saṁghabhede bhedakānuvattakānaṁ thullaccayaṁ, Gaṇabhojane pācittiyanti imā dve āpattiyo. **Samācāraṁ pucchissan**ti vutte Vattakkhandhake ekā dukkaṭāpattiyeva, sā sabbavattesu anādariyena hoti. Tathā **Pātimokkhaṭṭhapane. Bhikkhunikkhandhake** appavāraṇāya pācittiyaṁ, sesesu dukkaṭanti dve āpattiyo. Pañcasatikasattasatikesu kevalaṁ dhammo saṅgahaṁ āropito, natthi tattha āpattīti.

Khandhakapucchāvāravaṇṇā niṭṭhitā.

Ekuttarikanaya

Ekakavāravaṇṇanā

321. **Āpattikarā dhammā jānitabbā**ti-ādimhi ekuttarikanaye āpattikarā dhammā nāma cha āpattisamuṭṭhānāni. Etesaṁ hi vasena puggalo āpattiṁ āpajjati, tasmā "āpattikarā"ti vuttā. **Anāpattikarā** nāma satta samathā. **Āpatti jānitabbā**ti tasmiṁ tasmiṁ sikkhāpade ca Vibhaṅge ca vuttā āpatti jānitabbā. **Anāpattī**ti "anāpatti bhikkhu asādiyantassā"ti-ādinā nayena anāpatti jānitabbā. **Lahukā**ti lahukena vinayakammena visujjhanato pañcavidhā āpatti. **Garukā**ti garukena vinayakammena visujjhanato saṁghādisesā āpatti, kenaci ākārena anāpattibhāvaṁ upanetuṁ asakkuṇeyyato pārājikāpatti ca. **Sāvasesā**ti ṭhapetvā pārājikaṁ sesā. **Anavasesā**ti pārājikāpatti. Dve āpattikkhandhā **duṭṭhullā,** avasesā **aduṭṭhullā. Sappaṭikammadukaṁ** sāvasesadukasadisaṁ. **Desanāgāminidukaṁ** lahukadukasaṅgahitaṁ.

Antarāyikāti sattapi āpattiyo sañcicca vītikkantā saggantarāyañceva mokkhantarāyañca karontīti antarāyikā, ajānantena vītikkantā pana paṇṇattivajjāpatti neva saggantarāyaṁ na mokkhantarāyaṁ karotīti **anantarāyikā.** Antarāyikaṁ āpannassāpi desanāgāminiṁ desetvā vuṭṭhānagāminito vuṭṭhāya suddhipattassa sāmaṇerabhūmiyaṁ ṭhitassa ca avārito saggamokkhamaggoti. **Sāvajjapaññattī**ti lokavajjā. **Anavajjapaññattī**ti paṇṇattivajjā. **Kiriyato samuṭṭhitā** nāma yaṁ karonto āpajjati pārājikāpatti viya. **Akiriyato**ti yaṁ akaronto āpajjati cīvara-anadhiṭṭhānāpatti viya. **Kiriyākiriyato**ti yaṁ karonto ca akaronto ca āpajjati kuṭikārāpatti viya.

Pubbāpattīti paṭhamaṁ āpannāpatti. **Aparāpattī**ti pārivāsikādīhi pacchā āpannāpatti. **Pubbāpattīnaṁ antarāpatti** nāma mūlavisuddhiyā antarāpatti. **Aparāpattīnaṁ antarāpatti** nāma agghavisuddhiyā antarāpatti. Kurundiyaṁ pana **"pubbāpatti** nāma paṭhamaṁ āpannā, **aparāpatti** nāma mānattārahakāle āpannā. **Pubbāpattīnaṁ antarāpatti** nāma parivāse āpannā, **aparāpattīnaṁ**

antarāpatti nāma mānattacāre āpannā”ti vuttaṁ. Idampi ekena pariyāyena yujjati.

Desitā gaṇanūpagā[1] nāma yā dhuranikkhepaṁ katvā puna na āpajjissāmīti desitā hoti, agaṇanūpagā nāma[2] yā dhuranikkhepaṁ akatvā saussāheneva cittena aparisuddhena desitā hoti. Ayaṁ hi desitāpi desitagaṇanaṁ na upeti, aṭṭhame vatthusmiṁ bhikkhuniyā pārājikameva hoti. **Paññatti jānitabbā**ti-ādīsu navasu padesu paṭhamapārājikapucchāya vuttanayeneva vinicchayo veditabbo.

Thullavajjāti thulladose paññattā garukāpatti. **Athullavajjā**ti lahukāpatti. **Gihipaṭisaṁyuttā**ti Sudhammattherassa āpatti, yā ca dhammikassa paṭissavassa asaccāpane āpatti, avasesā **na gihipaṭisaṁyuttā.** Pañcānantariyakammāpatti **niyatā,** sesā **aniyatā.** **Ādikaro**ti Sudinnattherādi ādikammiko. **Anādikaro**ti makkaṭisamaṇādi anupaññattikārako. **Adhiccāpattiko** nāma yo kadāci karahaci āpattiṁ āpajjati. **Abhiṇhāpattiko** nāma yo niccaṁ āpajjati.

Codako nāma yo vatthunā vā āpattiyā vā paraṁ codeti. Yo pana evaṁ codito, ayaṁ **cuditako** nāma. Pañcadasasu dhammesu appatiṭṭhahitvā abhūtena vatthunā codento **adhammacodako** nāma, tena tathā codito **adhammacuditako** nāma. Vipariyāyena **dhammacodakacuditakā** veditabbā. Micchattaniyatehi vā sammattaniyatehi vā dhammehi samannāgato **niyato,** viparīto **aniyato.**

Sāvakā **bhabbāpattikā** nāma, Buddhā ca Paccekabuddhā ca **abhabbāpattikā** nāma. Ukkhepanīyakammakato **ukkhittako** nāma, avasesacatubbidhatajjanīyādikammakato **anukkhittako** nāma. Ayaṁ hi uposathaṁ vā pavāraṇaṁ vā dhammaparibhogaṁ vā āmisaparibhogaṁ vā na kopeti. “Mettiyaṁ bhikkhuniṁ nāsetha, dūsako nāsetabbo, kaṇṭako samaṇuddeso nāsetabbo”ti evaṁ liṅgadaṇḍakammasaṁ vāsanāsanāhi nāsitabbo **nāsitako** nāma, sesā sabbe **anāsitakā.** Yena saddhiṁ uposathādiko saṁvāso atthi, ayaṁ **samānasaṁvāsako,**

1. Gaṇanūpivā (Syā, Ka) gaṇanūpikā (Yojanā)   2. Agaṇanūpigā nāma (Syā, Ka)

itaro **nānāsaṁvasako.** So kammanānāsaṁvasako laddhinānāsaṁvāsakoti duvidho hoti. **Ṭhapanaṁ jānitabban**ti ekaṁ bhikkhave adhammikaṁ pātimokkhaṭṭhapananti-ādinā nayena vuttaṁ pātimokkhaṭṭhapanaṁ jānitabbanti attho.

Ekakavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Dukavāravaṇṇanā

322. Dukesu sacittakā āpatti **saññāvimokkhā,** acittakā **nosaññāvimokkhā. Laddhasamāpattikassa āpatti** nāma bhūtārocanāpatti, **aladdhasamāpattikassa āpatti** nāma abhūtārocanāpatti. **Saddhammapaṭisaññuttā** nāma padasodhammādikā, **asaddhammapaṭisaññuttā** nāma duṭṭhullavācāpatti. **Saparikkhārapaṭisaññuttā** nāma nissaggiyavatthuno anissajjitvā paribhoge, pattacīvarānaṁ nidahane, kiliṭṭhacīvarānaṁ adhovane, malaggahitapattassa apacaneti evaṁ ayuttaparibhoge āpatti, **paraparikkhārapaṭisaññuttā** nāma saṁghikamañcapīṭhādīnaṁ ajjhokāse santharaṇa-anāpucchāgamanādīsu āpajjitabbā āpatti. **Sapuggalapaṭisaññuttā** nāma mudupiṭṭhikassa lambissa ūrunā aṅgajātaṁ piḷentassāti-ādinā nayena vuttāpatti. **Parapuggalapaṭisaññuttā** nāma methunadhammakāyasaṁsaggapahāradānādīsu vuttāpatti, sikharaṇīsīti **saccaṁ bhaṇanto garukaṁ** āpajjati, sampajānamusāvāde pācittiyanti **musā bhaṇanto lahukaṁ.** Abhūtārocane **musā bhaṇanto garukaṁ.** Bhūtārocane **saccaṁ bhaṇanto lahukaṁ.**

"Saṁghakammaṁ vaggaṁ karissāmī"ti antosīmāya ekamante nisīdanto **bhūmigato āpajjati** nāma. Sace pana aṅgulimattampi ākāse tiṭṭheyya, na āpajjeyya. Tena vuttaṁ "no vehāsagato"ti. Vehāsakuṭiyā āhaccapādakaṁ mañcaṁ vā pīṭhaṁ vā abhinisīdanto **vehāsagato āpajjati** nāma. Sace pana taṁ bhūmiyaṁ paññāpetvā nipajjeyya, na āpajjeyya, tena vuttaṁ "no bhūmigato"ti. Gamiyo gamiyavattaṁ apūretvā gacchanto **nikkhamanto āpajjati nāma, no pavisanto.** Āgantuko āgantukavattaṁ apūretvā sachattupāhano pavisanto **pavisanto āpajjati nāma, no nikkhamanto.**

Ādiyanto āpajjati nāma bhikkhunī atigambhīraṁ udakasuddhikaṁ ādiyamānā, dubbaṇṇakaraṇaṁ anādiyitvā cīvaraṁ paribhuñjanto pana **anādiyanto āpajjati** nāma. Mūgabbatādīni tittiyavattāni samādiyanto **samādiyanto āpajjati** nāma, pārivāsikādayo pana tajjanīyādikammakatā vā attano vattaṁ asamādiyantā āpajjanti, te sandhāya vuttaṁ "atthāpatti na samādiyanto āpajjatī"ti. Aññātikāya bhikkhuniyā cīvaraṁ sibbanto vejjakammabhaṇḍāgārikakammacittakammādīni vā karonto **karonto āpajjati** nāma, upajjhāyavattādīni akaronto **akaronto āpajjati** nāma. Aññātikāya bhikkhuniyā cīvaraṁ dadamāno **dento āpajjati** nāma, saddhivihārika-antevāsikānaṁ cīvarādīni adento **adento āpajjati** nāma. Aññātikāya bhikkhuniyā cīvaraṁ gaṇhanto **paṭiggaṇhanto āpajjati** nāma, "na bhikkhave ovādo na gahetabbo"ti vacanato ovādaṁ agaṇhanto **na paṭiggaṇhanto āpajjati** nāma.

Nissaggiyavatthuṁ anissajjitvā paribhuñjanto **paribhogena āpajjati** nāma, pañcāhikaṁ saṅghāṭicāraṁ atikkāmayamānā **aparibhogena āpajjati** nāma. Sahagāraseyyaṁ **rattiṁ āpajjati nāma, no divā,** dvāraṁ asaṁvaritvā paṭisallīyanto **divā āpajjati, no rattiṁ.** Ekarattachārattasattāhadasāhamāsātikkamesu vutta-āpattiṁ āpajjanto **aruṇugge āpajjati** nāma, pavāretvā bhuñjanto **na aruṇugge āpajjati** nāma.

Bhūtagāmañceva aṅgajātañca chindanto **chindanto āpajjati** nāma, kese vā nakhe vā na chindanto **na chindanto āpajjati** nāma. Āpattiṁ chādento **chādento āpajjati** nāma, "tiṇena vā paṇṇena vā paṭicchādetvā āgantabbaṁ, natveva naggena āgantabbaṁ, yo āgaccheyya, āpatti dukkaṭassā"ti imaṁ pana āpattiṁ **na chādento āpajjati** nāma. Kusacīrādīni dhārento **dhārento āpajjati** nāma, "ayaṁ te bhikkhu patto yāva bhedanāya dhāretabbo"ti imaṁ āpattiṁ **na dhārento āpajjati** nāma.

Attanā vā[1] **attānaṁ nānāsaṁvasakaṁ karotī**ti ekasīmayaṁ dvīsu saṁghesu nisinnesu ekasmiṁ pakkhe nisīditvā parapakkhassa laddhiṁ gaṇhanto

---

1. Attanāva (Ka)

yasmiṁ pakkhe nisinno, tesaṁ attanāva attānaṁ nānāsaṁvāsakaṁ karoti nāma. Yesaṁ santike nisinno, tesaṁ gaṇapūrako hutvā kammaṁ kopeti, itaresaṁ hatthapāsaṁ anāgatattā. Samānasaṁvāsakepi eseva nayo. Yesaṁ hi so laddhiṁ roceti, tesaṁ samānasaṁvāsako hoti. Itaresaṁ nānāsaṁvāsako. **Satta āpattiyo satta āpattikkhandhā**ti āpajjitabbato āpattiyo, rāsaṭṭhena khandhāti evaṁ dveyeva nāmāni hontīti nāmavasena dukaṁ dassitaṁ. **Kammena vā salākaggāhena vā**ti ettha uddeso ceva kammañca ekaṁ, vohāro ceva anussāvanā ca salākaggāho ca ekaṁ, vohārānussāvanasalākaggāhā pubbabhāgā, kammañceva uddeso ca pamāṇaṁ.

Addhānahīno nāma ūnavīsativasso, **aṅgahīno** nāma hatthacchinnādibhedo. **Vatthuvipanno** nāma paṇḍako tiracchānagato ubhatobyañjanako ca, avasesā theyyasaṁvāsakādayo aṭṭha abhabbapuggalā **karaṇadukkaṭakā** nāma, dukkaṭakiriyā dukkaṭakammā, imasmiṁ yeva attabhāve katena attano kammena abhabbaṭṭhānaṁ pattāti attho. **Aparipūro** nāma aparipuṇṇapattacīvaro. **No ca yācati** nāma upasampadaṁ na yācati. **Alajjissa ca bālassa cā**ti alajjī sacepi tepiṭako hoti, bālo ca sacepi saṭṭhivasso hoti, ubhopi nissāya na vatthabbaṁ. **Bālassa ca lajjissa cā**ti ettha bālassa "tvaṁ nissayaṁ gaṇhā"ti āṇāyapi nissayo dātabbo, lajjissa pana yācantasseva. **Sātisāran**ti sadosaṁ, yaṁ ajjhācaranto āpattiṁ āpajjati.

Kāyena paṭikkosanā nāma hatthavikārādīhi paṭikkosanā. **Kāyena paṭijānātī**ti hatthavikārādīhi paṭijānāti. **Upaghātikā** nāma upaghātā. **Sikkhūpaghātikā** nāma sikkhūpaghāto, **bhogūpaghātikā** nāma paribhogūpaghāto. Tattha tisso sikkhā asikkhato "sikkhūpaghātikā"ti veditabbā. Saṁghikaṁ vā puggalikaṁ vā dupparibhogaṁ bhuñjato "bhogūpaghātikā"ti veditabbā. **Dve venayikā**ti dve atthā vinayasiddhā. **Paññattaṁ** nāma sakale Vinayapiṭake kappiyākappiyavasena paññattaṁ. **Paññattānulomaṁ** nāma catūsu mahāpadesesu daṭṭhabbaṁ. **Setughāto**ti paccayaghāto, yena cittena akappiyaṁ kareyya, tassa cittassāpi anuppādananti attho. **Mattakāritā**ti

mattāya pamāṇena karaṇaṁ, pamāṇe ṭhānanti attho. **Kāyena āpajjatī**ti kāyadvārikaṁ kāyena āpajjati, vacīdvārikaṁ vācāya. **Kāyena vuṭṭhātī**ti tiṇavatthārakasamathe vināpi desanāya kāyeneva vuṭṭhāti, desetvā vuṭṭhahanto pana vācāya vuṭṭhāti. **Abbhantaraparibhogo** nāma ajjhoharaṇaparibhogo, **bāhiraparibhogo** nāma sīsamakkhanādi.

Anāgataṁ bhāraṁ vahatīti atherova samāno therehi vahitabbaṁ bījanagāhadhammajjhesanādibhāraṁ vahati, taṁ nittharituṁ vīriyaṁ ārabhati. **Āgataṁ bhāraṁ na vahatī**ti thero therakiccaṁ na karoti, "anujānāmi bhikkhave therena bhikkhunā sāmaṁ vā dhammaṁ bhāsituṁ pāraṁ vā ajjhesituṁ. Anujānāmi bhikkhave therādheyyaṁ pātimokkhan"ti evamādi sabbaṁ parihāpetīti attho. **Na kukkuccāyitabbaṁ kukkuccāyatī**ti na kukkuccāyitabbaṁ kukkuccāyitvā karoti. **Kukkuccāyitabbaṁ na kukkuccāyatī**ti kukkuccāyitabbaṁ na kukkuccāyitvā karoti, etesaṁ dvinnaṁ divā ca ratto ca āsavā vaḍḍhantīti attho. Anantaradukepi vuttapaṭipakkhavasena attho veditabbo. Sesaṁ tattha tattha vuttanayattā uttānamevāti.

Dukavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Tikavāravaṇṇanā

323. Tikesu **atthāpatti tiṭṭhante Bhagavati āpajjatī**ti atthi āpatti, yaṁ tiṭṭhante Bhagavati āpajjatīti attho. Eseva nayo sabbattha. Tattha lohituppādāpattiṁ tiṭṭhante āpajjati. "Etarahi kho panānanda bhikkhū aññamaññaṁ āvusovādena samudācaranti, na vo mamaccayena evaṁ samudācaritabbaṁ, navakena Ānanda bhikkhunā thero bhikkhu 'bhante'ti vā 'āyasmā'ti vā samudācaritabbo"ti vacanato theraṁ āvusovādena samudācaraṇapaccayā āpattiṁ parinibbute Bhagavati āpajjati, no tiṭṭhante. Imā dve āpattiyo ṭhapetvā avasesā dharantepi Bhagavati āpajjati parinibbutepi.

Pavāretvā anatirittaṁ bhuñjanto āpattiṁ kāle āpajjati no vikāle, vikālabhojanāpattiṁ pana vikāle āpajjati no kāle,

avasesā kāle ceva āpajjati vikāle ca. Sahagāraseyyaṁ rattiṁ āpajjati, dvāraṁ asaṁvaritvā paṭisallīyanaṁ divā, sesā rattiñceva divā ca. “Dasavassomhi atirekadasavassomhī”ti bālo abyatto parisaṁ upaṭṭhāpento dasavasso āpajjati, na ūnadasavasso, “ahaṁ paṇḍito byatto”ti navo vā majjhimo vā parisaṁ upaṭṭhāpento ūnadasavasso āpajjati no dasavasso, sesā dasavasso ceva āpajjati ūnadasavasso ca. “Pañcavassomhī”ti bālo abyatto anissāya vasanto pañcavasso āpajjati, “ahaṁ paṇḍito byatto”ti navako anissāya vasanto ūnapañcavasso āpajjati, sesaṁ pañcavasso ceva āpajjati ūnapañcavasso ca. Anupasampannaṁ padasodhammaṁ vācento, mātugāmassa dhammaṁ desento evarūpaṁ[1] āpattiṁ kusalacitto āpajjati, pārājika sukkavissaṭṭhi kāyasaṁsagga duṭṭhulla attakāmapāricariya duṭṭhadosasaṁghabheda pahāradāna talasattikādibhedaṁ akusalacitto āpajjati, asañcicca sahagāraseyyādiṁ abyākatacitto āpajjati. Yaṁ arahāva āpajjati, sabbaṁ abyākatacittova āpajjati, methunadhammādibhedamāpattiṁ sukhavedanāsamaṅgī āpajjati, duṭṭhadosādibhedaṁ dukkhavedanāsamaṅgī, yaṁ sukhavedanāsamaṅgī āpajjati, taṁyeva majjhatto hutvā āpajjanto adukkhamasukhavedanāsamaṅgī āpajjati.

Tayo paṭikkhepāti Buddhassa Bhagavato tayo paṭikkhepā, catūsu paccayesu mahicchatā asantuṭṭhitā kilesasallekhanapaṭipattiyā agopāyanā, ime hi tayo dhammā Buddhena Bhagavatā paṭikkhittā. Appicchatādayo pana tayo Buddhena Bhagavatā anuññātā, tena vuttaṁ “tayo anuññātā”ti.

“Dasavassomhī”ti parisaṁ upaṭṭhāpento “pañcavassomhī”ti nissayaṁ agaṇhanto bālo āpajjati na paṇḍito, ūnadasavasso “byattomhī”ti bahussutattā parisaṁ upaṭṭhāpento ūnapañcavasso ca nissayaṁ agaṇhanto paṇḍito āpajjati no bālo, avasesaṁ paṇḍito ceva āpajjati bālo ca. Vassaṁ anupagacchanto kāḷe āpajjati no juṇhe, mahāpavāraṇāya appavārento juṇhe āpajjati no kāḷe, avasesaṁ kāḷe ceva āpajjati juṇhe ca. Vassūpagamanaṁ

---

1. Evarūpiṁ (Sī, Syā)

kāḷe kappati no juṇhe, mahāpavāraṇāya pavāraṇā juṇhe kappati no kāḷe, sesaṁ anuññātakaṁ kāḷe ceva kappati juṇhe ca.

Kattikapuṇṇamāsiyā pacchime paṭipadadivase vikappetvā ṭhapitaṁ vassikasāṭikaṁ nivāsento hemante āpajjati. Kurundiyaṁ pana "kattikapuṇṇamadivase apaccuddharitvā hemante āpajjatī"ti vuttaṁ, tampi suvuttaṁ, "catumāsaṁ adhiṭṭhātuṁ, tato paraṁ vikappetun"ti vuttaṁ. Atirekamāse sese gimhāne pariyesanto atirekaḍḍhamāse sese katvā nivāsento ca gimhe āpajjati nāma, satiyā vassikasāṭikāya naggo kāyaṁ ovassāpento vasse āpajjati nāma. Pārisuddhi-uposathaṁ vā adhiṭṭhānuposathaṁ vā karonto saṁgho āpajjati. Suttaddesañca adhiṭṭhānuposathañca karonto gaṇo āpajjati. Ekako suttuddesaṁ (pārisuddhi-uposathañca)[1] karonto puggalo āpajjati. Pavāraṇāyapi eseva nayo.

Saṁghuposatho ca saṁghapavāraṇā ca saṁghasseva kappati. Gaṇuposatho ca gaṇapavāraṇā ca gaṇasseva kappati. Adhiṭṭhānuposatho ca adhiṭṭhānapavāraṇā ca puggalasseva kappati. "Pārājikaṁ āpajjamhī"ti-ādīni bhaṇanto vatthuṁ chādeti na āpattiṁ. "Methunaṁ dhammaṁ paṭisevin"ti-ādīni bhaṇanto āpattiṁ chādeti no vatthuṁ. Yo neva vatthuṁ na āpattiṁ āroceti, ayaṁ vatthuñceva chādeti āpattiñca.

Paṭicchādetīti paṭicchādi. Jantāgharameva paṭicchādi **jantāgharapaṭicchādi.** Itarāsupi eseva nayo. Dvāraṁ pidahitvā antojantāghare ṭhitena parikammaṁ kātuṁ vaṭṭati. Udake otiṇṇenāpi etadeva vaṭṭati. Ubhayattha khādituṁ bhuñjituṁ vā na vaṭṭati. Vatthapaṭicchādi sabbakappiyatāya[2] paṭicchannena sabbaṁ kātuṁ vaṭṭati. **Vahantī**ti yanti niyyanti, nindaṁ vā paṭikkosaṁ vā na labhanti. Candamaṇḍalaṁ abbhāmahikādhūmarajarāhuvimuttaṁ vivaṭaṁyeva virocati, na tesu aññatarena paṭicchannaṁ. Tathā sūriyamaṇḍalaṁ. Dhammavinayopi vivaritvā vibhajitvā desiyamānova virocati, no paṭicchanno.

---

1. ( ) Sī-Syā-potthakesu natthi.
2. Sabbattha kappiyā, tāya (Syā)

Aññena bhesajjena karaṇīyena aññaṁ viññāpento gilāno āpajjati. Na bhesajjena karaṇīyena bhesajjaṁ viññāpento agilāno āpajjati. Avasesaṁ āpattiṁ gilāno ceva āpajjati agilāno ca.

Anto āpajjati no bahīti anupakhajja seyyaṁ kappento anto āpajjati no bahi, **bahi āpajjati no anto**ti saṁghikaṁ mañcādiṁ ajjhokāse santharitvā pakkamanto bahi āpajjati no anto, avasesaṁ pana **anto ceva āpajjati bahi ca. Antosīmāyā**ti āgantuko āgantukavattaṁ adassetvā sachattupāhano vihāraṁ pavisanto upacārasīmaṁ okkantamattova āpajjati. **Bahisīmāyā**ti gamiko dārubhaṇḍapaṭisāmanādigamikavattaṁ apūretvā pakkamanto upacārasīmaṁ atikkantamattova āpajjati, avasesaṁ antosīmāya ceva āpajjati bahisīmāya ca. Sati vuḍḍhatare anajjhiṭṭho dhammaṁ bhāsanto saṁghamajjhe āpajjati nāma, gaṇamajjhepi puggalasantikepi eseva nayo. **Kāyena vuṭṭhātī**ti tiṇavatthārakasamathena vuṭṭhāti, kāyaṁ acāletvā vācāya desentassa vācāya vuṭṭhāti, vacīsampayuttaṁ kāyakiriyaṁ katvā desentassa kāyena vācāya vuṭṭhāti nāma. Saṁghamajjhe desanāgāminīpi vuṭṭhānagāminīpi vuṭṭhāti, gaṇapuggalamajjhe pana desanāgāminīyeva vuṭṭhāti.

Āgāḷhāya ceteyyāti āgāḷhāya daḷhabhāvāya ceteyya, tajjanīyakammādikatassa vattaṁ na pūrayato icchamāno saṁgho ukkhepanīyakammaṁ kareyyāti attho. **Alajjī ca hoti bālo ca apakatatto cā**ti ettha bālo "ayaṁ dhammādhammaṁ na jānāti", apakatatto vā "āpattānāpattiṁ na jānātī"ti na ettāvatā kammaṁ kātabbaṁ, bālabhāvamūlakaṁ pana apakatattabhāvamūlakañca āpattiṁ āpannassa kammaṁ kātabbanti attho. Adhisīle sīlavipanno nāma dve āpattikkhandhe āpanno, ācāravipanno nāma pañca āpattikkhandhe āpanno, diṭṭhivipanno nāma antaggāhikāya diṭṭhiyā samannāgato. Tesaṁ āpattiṁ apassantānaṁ appaṭikarontānaṁ diṭṭhiñca anissajjantānaṁyeva kammaṁ kātabbaṁ.

Kāyiko davo nāma pāsakādīhi jūtakīḷanādibhedo anācāro, vācasiko davo nāma mukhālambarakaraṇādibhedo anācāro, kāyikavācasiko nāma naccanagāyanādibhedo dvīhipi dvārehi

anācāro. Kāyiko anācāro nāma kāyadvāre paññattasikkhāpadavītikkamo, vācasiko anācāro nāma vacīdvāre paññattasikkhāpadavītikkamo, kāyikavācasiko nāma dvāradvayepi paññattasikkhāpadavītikkamo. **Kāyikena upaghātikenā**ti kāyadvāre paññattassa sikkhāpadassa asikkhanena. Yo hi taṁ na sikkhati, so naṁ upaghāteti, tasmā tassa taṁ asikkhanaṁ "kāyikaṁ upaghātikan"ti vuccati. Sesapadadvayepi eseva nayo. **Kāyikena micchājīvenā**ti jaṅghapesanikādinā vā gaṇḍaphālanādinā vā vejjakammena. **Vācasikenā**ti sāsana-uggahaṇa-ārocanādinā. Tatiyapadaṁ ubhayasampayogavasena vuttaṁ.

Alaṁ bhikkhu mā bhaṇḍananti alaṁ bhikkhu mā bhaṇḍanaṁ kari, mā kalahaṁ, mā vivādaṁ karīti attho. **Na voharitabban**ti na kiñci vattabbaṁ, vadatopi hi tādisassa vacanaṁ na sotabbaṁ maññanti. **Na kismiñci paccekaṭṭhāne**ti kismiñci bījanaggāhādike ekasmimpi jeṭṭhakaṭṭhāne na ṭhapetabboti attho. **Okāsakammaṁ kārentassā**ti karotu āyasmā okāsaṁ, ahaṁ taṁ vattukāmoti evaṁ okāsaṁ kārentassa. **Nālaṁ okāsakammaṁ kātun**ti kiṁ tvaṁ karissasīti okāso na kātabbo. **Savacanīyaṁ nādātabban**ti vacanaṁ na ādātabbaṁ, vacanampi na sotabbaṁ, yattha gahetvā gantukāmo hoti, na tattha gantabbanti attho.

Tīhaṅgehi samannāgatassa bhikkhuno vinayoti yaṁ so jānāti, so tassa vinayo nāma hoti, so na pucchitabboti attho. **Anuyogo na dātabbo**ti idaṁ kappatīti pucchantassa pucchāya okāso na dātabbo, "aññaṁ pucchā"ti vattabbo ( )[1]. Iti so neva pucchitabbo[2] nāssa pucchā sotabbāti attho. **Vinayo na sākacchātabbo**ti vinayapañho na sākacchitabbo, kappiyākappiyakathā na saṁsandetabbā.

Idamappahāyāti etaṁ brahmacāripaṭiññātādikaṁ laddhiṁ avijahitvā. **Suddhaṁ brahmacārin**ti khīṇāsavaṁ bhikkhuṁ. **Pātabyataṁ āpajjatī**ti pātabyabhāvaṁ paṭisevanaṁ āpajjati. "Idamappahāyā"ti vacanato pana taṁ brahmacāripaṭiññātaṁ pahāya khīṇāsavaṁ "musā mayā bhaṇitaṁ, khamatha

---

1. (Yopi taṁ pucchati, so aññaṁ pucchāti vattabbo) (Sī, Syā) 2. Vattabbo (Sī)

me”ti khamāpetvā “natthi kāmesu doso”ti laddhiṁ vijahitvā gativisodhanaṁ kareyya. **Akusalamūlānī**ti akusalāni ceva mūlāni ca, akusalānaṁ vā mūlāni akusalamūlāni. Kusalamūlesupi eseva nayo. Duṭṭhu caritāni, virūpāni vā caritāni **duccaritāni.** Suṭṭhu caritāni, sundarāni vā caritāni **sucaritāni.** Kāyena karaṇabhūtena kataṁ duccaritaṁ **kāyaduccaritaṁ.** Esa nayo sabbattha. Sesaṁ tattha tattha vuttanayattā uttānamevāti.

Tikavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Catukkavāravaṇṇanā

324. Catukkesu **sakavācāya āpajjati paravācāya vuṭṭhātī**ti vacīdvārikaṁ padasodhammādibhedaṁ āpattiṁ āpajjitvā tiṇavatthārakasamathaṭṭhānaṁ gato parassa kammavācāya vuṭṭhāti. **Paravācāya āpajjati sakavācāya vuṭṭhātī**ti pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissagge parassa kammavācāya āpajjati, puggalassa santike desento sakavācāya vuṭṭhāti. **Sakavācāya āpajjati sakavācāya vuṭṭhātī**ti vacīdvārikaṁ padasodhammādibhedaṁ āpattiṁ sakavācāya āpajjati, desetvā vuṭṭhahantopi sakavācāya vuṭṭhāti. **Paravācāya āpajjati paravācāya vuṭṭhātī**ti yāvatatiyakaṁ saṁghādisesaṁ parassa kammavācāya āpajjati, vuṭṭhahantopi parassa parivāsakammavācādīhi vuṭṭhāti. Tato paresu kāyadvārikaṁ **kāyena āpajjati,** desento **vācāya vuṭṭhāti.** Vacīdvārikaṁ **vācāya āpajjati,** tiṇavatthārake **kāyena vuṭṭhāti.** Kāyadvārikaṁ kāyena āpajjati, tameva tiṇavatthārake kāyena vuṭṭhāti, vacīdvārikaṁ vācāya āpajjati, tameva desento vācāya vuṭṭhāti, saṁghikamañcassa attano paccattharaṇena anattharato kāyasamphusane lomagaṇanāya āpajjitabbāpattiṁ sahagāraseyyāpattiñca **pasutto āpajjati,** pabujjhitvā pana āpannabhāvaṁ ñatvā desento **paṭibuddho vuṭṭhāti,** jagganto āpajjitvā pana tiṇavatthārakasamathaṭṭhāne sayanto **paṭibuddho āpajjati pasutto vuṭṭhāti** nāma. Pacchimapadadvayampi vuttānusāreneva veditabbaṁ.

Acittakāpattiṁ **acittako āpajjati** nāma, pacchā desento **sacittako vuṭṭhāti,** sacittakāpattiṁ **sacittako āpajjati** nāma. Tiṇavatthārakaṭṭhāne sayanto **acittako vuṭṭhāti.** Sesapadadvayampi vuttānusāreneva veditabbaṁ. Yo sabhāgaṁ āpattiṁ deseti, ayaṁ desanāpaccayā dukkaṭaṁ āpajjanto pācittiyādīsu aññataraṁ deseti, tañca desento dukkaṭaṁ āpajjati. Taṁ pana dukkaṭaṁ āpajjanto pācittiyādito vuṭṭhāti, pācittiyādito ca vuṭṭhahanto taṁ āpajjati. Iti ekassa puggalassa ekameva payogaṁ sandhāya "āpattiṁ āpajjanto desetī"ti idaṁ catukkaṁ vuttanti veditabbaṁ.

Kammacatukke pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissaggāpattiṁ **kammena āpajjati,** desento **akammena vuṭṭhāti,** vissaṭṭhi-ādikaṁ **akammena āpajjati,** parivāsādinā **kammena vuṭṭhāti,** samanubhāsanaṁ **kammeneva āpajjati, kammena vuṭṭhāti.** Sesaṁ **akammena āpajjati akammena vuṭṭhāti.**

Parikkhāracatukke paṭhamo sakaparikkhāro, dutiyo saṁghikova, tatiyo cetiyasantako, catuttho gihiparikkhāro. Sace pana so pattacīvaranavakammabhesajjānaṁ atthāya āhaṭo hoti, avāpuraṇaṁ dātuṁ anto ṭhapāpetuñca vaṭṭati.

Sammukhācatukke pāpikāya diṭṭhiyā appatinissaggāpattiṁ saṁghassa **sammukhā āpajjati,** vuṭṭhānakāle pana saṁghena kiccaṁ natthīti **parammukhā vuṭṭhāti,** vissaṭṭhi-ādikaṁ **parammukhā āpajjati,** saṁghassa **sammukhā vuṭṭhāti.** Samanubhāsanaṁ saṁghassa **sammukhā eva āpajjati sammukhā vuṭṭhāti.** Sesaṁ sampajānamusāvādādibhedaṁ **parammukhāva āpajjati parammukhāva vuṭṭhāti.** Ajānantacatukkaṁ acittakacatukkasadisaṁ.

Liṅgapātubhāvenāti sayitasseva bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā liṅgaparivatte jāte sahagāraseyyāpatti hoti, idameva taṁ paṭicca vuttaṁ, ubhinnampi pana asādhāraṇāpatti liṅgapātubhāvena vuṭṭhāti. Sahapaṭilābhacatukke yassa bhikkhuno liṅgaṁ parivattati, so saha liṅgapaṭilābhena paṭhamaṁ uppannavasena seṭṭhabhāvena ca purimaṁ purisaliṅgaṁ jahati, pacchime itthiliṅge patiṭṭhāti, purisakuttapurisākārādivasena pavattā kāyavacīviññattiyo paṭippassambhanti, bhikkhūti vā purisoti vā evaṁ pavattā

paṇṇattiyo nirujjhanti, yāni bhikkhunīhi asādhāraṇāni chacattālīsa sikkhāpadāni, tehi anāpattiyeva hoti. Dutiyacatukke pana yassā bhikkhuniyā liṅgaṁ parivattati, sā pacchāsamuppattiyā vā hīnabhāvena vā pacchimanti saṅkhyaṁ gataṁ itthiliṅgaṁ jahati, vuttappakārena purimanti saṅkhyaṁ gate purisaliṅge patiṭṭhāti. Vuttaviparītā viññattiyo paṭippassambhanti, bhikkhunīti vā itthīti vā evaṁ pavattā paṇṇattiyopi nirujjhanti, yāni bhikkhūhi asādhāraṇāni sataṁ tiṁsañca sikkhāpadāni, tehi anāpattiyeva hoti.

Cattāro sāmukkaṁsāti cattāro mahāpadesā, te hi Bhagavatā anuppanne vatthumhi sayaṁ ukkaṁsitvā ukkhipitvā ṭhapitattā "sāmukkaṁsā"ti vuccanti. **Paribhogā**ti ajjhoharaṇīyaparibhogā, udakaṁ pana akālikattā appaṭiggahitakaṁ vaṭṭati. Yāvakālikādīni appaṭiggahitakāni ajjhoharituṁ na vaṭṭanti. **Cattāri mahāvikaṭāni** kālodissattā yathāvutte kāle vaṭṭanti. **Upāsako sīlavā**ti pañca vā dasa vā sīlāni gopayamāno.

Āgantukādicatukke sachattupāhano sasīsaṁ pāruto vihāraṁ pavisanto tattha vicaranto ca **āgantukova āpajjati no āvāsiko,** āvāsikavattaṁ akaronto pana **āvāsiko āpajjati no āgantuko,** sesaṁ kāyavacīdvārikaṁ āpattiṁ ubhopi āpajjanti, asādhāraṇaṁ āpattiṁ **neva āgantuko āpajjati no āvāsiko.** Gamiyacatukkepi gamiyavattaṁ apūretvā gacchanto **gamiko āpajjati no āvāsiko,** āvāsikavattaṁ akaronto pana **āvāsiko āpajjati no gamiko,** sesaṁ ubhopi āpajjanti, asādhāraṇaṁ ubhopi nāpajjanti. Vatthunānattatādicatukke catunnaṁ pārājikānaṁ aññamaññaṁ **vatthunānattatāva** hoti, na āpattinānattatā, sabbāpi hi sā pārājikāpattiyeva. Saṁghādisesādīsupi eseva nayo. Bhikkhussa ca bhikkhuniyā ca aññamaññaṁ kāyasaṁsagge bhikkhussa saṁghādiseso, bhikkhuniyā pārājikanti evaṁ **āpattinānattatāva** hoti, na vatthunānattatā, ubhinnampi hi kāyasaṁsaggova vatthu. Tathā lasuṇakkhādane bhikkhuniyā pācittiyaṁ, bhikkhussa dukkaṭanti evamādināpettha nayena yojanā veditabbā. Catunnaṁ pārājikānaṁ terasahi saṁghādisesehi saddhiṁ **vatthunānattatā ceva**

āpattinānattatā ca. Evaṁ saṁghādisesādīnaṁ aniyatādīhi. Ādito paṭṭhāya cattāri pārājikāni ekato āpajjantānaṁ bhikkhubhikkhunīnaṁ **neva vatthunānattatā no āpattinānattatā.** Visuṁ āpajjantesupi sesā sādhāraṇāpattiyo āpajjantesupi eseva nayo.

Vatthusabhāgādicatukke bhikkhussa ca bhikkhuniyā ca kāyasaṁsagge **vatthusabhāgatā no āpattisabhāgatā,** catūsu pārājikesu **āpattisabhāgatā no vatthusabhāgatā,** esa nayo saṁghādisesādīsu. Bhikkhussa ca bhikkhuniyā ca catūsu pārājikesu **vatthusabhāgatā ceva āpattisabhāgatā ca.** Esa nayo sabbāsu sādhāraṇāpattīsu. Asādhāraṇāpattiyaṁ **neva vatthusabhāgatā no āpattisabhāgatā.** Yo hi purimacatukke paṭhamo pañho, so idha dutiyo. Yo ca tattha dutiyo, so idha paṭhamo. Tatiyacatutthesu nānākaraṇaṁ natthi.

Upajjhāyacatukke saddhivihārikassa upajjhāyena kattabbavattassa akaraṇe āpattiṁ **upajjhāyo āpajjati no saddhivihāriko,** upajjhāyassa kattabbavattaṁ akaronto **saddhivihāriko āpajjati no upajjhāyo,** sesaṁ ubhopi āpajjanti, asādhāraṇaṁ ubhopi nāpajjanti. Ācariyacatukkepi eseva nayo.

Ādiyantacatukke pādaṁ vā atirekapādaṁ vā sahatthā ādiyanto **garukaṁ āpajjati,** ūnakapādaṁ gaṇhāhīti āṇattiyā aññaṁ payojento **lahukaṁ āpajjati.** Etena nayena sesapadattayaṁ veditabbaṁ.

Abhivādanārahacatukke bhikkhunīnaṁ tāva bhattagge navamabhikkhunito paṭṭhāya upajjhāyāpi **abhivādanārahā no paccuṭṭhānārahā.** Avisesena ca vippakatabhojanassa bhikkhussa yo koci vuḍḍhataro. Saṭṭhivassassāpi pārivāsikassa samīpagato tadahupasampannopi **paccuṭṭhānāraho no abhivādanāraho.** Appaṭikkhittesu ṭhānesu vuḍḍho navakassa **abhivādanāraho ceva paccuṭṭhānāraho ca.** Navako pana vuḍḍhassa **neva abhivādanāraho na paccuṭṭhānāraho.** Āsanārahacatukkassa paṭhamapadaṁ purimacatukke dutiyapadena, dutiyapadañca paṭhamapadena atthato sadisaṁ.

Kālacatukke pavāretvā bhuñjanto **kāle āpajjati no vikāle,** vikālabhojanāpattiṁ **vikāle āpajjati no kāle,** sesaṁ **kāle ceva āpajjati vikāle ca,** asādhāraṇaṁ **neva kāle no vikāle.** Paṭiggahitacatukke purebhattaṁ paṭiggahitāmisaṁ **kāle kappati no vikāle,** pānakaṁ **vikāle kappati punadivasamhi no kāle,** sattāhakālikaṁ yāvajīvikaṁ **kāle ceva kappati vikāle ca,** attano attano kālātītaṁ yāvakālikādittayaṁ akappiyamaṁsaṁ uggahitakamappaṭiggahitakañca **neva kāle kappati no vikāle.**

Paccantimacatukke samudde sīmaṁ bandhanto **paccantimesu janapadesu āpajjati no majjhimesu,** pañcavaggena gaṇena upasampādento guṇaṅguṇūpāhanaṁ dhuvanahānaṁ cammattharaṇāni ca **Majjhimesu janapadesu āpajjati no paccantimesu,** imāni cattāri idha na kappantīti vadantopi paccantimesu āpajjati, idha kappantīti vadanto pana Majjhimesu āpajjati. Sesāpattiṁ ubhayattha āpajjati, asādhāraṇaṁ na katthaci āpajjati. Dutiyacatukke pañcavaggena gaṇena upasampadādi catubbidhampi vatthu **paccantimesu janapadesu kappati.** Idaṁ kappatīti dīpetumpi tattheva kappati no majjhimesu. Idaṁ na kappatīti dīpetuṁ pana **Majjhimesu janapadesu kappati no paccantimesu.** Sesaṁ "anujānāmi bhikkhave pañca loṇānī"ti-ādi anuññātakaṁ ubhayattha kappati. Yaṁ pana akappiyanti paṭikkhittaṁ, taṁ ubhayatthāpi na kappati.

Anto-ādicatukke anupakhajja seyyādiṁ **anto āpajjati no bahi,** ajjhokāse saṁghikamañcādīni nikkhipitvā pakkamanto **bahi āpajjati no anto,** sesaṁ **anto ceva bahi ca,** asādhāraṇaṁ **neva anto na bahi.** Antosīmādicatukke āgantuko vattaṁ apūrento **antosīmāya** āpajjati, gamiyo **bahisīmāya,** musāvādādiṁ **antosīmāya ca bahisīmāya ca āpajjati,** asādhāraṇaṁ na katthaci. Gāmacatukke antaragharapaṭisaṁyuttaṁ sekhiyapaññattiṁ **gāme āpajjati no araññe,** bhikkhunī aruṇaṁ uṭṭhāpayamānā **araññe āpajjati no gāme,** musāvādādiṁ **gāme ceva āpajjati araññe ca,** asādhāraṇaṁ na katthaci.

Cattāro pubbakiccāti “sammajjanī padīpo ca udakaṁ āsanena cā”ti idaṁ “catubbidhaṁ pubbakaraṇan”ti vuccatīti vuttaṁ. “Chandapārisuddhi-utukkhānaṁ bhikkhugaṇanā ca ovādo”ti ime pana “cattāro pubbakiccā”ti veditabbā. **Cattāro pattakallāti** uposatho yāvatikā ca bhikkhū kammappattā, te āgatā honti, sabhāgāpattiyo na vijjanti, vajjanīyā ca puggalā tasmiṁ na honti, pattakallanti vuccatīti. **Cattāri anaññapācittiyānī**ti “etadeva paccayaṁ karitvā anaññaṁ pācittiyan”ti evaṁ vuttāni anupakhajjaseyyākappanasikkhāpadaṁ, “ehāvuso gāmaṁ vā nigamaṁ vā”ti sikkhāpadaṁ, sañcicca kukkucca-upadahanaṁ, upassutitiṭṭhananti imāni cattāri. **Catasso bhikkhusammutiyo**ti “ekarattampi ce bhikkhu ticīvarena vippavaseyya aññatra bhikkhusammutiyā, aññaṁ navaṁ santhataṁ kārāpeyya aññatra bhikkhusammutiyā, tato ce uttari vippavaseyya aññatra bhikkhusammutiyā, duṭṭhullaṁ āpattiṁ anupasampannasa āroceyya aññatra bhikkhusammutiyā”ti evaṁ āgatā terasahi sammutīhi muttā **sammutiyo.** Gilānacatukke aññabhesajjena karaṇīyena lolatāya aññaṁ viññāpento **gilāno āpajjati,** abhesajjakaraṇīyena bhesajjaṁ viññāpento **agilāno āpajjati,** musāvādādiṁ ubhopi āpajjanti, asādhāraṇaṁ ubhopi nāpajjanti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Catukkavāravaṇṇā niṭṭhitā.

Pañcakavāravaṇṇanā

325. Pañcakesu **pañca puggalā niyatā**ti ānantariyānamevetaṁ gahaṇaṁ. **Pañca chedanakā āpattiyo** nāma pamāṇātikkante mañcapīṭhe, nisīdanakaṇḍuppaṭicchādivassikasāṭikāsu, Sugatacīvare ca veditabbā. **Pañcahākārehī**ti alajjitā, aññāṇatā, kukkuccappakatatā, akappiye kappiyasaññitā, kappiye akappiyasaññitāti imehi pañcahi. **Pañca āpattiyo musāvādapaccayā**ti pārājikathullaccayadukkaṭasaṁghādisesapācittiyā. **Anāmantacāro**ti santaṁ bhikkhu anāpucchā purebhattaṁ pacchābhattaṁ kulesu cārittaṁ āpajjeyyāti imassa āpucchitvā cārassa abhāvo. **Anadhiṭṭhānan**ti gaṇabhojane aññatra samayāti

vuttaṁ samayaṁ adhiṭṭhahitvā bhojanaṁ adhiṭṭhānaṁ nāma, tathā akaraṇaṁ **anadhiṭṭhānaṁ. Avikappanā** nāma yā paramparabhojane vikappanā vuttā, tassā akaraṇaṁ. Imāni hi pañca piṇḍapātikassa dhutaṅgeneva paṭikkhittāni. **Ussaṅkitaparisaṅkito**ti ye passanti ye suṇanti, tehi ussaṅkito ceva parisaṅkito ca api[1] akuppadhammo khīṇāsavopi samāno, tasmā agocarā pariharitabbā. Na hi etesu sandissamāno ayasato vā garahato vā muccati. **Sosānikan**ti susāne patitakaṁ. **Pāpaṇikan**ti āpaṇadvāre patitakaṁ. **Thūpacīvaran**ti vammikaṁ parikkhipitvā balikammakataṁ. **Ābhisekikan**ti nahānaṭṭhāne vā rañño abhisekaṭṭhāne vā chaḍḍitacīvaraṁ. **Bhatapaṭiyābhatan**ti[2] susānaṁ netvā puna ānītakaṁ. **Pañca mahācorā** uttarimanussadhamme vuttā.

Pañcāpattiyo kāyato samuṭṭhantīti paṭhamena āpattisamuṭṭhānena pañca āpattiyo āpajjati "bhikkhu kappiyasaññī saññācikāya kuṭiṁ karotī"ti evaṁ antarapeyyāle vuttāpattiyo. **Pañca āpattiyo kāyato cā vācato cā**ti tatiyena āpattisamuṭṭhānena pañca āpattiyo āpajjati "bhikkhu kappiyasaññī saṁvidahitvā kuṭiṁ karotī"ti evaṁ tattheva vuttā āpattiyo. **Desanāgāminiyo**ti ṭhapetvā pārājikañca saṁghādisesañca avasesā.

Pañca kammānīti tajjanīyaniyassapabbājanīyapaṭisāraṇīyāni cattāri ukkhepanīyañca tividhampi ekanti pañca. **Yāvatatiyake pañcā**ti ukkhittānuvattikāya bhikkhuniyā yāvatatiyaṁ samanubhāsanāya appaṭinissajjantiyā pārājikaṁ thullaccayaṁ dukkaṭanti tisso, bhedakānuvattakādisamanubhāsanāsu saṁghādiseso, pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissagge pācittiyaṁ. **Adinnan**ti aññena adinnaṁ. **Aviditan**ti paṭiggaṇhāmīti cetanāya abhāvena aviditaṁ. **Akappiyan**ti pañcahi samaṇakappehi akappiyakataṁ, yaṁ vā panaññampi akappiyamaṁsaṁ akappiyabhojanaṁ. **Akatātirittan**ti pavāretvā atirittaṁ akataṁ. **Samajjadānan**ti naṭasamajjādidānaṁ. **Usabhadānan**ti gogaṇassa antare usabhavissajjanaṁ. **Cittakammadānan**ti āvāsaṁ kāretvā tattha cittakammaṁ kāretuṁ vaṭṭati, idaṁ pana paṭibhānacittakammadānaṁ sandhāya vuttaṁ. Imāni hi pañca kiñcāpi lokassa puññasammatāni, atha kho apuññāni

1. Apica (Syā, Ka) 2. Gatapaṭiyāgatanti (Syā)

akusalāniyeva. **Uppannaṁ paṭibhānan**ti ettha paṭibhānanti kathetukamyatā vuccati. **Ime pañca duppaṭivinodayā**ti na supaṭivinodayā, upāyena pana kāraṇena anurūpāhi paccavekkhanā-anusāsanādīhi sakkā paṭivinodetunti attho.

Sakacittaṁ pasīdatīti ettha imāni vatthūni—Kaṭa-andhakāravāsī[1] **Phussadevatthero** kira cetiyaṅgaṇaṁ sammajjitvā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā sinduvārakusumasanthatamiva samavippakiṇṇavālikaṁ cetiyaṅgaṇaṁ olokento Buddhārammaṇaṁ pītipāmojjaṁ uppādetvā aṭṭhāsi, tasmiṁ khaṇe Māro pabbatapāde nibbattakāḷamakkaṭo viya hutvā cetiyaṅgaṇe gomayaṁ vippakiranto gato. Thero nāsakkhi arahattaṁ pāpuṇituṁ, sammajjitvā agamāsi. Dutiyadivasepi jaraggavo hutvā tādisameva vippakāraṁ akāsi. Tatiyadivase vaṅkapādaṁ manussattabhāvaṁ nimminitvā pādena parikasanto agamāsi. Thero "evarūpo bībhaccha[2] puriso samantā yojanappamāṇesu gocaragāmesu natthi, siyā nu kho Māro"ti cintetvā "Mārosi tvan"ti āha. Āma bhante Māromhi, na dāni te vañcetuṁ asakkhinti. Diṭṭhapubbo tayā Tathāgatoti. Āma diṭṭhapubboti. Māro nāma mahānubhāvo hoti, iṅgha tāva Buddhassa Bhagavato attabhāvasadisaṁ attabhāvaṁ nimmināhīti. Na sakkā bhante tādisaṁ rūpaṁ nimminituṁ, apica kho pana taṁsarikkhakaṁ patirūpakaṁ nimminissāmīti sakabhāvaṁ vijahitvā Buddharūpasadisena attabhāvena aṭṭhāsi. Thero Māraṁ oloketvā "ayaṁ tāva sarāgadosamoho evaṁ sobhati, kathaṁ nu kho Bhagavā na sobhati sabbaso vītarāgadosamoho"ti Buddhārammaṇaṁ pītiṁ paṭilabhitvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Māro "vañcitomhi tayā bhante"ti āha. Theropi "kiṁ atthi jaramāra tādisaṁ vañcetun"ti āha. Lokantaravihārepi Datto nāma daharabhikkhu cetiyaṅgaṇaṁ sammajjitvā olokento odātakasiṇaṁ paṭilabhi, aṭṭha samāpattiyo nibbattesi, tato vipassanaṁ vaḍḍhetvā phalattayaṁ sacchākāsi.

Paracittaṁ pasīdatīti ettha imāni vatthūni—**Tisso** nāma daharabhikkhu jambukolacetiyaṅgaṇaṁ sammajjitvā saṅkārachaḍḍaniṁ hatthena gahetvāva

---

1. Kāḷandakāḷavāsī (Syā)
2. Vigaccha (Ka)

aṭṭhāsi. Tasmiṁ khaṇe **Tissadattatthero** nāma nāvāto oruyha cetiyaṅgaṇaṁ olokento bhāvitacittena sammaṭṭhaṭṭhānanti ñatvā pañhāsahassaṁ pucchi, itaro sabbaṁ vissajjesi. Aññatarasmimpi vihāre thero cetiyaṅgaṇaṁ sammajjitvā vattaṁ paricchindi. Yonakavisayato cetiyavandakā cattāro therā āgantvā cetiyaṅgaṇaṁ disvā anto appavisitvā dvāreyeva ṭhatvā eko thero aṭṭha kappe anussari, eko soḷasa, eko vīsati, eko tiṁsa kappe anussari.

Devatā attamanā hontīti ettha idaṁ vatthu—ekasmiṁ kira vihāre eko bhikkhu cetiyaṅgaṇañca bodhiyaṅgaṇañca sammajjitvā nahāyituṁ gato. Devatā "imassa vihārassa katakālato paṭṭhāya evaṁ vattaṁ pūretvā sammaṭṭhapubbo bhikkhu natthī"ti pasannacittā pupphahatthā aṭṭhaṁsu. Thero āgantvā "kataragāmavāsikātthā"ti āha. "Bhante idheva vasāma, imassa vihārassa katakālato paṭṭhāya evaṁ vattaṁ pūretvā sammaṭṭhapubbo bhikkhu natthīti tumhākaṁ bhante vatte pasīditvā pupphahatthā ṭhitāmhā"ti devatā āhaṁsu.

Pāsādikasaṁvattanikanti ettha idaṁ vatthu—ekaṁ kira amaccaputtaṁ **Abhayattherañca** ārabbha ayaṁ kathā udapādi "kiṁ nu kho amaccaputto pāsādiko, Abhayattheroti ubhopi ne ekasmiṁ ṭhāne olokessāmā"ti. Ñātakā amaccaputtaṁ alaṅkaritvā mahācetiyaṁ vandāpessāmāti agamaṁsu. Theramātāpi pāsādikaṁ cīvaraṁ kāretvā puttassa pahiṇi "putto me kese chindāpetvā imaṁ cīvaraṁ pārupitvā bhikkhusaṁghaparivuto mahācetiyaṁ vandatū"ti. Amaccaputto ñātiparivuto pācīnadvārena cetiyaṅgaṇaṁ āruḷho, Abhayatthero bhikkhusaṁghaparivuto dakkhiṇadvārena cetiyaṅgaṇaṁ āruhitvā cetiyaṅgaṇe tena saddhiṁ samāgantvā āha "kiṁ tvaṁ āvuso Mahallakattherassa sammaṭṭhaṭṭhāne kacavaraṁ chaḍḍetvā mayā saddhiṁ yugaggāhaṁ gaṇhāsī"ti. Atītattabhāve kira Abhayatthero Mahallakatthero nāma hutvā gocaragāme cetiyaṅgaṇaṁ sammajji, amaccaputto mahā-upāsako hutvā sammaṭṭhaṭṭhāne kacavaraṁ gahetvā chaḍḍesi.

Satthusāsanaṁ kataṁ hotīti idaṁ sammajjanavattaṁ nāma Buddhehi vaṇṇitaṁ, tasmā taṁ karontena Satthusāsanaṁ kataṁ hoti. Tatridaṁ vatthu,

āyasmā kira **Sāriputto** Himavantaṁ gantvā ekasmiṁ pabbhāre asammajjitvāva nirodhaṁ samāpajjitvā nisīdi. Bhagavā āvajjanto therassa asammajjitvā nisinnabhāvaṁ ñatvā ākāsena gantvā therassa purato asammaṭṭhaṭṭhāne pādāni dassetvā paccagañchi. Thero samāpattito vuṭṭhito Bhagavato pādāni disvā balavahirottappaṁ paccupaṭṭhāpetvā jaṇṇukehi patiṭṭhāya "asammajjitvā nisinnabhāvaṁ vata me Satthā aññāsi, saṁghamajjhe dāni codanaṁ kāressāmī"ti Dasabalassa santikaṁ gantvā vanditvā nisīdi. Bhagavā "kuhiṁ gatosi Sāriputtā"ti vatvā "na patirūpaṁ dāni te mayhaṁ anantare ṭhāne ṭhatvā vicarantassa asammajjitvā nisīditun"ti āha. Tato paṭṭhāya thero gaṇṭhikapaṭimuñcanaṭṭhānepi tiṭṭhanto pādena kacavaraṁ viyūhitvāva tiṭṭhati.

Attano bhāsapariyantaṁ na uggaṇhātīti "imasmiṁ vatthusmiṁ ettakaṁ suttaṁ upalabbhati, ettako vinicchayo, ettakaṁ suttañca vinicchayañca vakkhāmī"ti evaṁ attano bhāsapariyantaṁ na uggaṇhāti. "Ayaṁ codakassa purimakathā, ayaṁ pacchimakathā, ayaṁ cuditakassa purimakathā, ayaṁ pacchimakathā, ettakaṁ gayhūpagaṁ, ettakaṁ na gayhūpagan"ti evaṁ anuggaṇhanto pana **parassa bhāsapariyantaṁ na uggaṇhāti** nāma. **Āpattiṁ na jānātī**ti pārājikaṁ vā saṁghādisesaṁ vāti sattannaṁ āpattikkhandhānaṁ nānākaraṇaṁ na jānāti. **Mūlan**ti dve āpattiyā mūlāni kāyo ca vācā ca, tāni na jānāti. **Samudayan**ti cha āpattisamuṭṭhānāni āpattisamudayo nāma, tāni na jānāti. Pārājikādīnaṁ vatthuṁ na jānātītipi vuttaṁ hoti. **Nirodhan**ti ayaṁ āpatti desanāya nirujjhati vūpasammati, ayaṁ vuṭṭhānenāti evaṁ āpattinirodhaṁ na jānāti. Satta samathe ajānanto pana **āpattinirodhagāminipaṭipadaṁ** na jānāti.

Adhikaraṇapañcake **adhikaraṇaṁ** nāma cattāri adhikaraṇāni. **Adhikaraṇassa mūlaṁ** nāma tettiṁsa mūlāni—vivādādhikaraṇassa dvādasa mulāni, anuvādādhikaraṇassa cuddasa, āpattādhikaraṇassa cha, kiccādhikaraṇassa ekaṁ, tāni parato āvi bhavissanti. **Adhikaraṇasamudayo** nāma adhikaraṇasamuṭṭhānaṁ, vivādādhikaraṇaṁ aṭṭhārasa bhedakaravatthūni nissāya uppajjati, anuvādādhikaraṇaṁ catasso vipattiyo, āpattādhikaraṇaṁ sattāpattikkhandhe, kiccādhikaraṇaṁ cattāri saṁghakiccānīti imaṁ vibhāgaṁ na jānātīti

attho. **Adhikaraṇanirodhaṁ na jānātī**ti dhammena dinayena Satthusāsanena mūlāmūlaṁ gantvā vinicchayasamathaṁ pāpetuṁ na sakkoti. "Idaṁ adhikaraṇaṁ dvīhi, idaṁ catūhi, idaṁ tīhi, idaṁ ekena samathena sammatī"ti evaṁ satta samathe ajānanto pana **adhikaraṇanirodhagāminipaṭipadaṁ** na jānāti nāma. **Vatthuṁ na jānātī**ti idaṁ pārājikassa vatthu, idaṁ saṁghādisesassāti evaṁ sattannaṁ āpattikkhandhānaṁ vatthuṁ na jānāti. **Nidānan**ti sattannaṁ nidānānaṁ idaṁ sikkhāpadaṁ ettha paññattaṁ, idaṁ etthāti na jānāti. **Paññattiṁ na jānātī**ti tasmiṁ tasmiṁ sikkhāpade paṭhamapaññattiṁ na jānāti. **Anupaññattin**ti punappunaṁ paññattiṁ na jānāti. **Anusandhivacanapathan**ti kathānusandhivinicchayānusandhivasena vatthuṁ na jānāti. **Ñattiṁ na jānātī**ti sabbena sabbaṁ ñattiṁ na jānāti. **Ñattiyā karaṇaṁ na jānātī**ti ñattikiccaṁ na jānāti, osāraṇādīsu navasu ṭhānesu ñattikammaṁ nāma hoti, ñattidutiyañatticatutthakammesu ñattiyā kammappatto hutvā tiṭṭhatīti na jānāti. **Na pubbakusalo hoti na aparakusalo**ti pubbe kathetabbañca pacchā kathetabbañca na jānāti, ñatti nāma pubbe ṭhapebbā, pacchā na ṭhapetabbātipi na jānāti. **Akālaññū ca hotī**ti kālaṁ na jānāti, anajjhiṭṭho ayācito bhāsati, ñattikālampi ñattikhettampi ñatti-okāsampi na jānāti.

Mandattā momūhattāti kevalaṁ aññāṇena momūhabhāvena dhutaṅge ānisaṁsaṁ ajānitvā[1]. **Pāpiccho**ti tena araññavāsena paccayalābhaṁ patthayamāno. **Pavivekan**ti kāyacitta-upadhivivekaṁ. **Idamatthitan**ti imāya kalyāṇāya paṭipattiyā attho etassāti idamatthi, idamatthino bhāvo idamatthitā. Taṁ idamatthitaṁyeva nissāya, na aññaṁ kiñci lokāmisanti attho.

Uposathaṁ na jānātīti navavidhaṁ uposathaṁ na jānāti. **Uposathakamman**ti adhammenavaggādibhedaṁ catubbidhaṁ uposathakammaṁ na jānāti. **Pātimokkhan**ti dve mātikā na jānāti. **Pātimokkhuddesan**ti sabbampi navavidhaṁ pātimokkhuddesaṁ na jānāti. **Pavāraṇan**ti navavidhaṁ pavāraṇaṁ na jānāti. Pavāraṇākammaṁ[2] uposathakammasadisameva.

---

1. Na jānāti (Syā)   2. Pavāraṇakammaṁ (Sī)

Apāsādikapañcake **apāsādikan**ti kāyaduccaritādi akusalakammaṁ vuccati. **Pāsādikan**ti kāyasucaritādi kusalakammaṁ vuccati. **Ativelan**ti velaṁ atikkamma, bahutaraṁ kālaṁ kulesu, appaṁ vihāreti attho. **Otāro**ti kilesānaṁ anto otaraṇaṁ. **Saṁkiliṭṭhan**ti duṭṭhullāpattikāyasaṁsaggādibhedaṁ. **Visuddhipañcake** pavāraṇāggahaṇena navavidhāpi pavāraṇā veditabbā. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Pañcakavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Chakkavāravaṇṇanā

326. Chakkesu **cha sāmīciyo**ti "so ca bhikkhu anabbhito te ca bhikkhū gārayhā, ayaṁ tattha sāmīci, yuñjantāyasmanto sakaṁ, mā vo sakaṁ vinassāti ayaṁ tattha sāmīci, ayaṁ te bhikkhu patto yāva bhedanāya dhāretabboti ayaṁ tattha sāmīci, tato nīharitvā bhikkhūhi saddhiṁ saṁvibhajitabbaṁ, ayaṁ tattha sāmīci, aññātabbaṁ paripucchitabbaṁ paripañhitabbaṁ, ayaṁ tattha sāmīci, yassa bhavissati so harissatīti ayaṁ tattha sāmīcī"ti imā bhikkhupātimokkheyeva **cha sāmīciyo. Cha chedanakā**ti pañcake vuttā pañca bhikkhunīnaṁ udakasāṭikāya saddhiṁ cha. **Chahākārehī**ti alajjitā aññāṇatā kukkuccapakatatā akappiye kappiyasaññitā kappiye akappiyasaññitā satisammosāti. Tattha ekarattachārattasattāhātikkamādīsu āpattiṁ satisammosena āpajjati. Sesaṁ vuttanayameva. **Cha ānisaṁsā vinayadhare**ti pañcake vuttā pañca tassādheyyo uposathoti iminā saddhiṁ cha.

Cha paramānīti "dasāhaparamaṁ atirekacīvaraṁ dhāretabbaṁ, māsaparamaṁ tena bhikkhunā taṁ cīvaraṁ nikkhipitabbaṁ, santaruttaraparamaṁ tena bhikkhunā tato cīvaraṁ sāditabbaṁ, chakkattuparamaṁ tuṇhībhūtena uddissa ṭhātabbaṁ, navaṁ pana bhikkhunā santhataṁ kārāpetvā chabbassāni dhāretabbaṁ, chabbassaparamatā dhāretabbaṁ, tiyojanaparamaṁ sahatthā dhāretabbāni, dasāhaparamaṁ atirekapatto dhāretabbo, sattāhaparamaṁ sannidhikārakaṁ paribhuñjitabbāni, chārattaparamaṁ tena bhikkhunā tena cīvarena vippavasitabbaṁ, catukkaṁsaparamaṁ, aḍḍhateyyakaṁsaparamaṁ, dvaṅgulapabbaparamaṁ ādātabbaṁ, aṭṭhaṅgulaparamaṁ

mañcapaṭipādakaṁ, aṭṭhaṅgulaparamaṁ dantakaṭṭhan”ti imāni **cuddasa paramāni.** Tattha paṭhamāni cha ekaṁ chakkaṁ, tato ekaṁ apanetvā sesesu ekekaṁ pakkhipitvāti-ādinā nayena aññānipi chakkāni kātabbāni.

Cha āpattiyoti tīṇi chakkāni antarapeyyāle vuttāni. **Cha kammānī**ti tajjanīya niyassa pabbājanīya paṭisāraṇīyāni cattāri, āpattiyā adassane ca appaṭikamme ca vuttadvayampi ekaṁ, pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissagge ekanti cha. **Nahāne**ti orenaḍḍhamāsaṁ nahāne. Vippakatacīvarādichakkadvayaṁ Kathinakkhandhake niddiṭṭhaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Chakkavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Sattakavāravaṇṇanā

327. Sattakesu **satta sāmīciyo**ti pubbe vuttesu chasu “sā ca bhikkhunī anabbhitā, tā ca bhikkhuniyo gārayhā, ayaṁ tattha sāmīcī”ti imaṁ pakkhipitvā satta veditabbā. **Satta adhammikā paṭiññātakaraṇā**ti “bhikkhu pārājikaṁ ajjhāpanno hoti, pārājikena codiyamāno ‘saṁghādisesaṁ ajjhāpannomhī’ti paṭijānāti, taṁ saṁgho saṁghādisesena kāreti, adhammikaṁ paṭiññātakaraṇan”ti evaṁ Samathakkhandhake niddiṭṭhā. Dhammikāpi tattheva niddiṭṭhā. **Sattannaṁ anāpatti sattāhakaraṇīyena gantun**ti Vassūpanāyikakkhandhake vuttaṁ. **Sattānisaṁsā sinayadhare**ti tassādheyyo uposatho pavāraṇāti imehi saddhiṁ pañcake vuttā pañca satta honti. **Satta paramānī**ti chakke vuttāniyeva sattakavasena yojetabbāni. **Katacīvaran**ti-ādīni dve sattakāni Kathinakkhandhake niddiṭṭhāni.

Bhikkhussa na hoti āpatti daṭṭhabbā, bhikkhussa hoti āpatti daṭṭhabbā, bhikkhussa hoti āpatti paṭikātabbāti imāni tīṇi sattakāni dve adhammikāni, ekaṁ dhammikaṁ. Tāni tīṇipi Campeyyake niddiṭṭhāni. **Asaddhammā**ti asataṁ dhammā, asanto vā dhammā, asobhanā hīnā lāmakāti attho. **Saddhammā**ti sataṁ Buddhādīnaṁ dhammā, santo vā dhammā, sundarā uttamāti attho. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Sattakavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Aṭṭhakavāravaṇṇanā

328. Aṭṭhakesu **aṭṭhānisaṁse**ti "na mayaṁ iminā bhikkhunā saddhiṁ uposathaṁ karissāma, vinā iminā bhikkhunā uposathaṁ karissāma, na mayaṁ iminā bhikkhunā saddhiṁ pavāressāma, saṁghakammaṁ karissāma, āsane nisīdissāma, yāgupāne nisīdissāma, bhattagge nisīdissāma, ekacchanne vasissāma, yathāvuḍḍhaṁ abhivādanaṁ paccuṭṭhānaṁ añjalikammaṁ sāmīcikammaṁ karissāma, vinā imānā bhikkhunā karissāmā"ti evaṁ Kosambakakkhandhake vutte ānisaṁse. Dutiya-aṭṭhakepi eseva nayo. Tampi hi evameva Kosambakakkhandhake vuttaṁ.

Aṭṭha yāvatatiyakāti bhikkhūnaṁ terasake cattāro, bhikkhunīnaṁ sattarasake bhikkhūhi asādhāraṇā cattāroti aṭṭha. **Aṭṭhahākārehi kulāni dūsetī**ti kulāni dūseti pupphena vā phalena vā cuṇṇena vā mattikāya vā dantakaṭṭhena vā veḷuyā vā vejjikāya vā jaṅghapesanikena vāti imehi aṭṭhahi. **Aṭṭha mātikā** Cīvarakkhandhake, aparā aṭṭha Kathinakkhandhake vuttā. **Aṭṭhahi asaddhammehī**ti lābhena alābhena yasena ayasena sakkārena asakkārena pāpicchatāya pāpamittatāya. **Aṭṭha lokadhammā** nāma lābhe sārāgo alābhe paṭivirodho, evaṁ yase ayase, pasaṁsāya nindāya, sukhe sārāgo dukkhe paṭivirodhoti. **Aṭṭhaṅgiko musāvādo**ti vinidhāya saññanti iminā saddhiṁ Pāḷiyaṁ āgatehi sattahīti aṭṭhahi aṅgehi aṭṭhaṅgiko.

Aṭṭha uposathaṅgānīti—

Pāṇaṁ na hane[1] na cādinnamādiye,
Musā na bhāse na ca majjapo siyā.
Abrahmacariyā virameyya methunā,
Rattiṁ na bhuñjeyya vikālabhojanaṁ.

Mālaṁ na dhāre na ca gandhamācare,
Mañce chamāyaṁva sayetha santhate.
Etañhi aṭṭhaṅgikamāhuposathaṁ,
Buddhena dukkhantagunā pakāsitanti[2].

---

1. Na haññe (Syā)
2. Aṁ 1. 215 piṭṭhe.

Evaṁ vuttāni aṭṭha. **Aṭṭha dūteyyaṅgānī**ti idha bhikkhave bhikkhu sotā ca hoti sāvetā cāti-ādinā nayena saṁghabhedake vuttāni. **Titthiyavattāni** Mahākhandhake niddiṭṭhāni. **Anatirittā ca atirittā** ca Pavāraṇāsikkhāpade niddiṭṭhā. **Aṭṭhannaṁ paccuṭṭhātabban**ti bhattagge vuḍḍhabhikkhunīnaṁ, āsanampi tāsaṁyeva dātabbaṁ. **Upāsikā**ti Visākhā. **Aṭṭhānisaṁsā vinayadhare**ti pañcake vuttesu pañcasu tassādheyyo uposatho, pavāraṇā, vaṁghakammanti ime tayo pakkhipitvā aṭṭha veditabbā. **Aṭṭha paramānī**ti pubbe vuttaparamāneva aṭṭhakavasena yojetvā veditabbāni. **Aṭṭhasu dhammesu sammā vattitabban**ti "na pakatattassa bhikkhuno uposatho ṭhapetabbo, na pavāraṇā ṭhapetabbā"ti-ādinā nayena Samathakkhandhake niddiṭṭhesu aṭṭhāsu. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Aṭṭhakavaravaṇṇanā niṭṭhitā.

Navakavāravaṇṇanā

329. Navakesu **nava āghātavatthūnī**ti anatthaṁ me acarīti-ādīni nava. **Nava āghātapaṭivinayā**ti "anatthaṁ me acari, taṁ kutettha labbhāti āghātaṁ paṭivinetī"ti-ādīni nava. **Nava vinītavatthūnī**ti navahi āghātavatthūhi ārati virati paṭivirati setughāto. **Navahi saṁgho bhijjatī**ti "navannaṁ vā Upāli atirekanavannaṁ vā saṁgharāji ceva hoti saṁghabhedo cā"ti. **Nava paramānī**ti pubbe vuttaparamāneva navakavasena yojetvā veditabbāni. **Nava taṇhāmūlakā** nāma taṇhaṁ paṭicca pariyesanā, pariyesanaṁ paṭicca lābho, lābhaṁ paṭicca vinicchayo, vinicchayaṁ paṭicca chandarāgo, chandarāgaṁ paṭicca ajjhosānaṁ, ajjhosānaṁ paṭicca pariggaho, pariggahaṁ paṭicca macchariyaṁ, macchariyaṁ paṭicca ārakkhā, ārakkhādhikaraṇaṁ daṇḍādānasatthādānakalahaviggahavivādatuvaṁtuvaṁpesuññamusāvādā. **Nava vidhamānā**ti seyyassa seyyohamasmītimānādayo. **Nava cīvarānī**ti ticīvaranti vā vassikasāṭikāti vāti-ādinā nayena vuttāni. **Na vikappetabbānī**ti adhiṭṭhitakālato paṭṭhāya na vikappetabbāni. **Nava adhammikāni dānānī**ti saṁghassa pariṇataṁ aññasaṁghassa vā cetiyassa vā puggalassa vā pariṇāmeti, cetiyassa pariṇataṁ aññacetiyassa vā saṁghassa vā puggalassa vā

pariṇāmeti, puggalassa pariṇataṁ aññapuggalassa vā saṁghassa vā cetiyassa vā pariṇāmetīti evaṁ vuttāni.

Nava paṭiggahaparibhogāti etesaṁyeva dānānaṁ paṭiggahā ca paribhogā ca. **Tīṇi dhammikāni dānānī**ti saṁghassa ninnaṁ saṁghasseva deti, cetiyassa ninnaṁ cetiyasseva, puggalassa ninnaṁ puggalasseva detīti imāni tīṇi. Paṭiggahapaṭibhogāpi tesaṁyeva paṭiggahā ca paribhogā ca. **Nava adhammikā saññattiyo**ti adhammavādipuggalo, adhammavādisambahulā, adhammavādisaṁghoti evaṁ tīṇi tikāni Samathakkhandhake niddiṭṭhāni. **Dhammikā saññattiyo**pi dhammavādī puggaloti-ādinā nayena tattheva niddiṭṭhā. **Adhammakamme dve nava kāni** ovādavaggassa paṭhamasikkhāpadaniddese pācittiyavasena vuttāni. **Dhammakamme dve navakāni** tattheva dukkaṭavasena vuttāni. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Navakavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Dasakavāravaṇṇanā

330. Dasakesu **dasa āghātavatthūnī**ti navakesu vuttāni nava "aṭṭhāne vā pana āghāto jāyatī"ti iminā saddhiṁ dasa honti. **Āghātapaṭivinayā**pi tattha vuttā nava "aṭṭhāne vā pana āghāto jāyati, taṁ kutettha labbhāti āghātaṁ paṭivinetī"ti iminā saddhiṁ dasa veditabbā. **Dasa vinītavatthūnī**ti dasahi āghāta-atthūhi viratisaṅkhātāni dasa. **Dasavatthukā micchādiṭṭhī**ti natthi dinnantādivasena veditabbā. Atthi dinnanti ādivasena **sammādiṭṭhi.** Sassato lokoti-ādinā vasena pana **antaggāhikā diṭṭhi** veditabbā. **Dasa micchattā**ti micchādiṭṭhi-ādayo micchādhimuttipariyosānā, viparītā **sammattā. Salākaggāhā** Samathakkhandhake niddiṭṭhā.

Dasahaṅgehi samannāgato bhikkhu ubbāhikāya sammannitabboti sīlavā hotīti-ādinā nayena Samathakkhandhake vuttehi dasahi. **Dasa ādīnavā rājante purappavesane** Rājasikkhāpade niddiṭṭhā. **Dasa dānavatthūnī**ti annaṁ pānaṁ vatthaṁ yānaṁ mālā gandhaṁ vilepanaṁ seyyāvasathaṁ padīpeyyaṁ. **Dasa ratanānī**ti muttāmaṇiveḷuriyādīni. **Dasa paṁsukūlānī**ti sosānikaṁ,

pāpaṇikaṁ, undūrakkhāyitaṁ, upacikakkhāyitaṁ, aggidaḍḍhaṁ, gokhāyitaṁ, ajikakkhāyitaṁ, thūpacīvaraṁ, ābhisekiyaṁ, bhatapaṭiyābhatanti etesu upasampannena ussukkaṁ kātabbaṁ. **Dasa cīvaradhāraṇā**ti sabbanīlakāni cīvarāni dhārentīti vuttavasena dasāti Kurundiyaṁ vuttaṁ. Mahā-aṭṭhakathāyaṁ pana "navasu kappiyacīvaresu udakasāṭikaṁ vā saṅkaccikaṁ vā pakkhipitvā dasā"ti vuttaṁ.

Avandanīyapuggalā Senāsanakkhandhake niddiṭṭhā. **Dasa akkosavatthūni** omasavāde niddiṭṭhāni. **Dasa ākārā** Pesuññasikkhāpade niddiṭṭhā. **Dasa senāsanānī**ti mañco, pīṭhaṁ, bhisi, bimbohanaṁ, cimilikā, uttarattharaṇaṁ, taṭṭikā, cammakhaṇḍo, nisīdanaṁ, tiṇasanthāro, paṇṇasanthāroti. **Dasa varāni yāciṁsū**ti Visākhā aṭṭha, Suddhodanamahārajā ekaṁ, Jīvako ekaṁ. **Yāgu-ānisaṁsā** ca **akappiyamaṁsāni** ca Bhesajjakkhandhake niddiṭṭhāni. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Dasakavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Ekādasakavāravaṇṇanā

331. Ekādasakesu **ekādasā**ti paṇḍakādayo ekādasa. **Ekādasa pādukā**ti dasa ratanamayā, ekā kaṭṭhapādukā. Tiṇapādukamuñjapādukapabbajapādukādayo pana kaṭṭhapādukasaṅgahameva gacchanti. **Ekādasa pattā**ti tambalohamayena vā dārumayena vā saddhiṁ dasa ratanamayā. **Ekādasa cīvarānī**ti sabbanīlakādīni ekādasa. **Yāvatatiyakā**ti ukkhittānuvattikā bhikkhunī, saṁghādisesā aṭṭha, ariṭṭho, caṇḍakāḷīti. **Ekādasa antarāyikā** nāma "nasi animittā"ti-ādayo. **Ekādasa cīvarāni adhiṭṭhātabbānī**ti ticīvaraṁ, vassikasāṭikā, nisīdanaṁ, paccattharaṇaṁ, kaṇḍuppaṭicchādi, mukhapuñchanacoḷaṁ, parikkhāracoḷaṁ, udakasāṭikā, saṅkaccikāti. **Na vikappetabbānī**ti etāneva adhiṭṭhātakālato paṭṭhāya na vikappetabbāni. **Gaṇṭhikā** ca **vidhā** ca suttamayena saddhiṁ ekādasa honti, te sabbe Khuddakakkhandhake niddiṭṭhā. **Pathaviyo** Pathavisikkhāpade niddiṭṭhā. **Nissayapaṭipassaddhiyo** upajjhāyamhā pañca, ācariyamhā cha, evaṁ ekādasa. **Avandiyapuggalā** naggena saddhiṁ ekādasa, te sabbe Senāsanakkhandhake

niddiṭṭhā. **Ekādasa paramāni** pubbe vuttesu cuddasasu ekādasakavasena yojetvā veditabbāni. **Ekādasa varānī**ti Mahāpajāpatiyā yācitavarena saddhiṁ pubbe vuttāni dasa. **Ekādasa sīmādosā**ti atikhuddakaṁ sīmaṁ sammannantīti-ādinā nayena Kammavagge āgamissanti.

Akkosakaparibhāsake puggale ekādasādīnavā nāma yo so bhikkhave bhikkhu akkosako paribhāsako ariyūpavādī sabrahmacārīnaṁ, aṭṭhānametaṁ anavakāso, yaṁ so ekādasannaṁ byasanānaṁ aññataraṁ byasanaṁ na nigaccheyya. Katamesaṁ ekādasannaṁ? Anadhigataṁ nādhigacchati, adhigatā parihāyati, saddhammassa na vodāyanti, saddhammesu vā adhimāniko hoti, anabhirato vā brahmacariyaṁ carati, aññataraṁ vā saṁkiliṭṭhaṁ āpattiṁ āpajjati, sikkhaṁ vā paccakkhāya hīnāyāvattati, gāḷhaṁ vā rogātaṅkaṁ phusati, ummādaṁ vā pāpuṇāti cittakkhepaṁ vā, sammuḷho kālaṁ karoti, kāyassa bhedā parammaraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjatīti[1]. Ettha ca **saddhammo**ti Buddhavacanaṁ adhippetaṁ.

Āsevitāyāti ādito paṭṭhāya sevitāya. **Bhāvitāyā**ti nipphāditāya, vaḍḍhitāya vā. **Bahulīkatāyā**ti punappunaṁ katāya. **Yānīkatāyā**ti suyuttayānasadisāya katāya. **Vatthukatāyā**ti yathā patiṭṭhā hoti, evaṁ katāya. **Anuṭṭhitāyā**ti anu anu pavattitāya, niccādhiṭṭhitāyāti attho. **Paricitāyā**ti samantato citāya, sabbadisāsu citāya ācitāya bhāvitāya abhivaḍḍhitāyāti attho. **Susamāraddhāyā**ti suṭṭhu samāraddhāya, vasībhāvaṁ upanītāyāti attho. **Na pāpakaṁ supinan**ti pāpakameva na passati, bhadrakaṁ pana vuḍḍhikāraṇabhūtaṁ passati. **Devatā rakkhantī**ti ārakkhadevatā dhammikaṁ rakkhaṁ paccupaṭṭhāpenti. **Tuvaṭaṁ cittaṁ samādhiyatī**ti khippaṁ cittaṁ samādhiyati. **Uttari appaṭivijjhanto**ti mettājhānato uttari arahattaṁ asacchikaronto sekkho vā puthujjano vā hutvā kālaṁ karonto brahmalokūpago hoti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Ekādasakavāravaṇṇanāpariyosānā

Ekuttarikavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Aṁ 3. 522 piṭṭhe.

Uposathādipucchāvissajjanā

332. "Uposathakammassa ko ādī"ti-ādīnaṁ pucchānaṁ vissajjane **sāmaggī ādī**ti "uposathaṁ karissāmā"ti sīmaṁ sodhetvā chandapārisuddhiṁ āharitvā sannipatitānaṁ kāyasāmaggī ādi. **Kiriyā majjhe**ti pubbakiccaṁ katvā pātimokkha-osāraṇakiriyā majjhe. **Niṭṭhānaṁ pariyosānan**ti "tattha sabbeheva samaggehi sammodamānehi avivadamānehi sikkhitabban"ti idaṁ pātimokkhaniṭṭhānaṁ pariyosānaṁ. **Pavāraṇākammassa sāmaggī ādī**ti "pavāraṇaṁ karissāmā"ti sīmaṁ sodhetvā chandapavāraṇaṁ āharitvā sannipatitānaṁ kāyasāmaggī ādi. **Kiriyā majjhe**ti pavāraṇāñatti ca pavāraṇākathā ca majjhe, saṁghanavakassa "passanto paṭikarissāmī"ti vacanaṁ pariyosānaṁ. Tajjanīyakammādīsu **vatthu** nāma yena vatthunā kammāraho hoti, taṁ vatthu. **Puggalo**ti yena taṁ vatthu kataṁ, so puggalo. **Kammavācā pariyosānan**ti "kataṁ saṁghena itthannāmassa bhikkhuno tajjanīyakammaṁ, khamati saṁghassa, tasmā tuṇhī, evametaṁ dhārayāmī"ti evaṁ tassā tassā kammavācāya avasānavacanaṁ pariyosānaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Uposathādipucchāvissajjanāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Atthavasapakaraṇāvaṇṇanā

334. Atthavasapakaraṇe **dasa atthavase**ti-ādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ paṭhamapārājikavaṇṇanāyameva vuttaṁ. **Yaṁ saṁghasuṭṭhu, taṁ saṁghaphāsū**ti-ādīsu uparimaṁ uparimaṁ padaṁ heṭṭhimassa heṭṭhimassa padassa attho.

Atthasataṁ dhammasatanti-ādimhi pana yadetaṁ dasasu padesu ekekaṁ mūlaṁ katvā dasakkhattuṁ yojanāya padasataṁ vuttaṁ. Tattha pacchimassa pacchimassa padassa vasena atthasataṁ, purimassa purimassa vasena dhammasataṁ veditabbaṁ. Atha vā ye dasa atthavase paṭicca Tathāgatena sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññattaṁ, ye pubbe paṭhamapārājikavaṇṇanāyaṁ "tattha saṁghasuṭṭhutā nāma saṁghassa suṭṭhubhāvo, 'suṭṭhu devā'ti āgataṭṭhāne viya 'suṭṭhu bhante'ti vacanasampaṭicchanabhāvo, yo ca Tathāgatassa vacanaṁ sampaṭicchati, tassa taṁ

dīgharattaṁ hitāya sukhāya hoti, tasmā saṁghassa ‘suṭṭhu bhante’ti mama vacanasampaṭicchanatthaṁ paññapessāmi asampaṭicchane ādīnavaṁ sampaṭicchane ca ānisaṁsaṁ dassetvā, na balakkārena abhibhavitvāti, etamatthaṁ āvikaronto āha saṁghasuṭṭhutāyā”ti[1] evamādinā nayena vaṇṇitā, tesaṁ idha dasakkhattuṁ āgatattā atthasataṁ, tadatthajotakānañca padānaṁ vasena dhammasataṁ veditabbaṁ. Idāni atthajotakānaṁ niruttīnaṁ vasena niruttisataṁ, dhammabhūtānaṁ niruttīnaṁ vasena niruttisatanti dve niruttisatāni, atthasate ñāṇasataṁ, dhammasate ñaṇasataṁ, dvīsu niruttisatesu dve ñaṇasatānīti cattāri ñāṇasatāni ca veditabbāni.

Atthasataṁ dhammasataṁ, dve ca niruttisatāni.
Cattāri ñāṇasatāni, atthavase pakaraṇehi—

Iti hi yaṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttanti.

Iti Smantapāsādikāya Vnayasaṁvaṇṇanāya

Mahāvaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Vi-Ṭṭha 1. 188 piṭṭhe.

Paṭhamagāthāsaṅgaṇika

1. Sattanagaresu paññattasikkhāpadavaṇṇanā

335. **Ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā**ti ekasmiṁ aṁsakūṭe cīvaraṁ katvā, sādhukaṁ uttarāsaṅgaṁ katvāti attho. **Paggaṇhitvāna añjalin**ti dasanakhasamodhānasamujjalaṁ añjaliṁ ukkhipitvā. **Āsīsamānarūpovā**ti paccāsīsamānarūpo viya. **Kissa tvaṁ idha māgato**ti kena kāraṇena kimatthaṁ patthayamāno tvaṁ idha āgato. Ko evamāha? Sammāsambuddho. Kaṁ evamāha? Āyasmantaṁ Upāliṁ. Iti āyasmā Upāli Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā "dvīsu vinayesū"ti imaṁ gāthaṁ pucchi, athassa Bhagavā "bhaddako te ummaṅgo"ti-ādīni vatvā taṁ vissajjesi. Esa nayo sabbattha. Iti ime sabbapañhe Buddhakāle Upālitthero pucchi, Bhagavā byākāsi. Saṅgītikāle pana Mahākassapatthero pucchi, Upālitthero byākāsi.

Tattha **bhaddako te ummaṅgo**ti bhaddakā te pañhā. Pañhā hi avijjandhakārato ummujjitvā ṭhitattā "ummaṅgo"ti vuccati. **Tagghā**ti kāraṇatthe nipāto, yasmā maṁ pucchasi, tasmā te ahamakkhissanti[1] attho. Sampaṭicchanatthe vā, tagghāti hi iminā vacanaṁ sampaṭicchitvā akkhissanti āha. Samādahitvā visibbenti, sāmisena, sasitthakanti imāni tīṇiyeva sikkhāpadāni bhaggesu paññattāni.

Catuvipattivaṇṇanā

336. **Yaṁ taṁ pucchimhā**ti yaṁ tvaṁ apucchimhā. **Akittayī**ti abhāsi. **No**ti amhākaṁ. **Taṁ taṁ byākatan**ti yaṁ yaṁ puṭṭhaṁ, taṁ tadeva byākataṁ. **Anaññathā**ti aññathā akatvā byākataṁ.

Ye duṭṭhullā sā sīlavipattīti ettha kiñcāpi sīlavipatti nāma pañhe natthi, atha kho duṭṭhullaṁ vissajjetukāmatāyetaṁ vuttaṁ. Catūsu hi vipattīsu duṭṭhullaṁ ekāya vipattiyā saṅgahitaṁ, aduṭṭhullaṁ tīhi vipattīhi saṅgahitaṁ. Tasmā "ye duṭṭhullā sā sīlavipattī"ti vatvā tameva vitthārato dassetuṁ "pārājikaṁ saṁghādiseso sīlavipattīti vuccatī"ti āha.

---

1. Ācikkhissanti (Sī)

Idāni tissannaṁ vipattīnaṁ vasena aduṭṭhullaṁ dassetuṁ “thullaccayan”ti-ādimāha. Tattha **yo cāyaṁ, akkosati hasādhippāyo**ti idaṁ dubbhāsitassa vatthudassanatthaṁ vuttaṁ.

Abbhācikkhantīti “tathāhaṁ Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmī”ti vadantā abbhācikkhanti.

Ayaṁ sā ājīvavipattisammatāti ayaṁ chahi sikkhāpadehi saṅgahitā ājīvavipatti nāma catutthā vipatti sammatāti ettāvatā aduṭṭhullanti idaṁ vissajjitaṁ hoti.

Idāni “ye ca yāvatatiyakā”ti pañhaṁ vissajjetuṁ “ekādasā”ti-ādimāha.

Chedanakādivaṇṇanā

337. Yasmā pana “ye ca yāvatatiyakā”ti ayaṁ pañho “ekādasa yāvatatiyakā”ti evaṁ saṅkhāvasena vissajjito, tasmā saṅkhānusandhivaseneva **kati chedanakānī**ti-ādike aññe antarāpañhe pucchi, tesaṁ vissajjanatthaṁ **cha chedanakānī**ti-ādi vuttaṁ. Tattha “ekaṁ bhedanakaṁ, ekaṁ uddālanakaṁ, sodasa jānanti paññattā”ti idameva apubbaṁ, sesaṁ Mahāvagge vibhattameva. Yaṁ panetaṁ apubbaṁ, tattha **ekaṁ bhedanakan**ti sūcigharaṁ. **Ekaṁ uddālanakan**ti tūlonaddhamañcapīṭhaṁ. **Sodasā**ti soḷasa. **‘Jānan’ti paññattā**ti ‘jānan’ti evaṁ vatvā paññattā. Te evaṁ veditabbā—jānaṁ saṁghikaṁ lābhaṁ pariṇataṁ attano pariṇāmeyya, jānaṁ pubbupagataṁ bhikkhuṁ anupakhajja nisajjaṁ kappeyya, jānaṁ sappāṇakaṁ udakaṁ tiṇaṁ vā mattikaṁ vā siñceyya vā siñcāpeyya vā, jānaṁ bhikkhuniparipācitaṁ piṇḍapātaṁ bhuñjeyya, jānaṁ āsādanāpekkho bhuttasmiṁ pācittiyaṁ, jānaṁ sappāṇakaṁ udakaṁ paribhuñjeyya, jānaṁ yathādhammaṁ nihatādhikaraṇaṁ, jānaṁ duṭṭhullaṁ āpattiṁ paṭicchādeyya, jānaṁ ūnavīsativassaṁ puggalaṁ upasampādeyya, jānaṁ theyyasatthena saddhiṁ, jānaṁ tathāvādinā bhikkhunā akatānudhammena, jānaṁ tathānāsitaṁ samaṇuddesaṁ, jānaṁ saṁghikaṁ lābhaṁ pariṇataṁ puggalassa pariṇāmeyya, jānaṁ pārājikaṁ dhammaṁ ajjhāpannaṁ bhikkhuniṁ neva attanā paṭicodeyya, jānaṁ coriṁ vajjhaṁ viditaṁ anapaloketvā, jānaṁ sabhikkhukaṁ ārāmaṁ anāpucchā paviseyyāti.

Asādhāraṇādivaṇṇanā

338. Idāni "sādhāraṇaṁ asādhāraṇan"ti imaṁ purimapañhaṁ vissajjento **vīsaṁ dve satānī**ti-ādimāha. Tattha bhikkhunīhi asādhāraṇesu **cha saṁghādisesā**ti vissaṭṭhi, kāyasaṁsaggo, duṭṭhullaṁ, attakāma, kuṭi, vihāroti. **Dve-aniyatehi aṭṭhā**ti dvīhi aniyatehi saddhiṁ aṭṭha ime.

Nissaggiyāni dvādasāti—

Dhovanañca paṭiggaho, koseseyyasuddhadvebhāgā.
Chabbassāni nisīdanaṁ, dve lomā paṭhamo patto.
Vassikā āraññakena cāti—ime dvādasa.

Dvevīsati khuddakāti—

Sakalo bhikkhunīvaggo, paramparañca bhojanaṁ.
Anatirittaṁ abhihaṭaṁ, paṇītañca acelakaṁ.

Ūnaṁ duṭṭhullachādanaṁ.

Mātugāmena saddhiñca, yā ca anikkhantarājake.
Santaṁ bhikkhuṁ anāpucchā, vikāle gāmappavesanā.
Nisīdane ca yā sikkhā, vassikā yā ca sāṭikā.
Dvāvīsati imā sikkhā, khuddakesu pakāsitāti.

Bhikkhūhi asādhāraṇesupi **saṁghamhā dasa nissare**ti "saṁghamhā nissārīyatī"ti evaṁ Vibhaṅge vuttā, mātikāyaṁ pana "nissāraṇīyaṁ saṁghādisesan"ti evaṁ āgatā dasa. **Nissaggiyāni dvādasā**ti Bhikkhunivibhaṅge vibhattāni nissaggiyāneva. Khuddakāpi tattha vibhattakhuddakā eva. Tathā cattāro pāṭidesanīyā. Iti satañceva tiṁsañca sikkhā sibhaṅge bhikkhunīnaṁ bhikkhūhi asādhāraṇā. Sesaṁ imasmiṁ sādhāraṇāsādhāraṇavissajjane uttānameva.

Idāni "vipattiyo ca yehi samathehi sammantī"ti imaṁ pañhaṁ vissajjento **aṭṭheva pārājikā**ti-ādimāha. Tattha **durāsadā**ti iminā tesaṁ

sappaṭibhayataṁ dasseti. Kaṇhasappādayo viya hi ete durāsadā durūpagamanā durāsajjanā, āpajjiyamānā mūlacchedāya saṁvattanti. **Tālavatthusamūpamā**ti sabbaṁ tālaṁ uddharitvā tālassa vatthumattakaraṇena samūpamā. Yathā vatthumattakato tālo na puna pākatiko hoti, evaṁ na puna pākatikā honti.

Evaṁ sādhāraṇaṁ upamaṁ dassetvā puna ekekassa vuttaṁ upamaṁ dassento **paṇḍupalāso**ti-ādimāha. **Aviruḷī bhavanti te**ti yathā ete paṇḍupalāsādayo punaharitādibhāvena aviruḷhidhammā honti, evaṁ pārājikāpi puna pakatisīlābhāvena aviruḷhidhammā hontīti attho. Ettāvatā "vipattiyo ca yehi samathehi sammantī"ti ettha imā tāva aṭṭha pārājikavipattiyo kehici samathehi na sammantīti evaṁ dassitaṁ hoti. Yā pana vipattiyo sammanti, tā dassetuṁ **tevīsati saṁghādisesā**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **tīhi samathehī**ti sabbasaṅgāhikavacanametaṁ. Saṁghādisesā hi dvīhi samathehi sammanti, na tiṇavatthārakena, sesā tīhipi sammanti.

Dve uposathā dve pavāraṇāti idaṁ bhikkhūnañca bhikkhunīnañca vasena vuttaṁ. Vibhattimattadassaneneva cetaṁ vuttaṁ, na samathehi vūpasamanavasena. Bhikkhu-uposatho, bhikkhuni-uposatho, bhikkhupavāraṇā, bhikkhunipavāraṇāti imāpi hi catasso vibhattiyo, vibhajanānīti attho. **Cattāri kammānī**ti adhammenavaggādīni uposathakammāni. **Pañceva uddesā caturo bhavanti, anaññathā**ti bhikkhūnaṁ pañca uddesā bhikkhunīnaṁ caturo bhavanti, aññathā na bhavanti, imā aparāpi vibhattiyo. **Āpattikkhandhā ca bhavanti satta, adhikaraṇāni cattārī**ti imā pana vibhattiyo samathehi sammanti, tasmā **sattahi samathehī**ti-ādimāha. Atha vā dve uposathā dve pavāraṇā cattāri kammāni pañceva uddesā caturo bhavanti, anaññathāti imāpi catasso vibhattiyo nissāya "nassantete vinassantete"ti-ādinā nayena yā āpattiyo āpajjanti, tā yasmā vuttappakāreheva samathehi sammanti, tasmā taṁmūlakānaṁ āpattīnaṁ samathadassanatthampi tā vibhattiyo vuttāti veditabbā. **Kiccaṁ ekenā**ti kiccādhikaraṇaṁ ekena samathena sammati.

Pārājikādi-āpattivaṇṇanā

339. Evaṁ pucchānukkamena sabbapañhe vissajjetvā idāni "āpattikkhandhā ca bhavanti sattā"ti ettha saṅgahita-āpattikkhandhānaṁ paccekaṁ nibbacanamattaṁ dassento **pārājikan**ti-ādimāha. Tattha **pārājikan**ti gāthāya ayamattho—yadidaṁ puggalāpattisikkhāpadapārājikesu **āpattipārājikaṁ** nāma vuttaṁ, taṁ āpajjanto puggalo yasmā parājito parājayamāpanno saddhammā cuto paraddho bhaṭṭho niraṅkato[1] ca hoti, anihate tasmiṁ puggale puna uposathappavāraṇādibhedo saṁvāso natthi. **Tenetaṁ iti vuccatī**ti tena kāraṇena etaṁ āpattipārājikanti vuccati. Ayaṁ hettha saṅkhepattho, yasmā parājito hoti tena, tasmā etaṁ pārājikanti vuccati.

Dutiyagāthāyapi byañjanaṁ anādiyitvā atthamattameva dassetuṁ **saṁghova deti parivāsan**ti-ādi vuttaṁ. Ayaṁ panettha attho—imaṁ āpattiṁ āpajjitvā vuṭṭhātukāmassa yaṁ taṁ āpattivuṭṭhānaṁ, tassa ādimhi ceva parivasadānatthāya, ādito sese majjhe mānattadānatthāya mūlāyapaṭikassanena vā saha mānattadānatthāya, avasāne abbhānatthāya ca saṁgho icchitabbo, na hettha ekampi kammaṁ vinā saṁghena sakkā kātunti saṁgho ādimhi ceva sese ca icchitabbo assāti **saṁghādiseso.**

Tatiyagāthāya **aniyato na niyato**ti yasmā na niyato, tasmā aniyato ayamāpattikkhandhoti attho. Kiṁ kāraṇā na niyatoti. **Anekaṁsikataṁ padaṁ,** yasmā idaṁ sikkhāpadaṁ anekaṁsena katanti attho. Kathaṁ anekaṁsena? **Tiṇṇamaññataraṁ ṭhānaṁ,** tiṇṇaṁ dhammānaṁ aññatarena kāretabboti hi tattha vuttaṁ, tasmā "aniyato"ti pavuccati, so āpattikkhandho aniyatoti vuccati, yathā ca tiṇṇaṁ aññataraṁ ṭhānaṁ, evaṁ dvinnaṁ dhammānaṁ aññataraṁ ṭhānaṁ yattha vuttaṁ, sopi aniyato eva.

Catutthagāthāya **accayo tena samo natthī**ti desanāgāminīsu accayesu tena samo thūlo accayo natthi, tenetaṁ iti vuccati, thūlattā accayassa etaṁ **thullaccayan**ti vuccatīti attho.

---

1. Nirākato (?)

Pañcamagāthāya **nissajjitvāna deseti, tenetan**ti nissajjitvā desetabbato **nissaggiyan**ti vuccatīti attho.

Chaṭṭhagāthāya **pāteti kusalaṁ dhamman**ti sañcicca āpajjantassa kusaladhammasaṅkhātaṁ kusalacittaṁ pāteti, tasmā pāteti cittanti **pācittiyaṁ.** Yaṁ pana cittaṁ pāteti, taṁ yasmā ariyamaggaṁ aparajjhati, cittasammohakāraṇañca hoti, tasmā "ariyamaggaṁ aparajjhati, cittasammohanaṭṭhānan"ti ca vuttaṁ.

Paṭidesanīyagāthāsu gārayhaṁ āvuso dhammaṁ āpajjinti vuttagārayhabhāvakāraṇadassanatthameva **bhikkhu aññātako santo**ti-ādi vuttaṁ. Paṭidesetabbato pana sā āpatti **pāṭidesanīyā**ti vuccati.

Dukkaṭagāthāya **aparaddhaṁ viraddhañca, khalitan**ti sabbametaṁ "yañca dukkaṭan"ti ettha vuttassa dukkaṭassa pariyāyavacanaṁ. Yaṁ hi duṭṭhu kataṁ, virūpaṁ vā kataṁ, taṁ **dukkaṭaṁ.** Taṁ panetaṁ yathā Satthārā vuttaṁ, evaṁ akatattā **aparaddhaṁ,** kusalaṁ virajjhitvā pavattattā **viraddhaṁ,** ariyavattapaṭipadaṁ anāruḷhattā **khalitaṁ.** Yaṁ **manusso kare**ti idaṁ panassa opammanidassanaṁ, tassattho—yathā hi yaṁ loke manusso āvi vā yadi vā raho pāpaṁ karoti, taṁ dukkaṭanti pavedenti, evamidampi Buddhappaṭikuṭṭhena lāmakabhāvena pāpaṁ, tasmā dukkaṭanti veditabbaṁ.

Dubbhāsitagāthāya **dubbhāsitaṁ durābhaṭṭhan**ti duṭṭhu ābhaṭṭhaṁ bhāsitaṁ lapitanti **durābhaṭṭhaṁ.** Yaṁ durābhaṭṭhaṁ, taṁ **dubbhāsitan**ti attho, kiñca bhiyyo, **saṁkiliṭṭhañca yaṁ padaṁ,** saṁkiliṭṭhaṁ yasmā taṁ padaṁ hotīti attho. Tathā[1] **yañca viññū garahanti,** yasmā ca naṁ viññū garahantīti attho. **Tenetaṁ iti vuccatī**ti tena saṁkiliṭṭhabhāvena ca viññugarahanenāpi ca etaṁ iti vuccati, dubbhāsitanti evaṁ vuccatīti attho.

Sekhiyagāthāya "ādi cetaṁ caraṇañcā"ti-ādinā nayena sekhassa santakabhāvaṁ dīpeti. Tasmā sekhassa idaṁ **sekhiyan**ti ayamettha saṅkhepattho. Idaṁ "garukalahukañcāpī"ti-ādipañhehi asaṅgahitassa "handa vākyaṁ suṇoma te"ti iminā pana āyācanavacanena saṅgahitassa atthassa dīpanatthaṁ vuttanti veditabbaṁ.

---

1. Kathaṁ (Sī)

Channamativassatīti-ādimhipi eseva nayo. Tattha **channamativassatī**ti gehaṁ tāva tiṇādīhi acchannaṁ ativassati, idaṁ pana āpattisaṅkhātaṁ gehaṁ channaṁ ativassati, mūlāpattiṁ hi chādento aññaṁ navaṁ āpattiṁ āpajjati. **Vivaṭaṁ nātivassatī**ti gehaṁ tāva avivaṭaṁ succhannaṁ nātivassati, idaṁ pana āpattisaṅkhātaṁ[1] gehaṁ vivaṭaṁ nātivassati. Mūlāpattiṁ hi vivaranto desanāgāminiṁ desetvā vuṭṭhānagāminito vuṭṭhahitvā suddhante patiṭṭhāti, āyatiṁ sāvaranto aññaṁ āpattiṁ nāpajjati. **Tasmā channaṁ vivarethā**ti tena kāraṇena desanāgāminiṁ desento vuṭṭhānagāminito ca vuṭṭhahanto channaṁ vivaretha. **Evaṁ taṁ nātivassatī**ti evañcetaṁ vivaṭaṁ nātivassatīti attho.

Gati migānaṁ pavananti ajjhokāse byagghādīhi paripātiyamānānaṁ migānaṁ pavanaṁ rukkhādigahanaṁ araññaṁ gati paṭisaraṇaṁ hoti, taṁ patvā te assāsanti. Eteneva nayena **ākāso pakkhīnaṁ gati.** Avassaṁ upagamanaṭṭhena pana **vibhavo gati dhammānaṁ,** sabbesampi saṅkhatadhammānaṁ vināsova tesaṁ gati. Na hi te vināsaṁ agacchantā ṭhātuṁ sakkonti, sucirampi ṭhatvā pana **nibbānaṁ arahato gati,** khīṇāsavassa arahato anupādisesanibbānadhātu ekaṁsena gatīti attho.

Paṭhamagāthāsaṅgaṇikavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Anāpattisaṅkhātaṁ (Syā)

Adhikaraṇabheda

Ukkoṭanabhedādivaṇṇanā

340. Adhikaraṇabhede **ime dasa ukkoṭā**ti adhikaraṇānaṁ ukkoṭetvā puna adhikaraṇa-ukkoṭena samathānaṁ ukkoṭaṁ dassetuṁ "vivādādhikaraṇaṁ ukkoṭento kati samathe ukkoṭetī"ti-ādimāha. Tattha **vivādādhikaraṇaṁ ukkoṭento dve samathe ukkoṭetī**ti sammukhāvinayañca yebhuyyasikañca ime dve ukkoṭeti paṭisedheti, paṭikkosatīti attho. **Anuvādādhikaraṇaṁ ukkoṭento cattāro**ti sammukhāvinayaṁ, sativinayaṁ, amūḷhavinayaṁ, tassapāpiyasikanti ime cattāro samathe ukkoṭeti. **Āpattādhikaraṇaṁ ukkoṭento tayo**ti sammukhāvinayaṁ, paṭiññātakaraṇaṁ, tiṇavatthārakanti ime tayo samathe ukkoṭeti. **Kiccādhikaraṇaṁ ukkoṭento ekan**ti sammukhāvinayaṁ imaṁ ekaṁ samathaṁ ukkoṭeti.

341. **Kati ukkoṭā**ti-ādipucchānaṁ vissajjane pana dvādasasu ukkoṭesu **akataṁ kamman**ti-ādayo tāva tayo ukkoṭā visesato dutiye anuvādādhikaraṇe labbhanti, **anihataṁ kamman**ti-ādayo tayo paṭhame vivādādhikaraṇe labbhanti, **avinicchitan**ti-ādayo tayo tatiye āpattādhikaraṇe labbhanti, **avūpasantan**ti-ādayo tayo catutthe kiccādhikaraṇe labbhanti, apica dvādasāpi ca ekekasmiṁ adhikaraṇe labbhantiyeva.

Tatthajātakaṁ adhikaraṇaṁ ukkoṭetīti yasmiṁ vihāre "mayhaṁ iminā patto gahito cīvaraṁ gahitan"ti-ādinā nayena pattacīvarādīnaṁ atthāya adhikaraṇaṁ uppannaṁ hoti, tasmiṁyeva ca naṁ vihāre āvāsikā sannipatitvā alaṁ āvusoti attapaccatthike saññāpetvā Pāḷimuttakavinicchayeneva vūpasamenti, idaṁ tatthajātakaṁ adhikaraṇaṁ nāma. Yenāpi vinicchayena samitaṁ, sopi eko samathoyeva. Imaṁ ukkoṭentassāpi pācittiyaṁ.

Tatthajātakaṁ vūpasantanti sace pana taṁ adhikaraṇaṁ nevāsikā vūpasametuṁ na sakkonti, athañño vinayadharo āgantvā "kiṁ āvuso

imasmiṁ vihāre uposatho vā pavāraṇā vā ṭhitā"ti pucchati, tehi ca tasmiṁ kāraṇe kathite taṁ adhikaraṇaṁ Khandhakato ca Parivārato ca suttena vinicchinitvā vūpasameti, idaṁ tatthajātakaṁ vūpasantaṁ nāma adhikaraṇaṁ. Etaṁ ukkoṭentassāpi pācittiyameva.

Antarāmaggeti te attapaccatthikā "na mayaṁ etassa vinicchaye tiṭṭhāma, nāyaṁ vinaye kusalo, asukasmiṁ nāma gāme vinayadharā therā vasanti, tattha gantvā vinicchinissāmā"ti gacchantā antarāmaggeyeva kāraṇaṁ sallakkhetvā aññamaññaṁ vā saññāpenti, aññe vā te bhikkhū nijjhāpenti, idampi vūpasantameva hoti. Evaṁ vūpasantaṁ antarāmagge adhikaraṇaṁ ukkoṭeti yo, tassāpi pācittiyameva.

Antarāmagge vūpasantanti na heva kho pana aññamaññaṁ saññattiyā vā sabhāgabhikkhunijjhāpanena vā vūpasantaṁ hoti, apica kho paṭipathaṁ āgacchanto eko vinayadharo disvā "kattha āvuso gacchathā"ti pucchitvā "asukaṁ nāma gāmaṁ iminā nāma kāraṇenā"ti vutte "alaṁ āvuso, kiṁ tattha gatenā"ti tattheva dhammena vinayena taṁ adhikaraṇaṁ vūpasameti, idaṁ antarāmagge vūpasantaṁ nāma. Etaṁ ukkoṭentassāpi pācittiyameva.

Tattha gatanti sace pana "alaṁ āvuso, kiṁ tattha gatenā"ti vuccamānāpi "mayaṁ tattheva gantvā vinicchayaṁ pāpessāmā"ti vinayadharassa vacanaṁ anādiyitvā gacchantiyeva, gantvā sabhāgānaṁ bhikkhūnaṁ etamatthaṁ ārocenti, sabhāgā bhikkhū "alaṁ āvuso, saṁghasannipātaṁ nāma garukan"ti tattheva nisīdāpetvā vinicchinitvā saññāpenti, idampi vūpasantameva hoti. Evaṁ vūpasantaṁ tattha gataṁ adhikaraṇaṁ ukkoṭeti yo, tassāpi pācittiyameva.

Tattha gataṁ vūpasantanti na heva kho pana sabhāgabhikkhūnaṁ saññattiyā vūpasantaṁ hoti, apica kho saṁghaṁ sannipātetvā ārocitaṁ saṁghamajjhe vinayadharā vūpasamenti, idaṁ tattha gataṁ vūpasantaṁ nāma. Etaṁ ukkoṭentassāpi pācittiyameva.

Sativinayanti khīṇāsavassa dinnaṁ sativinayaṁ ukkoṭeti, pācittiyameva. Ummattakassa dinne amūḷhavinaye pāpussanna dinnāya tassapāpiyasikāyapi eseva nayo.

Tiṇavatthāraṇaṁ ukkoṭetīti saṁghena tiṇavatthārakasamathena vūpasamite adhikaraṇe "āpatti nāma ekaṁ bhikkhuṁ upasaṅkamitvā ukkuṭikaṁ nisīditvā añjaliṁ paggahetvā desiyamānā vuṭṭhāti, yaṁ panetaṁ niddāyantassāpi āpattivuṭṭhānaṁ nāma, etaṁ mayhaṁ na khamatī"ti evaṁ vadantopi tiṇavatthārakaṁ ukkoṭeti nāma, tassāpi pācittiyameva.

Chandāgatiṁ gacchanto adhikaraṇaṁ ukkoṭetīti vinayadharo hutvā attano upajjhāyādīnaṁ atthāya adhammaṁ dhammoti-ādīni dīpetvā pubbe vinicchitaṁ adhikaraṇaṁ dvādasasu ukkoṭesu yena kenaci ukkoṭento chandāgatiṁ gacchanto adhikaraṇaṁ ukkoṭeti nāma. Dvīsu pana attapaccatthikesu ekasmiṁ anatthaṁ me acarīti-ādinā nayena samuppannāghāto, tassa parājayaṁ āropanatthaṁ adhammaṁ dhammoti-ādīni dīpetvā pubbe vinicchitaṁ adhikaraṇaṁ dvādasasu ukkoṭesu yena kenaci ukkoṭento dosāgatiṁ gacchanto adhikaraṇaṁ ukkoṭeti nāma. Mando pana momūho momūhattā eva adhammaṁ dhammoti-ādīni dīpetvā vuttanayeneva ukkoṭento mohāgatiṁ gacchanto adhikaraṇaṁ ukkoṭeti nāma. Sace pana dvīsu attapaccatthikesu eko visamāni kāyakammādīni, gahanamicchādiṭṭhiṁ, balavante ca pakkhantariye abhiññāte bhikkhū nissitattā visamanissito gahananissito balavanissito ca hoti, tassa bhayena "ayaṁ me jīvitantarāyaṁ vā brahmacariyantarāyaṁ vā kareyyā"ti adhammaṁ dhammoti-ādīni dīpetvā vuttanayeneva ukkoṭento bhayāgatiṁ gacchanto adhikaraṇaṁ ukkoṭeti nāma.

Tadahupasampannoti eko sāmaṇero byatto hoti bahussuto, so vinicchaye parājayaṁ patvā maṅkubhūte bhikkhū disvā pucchati "kasmā maṅkubhūtātthā"ti. Te tassa taṁ adhikaraṇaṁ ārocenti. So te evaṁ vadeti "hotu bhante, maṁ upasampādetha, ahaṁ taṁ adhikaraṇaṁ vūpasamessāmī"ti. Te taṁ upasampādenti. So dutiyadivase bheriṁ paharitvā saṁghaṁ sannipāteti. Tato bhikkhūhi "kena saṁgho sannipātito"ti vutte "mayā"ti vadati. Kasmā sannipātitoti. Hiyyo adhikaraṇaṁ dubbinicchitaṁ, tamahaṁ vinicchinissāmīti. Tvaṁ pana hiyyo kuhiṁ gatoti. Anupasampannomhi bhante, ajja pana upasampannomhīti. So vattabbo "idaṁ āvuso tumhādisānaṁ Bhagavatā sikkhāpadaṁ paññattaṁ

‘tadahupasampanno ukkoṭeti, ukkoṭanakaṁ pācittiyan’ti, gaccha āpattiṁ desehī”ti. Āgantukepi eseva nayo.

Kārakoti ekaṁ saṁghena saddhiṁ adhikaraṇaṁ vinicchinitvā pariveṇagataṁ parājitā bhikkhū vadanti “kissa bhante tumhehi evaṁ vinicchitaṁ adhikaraṇaṁ, nanu evaṁ vinicchinitabban”ti. So kasmā paṭhamaṁyeva evaṁ na vaditthāti taṁ adhikaraṇaṁ ukkoṭeti. Evaṁ yo kārako ukkoṭeti, tassāpi ukkoṭanakaṁ pācittiyaṁ. **Chandadāyako**ti eko adhikaraṇavinicchaye chandaṁ datvā sabhāge bhikkhū parājayaṁ patvā āgate maṅkubhūte disvā “sve dāni ahaṁ vinicchinissāmī”ti saṁghaṁ sannipātetvā “kasmā sannipātesī”ti vutte hiyyo adhikaraṇaṁ dubbinicchitaṁ, tamahaṁ ajja vinicchinissāmīti. Hiyyo pana tvaṁ kattha gatoti. Chandaṁ datvā nisinnomhīti. So vattabbo “idaṁ āvuso tumhādisānaṁ Bhagavatā sikkhāpadaṁ paññatttaṁ ‘chandadāyako ukkoṭeti, ukkoṭanakaṁ pācittiyan’ti, gaccha āpattiṁ desehī”ti.

Adhikaraṇanidānādivaṇṇanā

342. **Vivādādhikaraṇaṁ kiṁnidānan**ti-ādīsu kiṁ nādānamassāti **kiṁ nidānaṁ.** Ko samudayo assāti **kiṁsamudayaṁ.** Kā jāti assāti **kiṁ jātikaṁ.** Ko pabhavo assāti **kiṁ pabhavaṁ.** Ko sambhāro assāti **kiṁ sambhāraṁ.** Kiṁ samuṭṭhānaṁ assāti **kiṁ samuṭṭhānaṁ.** Sabbānetāni kāraṇavevacanāniyeva.

Vivādanidānanti-ādīsupi aṭṭhārasabhedakaravatthusaṅkhāto vivādo nidānametassāti **vivādanidānaṁ.** Vivādaṁ nissāya uppajjanakavivādavasenetaṁ vuttaṁ. Anuvādo nidānaṁ assāti **anuvādanidānaṁ.** Idampi anuvādaṁ nissāya uppajjanaka-anuvādavasena vuttaṁ. Āpatti nidānaṁ assāti **āpattinidānaṁ.** Āpattādhikaraṇapaccayā catasso āpattiyo āpajjatīti evaṁ āpattiṁ nissāya uppajjanaka-āpattivasenetaṁ vuttaṁ. Kiccayaṁ nidānamassāti **kiccayanidānaṁ,** catubbidhaṁ saṁghakammaṁ kāraṇamassāti attho. Ukkhittānuvattikāya bhikkhuniyā yāvatatiyaṁ samanubhāsanādīnaṁ kiccaṁ nissāya uppajjanakakiccānaṁ vasenetaṁ vuttaṁ. Ayaṁ catunnampi adhikaraṇānaṁ vissajjanapakkhe ekapadayojanā. Etenānusārena sabbapadāni yojetabbāni.

Dutiyapucchāya **hetunidānan**ti-ādimhi vissajjane navannaṁ kusalākusalābyākatahetūnaṁ vasena hetunidānāditā veditabbā. Tatiyapucchāya vissajjane byañjanamattaṁ nānaṁ. Hetuyeva hi ettha paccayoti vutto.

343. Mūlapucchāya vissajjane **dvādasa mūlānī**ti kodha-upanāhayugaḷakādīni cha vivādāmūlāni lobhadosamohā tayo, alobhādosāmohā tayoti imāni ajjhattasantānappavattāni dvādasa mūlāni. **Cuddasa mūlānī**ti tāneva dvādasa kāyavācāhi saddhiṁ cuddasa honti. **Cha mūlānī**ti kāyādīni cha samuṭṭhānāni.

Samuṭṭhānapucchāya vissajjane **aṭṭhārasa bhedakaravatthūni** samuṭṭhānāni, taṁ hi etesu aṭṭhārasasu bhedakaravatthūsu samuṭṭhāti, etehi vā kāraṇabhūtehi samuṭṭhāti. Tenassetāni samuṭṭhānāni vuccanti. Esanayo sabbattha.

344. **Vivādādhikaraṇaṁ āpattī**ti-ādibhede **ekena adhikaraṇena kiccādhikaraṇenā**ti idaṁ yena adhikaraṇena sammanti, taṁ dassetuṁ vuttaṁ, na panetāni ekaṁsato kiccādhikaraṇeneva sammanti. Na hi puggalassa santike desentassa kiccādhikaraṇaṁ nāma atthi.

Na katamena samathenāti sāvasesāpatti viya na sammati. Na hi sakkā sā desetuṁ, na tato vuṭṭhāya suddhante patiṭṭhātuṁ.

348. **Vivādādhikaraṇaṁ hoti anuvādādhikaraṇan**ti-ādi nayo uttānoyeva.

349. Tato paraṁ **yattha sativinayo**ti-ādikā sammukhāvinayaṁ amuñcitvā cha yamakapucchā vuttā, tāsaṁ vissajjaneneva attho pakāsito.

351. Saṁsaṭṭhādipucchānaṁ vissajjane **saṁsaṭṭhā**ti sativinayakammavācākkhaṇasmiṁ yeva dvinnampi samathānaṁ siddhattā sammukhāvinayoti vā, sativinayoti vā ime dhammā saṁsaṭṭhā, no visaṁsaṭṭhā. Yasmā pana kadalikkhandhe pattavaṭṭīnaṁ viya na sakkā tesaṁ vinibbhujitvā nānākaraṇaṁ dassetuṁ, tena

vuttaṁ “na ca labbhā imesaṁ dhammānaṁ vinibbhujitvā vinibbhujitvā nānākaraṇaṁ paññāpetun”ti, esa nayo sabbattha.

Sattasamathanidānavaṇṇanā

352. **Kiṁnidāno**ti pucchāvissajjane nidānaṁ nidānamassāti **nidānanidāno.** Tattha saṁghasammukhatā, dhammasammukhatā, vinayasammukhatā, puggalasammukhatāti idaṁ sammukhāvinayassa nidānaṁ. Sativepullapatto khīṇāsavo laddhupavādo sativinayassa nidānaṁ. Ummattako bhikkhu amūḷhavinayassa nidānaṁ. Yo ca deseti, yassa ca deseti, ubhinnaṁ sammukhībhāvo paṭiññātakaraṇassa nidānaṁ. Bhaṇḍanajātānaṁ adhikaraṇaṁ vūpasametuṁ asakkuṇeyyatā yebhuyyasikāya nidānaṁ. Pāpussanno puggalo tassapāpiyasikāya nidānaṁ. Bhaṇḍanajātānaṁ bahu assāmaṇaka-ajjhācāro tiṇavatthārakassa nidānaṁ. **Hetupaccayavārā** vuttanayā eva.

353. Mūlapucchāya vissajjanaṁ uttānameva. Samuṭṭhānapucchāya kiñcāpi “sattannaṁ samathānaṁ katame chattiṁsa samuṭṭhānā”ti vuttaṁ, sammukhāvinayassa pana kammasaṅgahābhāvena samuṭṭhānābhāvato channaṁyeva samathānaṁ cha samuṭṭhānāni vibhattāni. Tattha **kammassa kiriyā**ti ñatti veditabbā. **Karaṇan**ti tassāyeva ñattiyā ṭhapetabbakāle ṭhapanaṁ. **Upagamanan**ti sayaṁ upagamanaṁ, attanāyeva tassa kammassa karaṇanti attho. **Ajjhupagamanan**ti ajjhesanupagamanaṁ, aññaṁ saddhivihārikādikaṁ “idaṁ kammaṁ karohī”ti ajjhesananti attho. **Adhivāsanā**ti “ruccati me ekaṁ karotu saṁgho”ti evaṁ adhivāsanā, chandadānanti attho. **Appaṭikkosanā**ti “na metaṁ khamati, mā evaṁ karothā”ti appaṭisedhanā. Iti channaṁ chakkānaṁ vasena chattiṁsa samuṭṭhānā veditabbā.

Sattasamathanānātthādivaṇṇanā

354. Nānātthapucchāvissajjanaṁ uttānameva. Adhikaraṇapucchāvissajjane **ayaṁ vivādo no adhikaraṇan**ti ayaṁ mātāputtādīnaṁ vipādo viruddhavādattā vivādo nāma hoti, samathehi pana adhikaraṇītāya abhāvato adhikaraṇaṁ na hoti. Anuvādādīsupi eseva nayo. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Adhikaraṇabhedavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dutiyagāthāsaṅgaṇika

Codanādipucchāvissajjanāvaṇṇanā

359. Dutiyagāthāsaṅgaṇiyaṁ **codanā**ti vatthuñca āpattiñca dassetvā codanā. **Sāraṇā**ti dosasāraṇā. **Saṁgho kimatthāyā**ti saṁghasannipāto kimatthāya. **Matikammaṁ pana kissa kāraṇā**ti matikammaṁ vuccati mantaggahaṇaṁ, taṁ kissa kāraṇāti attho.

Codanā sāraṇatthāyāti vuttappakārā codanā tena cuditakapugalena codakadosasāraṇatthāya. **Niggahatthāya sāraṇā**ti dosasāraṇā pana tassa puggalassa niggahatthāya. **Saṁgho pariggahatthāyā**ti tattha sannipatito saṁgho vinicchayapariggahaṇatthāya, dhammādhammaṁ tulanatthāya suvinicchitadubbinicchitaṁ jānanatthāyāti attho. **Matikammaṁ pana pāṭiyekkan**ti suttantikattherānañca vinayadharattherānañca mantaggahaṇaṁ pāṭekkaṁ pāṭekkaṁ vinicchayasanniṭṭhāpanatthaṁ.

Mā kho paṭighanti cuditake vā codake vā kopaṁ mā janayi. **Sace anuvijjako tuvan**ti sace tvaṁ saṁghamajjhe otiṇṇaṁ adhikaraṇaṁ vinicchituṁ nisinno vinayadharo.

Viggāhikanti na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāsīti-ādinayappavattaṁ. **Anatthasaṁhitan**ti yā[1] anatthaṁ janayati, parisaṁ khobhetvā uṭṭhāpeti, evarūpiṁ kathaṁ mā abhaṇi. **Sutte vinaye vā**ti-ādīsu **suttaṁ** nāma Ubhatovibhaṅgo. **Vinayo** nāma Khandhako. **Anulomo** nāma parivāro. **Paññattaṁ** nāma sakalaṁ Vinayapiṭakaṁ. **Anulomikaṁ** nāma cattāro mahāpadesā.

Anuyogavattaṁ nisāmayāti anuyuñjanavattaṁ nisāmehi. **Kusalena buddhimatā katan**ti chekena paṇḍitena ñāṇapāramippattena Bhagavatā nīharitvā ṭhapitaṁ. **Suvuttan**ti supaññāpitaṁ. **Sikkhāpadānulomikan**ti sikkhāpadānaṁ anulomaṁ. Ayaṁ tāva padattho. Ayaṁ panettha sādhippāyasaṅkhepavaṇṇanā, sace tvaṁ anuvijjako, mā sahassā bhaṇi, mā anatthasaṁhitaṁ

---

1. Yāya (Ka)

viggāhikakathaṁ bhaṇi. Yaṁ pana kusalena buddhimatā Lokanāthena etesu suttādīsu anuyogavattaṁ kathaṁ supaññattaṁ sabbasikkhāpadānaṁ anulomaṁ, taṁ nisāmaya taṁ upadhārehīti. **Gatiṁ na nāsento samparāyikan**ti attano samparāye sugatinibbattiṁ anāsento anuyogavattaṁ nisāmaya. Yo hi taṁ anisādhetvā anuyuñjati, so samparāyikaṁ attano gatiṁ nāseti, tasmā tvaṁ anāsento nisāmayāti attho. Idāni taṁ anuyogavattaṁ dassetuṁ **hitesī**ti-ādimāha. Tattha **hitesī**ti hitaṁ esanto gavesanto, mettañca mettāpubbabhāgañca upaṭṭhapetvāti attho. **Kālenā**ti yuttapattakālena, ajjhesitakāleyeva tava bhāre kate anuyuñjāti attho.

Sahasā vohāraṁ mā padhāresīti yo etesaṁ sahasā vohāro hoti, sahasā bhāsitaṁ, taṁ mā padhāresi mā gaṇhittha.

Paṭiññānusandhitena kārayeti ettha **anusandhitan**ti kathānusandhi vuccati, tasmā paṭiññānusandhinā kāraye, kathānusandhiṁ sallakkhetvā paṭiññāya kārayeti attho. Atha vā paṭiññāya ca anusandhitena ca kāraye. Lajjiṁ paṭiññāya kāraye, alajjiṁ vattānusandhināti attho. Tasmā eva **paṭiññā lajjīsū**ti gāthamāha. Tattha **vattānusandhitena kāraye**ti vattānusandhinā kāraye, yā assa vattena saddhiṁ paṭiññā sandhiyati, tāya paṭiññāya kārayeti attho.

Sañciccāti jānanto āpajjati, **parigūhatī**ti nigūhati na deseti na vuṭṭhāti.

Sā ahampi jānāmīti yaṁ tumhehi vuttaṁ, taṁ saccaṁ, ahampi naṁ evameva jānāmi. **Aññañca tāhan**ti aññañca taṁ ahaṁ pucchāmi.

Pubbāparaṁ na jānātīti purekathitañca pacchākathitañca na jānāti. **Akovido**ti tasmiṁ pubbāpare akusalo. **Anusandhivacanapathaṁ na jānātī**ti kathānusandhivacanaṁ vinicchayānusandhivacanañca na jānāti.

Sīlavipattiyā codetīti dvīhi āpattikkhandhehi codeti. **Ācāradiṭṭhiyā**ti ācāravipattiyā ce diṭṭhivipattiyā ca, ācāravipattiyā codento pañcahāpattikkhandhehi codeti, diṭṭhivipattiyā

codento micchādiṭṭhiyā ceva antaggāhikadiṭṭhiyā ca codeti. **Ājīvenapi codetī**ti ājīvahetupaññattehi chahi sikkhāpadehi codeti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Dutiyagāthāsaṅgaṇikavaṇṇanā niṭṭhitā.

Codanākaṇḍa

Anuvijjakakiccavaṇṇanā

360-361. Idāni evaṁ uppannāya codanāya vinayadharena kattabbakiccaṁ dassetuṁ **anuvijjakenā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **diṭṭhaṁ diṭṭhenā**ti gāthāya ayamattho, ekeneko mātugāmena saddhiṁ ekaṭṭhānato nikkhamanto vā pavisanto vā diṭṭho, so taṁ pārājikena codeti, itaro tassa dassanaṁ anujānāti. Taṁ pana dassanaṁ paṭicca pārājikaṁ upeti na paṭijānāti. Evamettha yaṁ tena diṭṭhaṁ, taṁ tassa "diṭṭho mayā"ti iminā diṭṭhavacanena sameti. Yasmā pana itaro taṁ dassanaṁ paṭicca dosaṁ na paṭijānāti, tasmā asuddhaparisaṅkito hoti, amūlakaparisaṅkitoti attho. Tassa puggalassa "suddho ahan"ti paṭiññāya tena saddhiṁ uposatho kātabbo. Sesagāthādvayepi eseva nayo. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Anuvijjakakiccavaṇṇanā niṭṭhitā.

Codakapucchāvissajjanāvaṇṇanā

362-363. **Codanāya ko ādī**ti-ādipucchānaṁ vissajjane **sacce ca akuppe cā**ti sacce patiṭṭhātabbaṁ akuppe ca. Yaṁ kataṁ vā na kataṁ vā, tadeva vattabbaṁ, na ca codake vā anuvijjake vā saṁghe vā kopo uppādetabbo. **Otiṇṇānotiṇṇaṁ jānitabban**ti otiṇṇañca anotiṇṇañca vacanaṁ jānitabbaṁ. Tatrāyaṁ jānanavidhi, ettakā[1] codakassa pubbakathā, ettakā pacchimakathā, ettakā cuditakassa pubbakathā, ettakā pacchimakathāti jānitabbā. Codakassa pamāṇaṁ gaṇhitabbaṁ, cuditakassa pamāṇaṁ gaṇhitabbaṁ, anuvijjakassa pamāṇaṁ gaṇhitabbaṁ, anuvijjako appamattakampi ahāpento "āvuso samannāharitvā ujuṁ katvā āharā"ti vattabbo, saṁghena evaṁ paṭipajjitabbaṁ. **Yena dhammena yena vinayena yena satthusāsanena taṁ adhikaraṇaṁ vūpasammatī**ti ettha **Dhammo**ti bhūtaṁ vatthu. **Vinayo**ti codanā ceva sāraṇā ca. **Satthusāsanan**ti ñattisampadā ceva

---

1. Ettikā (Sī)

anussāvanasampadā ca. Etena hi dhammena ca vinayena ca Satthusāsanena ca adhikaraṇaṁ vūpasamati, tasmā anuvijjakena bhūtena vatthunā codetvā āpattiṁ sāretvā ñattisampadāya ceva anussāvanasampadāya ca taṁ adhikaraṇaṁ vūpasametabbaṁ, anuvijjakena evaṁ paṭipajjitabbaṁ. Sesamettha uttānameva.

364. **Uposatho kimatthāyā**ti-ādipucchāvissajjanampi uttānameva. Avasānagāthāsu **there ca paribhāsatī**ti avamaññaṁ karonto "kiṁ ime jānantī"ti paribhāsati. **Khato upahatindriyo**ti tāya chandādigāmitāya tena ca paribhāsanena attanā attanā khatattā **khato.** Saddhādīnañca indriyānaṁ upahatattā upahatindriyo. **Nirayaṁ gacchati dummedho, na ca sikkhāya gāravā**ti so khato upahatindriyo paññāya abhāvato dummedho tīsu sikkhāsu asikkhanato na ca sikkhāya gāravo kāyassa bhedā nirayameva upagacchati, tasmā **na ca āmisaṁ nissāya -pa- yathā dhammo tathā kare**ti. Tassattho, na ca āmisaṁ nissāya kare, cuditakacodakesu hi aññatarena dinnaṁ cīvarādi-āmisaṁ gaṇhanto āmisaṁ nissāya karoti, evaṁ na kareyya. **Na ca nissāya puggalan**ti ayaṁ me upajjhāyo vā ācariyo vāti-ādinā nayena chandādīhi gacchanto puggalaṁ nissāya karoti, evaṁ na kareyya. Atha kho ubhopete vivajjetvā yathā dhammo ṭhito, tatheva kareyyāti.

Upakaṇṇakaṁ jappatīti "evaṁ kathehi, mā evaṁ kathayitthā"ti kaṇṇamūle manteti. **Jimhaṁ pekkhatī**ti dosameva gavesati. **Vītiharatī**ti vinicchayaṁ hāpeti. **Kummaggaṁ paṭisevatī**ti āpattiṁ dīpeti.

Akālena ca codetīti anokāse anajjhiṭṭhova codeti. **Pubbāparaṁ na jānātī**ti purimakathañca pacchimakathañca na jānāti.

Anusandhivacanapathaṁ na jānātīti kathānusandhivinicchayānusandhivasena vacanaṁ na jānāti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Codanākaṇḍavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Jappetīti (Syā, Ka)

Cūḷasaṅgāma

Anuvijjakassa paṭipattivaṇṇanā

365. Cūḷasaṅgāme **saṅgāmāvacarena bhikkhunā**ti saṅgāmo vuccati adhikaraṇavinicchayatthāya saṁghasannipāto. Tatra hi attapaccatthikā ceva sāsanapaccatthikā ca uddhammaṁ ubbinayaṁ Satthu sāsanaṁ dīpentā samosaranti Vesālikā vajjiputtakā viya. Yo bhikkhu tesaṁ paccatthikānaṁ laddhiṁ madditvā sakavādadīpanatthāya tattha avacarati, ajjhogāhetvā vinicchayaṁ pavatteti, so saṅgāmāvacaro nāma Yasatthero viya. Tena saṅgāmāvacarena bhikkhunā saṁghaṁ upasaṅkamantena nīcacittena saṁgho upasaṅkamitabbo. **Nīcacittenā**ti mānaddhajaṁ nipātetvā nihatamānacittena. **Rajoharaṇasamenā**ti pādapuñchanasamena, yathā rajoharaṇassa saṁkiliṭṭhe vā asaṁkiliṭṭhe vā pāde puñchi yamāne neva rāgo na doso, evaṁ iṭṭhāniṭṭhesu arajjantena adussantenāti attho. **Yathāpatirūpe āsane**ti yathāpatirūpaṁ āsanaṁ ñatvā attano pāpuṇanaṭṭhāne therānaṁ bhikkhūnaṁ piṭṭhiṁ adassetvā nisīditabbaṁ. **Anānākathikenā**ti nānāvidhaṁ taṁ taṁ anatthakathaṁ akathentena. **Atiracchānakathikenā**ti diṭṭhasutamutampi rājakathādikaṁ tiracchānakathaṁ akathentena. **Sāmaṁ vā dhammo bhāsitabbo**ti saṁghasannipātaṭṭhāne kappiyākappiyanissitā vā rūpārūpaparicchedasamathācāravipassanācāraṭṭhānanisajjavattādinissitā vā kathā dhammo nāma, evarūpo dhammo sayaṁ vā bhāsitabbo, paro vā ajjhesitabbo. Yo bhikkhu tathārūpiṁ kathaṁ kathetuṁ pahoti, so vattabbo "āvuso saṁghamajjhamhi pañhe uppanne tvaṁ katheyyāsī"ti. **Ariyo vā tuṇhībhāvo nātimaññitabbo**ti ariyā tuṇhī nisīdantā na bālaputhujjanā viya nisīdanti, aññataraṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvāva nisīdanti. Iti kammaṭṭhānamanasikāravasena tuṇhībhāvo ariyo tuṇhībhāvo nāma, so nātimaññitabbo, kiṁ kammaṭṭhānanuyogenāti nāvajānitabbo, attano patirūpaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvāva nisīditabbanti attho.

Na upajjhāyo pucchitabboti "ko nāmo tuyhaṁ upajjhāyo"ti na pucchitabbo. Esa nayo sabbattha. **Na jātī**ti "khattiyajātiyo tvaṁ

brāhmaṇajātiyo”ti evaṁ jāti na pucchitabbā. **Na āgamo**ti “dīghabhāṇakosi tvaṁ majjhimabhāṇako”ti evaṁ āgamo na pucchitabbo. **Kulapadeso**pi khattiyakulādivaseneva veditabbo. **Atrassa pemaṁ vā doso vā**ti atra puggale etesaṁ kāraṇānaṁ aññataravasena pemaṁ vā bhaveyya doso vā.

No parisakappikenāti[1] parisakappakena parisānuvidhāyakena na bhavitabbaṁ, yaṁ parisāya ruccati, tadeva cetetvā kappetvā na kathetabbanti attho. **Na hatthamuddā dassetabbā**ti kathetabbe ca akathetabbe ca saññājananatthaṁ hatthavikāro na kātabbā.

Atthaṁ anuvidhiyantenāti vinicchayapaṭivedhameva sallakkhentena “idaṁ suttaṁ upalabbhati[2], imasmiṁ vinicchaye idaṁ vakkhāmī”ti evaṁ paritulayantena nisīditabbanti attho. **Na ca āsanā vuṭṭhātabban**ti na āsanā vuṭṭhāya sannipātamaṇḍale vicaritabbaṁ, vinayadhare uṭṭhite sabbā parisā uṭṭhahati. **Na vītihātabban**ti na vinicchayo hāpetabbo. **Na kummaggo sevitabbo**ti na āpatti dīpetabbā. **Asāhasikena bhavitabban**ti na sahasākārinā bhavitabbaṁ, sahasā duruttavacanaṁ na kathetabbanti attho. **Vacanakkhamenā**ti duruttavācaṁ[3] khamanasīlena. **Hitaparisakkinā**ti hitesinā hitagavesinā karuṇā ca karuṇāpubbabhāgo ca upaṭṭhāpetabboti ayaṁ padadvayepi adhippāyo. **Anasuruttenā**ti na asuruttena, asuruttaṁ vuccati viggāhikakathāsaṅkhātaṁ asundaravacanaṁ, taṁ na kathetabbanti attho. **Attā pariggahetabbo**ti vinicchinituṁ vūpasametuṁ sakkhissāmi nu kho noti evaṁ attā pariggahetabbo, attano pamāṇaṁ jānitabbanti attho. **Paro pariggahetabbo**ti “lajjiyā nu kho ayaṁ parisā, sakkā saññāpetuṁ, udāhu no”ti evaṁ paro pariggahetabbā.

Codako pariggahetabboti “dhammacodako nu kho no”ti evaṁ pariggahetabbo. **Cuditako pariggahetabbo**ti “dhammacuditako nu kho no”ti evaṁ pariggahetabbo. **Adhammacodako pariggahetabbo**ti tassa pamāṇaṁ jānitabbaṁ. Sesesupi eseva nayo.

---

1. No parisakappiyenāti (Sī, Syā)
2. Labbhati (Ka)
3. Duruttavācā (Sī) duruttavacanaṁ (Ka)

vuttaṁ ahāpentenāti codakacuditakehi vuttavacanaṁ ahāpentena. **Avuttaṁ apakāsentenā**ti anosaṭaṁ vatthuṁ appakāsentena. **Mando hāsetabbo**ti[1] mando momūho paggaṇhitabbo, "nanu tvaṁ kulaputto"ti uttejetvā anuyogavattaṁ kathāpetvā tassa anuyogo gaṇhitabbo. **Bhīrū assāsetabbo**ti yassa saṁghamajjhaṁ vā gaṇamajjhaṁ vā anosaṭapubbattā sārajjaṁ uppajjati, tādiso "mā bhāyi, vissaṭṭho kathehi, mayaṁ te upatthambhā bhavissāmā"ti vatvāpi anuyogavattaṁ kathāpetabbo. **Caṇḍo nisedhetabbo**ti apasādetabbo tajjetabbo. **Asuci vibhāvetabbo**ti alajjiṁ pakāsetvā āpattiṁ desāpetabbo. **Ujumaddavenā**ti yo bhikkhu uju sīlavā kāyavaṅkādirahito, so maddaveneva upacaritabbo. **Dhammesu ca puggalesu cā**ti ettha yo dhammagaruko hoti, na puggalagaruko, ayameva dhammesu ca puggalesu ca majjhattoti veditabbo.

366. **Suttaṁ saṁsandanatthāyā**ti-ādīsu tena ca pana evaṁ sabrahmacārīnaṁ piyamanāpagarubhāvanīyena anuvijjakena samudāhaṭesu suttādīsu suttaṁ saṁsandanatthāya, āpattānāpattīnaṁ saṁsandanatthanti veditabbaṁ. **Opammaṁ nidassanatthāyā**ti opammaṁ atthadassanatthāya. **Attho viññāpanatthāyā**ti attho jānāpanatthāya. **Paṭipucchā ṭhapanatthāyā**ti pucchā puggalassa ṭhapanatthāya. **Okāsakammaṁ codanatthāyā**ti vatthunā vā āpattiyā vā codanatthāya. **Codanā sāraṇatthāyā**ti dosādosaṁ sarāpanatthāya. **Sāraṇā savacanīyatthāyā**ti dosādosasāraṇā savacanīyakaraṇatthāya. **Savacanīyaṁ palibodhatthāyā**ti savacanīyaṁ "imamhā āvāsā paraṁ[2] mā pakkamī"ti evaṁ palibodhatthāya[3]. **Palibodho vinicchayatthāyā**ti vinicchayaṁ pāpanatthāya[4]. **Vinicchayo santīraṇatthāyā**ti dosādosaṁ santīraṇatthāya tulanatthāya. **Santīraṇaṁ ṭhānāṭṭhānagamanatthāyā**ti āpatti-anāpattigarukalahukāpattijānanatthāya. **Saṁghosampariggahasampaṭicchanatthāyā**ti vinicchayasampaṭiggahaṇatthāya[5] ca suvinicchitadubbinicchitabhāvajānanatthāya cāti attho. **Paccekaṭṭhāyino avisaṁvādakaṭṭhāyino**ti

1. Pahāsetabboti (Sī) 2. Ekapadampi (Syā) 3. Ṭhapanatthāya (Syā)
4. Vinicchayaṭṭhāpanatthāya (Syā) 5. Sampaṭiggahaṇatthāya (Sī)

issariyādhipaccajeṭṭhakaṭṭhāne ca avisaṁvādakaṭṭhāne ca ṭhitā, na te apasādetabbāti attho.

Idāni ye mandā mandabuddhino evaṁ vadeyyuṁ "vinayo nāma kimatthāyā"ti, tesaṁ vacanokāsapidahanatthamattaṁ[1] dassetuṁ **vinayo saṁvaratthāyā**ti-ādimāha. Tattha **vinayo saṁvaratthāyā**ti sakalāpi vinayapaññatti kāyavacīdvārasaṁvaratthāya. Ājīvavisuddhipariyosānassa sīlassa upanissayo hoti, paccayo hotīti attho. Esa nayo sabbattha. Apicettha **avippaṭisāro**ti pāpapuññānaṁ katākatavasena cittavippaṭisārābhāvo. **Pāmujjan**ti dubbalā taruṇapīti. **Pītī**ti balavā bahalapīti. **Passaddhī**ti kāyacittadarathapaṭippassaddhi. **Sukhan**ti kāyikacetasikasukhaṁ. Taṁ hi duvidhampi samādhissa upanissayapaccayo hoti. **Samādhī**ti cittekaggatā. **Yathābhūtañāṇadassanan**ti taruṇavipassanā, udayabbayaññāṇassetaṁ adhivacanaṁ. Cittekaggatā hi taruṇavipassanāya upanissayapaccayo hoti. **Nibbidā**ti sikhāpattā vuṭṭhānagāminibalavavipassanā. **Virāgo**ti ariyamaggo. **Vimuttī**ti arahattaphalaṁ. Catubbidhopi hi ariyamaggo arahattaphalassa upanissayapaccayo hoti. **Vimuttiñāṇadassanan**ti paccavekkhaṇāñāṇaṁ. **Vimuttiñāṇadassanaṁ anupādāparinibbānatthāyā**ti apaccayaparinibbānatthāya. Apaccayaparinibbānassa hi taṁ paccayo hoti, tasmiṁ anuppatte avassaṁ parinibbāyitabbatoti. **Etadatthā kathā**ti ayaṁ vinayakathā nāma etadatthā. **Mantanā**ti vinayamantanā eva. **Upanisā**ti ayaṁ "vinayo saṁvaratthāyā"ti-ādikā paramparapaccayatāpi etadatthāya. **Sotāvadhānan**ti imissā paramparapaccayakathāya sotāvadhānaṁ imaṁ kathaṁ sutvā yaṁ uppajjati ñāṇaṁ, tampi etadatthāya. **Yadidaṁ anupādā cittassa vimokkho**ti yo ayaṁ catūhi upādānehi anupādiyitvā cittassa arahattaphalasaṅkhāto vimokkho, sopi etadatthāya, apaccayaparinibbānatthāya evāti attho.

367. Anuyogavattagāthāsu **paṭhamagāthā** vuttatthā eva.

Vatthuṁ vipattiṁ āpattiṁ, nidānaṁ ākāra-akovido. Pubbāparaṁ na jānātīti "vatthun"ti-ādīni "na jānātī"ti padena sambandho.

1. ...pidahanatthaṁ atthaṁ (Syā, Ka)

"akovido"ti padassa "sa ve tādisako"ti iminā sambandho. Tasmā ayamettha yojanā, yo bhikkhu pārājikādīnaṁ vatthuṁ na jānāti, catubbidhaṁ vipattiṁ na jānāti, sattavidhaṁ āpattiṁ na jānāti, idaṁ sikkhāpadaṁ asukasmiṁ[1] nāma nagare paññattanti evaṁ nidānaṁ na jānāti, idaṁ purimavacanaṁ idaṁ pacchimavacananti pubbāparaṁ na jānāti, idaṁ kataṁ idaṁ akatanti katākataṁ na jānāti. **Samena cā**ti teneva pubbāparaṁ ajānanassa samena[2] aññāṇena, katākataṁ na jānātīti vuttaṁ hoti. Evaṁ tāva na jānātipadena saddhiṁ sambandho veditabbo. Yaṁ panetaṁ ākāra-akovidoti vuttaṁ, tattha **ākāra-akovido**ti kāraṇākāraṇe akovido. Iti yvāyaṁ vatthu-ādīnipi na jānāti, ākārassa ca akovido, sa ve tādisako bhikkhu apaṭikkhoti vuccati.

Kammañca adhikaraṇañcāti imesampi padānaṁ na jānātīti padeneva sambandho. Ayaṁ panettha yojanā, tatheva iti yvāyaṁ kammañca jānāti, adhikaraṇañca na jānāti, sattappakāre samathe cāpi akovido, rāgādīhi pana ratto duṭṭho ca mūḷho ca, bhayena bhayā gacchati, sammohena mohā gacchati, rattattā pana duṭṭhattā ca chandā dosā ca gacchati, paraṁ saññāpetuṁ asamatthatāya na ca saññattikusalo, kāraṇākāraṇadassane asamatthatāya nijjhattiyā ca akovido, attano sadisāya parisāya laddhattā laddhapakkho, hiriyā paribāhirattā ahiriko, kāḷakehi kammehi samannāgatattā kaṇhakammo, dhammādariyapuggalādariyānaṁ abhāvato anādaro, sa ve tādisako bhikkhu apaṭikkhoti vuccati, na paṭikkhitabbo na oloketabbo, na sammannitvā issariyādhipaccajeṭṭhakaṭṭhāne ṭhapetabboti attho. Sukkapakkhagāthānampi yojanānayo vuttanayeneva veditabboti.

Cūḷasaṅgāmavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Amukasmiṁ (Ka) 2. Ajānanasamena (Ka) ajānantassa samena (Syā)

Mahāsaṅgāma

Voharantena jānitabbādivaṇṇanā

368-374. Mahāsaṅgāme **vatthuto vā vatthuṁ saṅkamatī**ti paṭhamapārājikavatthu mayā diṭṭhaṁ vā sutaṁ vāti vatvā puna pucchiyamāno nighaṁsiyamāno "na mayā paṭhamapārājikassa vatthu diṭṭhaṁ, na sutaṁ, dutiyapārājikassa vatthu diṭṭhaṁ vā sutaṁ vā"ti vadati. Eteneva nayena sesavatthusaṅkamanaṁ vipattito vipattisaṅkamanaṁ āpattito āpattisaṅkamanañca veditabbaṁ. Yo pana "neva mayā diṭṭhaṁ na sutan"ti vatvā pacchā "mayāpetaṁ diṭṭhaṁ vā sutaṁ vā"ti vadati, "diṭṭhaṁ vā sutaṁ vā"ti vatvā pacchā "na diṭṭhaṁ vā na sutaṁ vā"ti vadati. Ayaṁ **avajānitvā paṭijānāti, paṭijānitvā avajānātī**ti veditabbā. Eseva **aññenaññaṁ paṭicarati** nāma.

375. **Vaṇṇāvaṇṇo**ti nīlādivaṇṇāvaṇṇavasena sukkavissaṭṭhisikkhāpadaṁ vuttaṁ. **Vacanamanuppadānan**ti[1] sañcarittaṁ vuttaṁ. Kāyasaṁsaggādittayaṁ sarūpeneva vuttaṁ. Iti imāni pañca methunadhammassa pubbabhāgo pubbapayogoti veditabbāni.

376. **Cattāri apalokanakammānī**ti adhammenavaggādīni. Sesesupi eseva nayo. Iti cattāri catukkāni soḷasa honti.

Agati-agantabbavaṇṇanā

379. **Bahujana-ahitāya paṭipanno hotī**ti vinayadharena hi evaṁ chandādigatiyā adhikaraṇe vinicchite tasmiṁ vihāre saṁgho dvidhā bhijjati, ovādūpajīviniyo bhikkhuniyopi dve bhāgā honti, upāsakāpi upāsikāyopi dārakāpi dārikāyopi tesaṁ ārakkhadevatāpi tatheva dvidhā bhijjanti, tato bhummadevatā ādiṁ katvā yāva Akaniṭṭhabrahmāno dvīdhāva honti. Tena vuttaṁ "bahujana-ahitāya paṭipanno hoti -pa- dukkhāya devamanussānan"ti.

---

1. Dhanamanappadānanti (Ka)

382. **Visamanissito**ti visamāni kāyakammādīni nissito. **Gahananissito**ti micchādiṭṭhi-antaggāhikadiṭṭhisaṅkhātaṁ gahaṇaṁ nissito. **Balavanissito**ti balavante abhiññāte bhikkhū nissito.

393. **Tassa avajānanto**ti tassa vacanaṁ avajānanto. Upayogatthe vā sāmivacanaṁ, taṁ avajānantoti attho.

394. **Yaṁ atthāyā**ti yadatthāya. **Taṁ atthan**ti so attho. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Mahāsaṅgāmavaṇṇanā niṭṭhitā.

Kathinabheda

Kathina-atthatādivaṇṇanā

403. Kathine **aṭṭha mātikā**ti Khandhake vuttā pakkamanantikādikā aṭṭha. **Palibodhānisaṁsāpi** pubbe vuttā eva.

404. **Payogassā**ti cīvaradhovanādino sattavidhassa pubbakaraṇassatthāya yo udakāharaṇādiko payogo kayirati, tassa payogassa. **Katame dhammā anantarapaccayena paccayo**ti anāgatavasena anantarā hutvā katame dhammā paccayā hontīti attho. **Samanantarapaccayenā**ti suṭṭhu anantarapaccayena. Anantarapaccayameva āsannataraṁ katvā pucchati. **Nissayapaccayenā**ti uppajjamānassa payogassa nissayaṁ ādhārabhāvaṁ upagatā viya hutvā katame dhammā paccayā hontīti attho. **Upanissayapaccayenā**ti upetena nissayapaccayena, nissayapaccayameva upagatataraṁ katvā pucchati. **Purejātapaccayenā**ti iminā paṭhamaṁ uppannassa paccayabhāvaṁ pucchati. **Pacchājātapaccayenā**ti iminā pacchā uppajjanakassa paccayabhāvaṁ pucchati. **Sahajātapaccayenā**ti iminā apubbaṁ acarimaṁ uppajjamānānaṁ paccayabhāvaṁ pucchati. **Pubbakaraṇassā**ti dhovanādino pubbakaraṇassa. **Paccuddhārassā**ti purāṇasaṅkhāṭi-ādīnaṁ paccuddharaṇassa. **Adhiṭṭhānassā**ti kathinacīvarādhiṭṭhānassa. **Atthārassā**ti kathinatthārassa. **Mātikānañca palibodhānañcā**ti aṭṭhannaṁ mātikānaṁ dvinnañca palibodhānaṁ. **Vatthussā**ti saṅghāṭi-ādino kathinavatthussa. Sesaṁ vuttanayameva.

Evaṁ yañca labbhati, yañca na labbhati, sabbaṁ pucchitvā idāni yaṁ yassa labbhati, tadeva dassento **pubbakaraṇaṁ payogassā**ti-ādinā nayena vissajjanamāha. Tassattho—yaṁ vuttaṁ "payogassa katame dhammā"ti-ādi, tattha vuccate, pubbakaraṇaṁ payogassa anantarapaccayena paccayo, samanantaranissaya-upanissayapaccayena paccayo. Payogassa hi sattavidhampi pubbakaraṇaṁ yasmā tena payogena nipphādetabbassa pubbakaraṇassatthāya so payogo kayirati, tasmā imehi catūhi paccayehi paccayo hoti. Purejātapaccaye[1] panesa uddiṭṭhadhammesu ekadhammampi

1. Purejātapaccayo (Ka)

na labhati, aññadatthu pubbakaraṇassa sayaṁ[1] purejātapaccayo hoti, payoge sati pubbakaraṇassa nipphajjanato. Tena vuttaṁ "payogo pubbakaraṇassa purejātapaccayena paccayo"ti. Pacchājātapaccayaṁ pana labhati, tena vuttaṁ "pubbakaraṇaṁ payogassa pacchājātapaccayena paccayo"ti. Pacchā uppajjanakassa hi pubbakaraṇassa atthāya so payogo kayirati. Sahajātapaccayaṁ pana mātikāpalibodhānisaṁsasaṅkhāte pannarasa dhamme ṭhapetvā añño payogādīsu ekopi dhammo na labhati, te eva hi pannarasa dhammā saha kathinatthārena ekato nipphajjantīti aññamaññaṁ sahajātapaccayā honti. Tena vuttaṁ "pannarasa dhammā sahajātapaccayena paccayo"ti. Etenupāyena sabbapadavissajjanāni veditabbāni.

Pubbakaraṇanidānādivibhāgavaṇṇanā

405. **Pubbakaraṇaṁ kiṁ nidānan**ti-ādipucchāvissajjanaṁ uttānameva.

406-7. Payogo kiṁ niṁnidānoti-ādīsu pucchādvayavissajjanesu **hetunidāno paccayanidāno**ti ettha cha cīvarānī hetu ceva paccayo cāti veditabbāni. Pubbapayogādīnaṁ hi sabbesaṁ tāniyeva hetu tāni paccayo. Na hi chabbidhe cīvare asati payogo atthi, na pubbakaraṇādīni, tasmā "payogo hetunidāno"ti-ādi vuttaṁ.

408. Saṅgahavāre **vacībhedenā**ti "imāya saṅghāṭiyā, iminā uttarāsaṅgena, iminā antaravāsakena kathinaṁ attharāmī"ti etena vacībhedena. Katimūlādipucchāvissajjane **kiriyā majjhe**ti paccuddhāro ceva adhiṭṭhānañca.

411. **Vatthuvipannaṁ hotī**ti akappiyadussaṁ hoti. **Kālavipannaṁ** nāma ajja dāyakehi dinnaṁ sve saṁgho kathinatthārakassa deti. **Karaṇavipannaṁ** nāma tadaheva chinditvā akataṁ.

---

1. Ayaṁ (Ka)

Kathinādijānitabbavibhāgavaṇṇanā

412. Kathinaṁ jānitabbanti-ādipucchāya vissajjane **tesaññeva dhammānan**ti yesu rūpādidhammesu sati kathinaṁ nāma hoti, tesaṁ samodhānaṁ missībhāvo. **Nāmaṁ nāmakamman**ti-ādinā pana 'kathinan'ti idaṁ bahūsu dhammesu nāmamattaṁ, na paramatthato eko dhammo atthīti dasseti.

Catuvīsatiyā ākārehīti "na ullikhitamattenā"ti-ādīhi pubbe vuttakāraṇehi. **Sattarasahi ākārehī**ti "ahatena atthataṁ hoti kathinan"ti-ādīhi pubbe vuttakāraṇehi. Nimittakammādīsu yaṁ vattabbaṁ, sabbaṁ Kathinakkhandhakavaṇṇanāyaṁ vuttaṁ.

416. **Ekuppādā ekanirodhā**ti uppajjamānāpi ekato uppajjanti, nirujjhamānāpi ekato nirujjhanti. **Ekuppādā nānānirodhā**ti uppajjamānā ekato uppajjanti, nirujjhamānā nānā nirujjhanti. Kiṁ vuttaṁ hoti, sabbepi atthārena saddhiṁ ekato uppajjanti, atthāre hi sati uddhāro nāma. Nirujjhamānā panettha purimā dve atthārena saddhiṁ ekato nirujjhanti, uddhārabhāvaṁ pāpuṇanti. Atthārassa hi nirodhā etesañca uddhārabhāvo ekakkhaṇe hoti, itare nānā nirujjhanti. Tesu uddhārabhāvaṁ pattesupi atthāro tiṭṭhatiyeva. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Samantapāsādikāya Vinayasaṁvaṇṇanāya

Kathinabhedavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paññattivaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Upālipañcaka

Anissitavaggavaṇṇanā

417. Upālipañhesu **katihi nu kho bhante**ti pucchāya ayaṁ sambandho. Thero kira rahogato sabbāni imāni pañcakāni āvajjetvā "Bhagavantaṁ dāni pucchitvā imesaṁ nissāya vasanakādīnaṁ atthāya tantiṁ ṭhapessāmī"ti Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā
"katihi nu kho bhante"ti-ādinā nayena pañhe pucchi. Tesaṁ vissajjane **uposathaṁ na jānātī**ti navavidhaṁ uposathaṁ na jānāti. **Uposathakammaṁ na jānātī**ti adhammenavaggādibhedaṁ catubbidhaṁ uposathakammaṁ na jānāti. **Pātimokkhaṁ na jānātī**ti dve mātikā na jānāti. **Pātimokkhuddesaṁ na jānātī**ti bhikkhūnaṁ pañcavidhaṁ bhikkhunīnaṁ catubbidhanti navavidhaṁ pātimokkhuddesaṁ na jānāti.

Pavāraṇaṁ na jānātīti navavidhaṁ pavāraṇaṁ na jānāti. **Pavāraṇākammaṁ na jānātī**ti adhammenavaggādibhedaṁ catubbidhaṁ pavāraṇākammaṁ na jānāti.

Āpattānāpattiṁ na jānātīti tasmiṁ tasmiṁ sikkhāpade niddiṭṭhaṁ āpattiñca anāpattiñca na jānāti.

Āpanno kammakatoti āpattiṁ āpanno, tappaccayāva saṁghena kammaṁ kataṁ hoti.

Nappaṭippassambhanavaggavaṇṇanā

420. **Kammaṁ nappaṭippassambhetabban**ti ayaṁ yasmā anulomavatte na vattati, tasmā nāssa kammaṁ paṭippassambhetabbaṁ, sarajjukova vissajjetabboti attho.

421. **Sace Upāli saṁgho samaggakaraṇīyāni kammāni karotī**ti sace samaggehi karaṇīyāni uposathādīni kammāni karoti. Uposathapavāraṇādīsu hi ṭhitāsu upatthambho na dātabbo. Sace hi saṁgho accayaṁ desāpetvā saṁghasāmaggiṁ karoti, tiṇavatthārakasamathaṁ vā katvā uposathapavāraṇaṁ karoti, evarūpaṁ samaggakaraṇīyaṁ nāma kammaṁ hoti. **Tatra ce**ti sace tādise kamme bhikkhuno nakkhamati,

diṭṭhāvikammampi katvā tathārūpā sāmaggī upetabbā, evaṁ vilomaggāho na gaṇhitabbo. Yatra pana uddhammaṁ ubbinayaṁ Satthu sāsanaṁ dīpenti, tattha diṭṭhāvikammaṁ na vaṭṭati, paṭibāhitvā pakkamitabbaṁ.

Ussitamantī cāti[1] lobhadosamohamānussannaṁ vācaṁ bhāsitā kaṇhavāco anatthakadīpano. **Nissitajappī**ti attano dhammatāya ussadayuttaṁ bhāsituṁ na sakkoti, atha kho "mayā saddhiṁ rājā evaṁ kathesi, asukamahāmatto evaṁ kathesi, asuko nāma mayhaṁ ācariyo vā upajjhāyo vā tepiṭako mayā saddhiṁ evaṁ kathesī"ti evaṁ aññaṁ nissāya jappati. **Na ca bhāsānusandhikusalo**ti kathānusandhivacane ca vinicchayānusandhivacane ca akusalo hoti. **Na yathādhamme yathāvinaye**ti na bhūtena vatthunā āpattiṁ sāretvā codetā hoti.

Ussādetā hotīti "amhākaṁ ācariyo mahātepiṭako paramadhammakathiko"ti-ādinā nayena ekaccaṁ ussādeti. Dutiyapade "āpattiṁ kiṁ so na jānātī"ti-ādinā ekaccaṁ apasādeti. **Adhammaṁ gaṇhātī**ti aniyyānikapakkhaṁ gaṇhāti. **Dhammaṁ paṭibāhatī**ti niyyānikapakkhaṁ paṭibāhati. **Samphañca bahuṁ bhāsatī**ti bahuṁ niratthakakathaṁ katheti.

Pasayha pavattā hotīti anajjhiṭṭho bhāre anāropite kevalaṁ mānaṁ nissāya ajjhottharitvā anadhikāre kathetā hoti. **Anokāsakammaṁ kāretvā**ti okāsakammaṁ akaretvā pavattā hoti. **Na yathādiṭṭhiyā byākatā hotī**ti yassa attano diṭṭhi, taṁ purakkhatvā na byākatā, laddhiṁ nikkhipitvā ayathābhuccaṁ adhammādīsu dhammādiladdhiko hutvā kathetā hotīti attho.

Vohāravaggavaṇṇanā

424. **Āpattiyā payogaṁ na jānātī**ti ayaṁ āpatti kāyappayogā, ayaṁ vacīpayogāti na jānāti. **Āpattiyā vūpasamaṁ na jānātī**ti ayaṁ āpatti desanāya vūpasamati, ayaṁ vuṭṭhānena, ayaṁ neva desanāya, na vuṭṭhānenāti na jānāti. **Āpattiyā na**

---

1. Ussitamantī cāhi ussādamantī (Sī) ussitamantī cāti ussadamantī (Syā)

vinicchayakusalo hotīti imasmiṁ vatthusmiṁ ayaṁ āpattīti na jānāti, dosānurūpaṁ āpattiṁ uddharitvā patiṭṭhāpetuṁ na sakkoti.

Adhikaraṇasamuṭṭhānaṁ na jānātīti "idaṁ adhikaraṇaṁ aṭṭhārasa bhedakaravatthūni nissāya samuṭṭhāti, idaṁ catasso vipattiyo, idaṁ pañca vā satta vā āpattikkhandhe, idaṁ cattāri saṁghakiccāni nissāya samuṭṭhātī"ti na jānāti. **Payogaṁ na jānātī**ti "idaṁ adhikaraṇaṁ dvādasamūlappayogaṁ, idaṁ cuddasamūlappayogaṁ, idaṁ chamūlapayogaṁ, idaṁ ekamūlapayogan"ti na jānāti. Adhikaraṇānaṁ hi yathāsakaṁmūlameva payogā nāma honti, taṁ sabbampi na jānātīti attho. **Vūpasamaṁ na jānātī**ti "idaṁ adhikaraṇaṁ dvīhi samathehi vūpasamati, idaṁ tīhi, idaṁ catūhi, idaṁ ekena samathena vūpasamatī"ti na jānāti. **Na vinicchayakusalo hotī**ti adhikaraṇaṁ vinicchanitvā samathaṁ pāpetuṁ na jānāti.

Kammaṁ na jānātīti tajjanīyāti sattavidhaṁ kammaṁ na jānāti. **Kammassa karaṇaṁ na jānātī**ti "idaṁ kammaṁ iminā nīhārena kātabban"ti na jānāti. **Kammassa vatthuṁ na jānātī**ti "idaṁ tajjanīyassa vatthu, idaṁ niyassadīnan"ti na jānāti. **Vattan**ti sattasu kammesu heṭṭhā catunnaṁ kammānaṁ aṭṭhārasavidhaṁ tividhassa ca ukkhepanīyakammassa tecattālīsavidhaṁ vattaṁ na jānāti. **Kammassa vūpasamaṁ na jānātī**ti "yo bhikkhu vatte vattitvā yācati, tassa kammaṁ paṭippassambhetabbaṁ, accayo desāpetabbo"ti na jānāti.

Vatthuṁ na jānātīti sattannaṁ āpattikkhandhānaṁ vatthuṁ na jānāti. **Nidānaṁ na jānātī**ti idaṁ sikkhāpadaṁ "imasmiṁ nagare paññattaṁ, idaṁ imasmin"ti na jānāti. **Paññattiṁ na jānātī**ti paññatti-anupaññatti-anuppannapaññattivasena tividhaṁ paññattiṁ na jānāti. **Padapaccābhaṭṭhaṁ na jānātī**ti sammukhā kātabbaṁ padaṁ na jānāti. "Buddho Bhagavā"ti vattabbe "Bhagavā Buddho"ti heṭṭhupariyaṁ katvā padaṁ yojeti.

Akusalo ca hoti vinayeti Vinayapāḷiyañca Aṭṭhakathāyañca akusalo hoti.

Ñattiṁ na jānātīti saṅkhepato hi duvidhā ñatti "esā ñattī"ti evaṁ niddiṭṭhā ca aniddiṭṭhā ca. Tattha yā evaṁ aniddiṭṭhā, sā kammañatti nāma hoti. Yā niddiṭṭhā, sā kammapādañatti nāma. Taṁ sabbena sabbaṁ ñattiṁ na jānāti.

ñattiyā karaṇaṁ na jānātīti navasu ṭhānesu kammañattiyā karaṇaṁ na jānāti, dvīsu ṭhānesu kammapādañattiyā. **Ñattiyā anussāvanan**ti imissā ñattiyā ekā anussāvanā, imissā tissoti na jānāti. **Ñattiyā samathaṁ na jānātī**ti yvāyaṁ sativinayo amūḷhavinayo tassapāpiyasikā tiṇavatthārakoti catubbidho samatho ñattiyā vinā na hoti, taṁ ñattiyā samathoti na jānāti. **Ñattiyā vūpasamaṁ na jānātī**ti yaṁ adhikaraṇaṁ iminā catubbidhena ñattisamathena vūpasamati, tassa taṁ vūpasamaṁ ayaṁ ñattiyā vūpasamo katoti na jānāti.

Suttanaṁ na jānātīti Ubhatovibhaṅgaṁ na jānāti. **Suttānulomaṁ na jānātī**ti cattāro mahāpadese na jānāti. **Vinayaṁ na jānātī**ti Khandhakaparivāraṁ na jānāti. **Vinayānulomaṁ na jānātī**ti cattāro mahāpadeseyeva na jānāti. **Na ca ṭhānāṭhānakusalo**ti kāraṇākāraṇakusalo na hoti.

Dhammaṁ na jānātīti ṭhapetvā Vinayapiṭakaṁ avasesaṁ piṭakadvayaṁ na jānāti. **Dhammānulomaṁ na jānātī**ti suttantike cattāro mahāpadese na jānāti. **Vinayaṁ na jānātī**ti Khandhakaparivārameva na jānāti. **Vinayānulomaṁ na jānātī**ti cattāro mahāpadese na jānāti. Ubhatovibhaṅgā panettha asaṅgahitā honti, tasmāyaṁ Kurundiyaṁ vuttaṁ "vinayanti sakalaṁ Vinayapiṭakaṁ na jānātī"ti, taṁ na gahetabbaṁ. **Na ca pubbāparakusalo hotī**ti purekathāya ca pacchākathāya ca akusalo hoti. Sesaṁ sabbattha vuttapaṭipakkhavasena ñeyyattā pubbe pakāsitattā ca uttānamevāti.

Anissitavagganappaṭippassambhanavaggavohāravaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Diṭṭhāvikammavaggavaṇṇanā

425. Diṭṭhāvikammavagge **diṭṭhāvikammā**ti diṭṭhīnaṁ āvikammāni laddhippakāsanāni[1], āpattidesanāsaṅkhātānaṁ vinayakammānametaṁ adhivacanaṁ. **Anāpattiyā diṭṭhiṁ āvi karotī**ti anāpattimeva āpattīti desetīti

---

1. Laddhipakāsanānaṁ (Ka)

attho. **Adesanāgāminiyā**ti garukāpattiyā diṭṭhiṁ āvikaroti, saṁghādisesañca pārājikañca desetīti attho. **Desitāyā**ti lahukāpattiyāpi desitāya diṭṭhiṁ āvikaroti, desitaṁ puna desetīti attho.

Catūhi pañcahi diṭṭhinti yathā catūhi pañcahi diṭṭhi āvikatā hoti, evaṁ āvikaroti, cattāro pañca janā ekato āpattiṁ desentīti attho. **Mano mānasenā**ti manasaṅkhātena mānasena diṭṭhiṁ āvikaroti, vacībhedaṁ akatvā citteneva āpattiṁ desetīti attho.

Nānāsaṁvāsakassāti laddhinānāsaṁvāsakassa vā kammanānāsaṁvāsakassa vā santike diṭṭhiṁ āvikaroti, āpattiṁ desetīti attho. **Nānāsīmāyā**ti samānasaṁvāsakassāpi nānāsīmāya ṭhitassa santike āvikaroti. Māḷakasīmāya hi ṭhitena simantarikāya ṭhitassa, sīmantarikāya vā ṭhitena avippavāsasīmāya ṭhitassāpi āpattiṁ desetuṁ na vaṭṭati. **Apakatattassā**ti ukkhittakassa vā, yassa vā uposathapavāraṇā ṭhapitā honti, tassa santike desetīti attho.

430. **Nālaṁ okāsakammaṁ kātun**ti na pariyattaṁ kātuṁ, na kātabbanti attho. Idhāpi apakatatto ukkhittako ca ṭhapita-uposathapavāraṇo ca. **Cāvanādhippāyo**ti sāsanato cāvetukāmo.

432. **Mandattā momūhattā**ti mandabhāvena momūhabhāvena vissajjitampi jānituṁ asamattho, kevalaṁ attano momūhabhāvaṁ pakāsentoyeva pucchati ummattako viya. **Pāpiccho**ti "evaṁ maṁ jano sambhāvessatī"ti pāpikāya icchāya pucchati. **Paribhavā**ti paribhavaṁ āropetukāmo hutvā pucchati. Aññabyākaraṇesupi eseva nayo. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti. Attādānavagge ca dhutaṅgavagge ca yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ heṭṭhā vuttameva.

Diṭṭhāvikammavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Musāvādavaggavaṇṇanā

444. Musāvādavagge pārājikaṁ gacchatīti **pārājikagāmī,** pārājikāpattibhāvaṁ pāpuṇātīti attho. Itaresupi eseva nayo. Tattha asanta-uttarimanussadhammārocanamusāvādo pārājikagāmī, amūlakena pārājikena anuddhaṁsanamusāvādo saṁghādisesagāmī, "yo te vihāre vasatī"ti-ādinā pariyāyena jānantassa vuttamusāvādo thullaccayagāmī, ajānantassa dukkaṭagāmī, "sampajānamusāvāde pācittiyan"ti āgato pācittiyagāmīti veditabbo.

Adassanenāti vinayadharassa adassanena. Kappiyākappiyesu hi kukkucce uppanne vinayadharaṁ disvā kappiyākappiyabhāvaṁ paṭipucchitvā akappiyaṁ pahāya kappiyaṁ kareyya, taṁ apassanto pana akappiyampi kappiyanti karonto āpajjati. Evaṁ āpajjitabbaṁ āpattiṁ vinayadharassa dassanena nāpajjati, adassaneneva āpajjati. Tena vuttaṁ "adassanenā"ti. **Assavanenā**ti ekavihārepi vasanto pana vinayadharassa upaṭṭhānaṁ gantvā kappiyākappiyaṁ apucchitvā[1] vā aññesaṁ vā vuccamānaṁ asuṇanto āpajjatiyeva. Tena vuttaṁ "assavanenā"ti. **Pasuttakatā**ti pasuttakatāya. Sahagāraseyyaṁ hi pasuttakabhāvenapi āpajjati. Akappiye kappiyasaññitāya āpajjanto pana **tathāsaññī** āpajjati. **Satisammosā** ekarattātikkamādivasena āpajjitabbaṁ āpajjati. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Musāvādavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Bhikkhunovādavaggavaṇṇanā

450. Bhikkhunivagge **alābhāyā**ti catunnaṁ paccayānaṁ alābhatthāya, yathā paccaye na labhati, tathā parisakkati vāyamatīti attho. **Anatthāyā**ti anatthaṁ kalisāsanaṁ āropento parisakkati. **Avāsāyā**ti avāsatthāya, yasmiṁ gāmakhette vasanti, tato nīharaṇatthāya. **Sampayojetī**ti asaddhammapaṭisevanatthāya sampayojeti.

---

1. Pucchitvā (Sī)

451. "Katihi nu kho bhante aṅgehi samannāgatāya bhikkhuniyā kammaṁ kātabban"ti sattannaṁ kammānaṁ aññataraṁ sandhāya pucchati.

454. **Na sākacchātabbo**ti kappiyākappiyanāmarūpaparicchedasamatha-vipassanādibhedo kathāmaggo na kathetabbo. Yasmā pana khīṇāsavo bhikkhu na visaṁvādeti, tathārūpassa kathāmaggassa sāmī hutvā katheti, na itaro, tasmā paṭhamapañcake na asekkhenāti paṭikkhipitvā dutiyapañcake asekkhenāti-ādi vuttaṁ.

Na atthapaṭisambhidāpattoti Aṭṭhakathāya paṭisambhidāpatto pabhedagatañaṇappatto na hoti. **Na dhammapaṭisambhidāpatto**ti Pāḷidhamme paṭisambhidāpatto na hoti. **Na niruttipaṭisambhidāpatto**ti vohāraniruttiyaṁ paṭisambhidāpatto na hoti. **Na paṭibhānapaṭisambhidāpatto**ti yāni tāni paṭibhānasaṅkhātāni atthapaṭisambhidādīni ñāṇāni, tesu paṭisambhidāpatto na hoti. **Yathāvimuttaṁ cittaṁ na paccavekkhitā**ti catunnaṁ phalavimuttīnaṁ vasena yathāvimuttaṁ cittaṁ ekūnavīsatibhedāya paccavekkhaṇāya na paccavekkhitā hoti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Bhikkhunovādavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Ubbāhikavaggavaṇṇanā

455. Ubbāhikavagge **na atthakusalo**ti na Aṭṭhakathākusalo. Atthuddhāre cheko na hoti. **Na dhammakusalo**ti ācariyamukhato anuggahitattā Pāḷiyaṁ na kusalo, na Pāḷisūro. **Na niruttikusalo**ti bhāsantaravohāre na kusalo. **Na byañjanakusalo**ti sithiladhanitādivasena parimaṇḍalabyañjanāropane kusalo na hoti, na akkharaparicchede nipuṇoti attho. **Na pubbāparakusalo**ti atthapubbāparedhammapubbāpare niruttipubbāpare byañjanapubbāpare purekathāpacchākathāsu ca na kusalo hoti.

Kodhanoti-ādīni yasmā kodhādīhi abhibhūto kāraṇākāraṇaṁ na jānāti, vinicchituṁ na sakkoti, tasmā vuttāni. **Pasāretā**

hoti no sāretāti mohetā hoti na sati-uppādetā, codakacuditakānaṁ kathaṁ moheti pidahati na sāretīti attho. Sesamettha ubbāhikavagge uttānamevāti.

Ubbāhikavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Adhikaraṇavūpasamavaggavaṇṇanā

457. Adhikaraṇavūpasamavagge **puggalagaru hotī**ti "ayaṁ me upajjhāyo, ayaṁ me ācariyo"ti-ādīni cintetvā tassa jayaṁ ākaṅkhamāno adhammaṁ dhammoti dīpeti. **Saṁghagaru hotī**ti dhammañca vinayañca amuñcitvā vinicchinanto saṁghagaruko nāma hoti. Cīvarādīni gahetvā, vinicchinanto **āmisagaruko** nāma hoti, tāni aggahetvā yathādhammaṁ vinicchinanto **saddhammagaruko** nāma hoti.

458. **Pañcahupāli ākārehī**ti pañcahi kāraṇehi saṁgho bhijjati. **Kammena uddesena voharanto anussāvanena salākaggāhenā**ti ettha **kammenā**ti apalokanādīsu catūsu kammesu aññatarena kammena. **Uddesenā**ti pañcasu pātimokkhuddesesu aññatarena uddesena. **Voharanto**ti kathayanto, tāhi tāhi upapattīti adhammaṁ dhammoti-ādīni aṭṭhārasa bhedakaravatthūni dīpento. **Anussāvanenā**ti "nanu tumhe jānātha mayhaṁ uccākulā pabbajitabhāvaṁ bahussutabhāvañca, mādiso nāma uddhammaṁ ubbinayaṁ Satthu sāsanaṁ gāheyyāti cittampi uppādetuṁ tumhākaṁ yuttaṁ, kiṁ mayhaṁ avīci nīluppalavanamiva sītalo, kimahaṁ apāyato na bhāyāmī"ti-ādinā nayena kaṇṇamūle vacībhedaṁ katvā anussāvanena. **Salākaggāhenā**ti evaṁ anussāvetvā tesaṁ cittaṁ upatthambhetvā anivattidhamme katvā "gaṇhatha imaṁ salākan"ti salākaggāhena.

Ettha ca kammameva uddeso vā pamāṇaṁ, vohārānussāvanasalākaggāhā pana pubbabhāgā. Aṭṭhārasavatthudīpanavasena hi voharante tattha

rucijananatthaṁ anussāvetvā salākāya gāhitāyapi abhinnova hoti saṁgho. Yathā pana evaṁ cattāro vā atireke vā salākaṁ gāhetvā āveṇikaṁ kammaṁ vā uddesaṁ vā karoti, tadā saṁgho bhinno nāma hoti. Iti yaṁ **Saṁghabhedakakkhandhakavaṇṇanāyaṁ** avocumhā "evaṁ aṭṭhārasasu vatthūsu yaṁkiñci ekampi vatthuṁ dīpetvā tena tena kāraṇena 'imaṁ gaṇhatha, imaṁ rocethā'ti saññāpetvā salākaṁ gāhetvā visuṁ saṁghakamme kate saṁgho bhinno hoti. Parivāre pana 'pañcahi Upāli ākārehi saṁgho bhijjatī'ti-ādi vuttaṁ, tassa iminā idha vuttena saṁghabhedalakkhaṇena atthato nānākaraṇaṁ natthi. Taṁ panassa nānākaraṇābhāvaṁ tattheva pakāsayissāmā"ti, svāyaṁ pakāsito hoti.

Paññattetanti paññattaṁ etaṁ, kva paññattaṁ? Vattakkhandhake. Tatra hi cuddasa khandhakavattāni paññattāni. Tenāha "paññattetaṁ Upāli mayā āgantukānaṁ bhikkhūnaṁ āgantukavattan"ti-ādi. **Evampi kho Upāli saṁgharāji hoti no ca saṁghabhedo**ti ettāvatā hi saṁgharājimattameva hoti, na tāva saṁghabhedo. Anupubbena pana ayaṁ saṁgharāji vaḍḍhamānā saṁghabhedāya saṁvattatīti attho. **Yathārattan**ti rattiparimāṇānurūpaṁ, yathātheranti attho. **Āvenibhāvaṁ karitvā**ti visuṁ vavatthānaṁ karitvā. **Kammākammāni karontī**ti aparāparaṁ saṁghakammaṁ upādāya khuddakāni ceva mahantāni ca kammāni karonti. Sesametthāpi adhikaraṇavūpasamavagge uttānameva.

Saṁghabhedakavaggadvayavaṇṇanā

459. Saṁghabhedavaggadvaye **vinidhāya diṭṭhiṁ kammenā**ti tesu adhammādīsu adhammādayo eteti evaṁdiṭṭhikova hutvā taṁ diṭṭhiṁ vinidhāya te dhammādivasena dīpetvā visuṁ kammaṁ karoti. Iti yaṁ vinidhāya diṭṭhiṁ kammaṁ karoti, tena evaṁ katena vinidhāya diṭṭhiṁ kammena saddhiṁ pañcaṅgāni honti, "imehi kho Upāli pañcahaṅgehī"ti ayamekasmiṁ pañcake atthayojanā. Etena nayena sabbapañcakāni veditabbāni. Etthāpi ca vohārādi aṅgattayaṁ pubbabhāgavaseneva vuttaṁ, kammuddesavasena pana atekicchatā veditabbā. Sesaṁ sabbattha uttānameva. Na hettha kiñci atthi, yaṁ pubbe avuttanayaṁ.

Āvāsikavaggavaṇṇanā

461. Āvāsikavagge **yathābhataṁ nikkhitto**ti yathā āharitvā ṭhapito.

462. **Vinayabyākaraṇā**ti vinayapañhe vissajjanā. **Pariṇāmetī**ti niyāmeti dīpeti katheti. Sesamettha uttānameva.

Kathinatthāravaggavaṇṇanā

467. Kathinatthāravagge **otamasiko**ti andhakāragato. Taṁ hi vandantassa mañcapādīsupi nalāṭaṁ paṭihaññeyya. **Asamannāharanto**ti kiccayapasutattā vandanaṁ asamannāharanto. **Sutto**ti niddaṁ okkanto. **Ekāvatto**ti ekato āvatto sapattapakkhe ṭhito verī visabhāgapuggalo vuccati, ayaṁ avandiyo. Ayaṁ hi vandiyamāno pādenapi pahareyya. **Aññavihito**ti aññaṁ cintayamāno.

Khādantoti piṭṭhakhajjakādīni khādanto. **Uccārañca passāvañca karonto** anokāsagatattā avandiyo. **Ukkhittako**ti tividhenapi ukkhepanīyakammena ukkhittako avandiyo, tajjanīyādikammakatā pana cattāro vanditabbā, uposathapavāraṇāpi tehi saddhiṁ labbhanti. Ādito paṭṭhāya ca vuttesu avandiyesu naggañca ukkhittakañca vandantasseva āpatti, itaresaṁ pana asāruppaṭṭhena ca antarā vuttakāraṇena ca vandanā paṭikkhittā, ito paraṁ **pacchā-upasampannādayo** dasapi āpattivatthubhāveneva avandiyā. Te vandantassa hi niyameneva āpatti. Iti imesu pañcasu pañcakesu terasa jane vandantassa anāpatti, dvādasannaṁ vandanāya āpatti.

468. **Ācariyo vandiyo**ti pabbajjācariyo upasampadācariyo nissayācariyo uddesācariyo ovādācariyoti ayaṁ pañcavidhopi ācariyo vandiyo. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Kathinatthāravaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca Upālipañcakavaṇṇanā.

Āpattisamuṭṭhānavaṇṇanā

470. **Acittako āpajjatī**ti-ādīsu sahaseyyādipaṇṇattivajjaṁ asañcicca āpajjanto acittako āpajjati, desento sacittako vuṭṭhāti. Yaṁkiñci sañcicca āpajjanto sacittako āpajjati, tiṇavatthārakena vuṭṭhahanto acittako vuṭṭhāti. Pubbe vuttameva tiṇavatthārakena vuṭṭhahanto acittako āpajjati, acittako vuṭṭhāti. Itaraṁ desento sacittako āpajjati, sacittako vuṭṭhāti. "Dhammadānaṁ karomī"ti padasodhammādīni karonto kusalacitto āpajjati, "Buddhānaṁ anusāsaniṁ karomī"ti udaggacitto desento kusalacitto vuṭṭhāti. Domanassiko hutvā desento akusalacitto vuṭṭhāti, tiṇavatthārakena niddāgatova vuṭṭhahanto abyākatacitto vuṭṭhāti. Bhiṁsāpanādīni katvā "Buddhānaṁ sāsanaṁ karomī"ti somanassiko desento akusalacitto āpajjati, kusalacitto vuṭṭhāti. Domanassikova desento akusalacitto vuṭṭhāti, vuttanayeneva tiṇavatthārakena vuṭṭhahanto abyākatacitto vuṭṭhāti. Niddokkantasamaye sahagāraseyyaṁ āpajjanto abyākatacitto āpajjati, vuttanayeneva panettha kusalacitto vuṭṭhātīti-ādi veditabbaṁ.

Paṭhamaṁ pārājikaṁ katihi samuṭṭhānehīti-ādi pubbe vuttanayattā uttānameva.

473. **Cattāro pārājikā katihi samuṭṭhānehī**ti-ādīsu ukkaṭṭhaparicchedato yaṁ yaṁ samuṭṭhānaṁ yassa yassa labbhati, taṁ sabbaṁ vuttameva hoti.

Āpattisamuṭṭhānavaṇṇanā niṭṭhitā.

Aparadutiyagāthāsaṅgaṇika

(1) Kāyikādi-āpattivaṇṇanā

474. "Kati āpattiyo kāyikā"ti-ādigāthānaṁ vissajjane **cha āpattiyo kāyikā**ti antarapeyyāle catutthena āpattisamuṭṭhānena cha āpattiyo āpajjati "bhikkhu methunaṁ dhammaṁ paṭisevati āpatti pārājikassā"ti-ādinā nayena vuttāpattiyo. Kāyadvāre samuṭṭhitattā hi etā kāyikāti vuccanti. **Cha vācasikā**ti tasmiṁyeva antarapeyyāle pañcamena āpattisamuṭṭhānena cha āpattiyo āpajjati "bhikkhu pāpiccho icchāpakato"ti-ādinā nayena vuttāpattiyo. **Chādentassa tisso**ti vajjapaṭicchādikāya bhikkhuniyā pārājikaṁ, bhikkhussa saṁghādisesapaṭicchādane pācittiyaṁ, attano duṭṭhullāpattipaṭicchādane dukkaṭaṁ. **Pañca saṁsaggapaccayā**ti bhikkhuniyā kāyasaṁsagge pārājikaṁ, bhikkhuno saṁghādiseso, kāyena kāyapaṭibaddhe thullaccayaṁ, nissaggiyena kāyapaṭibaddhe dukkaṭaṁ, aṅgulipatodake pācittiyanti imā kāyasaṁsaggapaccayā pañcāpattiyo.

Aruṇugge tissoti ekarattachārattasattāhadasāhamāsātikkamavasena nissaggiyaṁ pācittiyaṁ, bhikkhuniyā rattivippavāse saṁghādiseso, paṭhamampi yāmaṁ chādeti, dutiyampi. Tatiyampi yāmaṁ chādeti, uddhaste[1] aruṇe channā hoti āpatti, yo chādeti, so dukkaṭaṁ desāpetabboti imā aruṇugge tisso āpattiyo āpajjati. **Dve yāvatatiyakā**ti ekādasa yāvatatiyakā nāma, paññattivasena pana dve honti bhikkhūnaṁ yāvatatiyakā, bhikkhunīnaṁ yāvatatiyakāti. **Ekettha aṭṭhavatthukā**ti bhikkhunīnaṁyeva ekā ettha imasmiṁ sāsane aṭṭhavatthukā nāma. **Ekena sabbasaṅgaho**ti "yassa siyā āpatti, so āvikareyyā"ti iminā ekena nidānuddesena sabbasikkhāpadānañca sabbapātimokkhuddesānañca saṅgaho hoti.

Vinayassa dve mūlānīti kāyo ceva vācā ca. **Garukā dve vuttā**ti pārājikasaṁghādisesā. **Dve duṭṭhullacchādanā**ti vajjapaṭicchādikāya

1. Uddhate (Ka)

pārājikaṁ, saṁghādisesaṁ paṭicchādakassa pācittiyanti imā dve duṭṭhullacchādanāpattiyo nāma.

Gāmantare catassoti bhikkhu bhikkhuniyā saddhiṁ saṁvidahati, dukkaṭaṁ. Aññassa gāmassa upacāraṁ okkamati, pācittiyaṁ, bhikkhuniyā gāmantaraṁ gacchantiyā parikkhitte gāme paṭhamapāde thullaccayaṁ, dutiyapāde saṁghādiseso, aparikkhittassa paṭhamapāde upacārokkamane thullaccayaṁ, dutiyapāde saṁghādisesoti imā gāmantare dukkaṭapācittiyathullaccayasaṁghādisesavasena catasso āpattiyo. **Catasso nadipārapaccayā**ti bhikkhu bhikkhuniyā saddhiṁ saṁvidahati, dukkaṭaṁ, nāvaṁ abhiruhati, pācittiyaṁ, bhikkhuniyā nadipāraṁ gacchantiyā uttaraṇakāle paṭhamapāde thullaccayaṁ, dutiyapāde saṁghādisesoti imā catasso. **Ekamaṁse thullaccayan**ti manussamaṁse. **Navamaṁsesu dukkaṭan**ti sesa-akappiyamaṁsesu.

Dve vācasikā rattinti bhikkhunī rattandhakāre appadīpe purisena saddhiṁ hatthapāse ṭhitā sallapati, pācittiyaṁ, hatthapāsaṁ vijahitvā ṭhitā sallapati, dukkaṭaṁ. **Dve vācasikā divā**ti bhikkhunī divā paṭicchanne okāse purisena saddhiṁ hatthapāse ṭhitā sallapati, pācittiyaṁ, hatthapāsaṁ vijahitvā sallapati, dukkaṭaṁ. **Dadamānassa tisso**ti maraṇādhippāyo manussassa visaṁ deti, so ce tena marati, pārājikaṁ, yakkhapetānaṁ deti, te ce maranti, thullaccayaṁ, tiracchānagatassa deti, so ce marati, pācittiyaṁ, aññātikāya bhikkhuniyā cīvaradāne pācittiyanti evaṁ dadamānassa tisso āpattiyo. **Cattāro ca paṭiggahe**ti hatthaggāhaveṇiggāhesu saṁghādiseso, mukhena aṅgajātaggahaṇe pārājikaṁ, aññātikāya bhikkhuniyā cīvarapaṭiggahaṇe nissaggiyaṁ pācittiyaṁ, avassutāya avassutassa hatthato khādanīyabhojanīyaṁ paṭiggaṇhantiyā thullaccayaṁ, evaṁ paṭiggahe cattāro āpattikkhandhā honti.

(2) Desanā gāminiyādivaṇṇanā

475. **Pañca desanāgāminiyo**ti lahukā pañca. **Cha sappaṭikammā**ti pārājikaṁ ṭhapetvā avasesā. **Ekettha appaṭikammā**ti ekā pārājikāpatti.

Vinayagarukā dve vuttāti pārājikañceva saṁghādisesañca. **Kāyavācasikāni cā**ti sabbāneva sikkhāpadāni kāyavācasikāni, manodvāre

paññattaṁ ekasikkhāpadampi natthi. **Eko vikāle dhaññaraso**ti loṇasovīrakaṁ. Ayameva hi eko dhaññaraso vikāle vaṭṭati. **Ekā ñatticatutthena sammutī**ti bhikkhunovādakasammuti. Ayameva hi ekā ñatticatutthakammena sammuti anuññātā.

Pārājikā kāyikā dveti bhikkhūnaṁ methunapārājikaṁ bhikkhunīnañca kāyasaṁsaggapārājikaṁ. **Dve saṁvāsabhūmiyo**ti attanā vā attānaṁ samānasaṁvāsakaṁ karoti, samaggo vā saṁgho ukkhittaṁ osāreti. Kurundiyaṁ pana samānasaṁvāsakabhūmi ca, nānāsaṁvāsakabhūmi cāti evaṁ dve saṁvāsabhūmiyo vuttā. **Dvinnaṁ ratticchedo**ti pārivāsikassa ca, mānattacārikassa ca paññattā. **Dvaṅgulā duve**ti dve dvaṅgulapaññattiyo. "Dvaṅgulapabbaparamaṁ ādātabban"ti ayamekā, "dvaṅgulaṁ vā dvemāsaṁ vā"ti ayamekā.

Dve attānaṁ vadhitvānāti bhikkhunī attānaṁ vadhitvā dve āpattiyo āpajjati. Vadhati rodati, āpatti pācittiyassa, vadhati na rodati, āpatti dukkaṭassa. **Dvīhi saṁgho bhijjatī**ti kammena ca salākaggāhena ca. **Dvettha paṭhamāpattikā**ti ettha sakalepi vinaye dve paṭhamāpattikā ubhinnaṁ paññattivasena. Itarathā pana nava bhikkhūnaṁ nava bhikkhunīnanti aṭṭhārasa honti. **Ñattiyā karaṇā duve**ti dve ñattikiccāni kammañca kammapādakā ca. Navasu ṭhānesu kammaṁ hoti, dvīsu kammapādakabhāvena tiṭṭhati.

Pāṇātipāte tissoti anodissa opātaṁ khaṇati, sace manusso marati, pārājikaṁ, yakkhapethānaṁ maraṇe thullaccayaṁ, tiracchānagatassa maraṇe pācittiyanti imā tisso honti. **Vācā pārājikā tayo**ti vajjapaṭicchādikāya ukkhittānuvattikāya aṭṭhavatthukāyāti. Kurundiyaṁ pana āṇattiyā adinnādāne manussamaraṇe uttarimanussadhamma-ullapane cāti evaṁ tayo vuttā. **Obhāsanā tayoti**[1] vaccamaggaṁ passāvamaggaṁ ādissa vaṇṇāvaṇṇabhāsane saṁghādiseso, vaccamaggaṁ passāvamaggaṁ ṭhapetvā adhakkhakaṁ ubbhajāṇumaṇḍalaṁ ādissa vaṇṇāvaṇṇabhaṇane thullaccayaṁ, ubbhakkhakaṁ adhojāṇumaṇḍalaṁ ādissa vaṇṇāvaṇṇabhaṇane dukkaṭaṁ. **Sañcarittena vā tayo**ti paṭiggaṇhāti vīmaṁsati

1. Obhāsane tayoti (Ka)

paccāharati, āpatti saṁghādisesassa. Paṭiggaṇhāti vīmaṁsati na paccāharati, āpatti thullaccayassa, paṭiggaṇhāti na vīmaṁsati na paccāharati, āpatti dukkaṭassāti ime sañcarittena kāraṇabhūtena tayo āpattikkhandhā honti.

Tayo puggalā na upasampādetabbāti addhānahīno aṅgahīno vatthuvipanno ca, tesaṁ nānākaraṇaṁ vuttameva. Apicettha yo pattacīvarena aparipūro, paripūro ca na yācati, imepi aṅgahīneneva saṅgahitā. Mātughātakādayo ca karaṇadukkaṭakā paṇḍaka-ubhatobyañjanakatiracchānagatasaṅkhātena vatthuvipanneneva saṅgahitāti veditabbā. Esa nayo Kurundiyaṁ vutto. **Tayo kammānaṁ saṅgahā**ti ñattikappanā vippakatapaccattaṁ atītakaraṇanti. Tattha "dadeyya kareyyā"ti-ādibhedā ñattikappanā, "deti, karotī"ti-ādibhedaṁ vippakatapaccattaṁ, "dinnaṁ katan"ti-ādibhedaṁ atītakaraṇaṁ nāmāti imehi tīhi kammāni saṅgayhanti. Aparehipi tīhi kammāni saṅgayhanti vatthunā ñattiyā anussāvanāyāti. Vatthusampannaṁ hi ñattisampannaṁ anussāvanasampannañca kammaṁ nāma hoti. Tena vuttaṁ "tayo kammānaṁ saṅgahā"ti. **Nāsitakā tayo** nāma mettiyaṁ bhikkhuniṁ nāsetha, dūsako nāsetabbo, dasahaṅgehi samannāgato sāmaṇero nāsetabbo, kaṇṭakaṁ samaṇuddesaṁ nāsethāti evaṁ liṅgasaṁvāsadaṇḍakammanāsanāvasena tayo nāsitakā veditabbā. **Tiṇṇannaṁ ekavācikā**ti "anujānāmi bhikkhave dve tayo ekānussāvane kātun"ti vacanato tiṇṇaṁ janānaṁ ekupajjhāyena nānācariyena ekānussāvanā vaṭṭati.

Adinnādāne tissoti pāde vā atirekapāde vā pārājikaṁ, atirekamāsake thullaccayaṁ, māsake vā ūnamāsake vā dukkaṭaṁ. **Catasso methunapaccayā**ti akkhayite pārājikaṁ, yebhuyyena khayite thullaccayaṁ, vivaṭakate mukhe dukkaṭaṁ, jatumaṭṭhake pācittiyaṁ. **Chindantassa tisso**ti vanappatiṁ chindantassa pārājikaṁ, bhūtagāme pācittiyaṁ, aṅgajāte thullaccayaṁ. **Pañca chaḍḍitapaccayā**ti anodissa visaṁ chaḍḍeti, sace tena manusso marati, pārājikaṁ, yakkhapetesu thullaccayaṁ, tiracchānagate pācittiyaṁ, vissaṭṭhichaḍḍane saṁghādiseso, sekhiyesu harite uccārapassāvachaḍḍane dukkaṭaṁ, imā chaḍḍitapaccayā pañcāpattiyo honti.

Pācittiyena dukkaṭā katāti bhikkhunovādakavaggasmiṁ dasasu sikkhāpadesu pācittiyena saddhiṁ dukkaṭā katā evāti attho. **Caturettha navakā vuttā**ti paṭhamasikkhāpadamhiyeva adhammakamme dve, dhammakamme dveti evaṁ cattāro navakā vuttāti attho. **Dvinnaṁ cīvarena cā**ti bhikkhūnaṁ santike upasampannāya cīvaraṁ dentassa pācittiyaṁ, bhikkhunīnaṁ santike upasampannāya dentassa dukkaṭanti evaṁ dvinnaṁ bhikkhunīnaṁ cīvaraṁ dentassa cīvarena kāraṇabhūtena āpatti hotīti attho.

Aṭṭha pāṭidesanīyāti Pāḷiyaṁ āgatā eva. **Bhuñjantāmakadhaññena, pācittiyena dukkaṭā katā**ti āmakadhaññaṁ viññāpetvā bhuñjantiyā pācittiyena saddhiṁ dukkaṭā katāyeva.

Gacchantassa catassoti bhikkhuniyā vā mātugāmena vā saddhiṁ saṁvidhāya gacchantassa dukkaṭaṁ, gāmūpacārokkamane pācittiyaṁ, yā bhikkhunī ekā gāmantaraṁ gacchati, tassā gāmūpacāraṁ okkamantiyā paṭhamapāde thullaccayaṁ, dutiyapāde saṁghādisesoti gacchantassa imā catasso āpattiyo honti. **Ṭhitassa cāpi tattakā**ti ṭhitassapi catasso evāti attho. Kathaṁ? Bhikkhunī andhakāre vā paṭicchanne vā okāse mittasanthavavasena purisassa hatthapāse tiṭṭhati, pācittiyaṁ, hatthapāsaṁ vijahitvā tiṭṭhati, dukkaṭaṁ, aruṇuggamanakāle dutiyikāya hatthapāsaṁ vijahantī tiṭṭhati, thullaccayaṁ, vijahitvā tiṭṭhati, saṁghādisesoti nisinnassa catasso āpattiyo. **Nipannassāpi tattakā**ti sacepi hi sā nisīdati vā nipajjati vā, etāyeva catasso āpattiyo āpajjati.

(3) Pācittiyavaṇṇanā

476. **Pañca pācittiyānī**ti pañca bhesajjāni paṭiggahetvā nānābhājanesu vā ekabhājane vā amissetvā ṭhapitāni honti, sattāhātikkame so bhikkhu pañca pācittiyāni sabbāni nānāvatthukāni ekakkhaṇe āpajjati, "imaṁ paṭhamaṁ āpanno, imaṁ pacchā"ti na vattabbo.

Nava pācittiyānīti yo bhikkhu nava paṇītabhojanāni viññāpetvā tehi saddhiṁ ekato ekaṁ kabaḷaṁ omadditvā mukhe pakkhipitvā paragaḷaṁ atikkāmeti, ayaṁ nava pācittiyāni sabbāni nānāvatthukāni ekakkhaṇe

āpajjati, "imaṁ paṭhamaṁ āpanno, imaṁ pacchā"ti na vattabbo. **Ekavācāya deseyyā**ti "ayaṁ bhante pañca bhesajjāni paṭiggahetvā sattāhaṁ atikkāmetvā pañca āpattiyo āpanno, tā tumhamūle paṭidesemī"ti evaṁ ekavācāya deseyya, desitāva honti, dvīhi tīhi vācāhi kiccaṁ nāma natthi. Dutiyavissajjanepi "ahaṁ bhante nava paṇītabhojanāni viññāpetvā bhuñjitvā nava āpattiyo āpanno, tā tumhamūle paṭidesemī"ti vattabbaṁ.

Vatthuṁ kittetvā deseyyāti "ahaṁ bhante pañca bhesajjāni paṭiggahetvā sattāhaṁ atikkāmesiṁ, yathāvatthukaṁ taṁ tumhamūle paṭidesemī"ti evaṁ vatthuṁ kittetvā deseyya, desitāva honti āpattiyo, āpattiyā nāmaggahaṇena kiccaṁ natthi. Dutiyavissajjanepi "ahaṁ bhante nava paṇītabhojanāni viññāpetvā bhutto, yathāvatthukaṁ taṁ tumhamūle paṭidesemī"ti vattabbaṁ.

Yāvatatiyake tissoti ukkhittānuvattikāya pārājikaṁ, bhedakānuvattakānaṁ kokālikādīnaṁ saṁghādisesaṁ, pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissagge caṇḍakāḷikāya ca bhikkhuniyā pācittiyanti imā yāvatatiyakā tisso āpattiyo. **Cha vohārapaccayā**ti payuttavācāpaccayā cha āpattiyo āpajjatīti attho. Kathaṁ? Ājīvahetu ājīvakāraṇā pāpiccho icchāpakato asantaṁ abhūtaṁ uttarimanussadhammaṁ ullapati, āpatti pārājikassa, ājīvahetu ājīvakāraṇā sañcarittaṁ samāpajjati, āpatti saṁghādisesassa, ājīvahetu ājīvakāraṇā yo te vihāre vasati, so arahāti vadati, āpatti thullaccayassa, ājīvahetu ājīvakāraṇā bhikkhu paṇītabhojanāni attano atthāya viññāpetvā bhuñjati, āpatti pācittiyassa, ājīvahetu ājīvakāraṇā bhikkhunī paṇītabhojanāni attano atthāya viññāpetvā bhuñjati, āpatti pāṭidesanīyassa, ājīvahetu ājīvakāraṇā sūpaṁ vā odanaṁ vā agilāno attano atthāya viññāpetvā bhuñjati, āpatti dukkaṭassāti.

Khādantassa tissoti manussamaṁse thullaccayaṁ, avasesesu akappiyamaṁsesu dukkaṭaṁ, bhikkhuniyā lasuṇe pācittiyaṁ. **Pañca bhojanapaccayā**ti avassutā avassutassa purisassa hatthato bhojanaṁ gahetvā

tattheva manussamaṁsaṁ lasuṇaṁ attano atthāya viññāpetvā gahitapaṇītabhojanāni avasesañca akappiyamaṁsaṁ pakkhipitvā vomissakaṁ omadditvā ajjhohāramānā saṁghādisesaṁ, thullaccayaṁ, pācittiyaṁ, pāṭidesanīyaṁ, dukkaṭanti imā pañca āpattiyo bhojanapaccayā āpajjati.

Pañca ṭhānānīti ukkhittānuvattikāya bhikkhuniyā yāvatatiyaṁ samanubhāsanāya appaṭinissajjantiyā ñattiyā dukkaṭaṁ, dvīhi kammavācāhi thullaccayaṁ, kammavācāpariyosāne āpatti pārājikassa, saṁghabhedāya parakkamanādīsu saṁghādiseso, pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissagge pācittiyanti evaṁ sabbā yāvatatiyakā pañca ṭhānāni gacchanti. **Pañcannañceva āpattī**ti āpatti nāma pañcannaṁ sahadhammikānaṁ hoti, tattha dvinnaṁ nippariyāyena āpattiyeva, sikkhāmānasāmaṇerisāmaṇerānaṁ pana akappiyattā na vaṭṭati. Iminā pariyāyena tesaṁ āpatti na desāpetabbā, daṇḍakammaṁ pana tesaṁ kātabbaṁ. **Pañcannaṁ adhikaraṇena cā**ti adhikaraṇañca pañcannamevāti attho. Etesaṁyeva hi pañcannaṁ pattacīvarādīnaṁ atthāya vinicchayavohāro adhikaraṇanti vuccati, gihīnaṁ pana aḍḍakammaṁ nāma hoti.

Pañcannaṁ vinicchayo hotīti pañcannaṁ sahadhammikānaṁyeva vinicchayo nāma hoti. **Pañcannaṁ vūpasamena cā**ti etesaṁyeva pañcanaṁ adhikaraṇaṁ vinicchitaṁ vūpasantaṁ nāma hotīti attho. **Pañcannañceva anāpattī**ti etesaṁyeva pañcannaṁ anāpatti nāma hotīti attho. **Tīhi ṭhānehi sobhatī**ti saṁghādīhi tīhi kāraṇehi sobhati. Katavītikkamo hi puggalo sappaṭikammaṁ āpattiṁ saṁghamajjhe gaṇamajjhe puggalasantike vā paṭikaritvā abbhuṇhasīlo pākatiko hoti, tasmā tīhi ṭhānehi sobhatīti vuccati.

Dve kāyikā rattinti bhikkhunī rattandhakāre purisassa hatthapāse ṭhānanisajjasayanāni kappayamānā pācittiyaṁ, hatthapāsaṁ vijahitvā ṭhānādīni kappayamānā dukkaṭanti dve kāyadvārasambhavā āpattiyo rattiṁ āpajjati. **Dve kāyikā divā**ti eteneva upāyena divā paṭicchanne okāse dve āpattiyo āpajjati. **Nijjhāyantassa ekā āpattī**ti “na ca bhikkhave sārattena mātugāmassa aṅgajātaṁ

upanijjhāyitabbaṁ, yo upanijjhāyeyya, āpatti dukkaṭassā"ti[1] nijjhāyantassa ayamekā āpatti. **Ekā piṇḍapātapaccayā**ti "na ca bhikkhave bhikkhādāyikāya mukhaṁ oloketabban"ti[2] ettha dukkaṭāpatti. Antamaso yāguṁ vā byañjanaṁ vā dentassa sāmaṇerassāpi hi mukhaṁ ullokayato dukkaṭameva. Kurundiyaṁ pana **"ekā piṇḍapātapaccayā**ti bhikkhuniparipācitaṁ piṇḍapātaṁ bhuñjantassa pācittiyan"ti vuttaṁ.

Aṭṭhānisaṁse sampassanti Kosambakakkhandhake vuttānisaṁse. **Ukkhittakā tayo vuttā**ti āpattiyā adassane appaṭikamme pāpikāya ca diṭṭhiyā appaṭinissaggeti. **Tecattālīsa sammāvattanā**ti tesaṁyeva ukkhittakānaṁ ettakesu vattesu vattanā.

Pañcaṭhāne musāvādoti pārājikasaṁghādisesathullaccayapācittiyadukkaṭasaṅkhāte pañcaṭṭhāne musāvādo gacchati. **Cuddasa paramanti vuccatī**ti dasāhaparamādinayena heṭṭhā vuttaṁ. **Dvādasa pāṭidesanīyā**ti bhikkhūnaṁ cattāri, bhikkhunīnaṁ aṭṭha. **Catunnaṁ desanāya cā**ti catunnaṁ accayadesanāyāti attho. Katamā pana sāti. Devadattena payojitānaṁ abhimārānaṁ accayadesanā, Anuruddhattherassa upaṭṭhāyikāya accayadesanā, vaḍḍhassa licchavino accayadesanā, Vāsabhagāmiyattherassa ukkhepanīyakammaṁ katvā āgatānaṁ bhikkhūnaṁ accayadesanāti ayaṁ catunnaṁ accayadesanā nāma.

Aṭṭhaṅgiko musāvādoti "pubbevassa hoti musā bhaṇissan"ti-ādiṁ katvā "vinidhāya saññan"tipariyosānehi[3] aṭṭhahi aṅgehi aṭṭhaṅgiko. Uposathaṅgānipi pāṇaṁ na haneti-ādinā nayena vuttāneva. **Aṭṭha dūteyyaṅgānī**ti "idha bhikkhave bhikkhu sotā ca hoti sāvetā cā"ti-ādinā[4] nayena saṁghabhedake vuttāni. **Aṭṭha titthiyavattāni** Mahākhandhake vuttāni.

Aṭṭhavācikā upasampadāti bhikkhunīnaṁ upasampadaṁ sandhāya vuttaṁ. **Aṭṭhannaṁ paccuṭṭhātabban**ti bhattagge aṭṭhannaṁ bhikkhūnīnaṁ itarāhi paccuṭṭhāya āsanaṁ

---

1. Vi 1. 169 piṭṭhe.
2. Vi 4. 348 piṭṭhe.
3. Vi 2. 3; Vi 5. 352 piṭṭhesu.
4. Vi 4. 364 piṭṭhe.

dātabbaṁ. **Bhikkhunovādako aṭṭhahī**ti aṭṭhahaṅgehi samannāgato bhikkhu bhikkhunovādako sammannitabbo.

Ekassa chejjanti gāthāya navasu janesu yo salākaṁ gāhetvā saṁghaṁ bhindati, tasseva chejjaṁ hoti, Devadatto viya pārājikaṁ āpajjati. Bhedakānuvattakānaṁ catunnaṁ thullaccayaṁ Kokālikādīnaṁ viya, dhammavādīnaṁ catunnaṁ anāpatti. Imā pana āpattiyo ca anāpattiyo ca[1] sabbesaṁ ekavatthukā saṁghabhedavatthukā eva.

Nava āghātavatthūnīti gāthāya **navahī**ti navahi bhikkhūhi saṁgho bhijjati. **Ñattiyā karaṇā navā**ti ñattiyā kātabbāni kammāni navāti attho. Sesaṁ uttanameva.

(4) Avandanīyapuggalādivaṇṇanā

477. **Dasa puggalā nābhivādetabbā**ti Senāsanakkhandhake vuttā dasa janā. **Añjali sāmīcena cā**ti sāmīcikammena saddhiṁ añjali ca tesaṁ na kātabbā, neva pānīyāpucchanatālavaṇṭaggahaṇādi khandhakavattaṁ tesaṁ dassetabbaṁ, na añjali paggaṇhitabboti attho. **Dasannaṁ dukkaṭan**ti tesaṁyeva dasannaṁ evaṁ karontassa dukkaṭaṁ hoti. **Dasa cīvaradhāraṇā**ti dasa divasāni atirekacīvarassa dhāraṇā anuññātāti attho.

Pañcannaṁ vassaṁvuṭṭhānaṁ, dātabbaṁ idha cīvaranti pañcannaṁ sahadhammikānaṁ sammukhāva dātabbaṁ. **Sattannaṁ sante**ti disāpakkanta-ummattakakhittacittavedanāṭṭānaṁ, tiṇṇañca ukkhittakānanti imesaṁ sattannaṁ sante patirūpe pāhake[2] parammukhāpi dātabbaṁ. **Soḷasannaṁ na dātabban**ti sesānaṁ Cīvarakkhandhake vuttānaṁ paṇḍakādīnaṁ soḷasannaṁ na dātabbaṁ.

Katisataṁ rattisataṁ, āpattiyo chāditvānāti katisataṁ āpattiyo rattisataṁ chādayitvāna. **Dasasataṁ rattisataṁ, āpattiyo chādayitvānā**ti dasasataṁ āpattiyo rattisataṁ chādayitvāna. Ayañhettha saṅkhepattho—yo divase sataṁ sataṁ saṁghādisesāpattiyo āpajjitvā dasa dasa divase paṭicchādeti, tena rattisataṁ āpattisahassaṁ paṭicchāditaṁ hoti, so sabbāva tā āpattiyo

1. Imā pana āpattiyo (Sī, Ka)
2. Paṭigāhake (Ka)

dasāhapaṭicchannāti parivāsaṁ yācitvā dasa rattiyo vasitvāna mucceyya pārivāsikoti.

Dvādasa kammadosā vuttāti apalokanakammaṁ adhammenavaggaṁ, adhammenasamaggaṁ, dhammenavaggaṁ, tathā ñattikammañattidutiyakammañatticatutthakammānipīti evaṁ ekekasmiṁ kamme tayo tayo katvā dvādasa kammadosā vuttā.

Catasso kammasampattiyoti apalokanakammaṁ dhammenasamaggaṁ, tathā sesānipīti evaṁ catasso kammasampattiyo vuttā.

Cha kammānīti adhammenavaggakammaṁ, adhammenasamaggakammaṁ, dhammapatirūpakenavaggakammaṁ, dhammapatirūpakenasamaggakammaṁ, dhammenavaggakammaṁ, dhammenasamaggakammanti evaṁ cha kammāni vuttāni. **Ekettha dhammikā katā**ti ekaṁ dhammena samaggakammamevettha dhammikaṁ katanti attho. Dutiyagāthāvissajjanepi etadeva dhammikaṁ.

Yaṁ desitāti yāni desitāni vuttāni pakāsitāni. **Anantajinenā**ti-ādīsu pariyantaparicchedabhāvarahitattā anantaṁ vuccati nibbānaṁ, taṁ Bhagavatā raññā sapattagaṇaṁ abhimadditvā rajjaṁ viya kilesagaṇaṁ abhimadditvā jitaṁ vijitaṁ adhigataṁ sampattaṁ, tasmā Bhagavā "anantajino"ti vuccati. Sveva iṭṭhāniṭṭhesu nibbikāratāya tādi, vikkhambhanatadaṅgasamucchedapaṭipassaddhinissaraṇavivekasaṅkhātaṁ vivekapañcakaṁ addasāti vivekadassī. Tena **anantajinena tādinā vivekadassinā** yāni āpattikkhandhāni desitāni vuttāni. **Ekettha sammati vinā samathehī**ti ayamettha padasambandho, yāni Satthārā satta āpattikkhandhāni desitāni, tattha ekāpi āpatti vinā samathehi na sammati, atha kho cha samathā cattāri adhikaraṇānīti sabbepime dhammā sammukhāvinayena sammanti, samāyogaṁ gacchanti. Ettha pana eko sammukhāvinayova vinā samathehi sammati, samathabhāvaṁ gacchati. Na hi tassa aññena samathena vinā anipphatti nāma atthi. Tena vuttaṁ "ekettha sammati vinā samathehī"ti, iminā tāva adhippāyena Aṭṭhakathāsu attho vutto. Mayaṁ pana vināti nipātassa paṭisedhanamattamatthaṁ gahetvā "ekettha sammati vinā

samathehī”ti etesu sattasu āpattikkhandhesu eko pārājikāpattikkhandho vinā samathehi sammatīti etamatthaṁ roceyyāma. Vuttampi cetaṁ “yā sā āpatti anavasesā, sā āpatti na katamena adhikaraṇena katamamhi ṭhāne na katamena samathena sammatī”ti.

Cha-ūnadiyaḍḍhasatāti “idha Upāli bhikkhu adhammaṁ dhammoti dīpeti, tasmiṁ adhammadiṭṭhi bhede adhammadiṭṭhi, tasmiṁ adhammadiṭṭhi bhede dhammadiṭṭhi, tasmiṁ adhammadiṭṭhi bhede vematiko, tasmiṁ dhammadiṭṭhi bhede adhammadiṭṭhi, tasmiṁ dhammadiṭṭhi bhede vematiko, tasmiṁ vematiko bhede adhammadiṭṭhi, tasmiṁ vematiko bhede dhammadiṭṭhi, tasmiṁ vematiko bhede vematiko”ti evaṁ yāni aṭṭhārasannaṁ bhedakaravatthūnaṁ vasena aṭṭhārasa aṭṭhakāni Saṁghabhedakakkhandhake vuttāni, tesaṁ vasena cha-ūnadiyaḍḍhasataṁ āpāyikā veditabbā.

Aṭṭhārasa anāpāyikāti “idha Upāli bhikkhu adhammaṁ dhammoti dīpeti, tasmiṁ dhammadiṭṭhi bhede dhammadiṭṭhi avinidhāya diṭṭhiṁ avinidhāya khantiṁ avinidhāya ruciṁ avinidhāya bhāvaṁ anussāveti, salākaṁ gāheti ‘ayaṁ dhammo, ayaṁ vinayo, idaṁ Satthusāsanaṁ, imaṁ gaṇhatha, imaṁ rocethā’ti, ayampi kho Upāli saṁghabhedako na āpāyiko na nerayiko na kappaṭṭho na atekiccho”ti evaṁ ekekasmiṁ vatthusmiṁ ekekaṁ katvā Saṁghabhedakakkhandhakāvasāne vuttā aṭṭhārasa janā. Aṭṭhārasa aṭṭhakā cha-ūnadiyaḍḍhasatavissajjane vuttāyeva.

(5) Soḷasakammādivaṇṇanā

478. **Kati kammānī**ti-ādīnaṁ sabbagāthānaṁ vissajjanaṁ uttānamevāti.

Aparadutiyagāthāsaṅgaṇikavaṇṇanā niṭṭhitā.

Sedamocanagāthā

(1) Avippavāsapañhāvaṇṇanā

479. Sedamocanagāthāsu **asaṁvāso**ti uposathapavāraṇādinā saṁvāsena asaṁvāso. **Sambhogo ekacco tahiṁ na labbhatī**ti akappiyasambhogo na labbhati, nahāpanabhojanādipaṭijagganaṁ pana mātarāyeva kātuṁ labbhati. **Avippavāsena anāpattī**ti sahagāraseyyāya anāpatti. **Pañhā mesā kusalehi cintitā**ti esā pañhā kusalehi paṇḍitehi cintitā. Assā vissajjanaṁ dārakamātuyā bhikkhuniyā veditabbaṁ, tassā hi puttaṁ sandhāyetaṁ vuttanti.

Avissajjitagāthā garubhaṇḍaṁ sandhāya vuttaṁ, attho panassā garubhaṇḍavinicchaye vutto yeva.

Dasa puggale na vadāmīti Senāsanakkhandhake vutte dasa puggale na vadāmi. **Ekādasa vivajjiyā**ti ye Mahākhandhake ekādasa vivajjanīyapuggalā vuttā, tepi na vadāmi. Ayaṁ pañhā naggaṁ bhikkhuṁ sandhāya vuttā.

Kathaṁ nu sikkhāya asādhāraṇoti pañhā nahāpitapubbakaṁ bhikkhuṁ sandhāya vuttā. Ayaṁ hi khurabhaṇḍaṁ pariharituṁ na labhati, aññe labhanti. Tasmā sikkhāya asādhāraṇo.

Taṁ puggalaṁ katamaṁ vadanti Buddhāti ayaṁ pañhā nimmitabuddhaṁ sandhāya vuttā.

Adhonābhiṁ vivajjiyāti adhonābhiṁ vivajjetvā. Ayaṁ pañhā yaṁ taṁ asīsakaṁ kabandhaṁ, yassa ure akkhīni ceva mukhañca hoti, taṁ sandhāya vuttā.

Bhikkhu saññācikāya kuṭinti ayaṁ pañhā tiṇacchādanaṁ kuṭiṁ sandhāya vuttā. Dutiyapañhā sabbamattikāmayaṁ kuṭiṁ sandhāya vuttā.

Āpajjeyya garukaṁ chejjavatthunti ayaṁ pañhā vajjapaṭicchādikaṁ bhikkhuniṁ sandhāya vuttā. Dutiyapañhā paṇḍakādayo abhabbapuggale sandhāya vuttā. Ekādasapi hi te gihibhāveyeva pārājikaṁ pattā.

Vācāti vācāya anālapanto. **Giraṁ no ca pare bhaṇeyyā**ti “iti ime sossantī”ti parapuggale sandhāya saddampi na nicchāreyya. Ayaṁ pañhā “santiṁ āpattiṁ nāvikareyya, sampajānamusāvādassa hotī”ti imaṁ musāvādaṁ sandhāya vuttā. Tassa hi bhikkhuno adhammikāya paṭiññāya tuṇhībhūtassa nisinnassa manodvāre āpatti nāma natthi. Yasmā pana āvikātabbaṁ na āvikaroti, tenassa vacīdvāre akiriyato ayaṁ āpatti samuṭṭhātīti veditabbā.

Saṁghādisesā caturoti ayaṁ pañhā aruṇugge gāmantarapariyāpannaṁ nadipāraṁ okkantabhikkhuniṁ sandhāya vuttā, sā hi sakagāmato paccūsasamaye nikkhamitvā aruṇuggamanakāle vuttappakāraṁ nadipāraṁ okkantamattāva rattivippavāsagāmantaranadipāragaṇamhā-ohīyanalakkhaṇena ekappahāreneva caturo saṁghādisese āpajjati.

Siyā āpattiyo nānāti ayaṁ pañhā ekato-upasampannā dve bhikkhuniyo sandhāya vuttā. Tāsu hi bhikkhūnaṁ santike ekato-upasampannāya hatthato gaṇhantassa pācittiyaṁ, bhikkhunīnaṁ santike ekato-upasampannāya hatthato gaṇhantassa dukkaṭaṁ.

Caturo janā saṁvidhāyāti ācariyo ca, tayo ca antevāsikā chamāsakaṁ bhaṇḍaṁ avahariṁsu, ācariyassa sāhatthikā tayo māsakā, āṇattiyāpi tayova, tasmā thullaccayaṁ āpajjati, itaresaṁ sāhatthiko ekeko, āṇattikā pañcāti tasmā pārājikaṁ āpajjiṁsu. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana adinnādānapārājike saṁvidāvahāravaṇṇanāyaṁ vutto.

(2) Pārājikādipañhāvaṇṇanā

480. **Chiddaṁ tasmiṁ ghare natthī**ti ayaṁ pañhā dussakuṭi-ādīni santhatapeyyālañca sandhāya vuttā.

Telaṁ madhuṁ phāṇitanti gāthā liṅgaparivattaṁ sandhāya vuttā.

Nissaggiyenāti gāthā pariṇāmanaṁ sandhāya vuttā. Yo hi saṁghassa pariṇatalābhato ekaṁ cīvaraṁ attano, ekaṁ aññassāti dve cīvarāni

ekaṁ mayhaṁ, ekaṁ tassa dehīti ekapayogena pariṇāmeti, so nissaggiyapācittiyañceva suddhikapācittiyañca ekato āpajjati.

Kammañca taṁ kuppeyya vaggapaccayāti ayaṁ pañhā dvādasayojanapamāṇesu Bārāṇasi-ādīsu nagaresu gāmasīmaṁ sandhāya vuttā.

Padavītihāramattenāti gāthā sañcarittaṁ sandhāya vuttā, atthopi cassā sañcarittavaṇṇanāyameva vutto.

Sabbāni tāni nissaggiyānīti ayaṁ pañhā aññātikāya bhikkhuniyā dhovāpanaṁ sandhāya vuttā. Sace hi tiṇṇampi cīvarānaṁ kāka-ūhadanaṁ vā kaddamamakkhitaṁ vā kaṇṇaṁ gahetvā bhikkhunī udakena dhovati, bhikkhussa kāyagatāneva nissaggiyāni honti.

Saraṇagamanampi na tassa atthīti saraṇagamana-upasampadāpi natthi. Ayaṁ pana pañhā Mahāpajāpatiyā[1] upasampadaṁ sandhāya vuttā.

Haneyya anariyaṁ mandoti tañhi itthiṁ vā purisaṁ vā anariyaṁ haneyya, ayaṁ pañhā liṅgaparivattena itthibhūtaṁ pitaraṁ purisabhūtañca mātaraṁ sandhāya vuttā.

Na tenānantharaṁ phuseti ayaṁ pañhā migasiṅgatāpasasīhakumārādīnaṁ viya tiracchānamātāpitaro sandhāya vuttā.

Acodayitvāti gāthā dūtenupasampadaṁ sandhāya vuttā. **Codayitvā**ti gāthā paṇḍakādīnaṁ upasampadaṁ sandhāya vuttā. Kurundiyaṁ pana paṭhamagāthā aṭṭha asammukhākammāni, dutiyā anāpattikassa kammaṁ sandhāya vuttāti āgataṁ.

Chindantassa āpattīti vanappatiṁ chindantassa pārājikaṁ, tiṇalatādiṁ chindantassa pācittiyaṁ, aṅgajātaṁ chindantassa thullaccayaṁ. **Chindantassa anāpattī**ti kese ca nakhe ca chindantassa anāpatti. **Chādentassa āpattī**ti attano āpattiṁ chādentassa aññesaṁ vā āpattiṁ. **Chādentassa anāpattī**ti gehādīni chādentassa anāpatti.

---

1. Mahāpajāpatigotamiyā (Ka)

Saccaṁ bhaṇantoti gāthāya "sikharaṇīsi ubhatobyañjanāsī"ti saccaṁ bhaṇanto garukaṁ āpajjati, sampajānamusāvāde pana musā bhāsato lahukāpatti hoti, abhūtārocane musā bhaṇanto garukaṁ āpajjati, bhūtārocane saccaṁ bhāsato lahukāpatti hotīti.

(3) Pācittiyādipañhāvaṇṇanā

481. **Adhiṭṭhitan**ti gāthā nissaggiyacīvaraṁ anissajjitvā paribhuñjantaṁ sandhāya vuttā.

Atthaṅga sūriyeti gāthā romanthakaṁ sandhāya vuttā.

Na rattacittoti gāthāya ayamattho—rattacitto methunadhammapārājikaṁ āpajjati, theyyacitto adinnādānapārājikaṁ, paraṁ maraṇāya cetento manussaviggahapārājikaṁ, saṁghabhedako pana na rattacitto, na ca pana theyyacitto, na cāpi so[1] paraṁ maraṇāya cetayi, salākaṁ panassa dentassa hoti chejjaṁ, pārājikaṁ hoti, salākaṁ paṭiggaṇhantassa bhedakānuvattakassa thullaccayaṁ.

Gaccheyya aḍḍhayojananti ayaṁ pañhā suppatiṭṭhitanigrodhasadisaṁ ekakulassa rukkhamūlaṁ sandhāya vuttā.

Kāyikānīti ayaṁ gāthā sambahulānaṁ itthīnaṁ kese vā aṅguliyo vā ekato gaṇhantaṁ sandāya vuttā.

Vācasikānīti ayaṁ gāthā "sabbā tumhe sikharaṇiyo"ti-ādinā nayena duṭṭhullabhāṇiṁ sandhāya vuttā.

Tissitthiyo methunaṁ taṁ na seveti tisso itthiyo vuttā, tāsupi yaṁ taṁ methunaṁ nāma, taṁ na sevati. **Tayo purise**ti tayo purisepi upagantvā methunaṁ na sevati. **Tayo anariyapaṇḍake**ti ubhatobyañjanasaṅkhāte tayo anariye, tayo ca paṇḍaketi imepi cha jane upagantvā methunaṁ na sevati. **Na cācare methunaṁ byañjanasmin**ti anulomapārājikavasenapi methunaṁ nācarati. **Chejjaṁ siyā methunadhammapaccayā**ti siyā methunadhammapaccayā pārājikanti. Ayaṁ pañhā aṭṭhavatthukaṁ

1. Na cāpi saṁghabhedako (Ka)

sandhāya vuttā, tassā hi methunadhammassa pubbabhāgaṁ kāyasaṁsaggaṁ āpajjituṁ vāyamantiyā methunadhammapaccayā chejjaṁ hoti.

Mātaraṁ cīvaranti ayaṁ gāthā piṭṭhisamaye vassikasāṭikatthaṁ satuppādakaraṇaṁ sandhāya vuttā, vinicchayo panassā vassikasāṭikasikkhāpadavaṇṇanāyameva vutto.

Kuddho ārādhako hotīti gāthā titthiyavattaṁ sandhāya vuttā. Titthiyo hi vattaṁ pūrayamāno titthiyānaṁ vaṇṇe bhaññamāne kuddho ārādhako hoti, vatthuttayassa vaṇṇe bhaññamāne kuddho gārayho hotīti tatthevassā vitthāro vutto. Dutiyagāthāpi tameva sandhāya vuttā.

Saṁghādisesanti-ādi gāthā yā bhikkhunī avassutāva avassutassa purisassa hatthato piṇḍapātaṁ gahetvā manussamaṁsalasuṇa paṇītabhojanasesa-akappiyamaṁsehi saddhiṁ omadditvā ajjhoharati, taṁ sandhāya vuttā.

Eko upasampanno eko anupasampannoti gāthā ākāsagataṁ sandhāya vuttā. Sace hi dvīsu sāmaṇeresu eko iddhiyā kesaggamattampi pathaviṁ muñcitvā nisinno hoti, so anupasampanno nāma hoti. Saṁghenāpi ākāse nisīditvā bhūmigatassa kammaṁ na kātabbaṁ. Sace karoti, kuppati.

Akappakatanti gāthā acchinnacīvarakaṁ bhikkhuṁ sandhāya vuttā. Tasmiṁyeva cassā sikkhāpade vitthārena vinicchayopi vutto.

Na deti na paṭiggaṇhātīti nāpi uyyojikā deti, na uyyojitā tassā[1] hatthato gaṇhāti. **Paṭiggaho tena na vijjatī**ti teneva kāraṇena uyyojikāya hatthato uyyojitāya paṭiggaho na vijjati. **Āpajjati garukan**ti evaṁ santepi avassutassa hatthato piṇḍapātaggahaṇe uyyojentī saṁghādisesāpattiṁ āpajjati. **Tañca paribhogapaccayā**ti tañca pana āpattiṁ āpajjamānā tassā uyyojitāya paribhogapaccayā

---

1. Tassa (Ka)

āpajjati. Tassā hi bhojanapariyosāne uyyojikāya saṁghādiseso hotīti. Dutiyagāthā tassāyeva udakadantaponaggahaṇe uyyojanaṁ sandhāya vuttā.

Na bhikkhunī no ca phuseyya vajjanti sattarasakesu hi aññataraṁ āpattiṁ āpajjitvā anādariyena chādayamānāpi bhikkhunī chādanapaccayā vajjaṁ na phusati, aññaṁ navaṁ āpattiṁ nāpajjati, paṭicchannāya vā appaṭicchannāya vā āpattiyā pakkhamānattameva labhati. Ayaṁ pana bhikkhunīpi na hoti, sāvasesañca garukaṁ āpajjitvā chādetvā vajjaṁ na phusati. **Pañhā mesā kusalehi cintitā**ti ayaṁ kira pañhā ukkhittakabhikkhuṁ sandhāya vuttā. Tena hi saddhiṁ vinayakammaṁ natthi, tasmā so saṁghādisesaṁ āpajjitvā chādento vajjaṁ na phusatīti.

Sedamocanagāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Pañcavagga

Kammavaggavaṇṇanā

482. Kammavagge catunnaṁ kammānaṁ nānākaraṇaṁ Samathakkhandhake vuttameva. Kiñcāpi vuttaṁ, atha kho ayaṁ kammavinicchayo nāma ādito paṭṭhāya vuccamāno pākaṭo hoti, tasmā ādito paṭṭhāyevettha vattabbaṁ vadissāma. **Cattārī**ti kammānaṁ gaṇanaparicchedavacanametaṁ. **Kammānī**ti paricchinnakammanidassanaṁ[1]. **Apalokanakammaṁ** nāma sīmaṭṭhakasaṁghaṁ sodhetvā chandārahānaṁ chandaṁ āharitvā samaggassa saṁghassa anumatiyā tikkhattuṁ sāvetvā kattabbaṁ kammaṁ. **Ñattikammaṁ** nāma vuttanayeneva samaggassa saṁghassa anumatiyā ekāya ñattiyā kattabbaṁ kammaṁ. **Ñattidutiyakammaṁ** nāma vuttanayeneva samaggassa saṁghassa anumatiyā ekāya ñattiyā ekāya ca anussāvanāyāti evaṁ ñattidutiyāya anussāvanāya kattabbaṁ kammaṁ. **Ñatticatutthakammaṁ** nāma vuttanayeneva samaggassa saṁghassa anumatiyā ekāya ñattiyā tīhi ca anussāvanāhīti evaṁ ñatticatutthāti tīhi anussāvanāhi kattabbaṁ kammaṁ.

Tattha apalokanakammaṁ apaloketvāva kātabbaṁ, ñattikammādivasena na kātabbaṁ. Ñattikammampi ekaṁ ñattiṁ ṭhapetvāva kātabbaṁ, apalokanakammādivasena na kātabbaṁ. Ñattidutiyakammaṁ pana apaloketvā kātabbampi atthi, akātabbampi atthi.

Tattha sīmāsammuti, sīmāsamūhananaṁ, kathinadānaṁ, kathinuddhāro, kuṭivatthudesanā, vihāravatthudesanāti imāni cha kammāni garukāni apaloketvā kātuṁ na vaṭṭanti, ñattidutiyakammavācaṁ sāvetvāva kātabbāni. Avasesā terasa sammutiyo senāsanaggāhakamatakacīvaradānādisammutiyo cāti etāni lahukakammāni apaloketvāpi kātuṁ vaṭṭanti, ñattikammañatticatutthakammavasena pana na kātabbameva. Ñatticatutthakammavasena kayiramānaṁ daḷhataraṁ hoti, tasmā kātabbanti ekacce vadanti. Evaṁ pana sati kammasaṅkaro hoti, tasmā na kātabbanti paṭikkhittameva. Sace pana akkharaparihīnaṁ vā padaparihīnaṁ vā duruttapadaṁ vā

---

1. Kammadassanaṁ (Ka)

hoti, tassa sodhanatthaṁ punappunaṁ vattuṁ vaṭṭati. Idaṁ akuppakammassa daḷhīkammaṁ hoti, kuppakamme kammaṁ hutvā tiṭṭhati.

Ñatticatutthakammaṁ ñattiñca tisso ca kammavācāyo sāvetvāva kātabbaṁ, apalokanakammādivasena na kātabbaṁ. **Pañcahākārehi vipajjantī**ti pañcahi kāraṇehi vipajjanti.

483. **Sammukhākaraṇīyaṁ kammaṁ asammukhā karoti vatthuvipannaṁ adhammakamman**ti ettha atthi kammaṁ sammukhākaraṇīyaṁ, atthi asammukhākaraṇīyaṁ. Tattha asammukhākaraṇīyaṁ nāma dūtenupasampadā, pattanikkujjanaṁ, pattukkujjanaṁ, ummattakassa bhikkhuno ummattakasammuti, sekkhānaṁ kulānaṁ sekkhasammuti, Channassa bhikkhuno brahmadaṇḍo, Devadattassa pakāsanīyakammaṁ, appasādanīyaṁ dassentassa bhikkhuno bhikkhunisaṁghena kātabbaṁ avandanīyakammanti aṭṭhavidhaṁ hoti. Taṁ sabbaṁ tattha tattha vuttanayeneva veditabbaṁ. Idaṁ aṭṭhavidhampi kammaṁ asammukhā kataṁ sukataṁ hoti akuppaṁ.

Sesāni sabbakammāni sammukhā eva kātabbāni, Saṁghasammukhatā, dhammasammukhatā, vinayasammukhatā, puggalasammukhatāti imaṁ catubbidhaṁ sammukhāvinayaṁ upanetvāva kātabbāni. Evaṁ katāni hi sukatāni honti. Evaṁ akatāni panetāni imaṁ sammukhāvinayasaṅkhātaṁ vatthuṁ vinā katattā vatthuvipannāni nāma honti. Tena vuttaṁ "sammukhākaraṇīyaṁ kammaṁ asammukhā karoti vatthuvipannaṁ adhammakamman"ti.

Paṭipucchākaraṇīyādīsupi paṭipucchādikaraṇameva vatthu, taṁ vatthuṁ vinā katattā tesampi vatthuvipannatā veditabbā. Idaṁ panettha vacanatthamattaṁ, **paṭipucchā karaṇīyaṁ appaṭipucchā karotī**ti pucchitvā codetvā sāretvā kātabbaṁ apucchitvā acodetvā asāretvā[1] karoti. **Paṭiññāya karaṇīyaṁ appaṭiññāya karotī**ti paṭiññaṁ āropetvā yathādinnāya paṭiññāya kātabbaṁ appaṭiññāya karontassa vippalapantassa balakkārena karoti. **Sativinayārahassā**ti Dabbamallaputtattherasadisassa khīṇāsavassa. **Amūḷhavinayārahassā**ti Gaggabhikkhusadisassa ummattakassa. **Tassapāpiyasikakammārahassā**ti Upavāḷabhikkhusadisassa ussannapāpassa. Esa nayo sabbattha.

1. Asāretvāva (Syā, Ka)

Anuposathe uposathaṁ karotīti anuposathadivase uposathaṁ karoti. Uposathadivaso nāma ṭhapetvā kattikamāsaṁ avasesesu ekādasasu māsesu bhinnassa saṁghassa sāmaggidivaso ca yathāvuttacātuddasapannarasā ca, etaṁ tippakārampi uposathadivasaṁ ṭhapetvā aññasmiṁ divase uposathaṁ karonto anuposathe uposathaṁ karoti nāma. Yatra hi pattacīvarādīnaṁ atthāya appamattakena kāraṇena vivadantā uposathaṁ vā pavāraṇaṁ vā ṭhapenti, tattha tasmiṁ adhikaraṇe vinicchite "samaggā jātāmhā"ti antarā sāmaggi-uposathaṁ kātuṁ na labhanti, karontehi anuposathe uposatho kato nāma hoti.

Apavāraṇāya pavāretīti apavāraṇādivase pavāreti. Pavāraṇādivaso nāma ekasmiṁ kattikamāse bhinnassa saṁghassa sāmaggidivaso ca paccukkaḍḍhitvā ṭhapitadivaso ca dve ca puṇṇamāsiyo. Evaṁ catubbidhampi pavāraṇādivasaṁ ṭhapetvā aññasmiṁ divase pavārento apavāraṇāya pavāreti nāma. Idhāpi appamattakassa vivādassa vūpasame sāmaggipavāraṇaṁ kātuṁ na labhanti, karontehi apavāraṇāya pavāraṇā katā hoti. Apica ūnavīsativassaṁ vā antimavatthuṁ ajjhāpannapubbaṁ vā ekādasasu vā abhabbapuggalesu aññataraṁ upasampādentassapi vatthuvipannaṁ adhammakammaṁ hoti. Evaṁ vatthuko kammāni vipajjanti.

484. Ñattito vipattiyaṁ pana **vatthuṁ na parāmasatī**ti yassa upasampadādikammaṁ karoti, taṁ na parāmasati, tassa nāmaṁ na gaṇhāti. "Suṇātu me bhante saṁgho, ayaṁ Dhammarakkhito āyasmato Buddharakkhitassa upasampadāpekkho"ti vattabbe "suṇātu me bhante saṁgho, āyasmato Buddharakkhitassa upasampadāpekkho"ti vadati, evaṁ vatthuṁ na parāmasati.

Saṁghaṁ na parāmasatīti saṁghassa nāmaṁ na gaṇhāti. Suṇātu me bhante saṁgho, ayaṁ Dhammarakkhito"ti vattabbe "suṇātu me bhante, ayaṁ Dhammarakkhito"ti vadati, evaṁ saṁghaṁ na parāmasati.

Puggalaṁ na parāmasatīti yo upasampadāpekkhassa upajjhāyo, taṁ na parāmasati, tassa nāmaṁ na gaṇhāti. "Suṇātu me bhante saṁgho, ayaṁ Dhammarakkhito āyasmato Buddharakkhitassa upasampadāpekkho"ti

vattabbe "suṇātu me bhante saṁgho, ayaṁ Dhammarakkhito upasampadāpekkho"ti vadati, evaṁ puggalaṁ na parāmasati.

Ñattiṁ na parāmasatīti sabbena sabbaṁ ñattiṁ na parāmasati. Ñattidutiyakamme ñattiṁ aṭṭhapetvā dvikkhattuṁ kammavācāya eva anussāvanakammaṁ karoti, ñatticatutthakammepi ñattiṁ aṭṭhapetvā catukkhattuṁ kammavācāya eva anussāvanakammaṁ karoti. Evaṁ ñattiṁ na parāmasati.

Pacchā vā ñattiṁ ṭhapetīti paṭhamaṁ kammavācāya anussāvanakammaṁ katvā "esā ñattī"ti vatvā "khamati saṁghassa, tasmā tuṇhī, evametaṁ dhārayāmī"ti vadati, evaṁ pacchā ñattiṁ ṭhapeti. Iti imehi pañcahākārehi ñattito kammāni vipajjanti.

485. Anussāvanato vipattiyaṁ pana vatthu-ādīni vuttanayeneva veditabbāni. Evaṁ pana nesaṁ aparāmasanaṁ hoti—"suṇātu me bhante saṁgho"ti paṭhamānussāvane "dutiyampi etamatthaṁ vadāmi. Tatiyampi etamatthaṁ vadāmi, suṇātu me bhante saṁgho"ti dutiyatatiyānussāvanāsu vā "ayaṁ Dhammarakkhito āyasmato Buddharakkhitassa upasampadāpekkho"ti vattabbe "suṇātu me bhante saṁgho, āyasmato Buddharakkhitassā"ti vadanto vatthuṁ na parāmasati nāma. "Suṇātu me bhante saṁgho, ayaṁ Dhammarakkhito"ti vattabbe "suṇātu me bhante, ayaṁ Dhammarakkhito"ti vadanto saṁghaṁ na parāmasati nāma. "Suṇātu me bhante saṁgho, ayaṁ Dhammarakkhito āyasmato Buddharakkhitassā"ti vattabbe "suṇātu me bhante saṁgho, ayaṁ Dhammarakkhito upasampadāpekkho"ti vadanto puggalaṁ na parāmasati nāma.

Sāvanaṁ[1] hāpetīti sabbena sabbaṁ kammavācāya anussāvanaṁ na karoti, ñattidutiyakamme dvikkhattuṁ ñattimeva ṭhapeti, ñatticatutthakamme catukkhattuṁ ñattimeva ṭhapeti, evaṁ anussāvanaṁ hāpeti. Yopi ñattidutiyakamme ekaṁ ñattiṁ ṭhapetvā ekaṁ kammavācaṁ anussāvento akkharaṁ vā chaḍḍeti, padaṁ vā duruttaṁ karoti, ayampi anussāvanaṁ hāpetiyeva. Ñatticatutthakamme pana ekaṁ ñattiṁ ṭhapetvā sakimeva vā dvikkhattuṁ vā kammavācāya anussāvanaṁ karontopi akkharaṁ vā padaṁ

1. Anusāvanaṁ (Sī)

vā chaḍḍentopi duruttaṁ karontopi anussāvanaṁ hāpetiyevāti veditabbā.

Duruttaṁ karotīti ettha pana ayaṁ vinicchayo, yo hi aññasmiṁ akkhare vattabbe aññaṁ vadati, ayaṁ duruttaṁ karoti nāma. Tasmā kammavācaṁ karontena bhikkhunā yvāyaṁ—

Sithilaṁ dhanitañca dīgharassaṁ,
Garukaṁ lahukañca niggahitaṁ.
Sambandhaṁ vavatthitaṁ vimuttaṁ,
Dasadhā byañjanabuddhiyā pabhedoti—

Vutto, ayaṁ suṭṭhu upalakkhetabbo. Ettha hi **sithilaṁ** nāma pañcasu vaggesu paṭhamatatiyaṁ. **Dhanitaṁ** nāma tesveya dutiyacatutthaṁ. **Dīghan**ti dīghena kālena vattabbaṁ ākārādi. **Rassan**ti tato upaḍḍhakālena vattabbaṁ akārādi. **Garukan**ti dīghameva, yaṁ vā āyasmato Buddharakkhitattherassa yassa nakkhamatīti evaṁ saṁyogaparaṁ katvā vuccati. **Lahukan**ti rassameva, yaṁ vā āyasmato Buddharakkhitatherassa yassa na khamatīti evaṁ asaṁyogaparaṁ katvā vuccati. **Niggahitan**ti yaṁ karaṇāni niggahetvā avissajjetvā avivaṭena mukhena sānunāsikaṁ katvā vattabbaṁ. **Sambandhan**ti yaṁ parapadena sambandhitvā tuṇhissāti vā tuṇhassāti vā vuccati. **Vavatthitan**ti yaṁ parapadena asambandhaṁ katvā vicchinditvā tuṇhī assāti vā tuṇha assāti vā vuccati. **Vimuttan**ti yaṁ karaṇāni aniggahetvā vissajjetvā vivaṭena mukhena anusāsikaṁ akatvā vuccati.

Tattha suṇātu meti vattabbe ta-kārassa tha-kāraṁ katvā "suṇāthu me"ti vacanaṁ sithilassa dhanitakaraṇaṁ nāma. Tathā "pattakallaṁ esā ñattī"ti vattabbe "patthakallaṁ esā ñatthī"ti-ādivacanañca. "Bhante saṁgho"ti vattabbe bha-kāra gha-kārānaṁ ba-kāra ga-kāre katvā "bante saṁgo"ti vacanaṁ dhanitassa sithilakaraṇaṁ nāma. "Suṇātu me"ti vivaṭena mukhena vattabbe pana "suṇaṁtu me"ti vā "esā ñattī"ti vattabbe "esaṁ ñattī"ti vā avivaṭena mukhena anunāsikaṁ katvā vacana vimuttassa niggahitavacanaṁ nāma. "Pattakallan"ti avivaṭena mukhena anunāsikaṁ katvā vattabbe "pattakallā"ti vivaṭena mukhena anunāsikaṁ akatvā vacanaṁ niggahitassa vimuttavacanaṁ nāma.

Iti sithile kattabbe dhanitaṁ, dhanite kattabbe sithilaṁ, vimutte kattabbe niggahitaṁ, niggahite kattabbe vimuttanti imāni cattāri byañjanāni antokammavācāya kammaṁ dūsenti. Evaṁ vadanto hi aññasmiṁ akkhare vattabbe aññaṁ vadati, duruttaṁ karotīti vuccati. Itaresu pana dīgharassādīsu chasu byañjanesu dīghaṭṭhāne dīghameva, rassaṭṭhāne ca rassamevāti evaṁ yathāṭhāne taṁ tadeva akkharaṁ bhāsantena anukkamāgataṁ paveṇiṁ avināsentena kammavācā kātabbā. Sace pana evaṁ akatvā dīghe vattabbe rassaṁ, rasse vā vattabbe dīghaṁ vadati, tathā garuke vattabbe lahukaṁ, lahuke vā vattabbe garukaṁ vadati, sambandhe vā pana vattabbe vavatthitaṁ, vavatthite vā vattabbe sambandhaṁ vadati, evaṁ vuttepi kammavācā na kuppati. Imāni hi cha byañjanāni kammaṁ na kopenti.

Yaṁ pana suttantikattherā "da-kāro ta-kāramāpajjati, ta-kāro da-kāramāpajjati, ca-kāro ja-kāramāpajjati, ja-kāro ca-kāramāpajjati, yakāro ka-kāramāpajjati, ka-kāro yakāramāpajjati, tasmā da-kārādīsu vattabbesu ta-kārādivacanaṁ na virujjhatī"ti vadanti, taṁ kammavācaṁ patvā na vaṭṭati. Tasmā vinayadharena neva da-kāro ta-kāro kātabbo -pa- na ka-kāro ya-kāro. Yathāpāḷiyā niruttiṁ sodhetvā dasavidhāya byañjananiruttiyā vuttadose pariharantena kammavācā kātabbā. Itarathā hi sāvanaṁ hāpeti nāma.

Akāle vā sāvetīti sāvanāya akāle anokāse ñattiṁ aṭṭhapetvā paṭhamaṁyeva anussāvanakammaṁ katvā pacchā ñattiṁ ṭhapeti. Iti imehi pañcahākārehi anussāvanato kammāni vipajjanti.

486. Sīmato vipattiyaṁ pana **atikhuddakasīmā** nāma yā ekavīsati bhikkhū na gaṇhāti. Kurundiyaṁ pana yattha ekavīsati bhikkhū nisīdituṁ na sakkontīti vuttaṁ. Tasmā yā evarūpā sīmā, ayaṁ sammatāpi asammatā, gāmakhettasadisāva hoti, tattha kataṁ kammaṁ kuppati. Esa nayo sesasīmāsupi. Ettha pana **atimahatī**ti nāma yā kesaggamattenāpi tiyojanaṁ atikkāmetvā sammatā hoti. **Khaṇḍanimittā** nāma aghaṭitanimittā vuccati. Puratthimāya disāya nimittaṁ kittetvā anukkameneva dakkhiṇāya pacchimāya uttarāya disāya kittetvā puna puratthimāya disāya pubbakittitaṁ nimittaṁ paṭikittetvāva ṭhapetuṁ vaṭṭati, evaṁ akhaṇḍanimittā hoti.

Sace pana anukkamena āharitvā uttarāya disāya nimittaṁ kittetvā tattheva ṭhapeti, khaṇḍanimittā hoti. Aparāpi **khaṇḍanimittā** nāma yā animittupagaṁ tacasārarukkhaṁ vā khāṇukaṁ vā paṁsupuñjavālikāpuñjānaṁ vā aññataraṁ antarā ekaṁ nimittaṁ katvā sammatā hoti. **Chāyānimittā** nāma yā pabbatacchāyādīnaṁ yaṁkiñji chāyaṁ nimittaṁ katvā sammatā hoti. **Animittā** nāma yā sabbena sabbaṁ nimittāni akittetvā sammatā hoti.

Bahisīme ṭhito sīmaṁ sammannati nāma nimittāni kittetvā nimittānaṁ bahi ṭhito sammannati. **Nadiyā samudde jātassare sīmaṁ sammannatī**ti etesu nadi-ādīsu yaṁ sammannati, sā evaṁ sammatāpi "sabbā bhikkhave nadī asīmā, sabbo samuddo asīmo, sabbo jātassaro asīmo"ti[1] vacanato asammatāva hoti. **Sīmāya sīmaṁ sambhindatī**ti attano sīmāya paresaṁ sīmaṁ sambhindati. **Ajjhottharatī**ti attano sīmāya paresaṁ sīmaṁ ajjhottharati. Tattha yathā sambhedo ca ajjhottharaṇañca hoti, taṁ sabbaṁ Uposathakkhandhake vuttameva. Iti imā ekādasapi sīmā asīmā gāmakhettasadisā eva, tāsu nisīditvā kataṁ kammaṁ kuppati. Tena vuttaṁ "imehi ekādasahi ākārehi sīmato kammāni vipajjantī"ti.

487-488. Parisato kammavipattiyaṁ pana kiñci anuttānaṁ nāma natthi. Yampi tattha kammappattachandārahalakkhaṇaṁ vattabbaṁ siyā, tampi parato "cattāro bhikkhū pakatattā kammappattā"ti-ādinā nayena vuttameva. Tattha **pakatattā kammappattā**ti catuvaggakaraṇe kamme cattāro pakatattā anukkhitā anissāritā parisuddhasīlā cattāro bhikkhū kammappattā kammassa arahā anucchavikā sāmino. Na tehi vinā taṁ kammaṁ kayirati, na tesaṁ chando vā pārisuddhi vā eti. Avasesā pana sacepi sahassamattā honti, sace samānasaṁvāsakā, sabbe chandārahāva honti, chandapārisuddhiṁ datvā āgacchantu vā mā vā, kammaṁ pana tiṭṭhati. Yassa pana saṁgho parivāsādikammaṁ karoti, so neva kammappatto, nāpi chandāraho. Apica yasmā taṁ puggalaṁ vatthuṁ katvā saṁgho kammaṁ karoti, tasmā "kammāraho"ti vuccati. Sesakammesupi eseva nayo.

---

1. Vi 3. 150 piṭṭhe.

489. Puna **cattāri kammānī**ti-ādiko nayo paṇḍakādīnaṁ avatthubhāvadassanatthaṁ vutto. Sesamettha uttānameva.

Apalokanakammakathā

495-496. Idāni tesaṁ kammānaṁ pabhedadassanatthaṁ **apalokanakammaṁ kati ṭhānāni gacchatī**ti-ādimāha. Tattha **apalokanakammaṁ pañca ṭhānāni gacchati osāraṇaṁ, nissāraṇaṁ, bhaṇḍukammaṁ, brahmadaṇḍaṁ, kammalakkhaṇaññeva pañcaman**ti ettha "osāraṇaṁ nissāraṇan"ti padasiliṭṭhatāyesaṁ vuttaṁ, paṭhamaṁ pana nissāraṇā hoti, pacchā osāraṇā. Tattha yā Kaṇṭakasāmaṇerassa daṇḍakammanāsanā, sā "nissāraṇā"ti veditabbā. Tasmā etarahi sacepi sāmaṇero Buddhassa vā dhammassa vā saṁghassa vā avaṇṇaṁ bhaṇati, "akappiyaṁ kappiyan"ti dīpeti, micchādiṭṭhiko hoti antaggāhikāya diṭṭhiyā samannāgato. So yāvatatiyaṁ nivāretvā taṁ laddhiṁ nissajjāpetabbo. No ce vissajjeti, saṁghaṁ sannipātetvā "vissajjehī"ti vattabbo. No ce vissajjeti, byattena bhikkhunā apalokanakammaṁ katvā nissāretabbo. Evañca pana kammaṁ kātabbaṁ—

> Saṁghaṁ bhante pucchāmi "ayaṁ itthannāmo sāmaṇero Buddhassa dhammassa saṁghassa avaṇṇavādī micchādiṭṭhiko, yaṁ aññe sāmaṇerā labhanti dirattatirattaṁ bhikkhūhi saddhiṁ sahaseyyaṁ, tassa alābhāya nissāraṇā vuccati saṁghassā"ti. Dutiyampi. Tatiyampi bhante saṁghaṁ pucchāmi "ayaṁ itthannāmo sāmaṇero Buddhassa -pa- ruccati saṁghassā"ti, cara pire vinassāti.

So aparena samayena "ahaṁ bhante bālatāya aññāṇatāya alakkhikatāya evaṁ akāsiṁ, svāhaṁ saṁghaṁ khamāpemī"ti khamāpento yāvatatiyaṁ yācāpetvā apalokanakammeneva osāretabbo. Evaṁ pana osāretabbo, saṁghamajjhe byattena bhikkhunā saṁghassa anumatiyā sāvetabbaṁ—

> Saṁghaṁ bhante pucchāmi "ayaṁ itthannāmo sāmaṇero Buddhassa dhammassa saṁghassa avaṇṇavādī micchādiṭṭhiko, yaṁ aññe sāmaṇerā labhanti bhikkhūhi saddhiṁ dirattatirattaṁ sahaseyyaṁ,

tassa alābhāya nissārito, svāyaṁ idāni sorato nivātavutti lajjidhammaṁ okkanto hirottappe patiṭṭhito katadaṇḍakammo accayaṁ deseti, imassa sāmaṇerassa yathā pure kāyasambhogasāmaggidānaṁ ruccati saṁghassā"ti.

Evaṁ tikkhattuṁ vattabbaṁ. Evaṁ apalokanakammaṁ osāraṇañca nissāraṇañca gacchati. **Bhaṇḍukammaṁ** Mahākhandhakavaṇṇanāyaṁ vuttameva, **brahmadaṇḍo** Pañcasatikakkhandhake vuttoyeva. Na kevalaṁ panesa channasseva paññatto, yo aññopi bhikkhu mukharo hoti, bhikkhū duruttavacanehi ghaṭṭento khuṁsento vambhento viharati, tassapi dātabbo. Evañca pana dātabbo, saṁghamajjhe byattena bhikkhunā saṁghassa anumatiyā sāvetabbaṁ—

Bhante itthannāmo bhikkhu mukharo bhikkhū duruttavacanehi ghaṭṭento viharati, so bhikkhu yaṁ iccheyya, taṁ vadeyya, bhikkhūhi itthannāmo bhikkhu neva vattabbo, na ovaditabbo, na anusāsitabbo. Saṁghaṁ bhante pucchāmi "itthannāmassa bhikkhuno brahmadaṇḍassa dānaṁ ruccati saṁghassā"ti. Dutiyampi pucchāmi. Tatiyampi pucchāmi "itthannāmassa bhante bhikkhuno brahmadaṇdassa dānaṁ ruccati saṁghassā"ti.

Tassa aparena samayena sammā vattitvā khamāpentassa brahmadaṇḍo paṭippassambhetabbo. Evañca pana paṭippassambhetabbo, byattena bhikkhunā saṁghamajjhe sāvetabbaṁ—

Bhante bhikkhusaṁgho asukassa bhikkhuno brahmadaṇḍaṁ adāsi, so bhikkhu sorato nivātavutti lajjidhammaṁ okkanto hirottappe patiṭṭhito paṭisaṅkhā āyatiṁ saṁvare tiṭṭhati, saṁghaṁ bhante pucchāmi "tassa bhikkhuno brahmadaṇḍassa paṭippassaddhi ruccati saṁghassā"ti.

Evaṁ yāvatatiyaṁ vatvā apalokanakammeneva brahmadaṇḍo paṭippassambhetabboti.

Kammalakkhaṇaññeva pañcamanti yaṁ taṁ Bhagavatā Bhikkhunikkhandhake "tena kho pana samayena chabbaggiyā bhikkhū bhikkhuniyo kaddamodakena osiñcanti appeva nāma amhesu sārajjeyyunti, kāyaṁ vivaritvā bhikkhuni

dassenti, ūruṁ vivaritvā bhikkhunīnaṁ dassenti, aṅgajātaṁ vivaritvā bhikkhunīnaṁ dassenti, bhikkhuniyo obhāsenti, bhikkhunīhi saddhiṁ sampayojenti 'appeva nāma amhesu sārajjeyyun'ti, imesu vatthūsu tesaṁ bhikkhūnaṁ dukkaṭaṁ paññapetvā 'anujānāmi bhikkhave tassa bhikkhuno daṇḍakammaṁ kātun'ti. Atha kho bhikkhunīnaṁ etadahosi 'kiṁ nu kho daṇḍakammaṁ kātabban'ti. Bhagavato etamatthaṁ ārocesuṁ. Avandiyo so bhikkhave bhikkhu bhikkhunisaṁghena kātabbo"ti evaṁ avandiyakammaṁ anuññātaṁ, taṁ kammalakkhaṇaññeva pañcamaṁ imassa apalokanakammassa ṭhānaṁ hoti. Tassa hi kammaññeva lakkhaṇaṁ, na osāraṇādīni, tasmā "kammalakkhaṇan"ti vuccati. Tassa karaṇaṁ tattheva vuttaṁ. Apica naṁ paṭippassaddhiyā saddhiṁ vitthārato dassetuṁ idhāpi vadāma, bhikkhunupassaye sannipatitassa bhikkhunisaṁghassa anumatiyā byattāya bhikkhuniyā sāvetabbaṁ—

> Ayye asuko nāma ayyo bhikkhunīnaṁ apāsādikaṁ dasseti, etassa ayyassa avandiyakaraṇaṁ ruccatīti bhikkhunisaṁghaṁ pucchāmi. Dutiyampi. Tatiyampi bhikkhunisaṁghaṁ pucchāmīti.

Evaṁ tikkhattuṁ sāvetvā apalokanakammena avandiyakammaṁ kātabbaṁ.

Tato paṭṭhāya so bhikkhu bhikkhunīhi na vanditabbo. Sace avandiyamāno hirottappaṁ paccupaṭṭhapetvā sammā vattati, tena bhikkhuniyo khamāpetabbā. Khamāpentena bhikkhunupassayaṁ agantvā vihāreyeva saṁghaṁ vā gaṇaṁ vā ekaṁ bhikkhuṁ vā upasaṅkamitvā ukkuṭikaṁ nisīditvā añjaliṁ paggahetvā "ahaṁ bhante paṭisaṅkhā āyatiṁ saṁvare tiṭṭhāmi, na puna apāsādikaṁ dassessāmi, bhikkhunisaṁgho mayhaṁ khamatū"ti khamāpetabbaṁ. Tena saṁghena vā gaṇena vā ekaṁ bhikkhuṁ pesetvā ekabhikkhunā vā sayameva gantvā bhikkhuniyo vattabbā "ayaṁ bhikkhu paṭisaṅkhā āyatiṁ saṁvare ṭhito, iminā accayaṁ desetvā bhikkhunisaṁgho khamāpito, bhikkhunisaṁgho imaṁ vandiyaṁ karotū"ti. So vandiyo kātabbo. Evañca pana kātabbo, bhikkhunupassaye sannipatitassa bhikkhunisaṁghassa anumatiyā byattāya bhikkhuniyā sāvetabbaṁ—

> Ayaṁ ayye asuko nāma ayyo bhikkhunīnaṁ apāsādikaṁ dassetīti bhikkhunisaṁghena avandiyo kato, so lajjidhammaṁ okkamitvā paṭisaṅkhā āyatiṁ saṁvare ṭhito accayaṁ desetvā

bhikkhunisaṁghaṁ khamāpesi, tassa ayyassa vandiyakaraṇaṁ ruccatīti bhikkhunisaṁghaṁ pucchāmīti—

tikkhattuṁ vattabbaṁ. Evaṁ apalokanakammeneva vandiyo kātabbo.

Ayaṁ panettha Pāḷimuttakopi kammalakkhaṇavinicchayo. Idañhi kammalakkhaṇaṁ nāma bhikkhunisaṁghamūlakaṁ paññattaṁ, bhikkhusaṁghassāpi panetaṁ labbhatiyeva. Yañhi bhikkhusaṁgho salākaggayāgaggabhattagga-uposathaggesu apalokanakammaṁ karoti, etampi kammalakkhaṇameva. Acchinnacīvarajiṇṇacīvaranaṭṭhacīvarānañhi saṁghaṁ sannipātetvā byattena bhikkhunā yāvatatiyaṁ sāvetvā apalokanakammaṁ katvā cīvaraṁ dātuṁ vaṭṭati. Appamattakavissajjakena pana cīvaraṁ karontassa Senāsanakkhandhakavaṇṇanāyaṁ vuttappabhedāni sūci-ādīni ana paloketvāpi dātabbāni. Tesaṁ dāne soyeva issaro, tato atirekaṁ dentena apaloketvā dātabbaṁ. Tato hi atirekadāne saṁgho sāmī. Gilānabhesajjampi tattha vuttappakāraṁ sayameva dātabbaṁ. Atirekaṁ icchantassa apaloketvā dātabbaṁ. Yopi ca dubbalo vā chinniriyāpatho vā pacchinnabhikkhācārapatho vā mahāgilāno, tassa mahāvāsesu tatruppādato devasikaṁ nāḷi[1] vā upaḍḍhanāḷi[2] vā ekadivasaṁyeva vā pañca vā dasa vā taṇḍulanāḷiyo dentena apalokanakammaṁ katvā va dātabbā. Pesalassa bhikkhuno tatruppādato iṇapalibodhampi bahussutassa saṁghabhāranitthārakassa bhikkhuno anuṭṭhāpanīyasenāsanampi saṁghakiccaṁ karontānaṁ kappiyakārakādīnaṁ bhattavetanampi apalokanakammena dātuṁ vaṭṭati.

Catupaccayavasena dinnatatruppādato saṁghikaṁ āvāsaṁ jaggāpetuṁ vaṭṭati. "Ayaṁ bhikkhu issaravatāya vicāretī"ti kathāpacchindanatthaṁ pana salākaggādīsu vā antarasannipāte vā saṁghaṁ pucchitvāva jaggāpetabbo. Cīvarapiṇḍapātatthāya odissadinnatatruppādatopi apaloketvā āvāso jaggāpetabbo. Anapaloketvāpi vaṭṭati, "sūro vatāyaṁ bhikkhu cīvarapiṇḍapātatthāya dinnato āvāsaṁ jaggāpetī"ti evaṁ uppannakathāpacchedanatthaṁ pana apalokanakammameva katvā jaggāpetabbo.

1. Nāḷiṁ (Syā) 2. Upaḍḍhanāḷiṁ (Syā)

Cetiye chattaṁ vā vedikaṁ vā bodhigharaṁ vā āsanagharaṁ vā akataṁ vā karontena jiṇṇaṁ vā paṭisaṅkharontena sudhākammaṁ vā karontena manusse samādapetvā kātuṁ vaṭṭati. Sace kārako natthi, cetiyassa upanikkhepato kāretabbaṁ. Upanikkhepepi asati apalokanakammaṁ katvā tatruppādato kāretabbaṁ, saṁghikenapi. Saṁghikena hi apaloketvā cetiyakiccaṁ kātuṁ vaṭṭati, cetiyassa santakena apaloketvāpi saṁghikakiccaṁ kātuṁ na vaṭṭati. Tāvakālikaṁ pana gahetvā pākatikaṁ kātuṁ vaṭṭati.

Cetiye sudhākammādīni karontehi pana bhikkhācārato vā saṁghato vā yāpanamattaṁ alabhantehi cetiyasantakato yāpanamattaṁ gahetvā paribhuñjantehi vattaṁ kātuṁ vaṭṭati. Vattaṁ karomāti macchamaṁsādīhi saṁghabhattaṁ kātuṁ na vaṭṭati. Ye vihāre ropitā phalarukkhā saṁghena pariggahitā honti, jagganakammaṁ labhanti, yesaṁ phalāni ghaṇṭiṁ paharitvā bhājetvā paribhuñjanti, tesu apalokanakammaṁ na kātabbaṁ. Ye pana apariggahitā, tesu apalokanakammaṁ kātabbaṁ. Taṁ pana salākaggayāgaggabhattagga-antarasannipātesupi kātuṁ vaṭṭati. Uposathagge pana vaṭṭatiyeva. Tattha hi anāgatānampi chandapārisuddhi āhariyati, tasmā taṁ suvisodhitaṁ hoti.

Evañca pana kātabbaṁ, byattena bhikkhunā bhikkhusaṁghassa anumatiyā sāvetabbaṁ—

> Bhante yaṁ imasmiṁ vihāre antosīmāya saṁghasantakaṁ mūlatacapatta-aṅkurapupphaphalakhādanīyādi atthi, taṁ sabbaṁ āgatāgatānaṁ bhikkhūnaṁ yathāsukhaṁ paribhuñjituṁ ruccatīti saṁghaṁ pucchāmīti tikkhattuṁ pucchitabbaṁ.

Catūhi pañcahi bhikkhūhi kataṁ sukatameva. Yasmiṁ vihāre dve tayo janā vasanti, tehi nisīditvā katampi saṁghena katasadisameva. Yasmiṁ pana vihāre eko bhikkhu hoti, tena bhikkhunā uposathadivase pubbakaraṇapubbakiccaṁ katvā nisinnena katampi katikavattaṁ saṁghena katasadisameva hoti.

Karontena pana phalavārena kātumpi cattāro māse cha māse ekasaṁvaccharanti evaṁ paricchinditvāpi aparicchinditvāpi kātuṁ vaṭṭati. Paricchinne yathāparicchedaṁ paribhuñjitvā puna kātabbaṁ. Aparicchinne yāva rukkhā dharanti, tāva vaṭṭatiyeva. Yepi tesaṁ rukkhānaṁ bījehi aññe rukkhā[1] ropitā honti, tesampi sā eva katikā.

Sace pana aññasmiṁ vihāre ropitā honti, tesaṁ yattha ropitā, tasmiṁyeva vihāre saṁgho sāmī. Yepi aññato bījāni āharitvā purimavihāre pacchā ropitā, tesu aññā katikā kātabbā. Katikāya katāya puggalikaṭṭhāne tiṭṭhanti, yathāsukhaṁ phalādīni paribhuñjituṁ vaṭṭati. Sace panettha taṁ taṁ okāsaṁ parikkhipitvā pariveṇāni katvā jagganti, tesaṁ bhikkhūnaṁ puggalikaṭṭhāne tiṭṭhanti, aññe paribhuñjituṁ na labhanti. Tehi pana saṁghassa dasabhāgaṁ[2] datvā paribhuñjitabbāni. Yopi majjhevihāre rukkhaṁ sākhāhi parivāretvā rakkhati, tassāpi eseva nayo.

Porāṇavihāraṁ gatassa sambhāvanīyabhikkhuno "thero āgato"ti phalāphalaṁ āharanti, sace tattha mūle sabbapariyattidharo bahussutabhikkhu vihāsi, "addhā ettha dīghā katikā katā bhavissatī"ti nikkukkuccena paribhuñjitabbaṁ. Vihāre phalāphalaṁ piṇḍapātikānampi vaṭṭati, dhutaṅgaṁ na kopeti. Sāmaṇerā attano ācariyupajjhāyānaṁ bahūni phalāni denti, aññe bhikkhū alabhantā khiyyanti, khiyyanamattameva cetaṁ hoti.

Sace pana dubbhikkhaṁ hoti, ekaṁ panasarukkhaṁ nissāya saṭṭhipi janā jīvanti, tādise kāle sabbesaṁ saṅgahakaraṇatthāya bhājetvā khāditabbaṁ, ayaṁ sāmīci. Yāva pana katikavattaṁ na paṭippassambhati, tāva tehi khāyitaṁ sukhāyitameva. Kadā pana katikavattaṁ paṭippassambhati. Yadā samaggo saṁgho sannipatitvā "ito paṭṭhāya bhājetvā khādantū"ti sāveti. Ekabhikkhuke pana vihāre ekena sāvitepi purimakatikā paṭippassambhatiyeva. Sace paṭippassaddhāya katikāya sāmaṇerā neva rukkhato pātenti, na bhūmito gahetvā bhikkhūnaṁ denti, patitaphalāni pādehi paharantā vicaranti, tesaṁ dasabhāgato[3] paṭṭhāya yāva upaḍḍhaphalabhāgena phātikammaṁ kātabbaṁ. Addhā phātikammalobhena[4]

1. Bījehi rukkhā (Ka) 2. Dasamabhāgaṁ (Sī, Ka) 3. Dasamabhāgato (Sī)
4. Phātikammalābhena (Syā, Ka)

āharitvā dassanti. Puna subhikkhe jāte kappiyakārakesu āgantvā sākhāparivārādīni katvā rukkhe rakkhantesu sāmaṇerānaṁ phātikammaṁ na dātabbaṁ, bhājetvā paribhuñjitabbaṁ.

"Vihāre phalāphalaṁ atthī"ti sāmantagāmehi manussā gilānānaṁ vā gabbhinīnaṁ vā atthāya āgantvā "ekaṁ nāḷikeraṁ detha, ambaṁ detha, labujaṁ dethā"ti yācanti, dātabbaṁ na dātabbanti. Dātabbaṁ. Adīyamāne hi te domanassikā honti, dentena pana saṁghaṁ sannipātetvā yāvatatiyaṁ sāvetvā apalokanakammaṁ katvāva dātabbaṁ, katikavattaṁ vā katvā ṭhapetabbaṁ, evañca pana kātabbaṁ, byattena bhikkhunā saṁghassa anumatiyā sāvetabbaṁ—

> "Sāmantagāmehi manussā āgantvā gilānādīnaṁ atthāya phalāphalaṁ yācanti, dve nālokerāni, dve tālaphalāni, dve panasāni, pañca ambāni, pañca kadaliphalāni gaṇhantānaṁ anivāraṇaṁ, asukarukkhato ca asukarukkhato ca phalaṁ gaṇhantānaṁ anivāraṇaṁ ruccati bhikkhusaṁghassā"ti tikkhattuṁ vattabbaṁ.

Tato paṭṭhāya gilānādīnaṁ nāmaṁ gahetvā yācantā "gaṇhathā"ti na vattabbā, vattaṁ pana ācikkhitabbaṁ "nāḷikerādīni iminā nāma paricchedena gaṇhantānaṁ asukarukkhato ca asukarukkhato ca phalaṁ gaṇhantānaṁ anivāraṇaṁ katan"ti. Anuvicaritvā pana "ayaṁ madhuraphalo ambo, ito gaṇhathā"tipi na vattabbā. Phalabhājanakāle pana āgatānaṁ sammatena upaḍḍhabhāgo dātabbo, asammatena apaloketvā dātabbaṁ.

Khīṇaparibbayo vā maggagamiyasatthavāho vā añño vā issaro āgantvā yācati, apaloketvāva dātabbaṁ. Balakkārena gahetvā khādanto na vāretabbo. Kuddho hi so rukkhepi chindeyya, aññampi anatthaṁ kareyya. Puggalikapariveṇaṁ āgantvā gilānassa nāmena yācanto "amhehi chāyādīnaṁ atthāya ropitaṁ, sace atthi, tumhe jānāthā"ti vattabbo. Yadi[1] pana phalabharitāva rukkhā honti, kaṇṭake bandhitvā phalavārena khādanti, apaccāsīsantena hutvā dātabbaṁ. Balakkārena gaṇhanto na vāretabbo, pubbe vuttamevettha kāraṇaṁ

1. Yadā (Ka)

Saṁghassa phalārāmo hoti, paṭijagganaṁ na labhati. Sace taṁ koci vattasīsena jaggati, saṁghasseva hoti. Athāpi kassaci paṭibalassa bhikkhuno "imaṁ sappurisa jaggitvā dehī"ti saṁgho bhāraṁ karoti, so ce vattasīsena jaggati, evampi saṁghasseva hoti. Phātikammaṁ paccāsīsantassa pana tatiyabhāgena vā upaḍḍhabhāgena vā phātikammaṁ kātabbaṁ. "Bhāriyaṁ kamman"ti vatvā ettakena anicchanto pana "sabbaṁ taveva santakaṁ katvā mūlabhāgaṁ dasabhāgamattaṁ datvā jaggāhī"tipi vattabbo. Garubhaṇḍattā pana mūlacchejjavasena na dātabbaṁ. So mūlabhāgaṁ datvā khādanto akatāvāsaṁ vā katvā katāvāsaṁ vā jaggitvā nissitakānaṁ ārāmaṁ niyyādeti, tehipi mūlabhāgo dātabbova. Yadā pana bhikkhū sayaṁ jaggituṁ pahonti, atha tesaṁ jaggituñca na dātabbaṁ, jaggitakāle ca na vāretabbā, jagganakāleyeva vāretabbā. "Bahu tumhehi khāyitaṁ, idāni mā jaggittha, bhikkhusaṁghoyeva jaggīssatī"ti vattabbaṁ.

Sace pana neva vattasīsena jagganto atthi, na phātikammena, na saṁgho jaggituṁ pahoti, eko anāpucchitvāva jaggitvā phātikammaṁ vaḍḍhetvā paccāsīsati, apalokanakammena phātikammaṁ vaḍḍhetvā dātabbaṁ. Iti imaṁ sabbampi kammalakkhaṇameva hoti. Apalokanakammaṁ imāni pañca ṭhānāni gacchati.

Ñattikammaṭṭhānabhede pana "suṇātu me bhante saṁgho, itthannāmo itthannāmassa āyasmato upasampadāpekkho, anusiṭṭho so mayā, yadi saṁghassa pattakallaṁ, itthannāmo āgaccheyyāti, āgacchāhīti vattabbo"ti evaṁ upasampadāpekkhassa osāraṇā osāraṇā nāma.

"Suṇantu me āyasmantā, ayaṁ itthannāmo bhikkhu dhammakathiko, imassa neva suttaṁ āgacchati, no suttavibhaṅgo, so atthaṁ asallakkhetvā byañjanacchāyāya atthaṁ paṭibāhati, yadāyasmantānaṁ pattakallaṁ, itthannāmaṁ bhikkhuṁ vuṭṭhāpetvā avasesā imaṁ adhikaraṇaṁ pūpasameyyāmā"ti evaṁ ubbāhikāvinicchaye dhammakathikassa bhikkhuno nissāraṇā nissāraṇā nāma.

"Suṇātu me bhante saṁgho, ajjuposatho pannaraso, yadi saṁghassa pattakallaṁ, saṁgho uposathaṁ kareyyā"ti evaṁ uposathakammavasena ṭhapitā ñatti uposatho nāma.

“Suṇātu me bhante saṁgho, ajja pavāraṇā pannarasī, yadi saṁghassa pattakallaṁ, saṁgho pavāreyyā”ti evaṁ pavāraṇākammavasena ṭhapitā ñatti pavāraṇā nāma.

“Suṇātu me bhante saṁgho, itthannāmo itthannāmassa āyasmato upasampadāpekkho, yadi saṁghassa pattakallaṁ, ahaṁ itthannāmaṁ anusāseyyan”ti. “Yadi saṁghassa pattakallaṁ, itthannāmo itthannāmaṁ anusāseyyā”ti. “Yadi saṁghassa pattakallaṁ, ahaṁ itthannāmaṁ antarāyike dhamme puccheyyan”ti. “Yadi saṁghassa pattakallaṁ, itthannāmo itthannāmaṁ antarāyike dhamme puccheyyā”ti. “Yadi saṁghassa pattakallaṁ, ahaṁ itthannāmaṁ vinayaṁ puccheyyan”ti. “Yadi saṁghassa pattakallaṁ, itthannāmo itthannāmaṁ vinayaṁ puccheyyā”ti. “Yadi saṁghassa pattakallaṁ, ahaṁ itthannāmena vinayaṁ puṭṭho vissajjeyyan”ti. “Yadi saṁghassa pattakallaṁ, itthannāmo itthannāmena vinayaṁ puṭṭho vissajjeyyā”ti evaṁ attānaṁ vā paraṁ vā sammannituṁ ṭhapitā ñatti sammuti nāma.

“Suṇātu me bhante saṁgho, idaṁ cīvaraṁ itthannāmassa bhikkhuno nissaggiyaṁ saṁghassa nissaṭṭhaṁ, yadi saṁghassa pattakallaṁ, saṁgho imaṁ cīvaraṁ itthannāmassa bhikkhuno dadeyyā”ti. “Yadāyasmantānaṁ pattakallaṁ, āyasmantā imaṁ cīvaraṁ itthannāmassa bhikkhuno dadeyyun”ti evaṁ nissaṭṭhacīvarapattādīnaṁ dānaṁ dānaṁ nāma.

“Suṇātu me bhante saṁgho, ayaṁ itthannāmo bhikkhu āpattiṁ sarati vivarati uttāniṁ karoti deseti, yadi saṁghassa pattakallaṁ, ahaṁ itthannāmassa bhikkhuno āpattiṁ paṭiggaṇheyyan”ti. “Yadāyasmantānaṁ pattakallaṁ, ahaṁ itthannāmassa bhikkhuno āpattiṁ paṭiggaṇheyyan”ti. Tena vattabbo “passasī”ti. Āma passāmīti. “Āyatiṁ saṁvareyyāsī”ti evaṁ āpattipaṭiggaho paṭiggaho nāma.

“Suṇantu me āyasmantā āvāsikā, yadāyasmantānaṁ pattakallaṁ, idāni uposathaṁ kareyyāma, pātimokkhaṁ uddiseyyāma, āgame kāḷe pavāreyyāmā”ti. Te ce bhikkhave bhikkhū bhaṇḍanakārakā kalahakārakā vivādakārakā bhassakārakā saṁghe adhikaraṇakārakā taṁ kāḷaṁ anuvaseyyuṁ, āvāsikena bhikkhunā byattena paṭibalena āvāsikā bhikkhū ñāpetabbā—“suṇantu me āyasmantā āvāsikā,

yadāyasmantānaṁ pattakallaṁ, idāni uposathaṁ kareyyāma, pātimokkhaṁ uddiseyyāma, āgame juṇhe pavāreyyāmā"ti evaṁ katā pavāraṇāpaccukkaḍḍhanā paccukkaḍḍhanā nāma.

Sabbeheva ekajjhaṁ sannipatitabbaṁ, sannipatitvā byattena bhikkhunā paṭibalena saṁgho ñāpetabbo, "suṇātu me bhante saṁgho, amhākaṁ bhaṇḍanajātānaṁ kalahajātānaṁ vivādāpannānaṁ viharataṁ bahuṁ assāmaṇakaṁ ajjhāciṇṇaṁ bhāsitaparikkantaṁ, sace mayaṁ imāhi āpattīhi aññamaññaṁ kāressāma, siyāpi taṁ adhikaraṇaṁ kakkhaḷattāya vāḷattāya bhedāya saṁvatteyya, yadi saṁghassa pattakallaṁ, saṁgho imaṁ adhikaraṇaṁ tiṇavatthārakena vūpasameyya ṭhapetvā thullavajjaṁ ṭhapetvā gihipaṭisaṁyuttan"ti evaṁ tiṇavatthārakasamathena katvā sabbapaṭhamā sabbasaṅgāhikañatti kammalakkhaṇaṁ nāma.

Tathā tato parā ekekasmiṁ pakkhe ekekaṁ katvā dve ñattiyo, iti yathāvuttappabhedaṁ osāraṇaṁ nissāraṇaṁ -pa- kammalakkhaṇaññeva navamanti ñattikammaṁ imāni nava ṭhānāni gacchati.

Ñattidutiyakammaṭṭhānabhede pana vaḍḍhassa licchavino pattanikkujjanavasena Khandhake vuttā nissāraṇā, tasseva pattukkujjanavasena vuttā osāraṇā ca veditabbā.

Sīmāsammuti ticīvarena avippavāsasammuti santhatasammuti bhattuddesaka, senāsanaggāhāpaka, bhaṇḍāgārika, cīvarapaṭiggāhaka, cīvarabhājaka, yāgubhājaka, phalabhājaka, khajjabhājaka, appamattakavissajjaka, sāṭiyaggāhāpaka, pattaggāhāpaka, ārāmikapesaka, sāmaṇerapesakasammutīti etāsaṁ sammutīnaṁ vasena sammuti veditabbā. Kathinacīvaradānamatakacīvaradānavasena dānaṁ veditabbaṁ.

Kathinuddhāravasena uddhāro veditabbo. Kuṭivatthuvihāravatthudesanāvasena desanā veditabbā. Yā pana tiṇavatthārakasamathe sabbasaṅgāhikañattiñca ekekasmiṁ pakkhe ekekaṁ ñattiñcāti tisso ñattiyo ṭhapetvā puna ekasmiṁ pakkhe ekā ekasmiṁ pakkhe ekāti dve ñattidutiyakammavācā vuttā, tāsaṁ vasena kammalakkhaṇaṁ veditabbaṁ. Iti ñattidutiyakammaṁ imāni satta ṭhānāni gacchati.

Ñatticatutthakammaṭṭhānabhede pana tajjanīyakammādīnaṁ sattannaṁ kammānaṁ vasena nissāraṇā, tesaṁyeva ca kammānaṁ paṭippassambhanavasena osāraṇā veditabbā. Bhikkhunovādakasammutivasena sammuti veditabbā. Parivāsadānamānattadānavasena dānaṁ veditabbaṁ. Mūlāyapaṭikassanakammavasena niggaho veditabbo. Ukkhittānuvattikā aṭṭha yāvatatiyakā ariṭṭho caṇḍakāḷī ca ime te yāvatatiyakāti imāsaṁ ekādasannaṁ samanubhāsanānaṁ vasena samanubhāsanā veditabbā. Upasampadākamma-abbhānakammavasena pana kammalakkhaṇaṁ veditabbaṁ. Iti ñatticatutthakammaṁ imāni satta ṭhānāni gacchati.

497. Iti kammāni ca kammavipattiñca vipattivirahitānaṁ kammānaṁ ṭhānapabhedagamanañca dassetvā idāni tesaṁ kammānaṁ kārakassa saṁghassa paricchedaṁ dassento puna **catuvaggakaraṇe kamme**ti-ādimāha. Tassattho parisato kammavipattivaṇṇanāyaṁ vuttanayeneva veditabboti.

Kammavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Atthavasavaggādivaṇṇanā

498. Idāni yāni tāni tesaṁ kammānaṁ vatthubhātāni sikkhāpadāni, tesaṁ paññattiyaṁ ānisaṁsaṁ dessetuṁ **dve atthavase paṭiccā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **diṭṭhadhammikānaṁ verānaṁ**[1] **saṁvarāyā**ti pāṇātipātādīnaṁ pañcannaṁ diṭṭhadhammikaverānaṁ saṁvaratthāya pidahanatthāya. **Samparāyikānaṁ verānaṁ paṭighātāyā**ti vipākadukkhasaṅkhātānaṁ samparāyikaverānaṁ paṭighātatthāya samucchedanatthāya anuppajjanatthāya. **Diṭṭhadhammikānaṁ vajjānaṁ saṁvarāyā**ti tesaṁyeva pañcannaṁ verānaṁ sāvaratthāya. **Samparāyikānaṁ vajjānan**ti tesaṁyeva vipākadukkhānaṁ. Vipākadukkhāneva hi idha vajjanīyabhāvato vajjānīti vuttāni. **Diṭṭhadhammikānaṁ bhayānan**ti garahā upavādo tajjanīyādīni kammāni uposathapavāraṇānaṁ ṭhapanaṁ akittipakāsanīyakammanti etāni diṭṭhadhammikabhayāni nāma, etesaṁ saṁvaratthāya. **Samparāyikabhayāni** pana vipākadukkhāniyeva, tesaṁ paṭighātatthāya. **Diṭṭhadhammikānaṁ akusalānan**ti

---

1. Āsavānaṁ (Syā)

pañcaveradasa-akusalakammapathappabhedānaṁ akusalānaṁ saṁvaratthāya. Vipākadukkhāneva pana akkhamaṭṭhena **samparāyika-akusalānī**ti vuccanti, tesaṁ paṭighātatthāya. **Gihīnaṁ anukampāyā**ti agārikānaṁ saddhārakkhaṇavasena anukampanatthāya. **Pāpicchānaṁ pakkhupacchedāyā**ti pāpicchapuggalānaṁ gaṇabandhabhedanatthāya Gaṇabhojanasikkhāpadaṁ paññattaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānameva. Yaṁ hettha vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ paṭhamapārājikavaṇṇanāyameva vuttanti.

Sikkhāpadesu atthavasena vaṇṇanā niṭṭhitā.

499. Pātimokkhādīsu **pātimokkhuddeso**ti bhikkhūnaṁ pañcavidho bhikkhunīnaṁ catubbidho. Parivāsadānādīsu **osāraṇīyaṁ paññattan**ti aṭṭhārasasu vā tecattālīsāya vā vattesu vattamānassa osāraṇīyaṁ paññattaṁ. Yena kammena osārīyati, taṁ kammaṁ paññattanti attho. **Nissāraṇīyaṁ paññattan**ti bhaṇḍanakārakādayo yena kammena nissārīyanti, taṁ kammaṁ paññattanti attho.

500. Apaññatteti-ādīsu **apaññatte paññattan**ti sattāpattikkhandhā Kakusandhañca Sammāsambuddhaṁ Koṇāgamanañca Kassapañca Sammāsambuddhaṁ ṭhapetvā antarā kenaci apaññatte sikkhāpade paññattaṁ nāma. Makkaṭivatthu-ādivinītakathā sikkhāpade paññatte[1] anupaññattaṁ nāma. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Ānisaṁsavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

501. Idāni sabbasikkhāpadānaṁ ekekena ākārena navadhā saṅgahaṁ dassetuṁ **nava saṅgahā**ti-ādimāha. Tattha **vatthusaṅgaho**ti vatthunā saṅgaho. Evaṁ sesesupi padattho veditabbo. Ayaṁ panettha atthayojanā—yasmā hi ekasikkhāpadampi avatthusmiṁ paññattaṁ natthi, tasmā sabbāni vatthunā saṅgahitānīti evaṁ tāva vatthusaṅgaho veditabbo.

1. Sikkhāpadapaññatte (Syā, Ka)

Yasmā pana dve āpattikkhandhā sīlavipattiyā saṅgahitā, pañcāpattikkhandhā ācāravipattiyā, cha sikkhāpadāni ājīvavipattiyā saṅgahitāni, tasmā sabbānipi vipattiyā saṅgahitānīti evaṁ vipattisaṅgaho veditabbo.

Yasmā pana sattahāpattīhi muttaṁ ekasikkhāpadampi natthi, tasmā sabbāni āpattiyā saṅgahitānīti evaṁ āpattisaṅgaho veditabbo.

Sabbāni ca sattesu nagaresu paññattānīti nidānena saṅgahitānīti evaṁ nidānasaṅgaho veditabbo.

Yasmā pana ekasikkhāpadampi ajjhācārikapuggale asati paññattaṁ natthi, tasmā sabbāni puggalena saṅgahitānīti evaṁ puggalasaṅgaho veditabbo.

Sabbāni pana pañcahi ceva sattahi ca āpattikkhandhehi saṅgahitāni, sabbāni na vinā chahi samuṭṭhānehi samuṭṭhantīti samuṭṭhānena saṅgahitāni. Sabbāni ca catūsu adhikaraṇesu āpattādhikaraṇena saṅgahitāni. Sabbāni sattahi samathehi samathaṁ gacchantīti samathehi saṅgahitāni. Evamettha khandhasamuṭṭhāna-adhikaraṇasamathasaṅgahāpi veditabbā. Sesaṁ pubbe vuttanayamevāti.

Samantapāsādikāya Vinayasaṁvaṇṇanāya

Navasaṅgahitavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca Parivārassa anuttānatthapadavaṇṇanāti.

Nigamanakathā

Ettāvatā ca—

Ubhato Vibhaṅgakhandhaka-parivāravibhattidesanaṁ Nātho.
Vinayapiṭakaṁ vinento, veneyyaṁ yaṁ Jino āha.

Samadhikasattavīsati-sahassamattena tassa ganthena.
Saṁvaṇṇanā samattā, **Samantapāsādikā** nāma.

Tatridaṁ Samantapāsādikāya Samantapāsādikattasmiṁ—

Ācariyaparamparato, nidānavatthuppabhedadīpanato.
Parasamayavivajjanato, sakasamayavisuddhito ceva.

Byañjanaparisodhanato, padatthato Pāḷiyojanakkamato.
Sikkhāpadanicchayato, vibhaṅganayabhedadassanato.

Sampassataṁ na dissati, kiñci apāsādikaṁ yato ettha.
Viññūnamayaṁ tasmā, samantapāsādikātveva.

Saṁvaṇṇanā pavattā, vinayassa vineyyadamanakusalena.
Vuttassa Lokanāthena, lokamanukampamānenāti.

Mahā-aṭṭhakathañceva, Mahāpaccarimevaca.
Kurundiñcāti tissopi, Sīhaḷaṭṭhakathā imā.

Buddhamittoti nāmena, vissutassa yasassino.
Vinayaññussa dhīrassa, sutvā therassa santike.

Mahāmeghavanuyyāne, bhūmibhāge patiṭṭhito.
Mahāvihāro yo Satthu, mahābodhivibhūsito.

Yaṁ tassa dakkhiṇe bhāge, padhānagharamuttamaṁ.
Sucicārittasīlena, bhikkhusaṁghena sevitaṁ.

Uḷārakulasambhūto, saṁghupaṭṭhāyako sadā.
Anākulāya saddhāya, pasanno ratanattaye.

Mahānigamasāmīti, vissuto tattha kārayi.
Cārupākārasañcitaṁ, yaṁ pāsādaṁ manoramaṁ.

Sītacchāyatarūpetaṁ, sampannasalilāsayaṁ.
Vasatā tatra pāsāde, mahānigamasāmino.

Sucisīlasamācāraṁ, theraṁ **Buddhasiri** vhayaṁ.
Yā uddisitvā āraddhā, iddhā Vinayavaṇṇanā.

Pālayantassa sakalaṁ, Laṅkādīpaṁ nirabbudaṁ.
Rañño sirinivāsassa, **siripāla**yasassino.

Samavīsatime kheme, jayasaṁvacchare ayaṁ.
Āraddhā ekavīsamhi, sampatte pariniṭṭhitā.

Upaddavā kule loke, nirupaddavato ayaṁ.
Ekasaṁvacchareneva, yathā niṭṭhaṁ upāgatā.

Evaṁ sabbassa lokassa, niṭṭhaṁ dhammūpasaṁhitā.
Sīghaṁ gacchantu ārambhā[1], sabbepi nirupaddavā.

Ciraṭṭhitatthaṁ dhammassa, karontena mayā imaṁ.
Saddhammabahumānena, yañca puññaṁ samācitaṁ.

Sabbassa ānubhāvena, tassa sabbepi pāṇino.
Bhavantu dhammarājassa, saddhammarasasevino.

Ciraṁ tiṭṭhatu saddhammo, kāle vassaṁ ciraṁ pajaṁ.
Tappetu devo dhammena, rājā rakkhatu medininti.

Paramavisuddhasaddhābuddhivīriyapaṭimaṇḍitena sīlācārajjavamaddavādiguṇasamudayasamuditena sakasamayasamayantaragahanajjhogāhaṇasamatthena paññāveyyattiyasamannāgatena Tipiṭakapariyattippabhede sāṭṭhakathe Satthusāsane appaṭihatañāṇappabhāvena mahāveyyākaraṇena karaṇasampattijanitasukhaviniggatamadhurodāra[2] vacanalāvaṇṇayuttena[3] yuttamuttavādinā vādivarena mahākavinā pabhinnapaṭisambhidāparivāre chaḷabhiññādipabhedaguṇapaṭimaṇḍite

1. Ārabbhā (Ka) 2. ...madhuroḷāra (Sī, Syā) 3. ...nelavaṇṇayuttena (Ka)

uttarimanussadhamme suppatiṭṭhitabuddhīnaṁ theravaṁsappadīpānaṁ therānaṁ Mahāvihāravāsīnaṁ vaṁsālaṅkārabhūtena vipulavisuddhabuddhinā **Buddhaghoso**ti garūhi gahitanāmadheyyena therena katā ayaṁ **Samantapāsādikā** nāma Vinayasaṁvaṇṇanā—

Tāva tiṭṭhatu lokasmiṁ, lokanittharaṇesinaṁ.
Dassentī kulaputtānaṁ, nayaṁ sīlavisuddhiyā.

Yāva Buddhoti nāmampi, suddhacittassa tādino.
Lokamhi Lokajeṭṭhassa, pavattati Mahesinoti.

Samantapāsādikā nāma

Vinaya-aṭṭhakathā niṭṭhitā.

Cūḷavaggādi-aṭṭhakathāya

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Cūḷavaggādi-aṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho, Ṭṭha = Aṭṭhakathā.

Cūḷavaggādi-aṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Appamattova bhājayeti = Appamatto vibhājayeti (Sī, Syā)	108
Api = Apica (Syā, Ka)	173
Apucchitvā = Pucchitvā (Sī)	220
Abhuñjitvā = Bhuñjitvāva (Sī)	103
Arahaṭaghaṭiyantaṁ = Araghaṭṭaghaṭiyantaṁ (Sī)	
Arahatthaghaṭiyantaṁ (Ka)	51
Allahatthena = Addahatthena (Sī, Ka)	45
Avapakāsantīti ati	
viya pakāsenti = Vipakāsantīti ati viya pakāsenti (Sī)	
Apakassantīti ati viya ākaḍḍhanti (Yojanā)	115
Asandiddho ca akkhātīti = Asandiṭṭho ca akkhātāti (Ka)	112
Asammaṭṭhaṭṭhānaṁ = Asammajjanaṭhānaṁ (Syā, Ka)	99
Asāretvā = Asāretvāva (Syā, Ka)	244
Asukasmiṁ = Amukasmiṁ (Ka)	209
Ahamakkhissanti = Ācikkhissanti (Sī)	187
[Ā]	
Āpattisaṅkhātaṁ = Anāpattisaṅkhātaṁ (Syā)	193
Ārambhā = Ārabbhā (Ka)	264
Āmalakavaṭṭakapīṭhaṁ = Āmaṇḍakavaṇṭikapīṭhaṁ (Sī)	
Āmalakavaṇṭakapīṭhaṁ (Syā)	82
Ālindakamiḍḍhikādīnaṁ = Ālindakamiḍḍhakādīnaṁ (Sī, Syā)	47
Āvajjetvā = Āvaṭṭetvā (Syā)	108
Āveninti = Āveṇīti (Sī) Āveṇikanti (Syā)	115
Āsīsāyaṁ = Āsiṁsāyaṁ (Sī, Syā) Āsaṁsāyaṁ (Ka)	112
Āharimaṁ = Asaṁhārimaṁ (Syā)	61
Āharissasīti = Āharīyatīti (Sī, Syā)	95
[I]	
Imā pana āpattiyo ca anāpattiyo ca = Imā pana āpattiyo (Sī, Ka)	234

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[U]	
Utukāle = Utukālaṁ (Ka)	66
Udakaṭṭhānanti = Udakādhānanti (Sī)	50
Udakampi na āharati = Udakampi āharati (Sī)	64
Uddasudhanti = Uddhāsudhanti (Syā) Uddasuvanti (Sī)	62
Udositoti = Uddositoti (Sī, Syā)	131
Uddhaste = Uddhate (Ka)	226
Upaḍḍhanāḷi = Upaḍḍhanāḷiṁ (Syā)	253
Upalabbhati = Labbhati (Ka)	206
Uposathovā pavāraṇāvā = Uposathaṁ vā pavāraṇaṁ vā (Sī)	139
Ussitamantī cāti = Ussitamantī cāti ussādamantī (Sī) Ussītamantī cāti ussadamantī (Syā)	216
Ulloketabbaṁ = Oloketabbaṁ (Syā, Ka)	121
[Ū]	
Ūhatāti ūhaditā = Ūhatāti ohanitā (Syā) Uhatāti uhaditā (Ka)	122
[E]	
Ekacārikavattaṁ pūrayiṁsu = Pūrayiṁsu ācariyavattaṁ (Ka)	72
Ettakā = Ettikā (Sī)	25, 203
Evañhi = Etañhi (Sī)	85
Evarūpaṁ = Evarūpiṁ (Sī, Syā)	163
[O]	
Ogumphetvā = Ogumbetvā (Sī, Syā, Ka)	50
Ottharakaṁ nāma = Ottharikaṁ nāma (Syā)	50
Opuñjitvā = Omuñcitvā (Syā)	98
Obhāsanā tayoti = Obhāsane tayoti (Ka)	228
Osārakanti = Osārakoti (Sī) Osārakinti (Syā)	62
Olokentīti = Olokanakenāti (Syā)	129

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Na gaṇhāti = Gaṇhāti (Syā, Ka)	100
Na cāpi so = Na cāpi saṁghabhedako (Ka)	240
Na hane = Na haññe (Syā)	180
Nāḷi = Nāḷiṁ (Syā)	253
Nicchitā = Vinicchitā (Syā)	141
Nibandhāpitaṁ = Nibaddhāpitaṁ (Syā)	105
Niyassassa = Niyasassa (Syā, Ka)	2
Niraṅkato = Nirākato (?)	191
No parisakappikenāti = No parisakappiyenāti (Sī, Syā)	206
[Pa]	
Pakkhipanti = Pārupanti (Ka)	55
Paṭapoṭṭalikaṁ = Paṭapoṭalikaṁ (Sī)	131
Paṭicchannāya = Appaṭicchannāya (Syā, Ka)	32
Pattakuṇḍolikāti = Pattakaṇḍolikāti (Sī)	48
Patirūpe gāhake = Paṭigāhake (Ka)	234
Pathavīkhaṇeti = Pathaviṁ khaṇeti (Sī)	143
Parabhāgo = Paṭhamabhāgo (Ka)	108
Parikkantaṁ = Parikantaṁ (Sī, Syā)	37
Parikkamitvā = Parakkamitvā (Syā) Parikkametvā (Ka)	37
Paraṁ = Ekapadampi (Syā)	207
Palibodhatthāya = Ṭhapanatthāya (Syā)	207
Palibodhatthāya = Palibodhatāya (Sī)	9
Pavāraṇākammaṁ = Pavāraṇakammaṁ (Sī)	177
Passissasīti = Passissantīti (Sī)	31
Pahoti = Na pahoti (Sī)	76
Pākaṭā = Apārutā (Sī)	51
...pācittiyāvahaṁ = ...pācittiyāva taṁ (Ka)	135
Pihito = Bhīto (Ka)	113
Pucchitabbo = Vattabbo (Sī)	166

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ma]	
Mañco vā = Mañcaṁ vā	48
Mañjiṭṭhikā = Mañjaṭṭhikā (Ka) Mañjeṭṭhikā (Sī, Syā)	127
...madhurodāra = ...madhuroḷāra (Sī, Syā)	264
Mahattarī = Mahantatarā (Sī)	80
Mahāpajāpatiyā = Mahāpajāpatigotamiyā (Ka)	239
Miḍḍhinti miḍḍhakaṁ = Mīṭhanti mīṭhikaṁ (Sī) Miḍhinti pīṭhaphalakaṁ (Syā)	59
Muttaṁ = Mukkaṁ (Sī, Syā)	75
[Ya]	
Yathājātameva = Yathābhatameva (Sī)	84
Yathāṭhitikāya = Na ṭhitikāya (Sī) Ṭhitikāya (Syā)	96
Yathā so taṁ = Yathāyogaṁ (Sī)	36
Yadi = Yadā (Ka)	256
Yadi vā = Yadi taṁ (Sī, Ka)	135
Yā = Yāya (Ka)	200
Yācitena = Yācite (Sī) Yācito (Ka)	127
Yaṁ tumo = Yaṁ tumho (Ka)	111
[Ra]	
Rukkhaṁ phalakaṁ = Rukkhaphalakaṁ (Ka)	44
[La]	
Laddhippakāsanāni = Laddhipakāsanānaṁ (Ka)	218
Labbhatīti = Paṭilabbhatīti (Sī)	89
Lūkhabhattaṁ = Salākabhattaṁ (Sī)	104
Lomasaṁharaṇaṁ = Lomarājisaṁharaṇaṁ (Syā)	53
[Va]	
Vacanamanuppadānanti = Dhanamanuppadānanti (Ka)	210
Vacanalāvaṇṇayuttena = Nelavaṇṇayuttena (Ka)	264
Vacanokāsapidahanatthamattaṁ = ...pidahanatthaṁ atthaṁ (Syā, Ka)	208

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Va]

[Sa]

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sāvanaṁ = Anusāvanaṁ (Sī)	246
Sāsapakuṭṭanti = Sāsapakuṇḍanti (Sī) Sāsapakuṭanti (Syā)	61
Sikkhāpade paññatte = Sikkhāpadapaññatte (Syā, Ka)	261
Suvaṇṇaphālasantharena = Suvaṇṇathālasantharena (Sī)	63
Setaṭṭikā = Setaṭṭhikā (Sī, Syā, Ka)	127
Semhādidosussannakāyā = Semhādidosābhisannakāyā (Syā)	50
Sobhaṇaṁ = Sobhakaṁ (Sī, Syā)	54
Saṁkasāyantiyo = Saṅkāyantiyo (Sī) Saṅgāyantiyo (Syā)	130
Santharantīti = Saṁharantīti (Sī, Syā, Ka)	61
[Ha]	
Haññatīti = Hanatīti (Ka)	152
Harantīti = Harantītipi (Sī, Syā)	61
Hāsetabboti = Pahāsetabboti (Sī)	207